UNIVERSAL
LIBRARY

ఓమ్.

శ్రీమదాంధ్ర

కిరాతార్జునీయము

భారవి - తృతీయభాగము.

గ్రంథకర్త

శ్రీ గణేశ్వరీయాద్యనేక గ్రంథకర్తయగు
భువనగిరి విజయరామయ్య, బి. ఏ.

లోకలాడిటాఫీసు
గుంటూరు

మొదటి కూర్పు - 1000 ప్రతులు.

1934

[... పరైటు] [వెల రు 1-8-0

తొలి పలుకు.

—••✿••—

ఉ. ఎచ్చటనుండి రాకయొకొ? యెచ్చటికేఁగఁగ నింతవేగమో?
యిచ్చలనంబున న్జదల నేమిటికో యిటులిన్ని చుక్కలి
మ్మచ్చునఁబుట్టి సాగి బహుమానముల న్గమనించుచుంట లీ
యచ్చెరువైన కాలగతి కౌర! కతం బెఱుఁగంగ శక్యమే? 1

శా. కేల న్నింగిని మిణ్కుమిణ్కుమనుచు న్రిక్కల్ప్రకాశింపఁగా
నాలోకించిన రంగువెన్నెలలు కాయన్నాగు నిర్మేఘమౌ
నీలాకాశమునందు, పెక్కులగు చిన్నెల్వాని కెట్లబ్బెనో!
వ్యాలోలస్థితు లేలకల్గెనొకొ! తద్వ్యాపార మేభంగియో! 2

మ నవరత్నాభలు మింటఁ బ్రస్తరితవిన్యాసంబుల న్నైక్క శ
కుక్కవలై యొంటిగఁ గల్వగా నిగిడి నిగ్గుల్చుట్టువర్షించు చెం
దొవలై పద్మములై జపాసుమములై తోమాలలై నింగియ
న్నవపెన్కొప్పు నలంకరించునటు లెందు న్జుక్క లిట్లేలకో? 3

చ. టకటకనేగు ధూమశకటంబున గొట్టమునుండి మిణ్గురు
ల్కకవికలేచు బాగొలయఁ గాలునిచండగతిన్ స్ఫులింగమా
లిక లిటు లుప్పరంబునకు లేచి చెలంగుచునున్నవోకొ? ప
లికములచుక్కలై బహుళలాస్యముల న్నిజదీప్తులొప్పఁగన్. 4

మ. అది సప్తర్షిపదంబఁ టాపయిది బ్రహ్మస్థానమం టందును
న్నదియేసూ! ధ్రువమండలంబఁటఁ బ్రసిద్ధాత్ముల్ చిరంజీవులా
చు దివి న్రిక్కలరూపులన్ నిలిచి సంశుద్ధాంతరంగంబు సం
పద సొంపారఁగ జీవులన్ సుఖమునింప న్జాతురం బెప్పుడున్. 5

మ. అదిగో! తొమ్మిదిరంగులన్ దశదిశావ్యాప్తంబులై వెల్గ న
మ్మదముంగొల్పెడిచుక్క యొం డమృతసంపద్భాసియై పొల్చు వ
య్యదియే సర్వరసాఢ్యకావ్యసుధ నిండా సత్కవిత్వప్రవా
హాదర్శన్ భూస్థలిఁగొల్పు భారవిసుమీ! యన్నన్ బొసంగుంగదా!

శా. ఈనక్షత్రము పుట్టువెప్పుడో? ధరన్ హేరాళధారాళతన్
దా నెన్నాళ్లు చరించి దివ్యకవితాధారాసుధారాశి కి

ట్రీనాడెంబు ఘటించెనో? మరలనిల్లే జ్యోత్స్నల న్నింపి కా
వ్యానూనప్రథ వ్యక్తుల న్నినిచి చేయంజాలునో సత్కృతుల్ ? 7

మ. అలప్రాచేతసకాళిదాసముఖు "లౌరా"! యంచు నాశ్చర్యవా
ర్థుల మెచ్చంగ రసార్థసంభృతమహాకూపారసాహాయ్యనౌ
కల ధారాబహుళోద్గతు ల్వెలయఁ జెంగల్వాఁకి మిన్నంటు వా
గ్లలనాచిత్రవిలాసపాలనకళాలంకారుఁడౌ భారవిన్. 8

మ. కనుఁడీ! మీ జ్జనినట్టి సత్కవులకు న్గావ్యంబుల న్మాన్యశో
భనము ల్సాధ్యముగాటఁ దెల్పి పిదపన్ వర్తిల్లువా ర్స్వప్రసా
ధనము ల్గైకొని మేలుపొంద దివి నందన్సేరి యగ్గింప సొం
పున నిష్కంపసుఖప్రవృత్తిఁ గవుల న్మూర్ధన్యులై నిల్చిరో ! 9

మ. కలిగె న్పంచశతాబ్దము ల్చనిన వెన్క న్వింధ్యభూప్రాంతసీ
మల నిర్మాల్యకవిప్రకాండుని రసోన్మాదప్రపంచంబుఁటం
చలఘుల్ప్రాసిరి తారకాణ గన మూహ న్సమ్మఁగాఁ నెట్లు? ని
ష్ఫలయత్నంబులఁ గాలయాపనము శంసాయోగ్య మెట్లయ్యెడిన్ ?

శా. శ్రీమద్భారతవేదమందు వనరాజి న్వ్యాసముంగాంచి శ్రీ
సోమాఖండకృప న్ధనంజయుఁడు శ్రేయోదానశీలం బనో
ఘామేయాస్త్రమునొంది మించెనని వ్రాయన్ దానిఁగైకొంచు నీ
ధీమంతుం డొకకావ్యమే యొసఁగె నెంతే నేర్పు దీపింపఁగన్. 11

ఉ. ఆదలఁదోలు భారతము నాభగవానుఁడు వ్యాసమౌని య
ష్టాదశపర్వభూర్వహిత సల్పెఁగదా యనియేమొ ? అంటుగా
నాదటఁ దాగ్రహించిన కథాంశముఁ బెల్లుగవిస్తరించి య
ష్టాదశసర్గము ల్సలిపె డంబున భారవి యింబుదేఱఁగన్. 12

మ. తొలిరెండింటను రాజనీతితెరువు ల్తోల్కాడ మూఁడింట వ్యా
సులమంత్రిం బొకబీజమై వెలయ మెచ్చన్ బంధ పైరెంట సం
ధిల నాటింటఁ దపస్సుఁ జేరఁ బయినైదింటన్ బ్రిలోభాదు ల
వ్వలి యేడింటను సంధి పోరు వరము న్వర్తిల్లఁగాఁ గూర్చెరోన్.

క. అదివనమా ! కవనమ్మా !
అదినగమా ! నగయ ! క్రీడయా ! క్రీడయ ! య

16	90	3	దాటించి	దాటించుచు
18	97	3	యిష్టా	నిష్టా
		4	వినుతుత	వినుతుఁద
	100	5	కర్మిష్ఠియు	కర్మఠుండ
19	107	2	బ్రాప్తిం	బ్రాపిం
20	108	3	నేఁచి	నేచి
	111	7	పుత్రునిక	పుత్రునిఁగ
22	120	2	వికాసిలు	ఁబ్రకాశిలు
			పెన్గు	దెల్గు
		3	డేకువ	డేఁకువ
	121	2	నాఁక	నాక
		4	మొగదా	మొకదా
	125	1	తార్క్ష్ణ	ఁదార్క్ష్ణ
23	128	1	దలఁచిత	దలఁతున
24	135	4	జేరు	ఁజేరు
గర్భితకందము		2	పూనికము	మానికము

కిరాతార్జునీయము.

10	10	4	డెఱుఁగని	మొందని
14	34	2	బఱగు	బరఁగు
15	39	2	జెడఁదూఁకు	జెడదూఁకు
20	16	1	లయవిభాతి	లయహారి
26	51	4	ననుషగ	ననుబగ
31	19	2	గన్జాని	గన్గాని
33	24	1	కనుపింప	కనిపింప
38	27	2	నాగపుపాగ	నాగపుఁనాగ
50	8	3	రపి	రవి
55	1	4	వాంఛులై	వాంఛలై
57	15	2	బెన్దమ	బెత్తమ
60	34	4	బూన	పూన
61	44	2	బెంచు	పెంచు

64	8/2	1	రూపు	రూప
65	15	2	వైచెప	వైచెఁబ
77	14	1	ఉ.	సీ.
81	41	1	ధృఢాస్థ	దృఢాస్థ
84	60	8	చెదిరించు	చెదరించు
85	8	1	ల్గురుతు	ల్గుఱుతు
86	9	3	ద్దాదట	ధ్ధాదట
87	22	1	సమర్థనకు	సమర్థునకుఁ
92	51	1,2	డావృత్తఘాయా దుర్గ్రాహకభూజమఁ	డావృత్తవ్యాఘాదిచ్ఛాయల వైఖరిఁ
94	70	4	తోపాట	తోఁబాట
95	74	3	నంచుఁగాన	నంచునంట
100	25	4	గదులుల్వలి	గదులున్వలి
	26	3	మెటింగిం	మెటిఁగిం
102	39	1	బోమె	బోయు
110	40	1	బ్రాతి	బ్రాఁతి
111	42	3	దన్నాశ్రయ్య	దన్నాశ్రయు
	46	3	మస్సుల	మనస్సుల
115	2	3	గుప్తము	గుప్తము
119	30	4	రేగిన	రేఁగిన
122	51	1	నిగిడ్చు	నిగుడ్చు
	53	2	పగుపింప	పెటఁగాన
133	1	1	వాడి	వాఁడి
145	13	1	దిగ్గజ	దిగ్గజ
154	16	2	లుండ	లుండు
	15	4	మస్క	నమస్క
	11	3	నన్గిరీ	నగ్గిరీ
155	19	4	పిలసిల్లె	విలసిల్లె
156	25	2	మోతునిత్య	నిత్యమోతు

తక్కుంగల ద్విచతర్థవర్ణాదికములు రేఫఱాలు, నరసున్నలు నితరప్రమాదములు చదువరులే దిద్దుకొనఁ బ్రార్థితులు.

శ్రీమదాంధ్ర
కిరాతార్జునీయము

అవతారిక

శ్రీవిజయాద్రిధాము, గుణశేఖరసోముఁ, గళాభిరాము, నా
ర్యావహదర్ధదేహు, నభయప్రదదక్షిణబాహుఁ, గృష్ణవే
ణీవిశదాంబుధౌతపదనీరజుఁ, బాశుపతారజున్, జగ
న్నాయకు సంస్తుతింతు భువనక్రమణద్రవిణంబు పెంపుగన్.

మ. పలుకో? మాటయొ? యెప్పుడున్ దపమె లేదన్ భిక్షుకున్ లాగుఁగా
పులు మీ, కద్దిర! నేఁడు క్రొత్తకథ భిల్లుం డౌటయున్ దెచ్చెకో
లలుకన్ భక్తునితోడఁ బోరుటయు మేలంబూను టన్గారిగే
లులచిర్నవ్వున వాలుఁ గ్రీడి కిడుసుశ్లోకుండు మమ్మేలుతన్. 2

ఉ. అంజలిఁబట్టి యానతవరాంగుఁడనై భజియింతు నిత్యమృ
త్యుంజయసర్గ, శ్రీకనకదుర్గఁ, గృపామృతదృష్టిపుష్పవ్రి
గ్రంజితభక్తవర్గ, నపరాజితమార్గఁ, బ్రిహ్మాష్టభర్గహృ
త్పంజరదుర్గ, శ్రీవిజయపట్టణచిత్కళ, సర్వమంగళన్. 3

ఉ. అన్నిటనుండి జన్మ మెదియైనను రోయక పొంది యెందు నా
పన్నులఁ గంటిరెప్పవలెఁ బ్రోచి భరించు పరాత్పరుండు, సం
పన్నగృహస్థు, మావలపుఁబంట, రథాంగధరుండు, శార్ఙ్గి మా
తెన్నుల గెల్పుఁ గొల్పి వినుతిన్ ప్రణతిన్ గొని సాకుఁ గావుతన్.

చ. జతనముపంట ప్రాపు సరసంబులుగా విలసిల్లు నేదయా
పతిదరహాసచంద్రిక లవంబయినన్ బ్రసరింప నట్టిమా
త, తెలివి కూఁత, లోకవిహితంపుముదంబులనేఁత, లక్ష్మి సం
తతకరుణాసమృద్ధి నిడుతన్ భువనాన్వయశాలికిన్ సిరుల్. 5

ఉ. నాలుగుమోముల న్వెడలు నాయకిసుస్వరధార సోనలై
కాలువలై మహానదులు కంధులునై సకలప్రపంచవా
గ్జాలములన్ గృతిక్రమవికస్వరరూపములన్ నటింప నా
లీలకుఁ జొక్కు- ధాత విరళించుత మాకు మహాయురున్నతుల్. 6

ఉ. చంపకముఖ్యవృత్తగణజాతుల నూహఁగొల్పి యందము
ల్నింపునలంకృతు ల్నినిచి నిగ్గయి సేయఁగ మూఁగువారి ని
ద్దంపుసుధాకటాక్షములఁ దద్దయు నాదృతిఁ జూచి ప్రోచి పే
ర్వెంపిమతల్లి! వాణి!! యిడవే రసవేష్టితవాక్చమత్కృతుల్. 7

శా. శ్రీయంబు ల్సనుకూర్పుయత్నము లిలన్ స్వేచ్ఛానుకూలస్థితు
ల్డాయు న్జాలని యంతరాయముల పాల్గాఁబోవ నిర్వ్యాజగో
కాయస్త్రాణకళావిహారముల నాయడ్డంకులన్ దీర్పు జే
జే యిచ్చున్ గణరాజు లోకములకున్ శ్రేయంబు లెల్లప్పుడున్.

మ. సురభాష న్బరవాణుల న్నుడులసంచు ల్మేటికమ్మచ్చులై
తగుపంతన్ జనియించువారి కృతిసంతానంబు మేల్పొందిక
న్నిరపాన ట్లొనరించు గౌరవమున న్దీపించుగ్రంథాళి బం
ధురతన్ నిల్పిన సద్గురూత్తములకు న్గూర్తు న్నమోవాకముల్. 9

క. తొట్టుకొను ప్రేమ నాపయి
నుట్టిపడన్ బ్రథమవిద్య నొసఁగినజనకున్
బట్టాభిరామసోమపు
నెట్టుకొనెడిభక్తి నాత్మ నిత్యముఁ గొలుతున్. 10

క. హూణాంధ్రభాషలన్ నెఱ
జాణ ల్తరగతులవరుసఁ జదివించిరి నన్
గాణేయగురుకలాపధు
రీణులు దేశికులు వారికృపఁ గీర్తింతున్. 11

క. మొదలుతొలిఫార మెప్ఫే
తుదగా సంస్కృతగురుండు దొడ్డబుధుఁడు మే
ల్పదువరి శిష్టాన్వయకో
విదు సీతారామశాస్త్రి వినుతింతు నదన్. 12

సీ. ఆఱుశాస్త్రములందు నందెవేసినచేయి
లౌక్యనిర్వాహకులన్ దురాయి
వేదవేదాంతార్థవిజ్ఞాతులన్ మేటి
వాదరంగస్థలవాక్కిరీటి
శిష్యులపైఁ బ్రేమఁ జిలుకు సాత్వికమూర్తి
సాధువైదికకులాచారవర్తి
హాస్యరసాంచితవ్యాహారచతురుండు
రమ్యసాహిత్యధురంధరుండు
గీ. కళలఁ దనతోడఁ దుల్యుఁడై కాళిదాస
మేఘదూతఁ దెన్గించిన మేలియొజ్జ
శ్రీనృసింహునిజనకుండు శిష్టకులుఁడు
నాగురుండు సీతారామనామబుధుఁడు. 13

శా. నాకున్ నాల్గవఘారమందు గురుఁడై నాఁ డొక్కయోఁ డాకవి
శ్రీకళ్యాణుఁడు కాశి కృష్ణబుధుఁ డాశ్రోత్రియత్వమున్ దెల్ప నా
కేకా దేరికి డెక్కరంబుసుమి తత్కీర్తిప్రభల్ ప్రోద్ధరన్
మోకల్వారి తలిర్చి సాగి విరిసెన్ బో జర్మనీభూములన్. 14

ఉ. ముప్పదియైదువర్షములమున్న వికారిని గ్రొత్తక్రొత్తయై
యప్పటికప్పు డేర్పడిన హైందవనూతనపాఠశాలలో
నిప్పురుషుండు సంస్కృతపుటిజ్యుఁడుగా విలసిల్లు నాఁటి కీ
చొప్పున సర్వతోముఖత చొప్పడ దంతనిగూఢమయ్యెనున్. 15

చ. పిదప స్వయంకృషి న్గడఁకఁ బేర్చుట నేర్చె నితండు గానమం
దొదుగు ఘటాదుల న్మిగులనొప్పును బిల్లనఁగ్రోవిపాటమే
అక్కదురు వధానకౌశలము గొప్పదనంబును వాఙ్ముఖాధ్యతం
బిరుదులమి పాండితీగరిమ విజ్ఞులు సత్సభలందు మెచ్చఁగన్. 16

సీ. కంఠంబు సారింపఁగా సభాస్తారుల
"X" మ్మను విద్యుత్తు కుబ్రిమ్మినట్లు
లీలగా మేలంబు పాలింపు సభ్యులు
కిలికించితులలీల కెరలవలయు

చ. భువనగిరిక్షమాసురులు మున్ దమకున్ దొలి యాంధ్రభూపతుల్
యవనచళుక్యపల్లవధరాధిపముఖ్యు లొసంగియున్న మే
లివసతులెల్ల రాజ్యము చలించుటతోడ నశించుచుండఁగాఁ
జివరకుఁ గోవలై చనిరి చింతపలీధరచుట్టుపట్లకున్. 26

ఉ. వారలనొక్కశాఖ తమబాంధవు లాప్తులుఁ దోడరాఁగ గుం
టూరున రామచంద్రుఁ డనుయోగ్యుఁ డొసంగుట వానికేరఁ జె
న్నారు మహాగ్రహారమున నాఁగి కుదుళ్ళు, కుదుళ్ళుగాఁగ సం
స్కారులలోఁ బ్రధానులయి క్రాలిరి వైదికలౌక్యవృత్తులన్. 27

ఉ. శంకరభట్టు మూలపురుషప్రథ మాకొక బ్రహ్మపుత్త్రుఁడై
పంకజసూతి సృష్టి కగు వైఖరిఁ దానును వంశకర్తయై
బింకముఁ బొంకమున్ వెలయ పేరుప్రతిష్ఠలఁ గాంచి మించె నే
ణాంకకళాఢ్యుఁడై కువలయాధిపసూరిసభాగ్రదీప్తియై. 28

ఉ. భట్టను ఔత్తరాహుఁడని వైదికలౌకికజాతిభేదముల్
ముట్టనివాఁడటంచుఁ దెలుపున్ వరభారవిభట్టముఖ్యులై
నట్టులు దక్షిణాపథమునందు నివాసము కల్గువెన్క నె
ప్పట్టున వానివంశములు వైదికరూఢినిఁ గాంచి మించెనో. 29

మ. తెలుఁగాణె ల్వెలినాఁటివారు ననఁగా దేశాఖ్యలన్ వైదికు
ల్వలునామంబుల వేఱువేఱుతెగలై వర్తిల్లిరో లేదొ? నాఁ
డులవేర్లుండిన నిచ్చిపుచ్చుకొనఁ జాటున్నాటునన్ నేఁటియ
ట్టులు ప్రత్యేకత నూత్నజాతమయియుండున్ సంఘదార్ఢ్యంబునన్.

శా. ఈభేదంబులమాట యెట్లయినఁగానిం డగ్రహారంబునన్
శోభన్ నాఁడు వసించు వైదికులయందున్ మాత్రమే కాక నిం
డౌ భూతిన్ విమలైకమత్యమును సౌఖ్యం బుండె నియ్యోగులన్
శ్రీభవ్యు ల్వరవైష్ణవాగ్రణులలో శ్రీమాధ్వవంశంబులన్. 31

శా. అన్యోన్యంబిటులై మతత్రయవిపర్యాసంబు లే కెందు సౌ
జన్యంబొప్పఁగ బ్రాహ్మణోత్తముల సంసారంబు లుర్వీశసం
మాన్యప్రౌఢిమ నగ్రహారమున సంపద్వృద్ధి వర్తింపఁగా
నన్యు ల్వారిని దేటిపాటిఁ గన ధైర్యం బూన రెప్పట్టునన్. 32

సీ. మాకుటుంబంబుతో మచ్చిక నక్కాల
ముండిరి తెలుఁగాణెయుర్విసురులు
గుండు రాయిప్రోలు కూరెళ్ల పన్నాల
వెల్లంకి దేవరపల్లి సూరి
భారతు లావ్వారి వారణాశి ప్రయాగ
వ్యాకరణము చల్ల వంగల కొల
చలము మున్నగువారు వెలినాఁడులోఁ దాడె
పలి చల్ల యడవల్లివారు మంత్రి
గీ. లంకాఁ బోలూరు దినవహి యక్కరాజు
కేత లక్క కోటంరాజు పోతరాజు
మంచికంటి పొత్తూర్వాంకమామిడి వెల
గపుడి తోలేరు వెన్నెలకంటివారు. 33

అ. వైష్ణవులఁ గిడాంబి వంగిపురం కొమాం
డూరు తిరువళూరువారు మాధ్వు
లందుఁ బత్రి కాశి యద్దనూ ర్బాడిద
బోడి ఘనగ చిలకపురపువారు. 34

క. ఈమొదలు మతత్రియు లగు
భూమీసురశేఖరులను బొలుపు చెలిమి పెం
పామువెలయంగ సంతతి
తామరతంపరగ మాపితాళ్లు మనునెడన్. 35

ఉ. శంకరభట్టువంశమున జన్మమునొంది సిరిన్ బురిన్ ధరన్
శంకరసోమయాజులు యశంబున సోమకశాఖ్యుఁడై నిరా
తంకసమగ్రపండితవిధానములన్ దనయంతవార లే
వంకల నేరు లేరను ప్రభావమునన్ మని రగ్రయాయులై. 36

గీ. ఆత్రిమూర్తులవరుస నాయనకు సుతులు
మువ్వు రుద్భవమొందిరి పురుషవరులు
వారిలో రాయసాధ్వరి వంశకీర్తిఁ
బ్రబలమొనరించెఁ బాండితీపటిమ దెసల. 37

మ. వరుసన్ వారికిఁ గల్గి రిద్దరుసుతుల్ పట్టాభిరామాఖ్యుఁడున్
బరదేశిప్రథితుండు వహ్నిపతిజిహ్వాద్వంద్వమోనాఁగ ని
ర్భర వేదప్రభ సోమయాజులయి వార ల్లౌక్యయోగంబులన్
జిరకీర్తిం గడియించి మించిరి బుధశ్రీవారిధిన్ జంద్రులై. 38

క. అం దగ్రిముండు పారద
ముం దెగడెడు బుద్ధియోగము ల్వెలయఁగ నిం
టం దెసల మ్రోఁగు పేరుప
సం దండడి వర్ణ్యుఁడయ్యె సమ్రాట్టులకున్. 39

ఉ. ఆయమరావతిన్ మిగులు నాయమరావతి ముఖ్యపట్టణం
బై యెసఁగన్ నిజామునకు సండగఁ గృష్ణయుఁ దుంగభద్రయున్
బోయెడిసీమలన్ బ్రభుతఁబొందిన శ్రీయుతవేంకటాద్రిరా
ణ్ణాయకుకోర్కి నోలగమునన్ గని నీతఁడు లోకమాన్యతన్. 40

ఆ. కర్మకాండఁగాని జ్ఞానకాండనుగాని
దాయభాగనయపథములఁగాని
బహుపురాణకథనపటిమలోపలఁగాని
చెప్పవలయు వీనిఁజెప్పి యొరుల. 41

ఉ. నాటకరంగ మేర్పడని నాఁడు పురాణకథల్ వచించు నీ
మేటి నుడిన్ రసంబుల కమేయవిశృంఖలతన్ ఘటించి యా
నాఁటిక్రియల్ జనంబులమనంబుల నాటి స్వకీయగాథగాఁ
జాటిరి పాల్గొనన్ బఱచువైఖరిఁ గూర్చనటుండ్రు నేర్పునన్. 42

మ. తలిరున్నెవళిమున్ బసిండికళ సౌందర్యంబుపొంకంబు పూ
ములుకుల్గా రమణీహృదంతరములన్ మోహంబుఁ గల్పింప నో
ప్పులకుప్పల్గద దండికం డెలని భూపు ల్నిల్చిచూడన్ జవుల్
చిలుకు న్వాక్కని యెల్లరు న్గదియ వాసిన్ మించు టెన్నంబడున్.

ఉ. పాళెపుగుత్తగాండ్రకడఁ బన్నుఁగొనంగ హళాహళిన్ హరిన్
హాళి దువాళిమై నరుగునప్పుడు చిల్కహుమాయిపైన వా
హ్యాళిఁ జరించు మన్మథునియ ట్లగుపించు నటుండ్రు, పెన్ దొరల్
గూళలుఁగూడఁ దప్రతిభ లొంగి కరం బిడునండ్రు వారికిన్. 44

క. పువు పద్మం బయినప్పుడు
మివులు సుగంధంబు లోఁచె? మేలిగడన కా
పవుపాండితితో సీవియుఁ
దివుర దాతృతన్ బ్రసిద్ధి దీక్షితుఁ డమరెన్. 45

క. ఆవేంకటాద్రి రవియై
యీవితరణశీలి పద్మమే యయియుండన్
ధీవరులకు నిగమాఢ్యుల
కేవలన్ లోఁప ముందునే యొసకమునన్. 46

ఉ. వాణియనుగ్రహంబును లవంబయినన్ గలవారు, వేదపా
రీణులు నాశ్రయించుచుఁ జరింపఁగ నాతనియిల్లు నిత్యక
ళ్యాణముఁ బచ్చతోరణమునై భువిఁ బండితగేహముల్ దరి
ద్రాణములన్న సామెతకుఁ దార్చె దరిద్రిత భూరిలక్ష్మిచేన్. 47

ఉ. కేసరభాసురంబయి పరిష్కృష్టరుచిన్ దగు తమ్మిదిమ్మకై
సీసినరేకు లందముల చిన్నలవన్నెలఁ జుట్టునిల్చి సం
తోసముఁ గూర్చులా గతనితోడుస జీవనము లభింప నం
తో సుఖులై భజించిరఁట దొడ్డకవుల్ వరపాండితీఘనుల్. 48

శా. పౌత్త్రార్యన్వయకాళిదాసుఁడు కడున్ బూజ్యుండు గుంటూరువాఁ
డుత్తుం డన్నిఁట వేంకటాద్రిసభలో నుండెన్ మహామంత్రియై
క్రొత్తల్సేయుచు నాదధీచిముఖకీర్తుల్వారికిన్ వీరికిన్
బా త్రంతంతకుఁ బ్రేమమై ప్రబలె నాప్తుల్మెచ్చి యగ్గింపఁగన్.

క. ఈతని లేఁతవయస్సున
భూతలనేతలనుఁ జూచుమున్న ప్రశయుజం
ఝూతీవ్రమైనయాపద
పాతగలన్ దగిలెనండ్రు భవహరణశివా ! 50

శా. తాతల్తండ్రులు మున్ గడించినస్థితుల్ద్రవ్యంబులున్ బ్రాపుగా
నీతం డబ్బ గతింపఁ బెద్దయయి తానే సోదరుల్ సంస్మృతిన్
జేతోమోదముగా భరించు నెడ నాచెన్నంచి చూపోవ న
ట్లాతోల్లింటికృతిప్రపంచఫల ముగ్రాపత్తుఁ జేకూర్చెన్. 51

శా. నూత్నాయాతవధూనవభ్రమయసంతోషంబులన్ దేలుచున్
బ్రత్నాబద్ధవిషయంబులన్ మఱచుచోఁ బైవచ్చుచున్నారు దు
ర్యత్నుల్ ఘోరకిరాతకృత్యముల సంరంభంబు లొప్పంగ నే
పత్నుల్ భాగ్యము లుండనీర నిడి దుర్వార్తల్ దెసల్ బ్రాఁకినన్. 52

క. ఊరంతయు గగ్గోలై
యారాటము దిగులు మిగుల నట్టుడికినటుల్
తారాడిరి జను లిట్టిటుఁ
బోరాఁ బోరాడ శక్తి పొసఁగనికతనన్. 53

చ. ధనముల మాటువారు వెలిదారుల నైళమ దాఁటువారు గొ
ల్లున విలపించువారు ధృతి లోఁబడఁ గూలి కృశించువారు తెం
పున గుమిగూడువారు ధనము ల్గొని బీకులడాగువారు నై
జనములు నాఁటిరేయి భయసంభ్రమకర్షితులై చలింపఁగన్. 54

శా. మ్రోఁగెన్ సూరెలఁ బెట్లుదిమ్మలు రవమ్ముల్ దద్దరన్ బెల్లుగా
రేఁగెన్ దప్పెటలున్ గ్రముంబుగను బర్వెన్ సింహనాదధ్వనుల్
సాగెన్ సందుల నేమ్ము లంతకకళ ల్సాధించు పిండారిదం
డీ గుంటూరునఁ జేరునప్పుడు తదీయోరాళధారాళతన్. 55

మ. నిడిగుబ్రిల్లన్ మిణుగుర్లు లేచి కొలిమిన్ మిట్టాడు నట్లాగతు
ల్గడియింపన్ గడిదోపరు ల్గరములన్ గత్తు ల్కటాళ ల్కాగడా
ల్గొడి దొడ్లిండ్లు గుడుల్ పొలా ల్గుడిసెలున్ ద్రోవల్ నగళ్లించు తె
క్కడ కెందున్ దమమూరకక్రియలతో స్వేచ్ఛన్ విజృంభింపఁగన్.

ఉ. వాగక కోటదిబ్బపయి వారలు బార్లడరింపఁ బాతగుం
టూరును జుట్టుపట్లు విడి రొక్కమొగిన్ దెగి బందిపోటుగుం
పారభటిన్ బురంబు వెలియంచులపేటలు నగ్రహారముల్
ఘోరత దోఁచి రప్పు దనఁగూడనిచర్యల మారితీరునన్. 57

క. అడిగినవెంటనె దిగదో
పిడిగా సకలంబు నిడక వెనుకాడుప్రజల్
పడిన పలుపాట్లు తలఁపునఁ
బడ దడదడ నొడలు వడకఁ బాఱి చెమర్చున్. 58

సీ. అనుకంప విడి కంపలను గొంపలను దింపి
యగ్గి కుటుంబంబు లార్పువారు
సలసలయునునూనె పలపల మెయిఁబోసి
నిలువెల్ల సున్నంబుఁ గొలుపువారు
నూనె గుడ్డలు మేనఁ బూని చుట్టినకోన
మంటఁగొల్పి బిరాన మాడ్చువారు
ముడికుచ్చుచబుకు దండడి విచ్చుపాల చింద
గుదిగ్రుచ్చి పోఁపుచ్చి వదలువారు
గీ. కత్తికండలు బంతులుగాఁగ నెగురఁ
గాలువలుగాఁగ నెత్తురు గాఱఁ గొట్టి
తిక్కడిగఁ బీన్గుతిప్పలఁ దేర్చువారు
నైరి, ఘోరాలమారిపిండారివారు. 59

సీ. అటుకలు చిటికలోఁ బుటుకునఁ దుప్రటియించి
మాడువు ల్గోడలుఁ బాడుచేసి
కొట్లు గోలెంబులు మట్లు మల్లడిగ్రొచ్చి
కూలము ల్ద్రొక్కును గుద్దలించి
పాతఱ ల్పెకలించి నూతులెల్లఁ గలంచి
తుక్కుతిప్పలు చించి తూరుపెత్తి
వాములు పెదచల్లి తూములగల గుల్ల
గూన పెల్లగిలంగఁ గుళ్ళగించి
గీ వెండిబంగారునాణెముల్ విలువసొమ్ము
లున్నగింజలు పాత్రిలు వన్నెచీర
లది యిదియు నాఁక చేతుల కందునన్ని
కొల్లగొనె నప్డు పిండారిగుంపు తెగచి. 60

శా. పిండారుల్ చెలరేగి యిట్లు లోకచో వీడెల్లఁ గొల్లంగొనన్
గండం బెట్టులదాఁటువార మనుజిజ్ఞాసన్ నరుల్ వేఁచుచో
గుండెన్ నిబ్బరమూని, శ్రీవఁగని, తుక్కున్ దూసరుల్ వీధులన్
నిండన్ దోఁపిడి యాదెసన్ నడిచెన స్ద్రిర్సేయ ముప్పున్ జనన్. 61

గీ. తాఁడిఁ దన్ను వారి తలదన్ను వారలుం
గలరటంట నిజముగాఁగ నిట్టి
యువమ నూరిలోని యొకకొన్ని చోటులు
చొద్దవోక నిలిచెఁ దొంటిపోక. 62

ఉ. చొచ్చిరి యగ్రహారమునఁ జూరులపై కెగఁబ్రాఁకి యిండ్లలోఁ
గ్రుచ్చిరి శూలముల్ గృహులఁ గ్రూరత దాఁపఱికంబుఁ దెల్పఁ గో
ల్పుచ్చిరి యాండ్రసిగ్గుఁ బొరిపుచ్చిరి బింకముఁ జూపువారలన్
గ్రొచ్చిరి చాట్లుమాట్లు నతిఘోరకృతాంతభటప్రచండతన్. 63

క. అదె వచ్చిరి యిదె చొచ్చిరి
గుదిగ్రుచ్చిరి పెనఁగునరులఁ గుదురులకొల్లన్
మదమత్సరములు హెచ్చఁగఁ
గదలిరి మావీధి దోఁచఁగా నని తెలియన్. 64

చ. గుడికడ బావినీరు గయికోఁ జనియుండిన భార్య నూతిలోఁ
బడుటయుఁ దమ్ముఁ డింటఁ గనుపట్టమి గుమ్మము నడ్డగించి దో
పిడికఱ పైఁబడన్ బఱుగువెట్టుట గొబ్బునఁ దాళపుంజెవుల్
పుడికి గృహస్థు తాఁ బెరటిపుంత బహిర్గతుఁడౌచుఁ బర్విడన్. 65

ఉ దైవవశంబుచే నెదిరితాఁకెడువారలు కానరామి నా
ధీవరుఁ డట్టియాపదకు దీనతఁ బైకొనుచుంట ధైర్యముం
జేవ విదిర్చి యిందఱకుఁ జెట్టలిటుల్ పొనరించుమూఁకలన్
దైవము సైఁచునే యెదియొదారిఁ గనంబడఁ జేయకుండునే ?" 66

మ. అనుచున్ దారులు డొంకలున్ విడిచి తోడైవచ్చువాగ్లేక యొం
టిని జే ల్పెట్టులు గుట్టలున్ మఱుగు సంధింపంగ శ్రీనర్సరా
ఘ్రునదుర్గంబుదెసన్ వెసన్ జనియె భక్తత్రాణపారీణదై
వనుతుల్ చిత్తమునం దొనర్చుకొను చావట్టాభిరాముం; డటన్.

శా. బావిన్ దూఁకినభార్య ధారుణిపయిన్ బత్తెంబు పాలుంటనే
మో, వారిన్ బడి చాక, దైవకృపపెంపున్ జేసి మెట్టందుఁబ
ట్టై వారంబులు పుచ్చుచుండె జలమాత్రాహారయై, యంతలో
నాపీ డెల్లను దోఁచి దొంగగుమి వాయవ్యాశఁ బ్రస్థానమై. 68

సీ. కుల్యాయ లెగవుచుఁ గ్రేళ్ళువాఱుచు వెఱ్ఱి
లొల్లాయిపదముల నల్లువారు
ముల్లుగఱ్ఱల మేనినల్ల గాఱఁగ బందిఁ
గుర్ళ్ళవారలఁ దోలి త్రుళ్ళువారు
వల్లదప్పి ధరిత్రిఁ డొల్లినవెట్టులన్
గల్లగాడిదెలంచు గిల్లువారు
కల్లు కైపునఁ బాదు పెల్లగిల్లినతెంపు
కొల్లగాఁగ యథేచ్ఛఁ ద్రెళ్ళువారు
గీ. సుళ్ళుగా ధూళి దెసల గుంపిళ్ళువాఱ
జాళ్ళుగా మావులన్ బంట్లు వెళ్ళఁదోంక
నల్లిబిల్లిగఁ బయ్యరపిల్లఁ డాడ
నల్లనల్లనఁ బిండారు లరిగి రపుడు. 69
క. పట్టాభిరాముఁ డచ్చట
బట్టబయలు బాటఁ దొలఁగి పఱచి నరసరా
ట్పట్టణమున కుత్తరమునఁ
దొట్టిన కాఱడవి దారి దొరకకయుండన్. 70
మ "గ్రహచారం బదిరా! సహోదరుని, భార్యన్ నాకుఁ బాపెన్ నను
గృహనిర్యాతు నొనర్చెఁ, గంటకమయోర్విన్ ద్రిప్పి మేన్ బుట్టము
స్పృహలుధాచీల్చె, దగన్ వగన్ గొలిపె, నబ్బా! డప్పి వెల్లుబ్బ ని
స్పృహ సంధించె, దయామయా! వరద! రావే! దీనసంరక్షకా! 71
మ. తొలిబామే విధిఁ బుచ్చియుంటినొ! మహార్తున్ జూచి పొమ్మంటినో!
కొల యిప్పట్టున ఘోరమై పెరిగి నాకున్ దాయమై డాసె, నా
కులపాటింతయు లేని నిన్నటి తెఱంగున్ నేఁటిభంగిం గనం
గలగుం దున్ గొను మానసంబు, నిగమాంతా! దారిఁ జూపింపవే!
శా. దిక్కున్ మాలినపక్షినై యిటుఁ గడున్ దీనంబుగా సుక్కన
ల్దిక్కుల్ నాకుయిఁ దాము నందుకొని చింతింపంగ సాగన్ వృథా
పెక్కారాటమటంచుఁ దెల్పుగతి, నీపేర్సెప్ప నందేని నే
యిక్కట్లని దొలంగిపోవలదె? తండ్రీ! శాంతి సంధిల్లఁగన్. 73

మ. అనినన్ "సత్యముసత్య"మంచు గగనవ్యాహారముల్ మ్రోగు పో
ల్కి నటన్ దాపునఁ దద్ఘనార్తనినదాళిక్షుబ్ధమై పైకి లే
చిన నీర్కాకర్కారగుంపుకూఁతలు చెవిన్ జేరన్ ముదాయత్తుఁడై
చని కాంచెన్ బలిపౌతటాకము నతిస్వచ్ఛాంబుసుశ్రీకమున్. 74

ఉ. చల్లనినీరుఁ ద్రావి సరసన్ గలవృక్షము నెక్కి నర్సరా
ట్తల్లజుదుర్గ మచ్చటికి దక్షిణమం దొకక్రోసుదవ్వునం
దుల్లసిలంగఁ జూచి పురుషోత్తము నాత్మఁ దలంచి మ్రొక్కి సం
ధిల్లినయుబ్బునన్, జనఁగఁ దేఁకువఁ జెట్టు దిగన్ దలంచుచోన్. 75

శా. ఆగ్నేయంబునఁ గూఁతవేటుడమురధ్వన్, మించుక్రొందళ్కు సం
లగ్నంబై నిగుడన్ ధరన్ గురియు వెల్లంబారు మబ్బోయనన్,
నగ్నాస్త్రప్రభలన్ దుమార మెగయంగాఁ బోల్చి "పిండారులా!
భగ్నం బౌనొకొ! నాప్రయత్న"మని యుప్పాఱుండు సంరంభియై.

చ. ఉఱుకుమనంబు నిబ్బరమె యూఁతగ దందడివాయ "సూర్యుఁ డి
ప్పుడు చరమాద్రిఁ గ్రుంకెను రిపుల్ చెఱువానుగ రేయియెల్ల ని
క్కడఁ గడపన్ గలారు కడఁకన్ జని నర్సపురీశుసేనతో
దుడు కడరంగఁ బైఁబడక దొంగలపైకసి నాకుఁ దీఱునే?" 77

మ. అనునిర్ధారణ మూని చెట్టు దిగి యందం దాగుచున్ బెబ్బద
ల్డనకున్ మాటుగఁ దామసించుకొనుచున్ దండెల్ల నీట్టెంకిదా
పునకున్ జేరి గుడారముల్ బలిమటన్ "బోరింక వీ"రంచు ను
న్మనుఁడై పేటనుఁజేరెఁ బయ్యనడకన్ మైఁ జెమ్మటల్ గాఱఁగన్.

మ. ఎఱుకన్ గోటఁబ్రవేశ మొంది నరసాధీశుండు క్రొల్వీయఁ దె
ప్పిఱి, పిండారులయాగడంబులుఁ జెఱల్ బీభత్సకృత్యంబులున్
గొఱ లేకుండ వచించి, క్రోసెడమునన్ గొల్లంతయున్ గూడరా
వెఱపేమాత్రము నొందక కాఁగియట సుప్తిన్ జెందుటల్ దెల్పుచున్.

మ. "కనులారన్ గనినాఁడ తేఁడ! దయచిక్కన్ రేఁగి పిండార్లొన
ర్చినఘోరంబుల గర్తఘట్టణమునన్ జెప్పంగ నుంకింపఁ గ
న్గొనుఁ డీమే నెటులన్ వడంకెడినొ! మీకున్ మీప్రజాసంస్థకున్
బెనుముప్పున్ దొలఁగింతురేని యిపుడిప్డే లెండు దండింపఁగన్. 80

సీ. ముసల్మానియలోన మాటాడనేరని
వారి ముంచిరి పేల్పుఁ బాఱఁగనుచు
సిలసి యిలాయిచుట్టలు మేన ముట్టించి
తోలి ప్రేలిరి "మేలుమే"లటంచుఁ
గొంపలఁ జిచ్చు దాఁకొల్పి యాల్మగల బి
డ్డల నందుఁ ద్రోసి రవ్వాలఁ బొగడుచు
నొకనల్లపూస చిక్కకయుండ నూఁచము
ట్టుగ దోఁచి రెల్లమాటులుఁ గడంక
గీ. మారిమసఁగెనొ యుప్పెనవాతెనొక్క
నాఁగఁ బురి పాడుబీడయ్యె నోగుణాఢ్య!
సంశ్రితావనవీర్యవిశాలహృదయ!
భూపచంద్రమ! పిండార్ల మాప లెమ్మ! 81
శా. నాతమ్ముం డెచటన్ గనంబడఁడు ప్రాణంబూని యున్నాఁడొ లేఁ
డో! తీఱన్ వలయున్ మదీయసతి! యిల్లో! కొల్ల గాసిల్ల నా
జ్ఞాతుల్బంధులు మిత్రులున్ జెడక యుండన్గల్గునే? యింక నా
కే తెరువున్నది? యీకిరాతులను మాయింపంగఁదక్కన్ నృపా! 82
సీ. ఇల్లుగుల్లనొనర్చి యింగలం బిడిన యీ
కష్టులవసతులు కాలవలదె
కడుసౌమ్యులగు వ్రజన్ గాల్చిపేల్చిన యీ కి
రాతశరీరము ల్రాలవలదె
పచ్చనికాపురాల్పాడొనర్చిన యమ
దూతలు ధూళిగాఁ దూలవలదె
కళకళలాడు ప్రోల్గసిమసిచేసిన
వీరి గుడారముల్ ప్రేలవలదె
గీ. తోఁకఁజిచ్చానురిక్కనాఁ దుడిచిపెట్టి
రెన్ని యోగ్రామముల వీరి నిప్పుడైనఁ
గాలకర్షితుల నొనర్పఁజాలకున్నఁ
గలదె కలయూరులకు నిరాకులత భూప! 83

శా. ధౌర్త్యంబుల్ దొలఁగింప ధౌర్త్యమె కదుల్ దక్షంబు, సిద్ధాసురా
మర్త్యుల్వైనతము పోరులన్ విజయసంపద్భాజులైరి క్రియన్
కీర్త్యావేశము రాజలక్షణము, లక్ష్మీప్రాప్తి సిద్ధంబు, మీ
మూర్త్యాబద్ధమనంబునన్ సిరి యటన్ బొంచున్ ధరానాయకా!

మ. మనకున్ మార్మసలంగ లేరను నహంభావంబునన్ రాత్రిఁ గా
ననసీమన్ జెనకంగ నెవ్వ రిటులనాఁబోవ రన్నమ్మకం
బును నిండార సుషుప్తినొందెద రుపాంశుస్థానబుద్ధిన్ బరా
కునఁ బిండారులు గెల్వు తేలికగఁ జిక్కున్ రాజచూడామణీ!" 85

భు. అన న్నేలతేఁ డప్పు డౌఁగా కటంచున్
జనత్రాణదాక్షిణ్యసంజాతరోషం
బునన్ క్షీరవార్ధిప్రభూతాగ్నిపూరం
బునా రేఁగి సేనాని మోమున్ గనంగన్. 86

ఉ. అంతకు మున్న బ్రాహ్మణునివ్యాసమునన్ గదనంపుటుబ్బు చే
నంతకతుల్యమూర్తియగు నాపృతనాపతి "చిత్త"మంచు నా
క్కింతన సర్వసాధనసమృద్ధముగాఁ బెనుదండుఁ జేర్చి "ది
ష్టాంతముఁ గూర్తుఁ జోరుల" కటంచు నిగూఢతరప్రయత్నుఁడై.

శా. పాఱుండున్ దనతోడరాఁగ ధ్వజినీపాలుండు పెన్సేనతో
గాఱున్ గంచెలు బీళ్ళుమిట్టలును బోకన్ జాటుసంధింపఁ గాం
తారంబందుఁ బులు ల్సివంగులో యనంగన్ బొంచి నిశ్శబ్దసం
చారంబొప్పఁగఁ జేరె నేర్పుకడిమిన్ సంకేతితస్థానమున్. 88

క. ఆవాహిని తస్కరలం
కావాసముఁ దగిలి పాయులై ముట్టి యెటుల్
పోవంగనీనిపొంగై
వావిరి ముంచెన్ బ్రవాహవైభవమొప్పన్. 89

మం. కల్లుం గైపొప్పఁగ వికలతన్ గ్రాలు పిండార్లగుంపుల్
తెల్లంబోవన్ రభసమడరన్ దేజులన్ సాధనాళిన్
గొల్లన్ దాఁటించి నరసరాడ్ఘోరసేనాసమూహం
బల్లంతన్ దొంగలను వడి వెంటాడి చక్కాడెఁ బ్రీతిన్. 90

శిఖ. తెగఁ జేతుల్కాళుల్ తికమకగఁ బెన్దిప్ప లగుచున్
బుగుల్వాఱన్ నెత్రుల్ స్ఫుటితగళనిర్ముక్తి దొనలై
మొగుర్లన్ జెంట్లోనా నిటునటుఁ దలల్ స్వేచ్ఛదొరలెన్
పగుల్వాసెన్ డొక్కల్ కటుతరరణవ్యాప్తిసచటన్. 91

శా. వాలున్ వ్రేల్ల శిరంబు లుర్లిపడఁ బైఁబైఁ జిందులన్దూఁకు పెన్
గీలాలంబులు యోధగాత్రముల సంకీర్ణంబుగా వ్రాలి ర
త్నాళిస్థాపితవర్మముష్టులయి యుద్యత్సూర్యరశ్మిచ్ఛటన్
గీలల్గాఁ దులకించె ఖడ్గరుచితోఁ గేల్గల్వ వియ్యంబులన్. 92

మ. జయముం బొందు చమూపతిన్ గలిసి నర్సారాయునాస్థానికిన్
రయమొప్పన్ జని చోరనష్టసకలద్రవ్యంబు లేకాక యొ
న్నియొసత్కారములొంది యందలమున న్జేరెన్ సతీసోదరుల్
భయముల్వాసి కనంగ గర్తపురి నప్పట్టాభిరాముం డటన్. 93

ఉ. ఆయమరావతిన్ దెగడు నాయమరావతి వెంకటాద్రిరా
ణ్ణాయకుఁ డీయుదంతము వినంగనె వీనిఁ బిల్వనంపి త
ద్ధీయుతు మేధకున్ ముదము దెప్పరమై విలసిల్లఁ గొల్వునం
దాయనఘున్ మహాపదమునం దుపవిష్టునొనర్చె శిష్టుగన్. 94

చ. పరమశివాలయంబుదరి బావికి నీరముగోరివచ్చు వా
రరయుటకల్గి సాయమిడఁ బ్రాణము నిల్చిన భార్యతోడఁ గా
పుర మొనరించుచున్ సవనము ల్పొనరించి జగత్ప్రసిద్ధుఁడై
పరఁగెనతండు మంగయను బట్టిగఁగాంచి సుఖంబు లుబ్బఁగన్. 95

సీ. తనపుట్టుకకు మున్నె దత్తుగా జనకుండు
కైకొన్న శివరామఘనయశునకుఁ
దనదుపుత్త్రత్రయంబునఁ బెద్దవానిఁ బ
ట్టాభిరామునొసంగి యాగవర్న
రుసహాసనంబునఁ బసకెక్కు శాసన
దీక్షితుండా పరదేశిసోమ
యాజి సీతారాము లనువారెపుడుఁగొల్చి
ప్రోదిఁగూర్పఁగ వాసిఁబొందె జగతిఁ

గీ. దండ్రిపాండిత్యగరిమ యింతయును లోటు
పడనిప్రౌఢిమ కెల్లరు 'బా'గనంగ
దాత మంగయ్యశాస్త్రి విద్యాగురుండు
గృహము నిత్యాన్నసత్రమై రహిఁ జెలంగ. 96

గీ. శ్రీమత శివరాముపట్టాభిరామునకును
వారిపినతాతకుదుటిలోవాఁడనైన
నేను దత్తుండనైతి యిష్టానుపూర్తి
వినుతు తద్వంశకథ విను విశ్వనాథ. 97

క. ఇట్టులపుసూరిసభలం
దుట్టంకితగురుయశోమహుండు, ప్రథముఁడౌ
పట్టాభిరాముతమ్ముఁడు
దిట్టరి పరదేశియజ్వ దేశికకళలన్. 98

క. మృత్యుంజయుఁ డాతనిసుతుఁ
డత్యంతాగమపటిష్ఠుఁ డధ్వరి భక్తి
ప్రత్యయపూర్ణుఁడు మహితా
పత్యంబుల నిరువురన్ శుభంబులఁ బడసెన్. 99

సీ. వారిలో రాయపాధ్వరి మంత్రశాస్త్రవి
జ్ఞాతయై నిగమనిష్ణాతుఁడగుచుఁ
గాంచిన సుతులలోఁ గడవాఁడు వేంకట
సూర్యనారాయణుం డార్యనుతుఁడు
కర్మిష్ఠియయ్యు నాంగ్లప్రాభవమునఁ ద
హశ్శీలుదారుఁడై యశముఁనొందె
నీతని పినతండ్రియే నాదు జనకుండు
శ్రీరామభక్తివిశేషయుతుఁడు
మిగుల సాధుచరిత్రుండు మేటిరొజ్జ
భూమిఁగొలుచుపనిన్ దొల్తఁబూని పిదప
బాలికాపాఠశాలాధిపప్రశస్తి
శాంతజీవనమున సౌఖ్యవంతుఁ డయ్యె. 100

చ. అనుదినదేవతార్చనములందును బర్వములందు భక్తివా
హిని పరవల్లవాలి వెలయించు లయల్స్మరయించి రామనా
మనిరుపమానగానబహుమానితకావ్యకళాతరంగము
ల్మనుకలబంటిఁగూర్చి జగముల్ మఱచుల్ మహితాంతరంగుఁడై.

ఉ. పోరులజాడఁబోఁడు నయపూతచరిత్రము వీడఁబోఁడసం
స్కారులఁ గూడఁబోఁడు బయకారిపడంతులఁ జూడఁబోఁడు సం
సారమహారిషట్క-విరసంబులరుల్ ధృతి వాడనీఁడు నీ
డేరును లేరు లేరు ఋజువృత్తిని వీరికి లోకమం దనల్. 102

ఉ. ప్రేమకుఁ బ్రాపు, శిష్యులకుఁ బెట్టినభిక్ష, పరిసంగమందు ను
ద్దాముఁడు, సత్క-థాకథనదక్షుఁడు, తీర్పరి, రాజభూతవై
ద్యామలకీర్తిశాలి, బహుశాస్త్రవిదుండును, సంఘకర్త, నే
నేమనియెంతు నీవెఱుఁగవే? పరమేశ్వర! తద్విశేషముల్. 103

క. ఈబ్రాహ్మణునకు సతియగు
టబ్రమె? వరసాధుచరిత, యఖిలాండాద్వై
తబ్రహ్మేశ్వరి, యోగక
ళాబ్రహ్మాసనవిధావిలాస, మహేశా!. 104

గీ. భర్తభట్టాభిరాముండు వైష్ణవాభుఁ
డాలి బ్రహ్మేశ్వరి సతీమహార్హచరిత
యఘటనాఘటనాదక్షుఁ డౌర! బ్రహ్మ
చిత్రచిత్రంబులన్ సృష్టిఁజేసి చూచు. 105

క. నాడీపరీక్షలోపల
నీడవరుల్ లేనికీర్తి నియ్యమ భర్త
న్గూడుకొని వైద్యయోగక
ళాడంబరమున మహార్తులన్ రక్షించెన్. 106

మ. "సతి రుద్రాంశలఁ బ్రీతిఁగాంచు" నను విశ్వాసంబుచేనేమొ భ
ర్తతు పానున్వలెఁ గోపమూనఁ "బతి సత్వశ్రీకి ముగ్ధుండ" ట
న్మతిఁగాఁబోలును సాధ్వి మాఱనక సంసారంబు సౌఖ్యానుసం
గతి సాగంగఁ జరించు నోర్చి బహుసంతానంబుఁ బ్రాప్తించియున్.

చ. హరిహరగీతము ల్బహురసాంచితము ల్పతినల్పఁ దత్త్వవి
స్ఫురణలగేయము ల్బహుళము ల్రచియించెఁ దదీయపత్ని యి
ట్లిరువురు భక్తియోగముల నేఁచి ప్రచారము నర్ప శిష్యులై
పురుషులు స్త్రీలు నెందఱో విముక్తిగడించి రనంగ వింతయే? 108

చ గురుతరరాజవైద్యమున గొప్పతనంబును బొందె భర్త, భా
ర్య రమణులొందు కాన్పువివరంబులలోని చికిత్సలందు నే
ర్పరితనమొందె "కుగ్గురు"ను "బాగుసెబా"సన, కీర్తిసేవచేఁ
బురుషులు స్త్రీలు నెందఱో విముక్తిగడించి రనంగ వింతయే?

మ. ఎవ రేకష్టములన్ వహించినను సుంతే న్వార్తచేరన్ మహో
త్సవముం బూర్వఁగ సిద్ధమయ్యెదరు పసంబైన మార్గోరకీ
ర్తివదాన్యోక్తములందు నెల్లరకు పోటిన్ భక్తితాత్పర్యము
ల్మిత్రపుత్రాటబ్రిమి? నాఁడునాఁటికిని కల్మిన్ లో టదెట్లుండెనన్.

సీ. వీరికిన్ బ్రథమకుమారుండు మృత్యుంజ
యాభిధుం డతులహాస్యమున దక్షుఁ
డనవద్యకవితావిహారియై త్రిపురసం
హారకృతి న్గాంచె భూరియశము
పితృభక్తి సుంత తబ్బిబ్బులేకయ పోస్టు
మేస్టరై తనలోని మేలిగుణము
లమరు పుత్రుని కవిన్ హాస్యవిదున్ బుచ్చి
పరదేశిసోమపుం బడసిమించె
రెండవకుమారుఁడైన కోదండపాణి
సబ్రిజస్ట్రారు బహుకావ్యచణుఁడు పుత్రి
కాద్వయంబును సుతుఁడును గ్రాలవెలయు
చున్నవాఁడు యశోభూతు లొప్పమీఱ. 111

చ. వరుస ముకుందరాముఁడనువాఁడు తృతీయుఁడు రామభక్తిబం
ధురుఁడు ఘనాంగ్లవేతనముతో విలసిల్లెడు పుత్రపుత్రికా
గురుసుఖవంతుఁడై యతిథికోవిదనిత్యసమర్చకుండునై
సురుచిరగానశక్తి కొకసాంపిడు చక్కనికంఠ మొప్పఁగన్. 112

గీ. వావిలాలాన్వయమున శివావధాని
మున్నబున్గాంచెఁ బెద్దన్న పుణ్యచరిత
రాజ్యలక్ష్మి మహాభాగ్యరాజ్యలక్ష్మి
తల్లిమాఱుగ మాకెల్లఁ దల్లియగుచు. 113

గీ. ఈమె చెలియలు కామేశ్వరీపురంధ్రి
యాపురాణవేంకటార్యమయ న్వరించి
వారిదాతృత కింకొక్క వన్నెఁ దెచ్చె
పుత్త్రికయుఁ బుత్త్రులిద్వరుఁ బొందిఁ గూర్ప. 114

క. వీరి కనుంగుందమ్ముఁడ
సారాద్వైతమునఁ దమినెసంగెడి వాఁడ
న్జేరి సమర్పింతు నమ
స్కారము శ్రీవిజయవాటికావిజయేశా !. 115

ఉ. ఓగురుమూర్తి! సర్వభువనోద్యమసత్ఫలరూప! సేవకో
ద్యోగములోనఁ జాగ్రతుకుఁ ద్రోవలఁ గుక్షికి నంతయింతరాఁ
గా గడనన్ దొడింబడి చికాకులఁ దొట్రిలునాకు నీకథా
భాగము సుంతఁ బల్కుకొను భాగ్య మొసంగితి గా కృపానిధీ! 116

చ. ఒకకవియాట పైఁబయినమన్నదె? భావముఁదెల్పుకోలు శై
లికి రసపుష్టి కెట్లొముదలించిన నేనియు రేఫఱాలగో
లకు నటుసున్నలీలకు నలంకృతిమాలకు వృత్తహేలకున్
దికమక లేక పారదగఁ దగి వాక్కు వశంబు కావలెన్. 117

క. తృణమా దాయముఁ దీటిక
ఋణమే యగుచున్న జీవికన్ భాషానై
పుణి గడనకెట్లు? కావ్య
పణములు మాదృశుల కందుబాటగునవియే? 118

ఉ. రిక్తుఁడు రాజుఁ గాంచి విపరీతకుతూహలమూనురీతి నే
శక్తియు లేని నేను కవిశౌండులఁ జూచి కృతిన్ గడంగితిన్
భుక్తియొ ముక్తియో యశమొ భూతియొ చూచెదఁ గాక నేఁటి కా
సక్తి నెటెట్లొ పూన్కికొనసాగి ఫలించుటె మోదమీనెడిన్. 119

చ. తగుదునటంచు భారవికృతంబయి యొందును నారికేళపా
కగరిమ సంస్కృతంబున వికాసిలు నీకథఁ దెన్గుసేతకున్
దిగి కృతకృత్యతాస్మయపుఁ దేరువ నీకవుగింటి కీకృతిన్
సుగుణ నొసంగినాఁడ నెటు జొబ్బిలుప్రేమల నేలుకొందువో. 120

మ. ప్రతిబింబంబొకొ? ఛాయయేనొ? అదియు నాలేదొ? మిశ్రంబొ? జా
ను తెనుంగో? సరసంబొ? కాదొ? గుణమానో? నాఁక, సర్వజ్ఞ! భూ
పతి గోపాలుని కాన్కఁ గైకొను దయాభాగ్యంబు నొక్కింతచూ
పి తలిర్పంగదె, చిత్తశుద్ధి యెగదా ప్రేమానుబంధాఢ్యమా! 121

ఉ. భారవిభట్టుజీవితముపైఁ గలగౌరవమూఁతగాఁగఁ ద
త్సారకథన్ గవిత్వపదసంగతముం బొనరించునాకుఁ జే
కూరదె వారికావ్యమునుఁగూడఁ దెనుంగొనరింపనంచు ధై
ర్యారభటిన్ దొడంగితి నయజ్ఞులప్రేరణ మేలిప్రోపుగన్. 122

మ. పనలేకున్నను ధీయుతార్యకరుణాప్రావృట్సుధాధారలన్
బన ప్రత్యక్షరసానుభూతి వెలయన్ బ్రహ్మప్రసాదంబుగా
సుసమర్థత్వము సంక్రమింపఁ బరమాశుప్రౌఢి శ్రీభారవి
శ్వసనం బాంధ్రకళన్వహించె మురువెచ్చన్ మూఁడుమాసంబులన్.

ఉ. పాండితి సుంతలేదు మఱి పల్కుల కొండొకవింతరాదు పే
ర్దండికి చింతకాదు కవితాకళపైఁగల రంతుపోదు నీ
కొండను వంతుపాడెసఁగ దోయి! యొసంగెడి మంతునాడి యే
కొండలచెంత చేదుఁ గయికొన్న సుఖంబె? దిసంతువాదెకా!. 124

శా. నీవు న్నాకృతిఁగోరియుంటివనఁగా నిద్దంపుతార్కాణ లె
న్నో వర్తిల్లె నెఱుంగవే? సకలమందు న్నిల్చునీ వోగుణా
ఢ్యా! విన్నంతనె "బాగుబా"గను కవీశాస్యంబులన్ నీదువా
క్కే వాసించెననంగ సత్యమున కొక్కింతేని దూరంబొకో?. 125

శా. తా నాదెళ్ళకులాబ్ధిచంద్రుఁడగు మేధాదక్షిణామూర్తి యిం
దే నాటంబు గ్రహించెనో వినిననాఁడే భ్రాతృభావంబునన్
దా నందందుఁగలట్టి దోసములపుంత ల్జూపి దిద్దింపఁగాఁ
బూనెన్ వ్యాజవిహీనుఁడై; సుజను లెప్డున్ మేలె సంధింత్రుగా.

మ. వినినంతన్ గడుమెచ్చి ప్రేమతోలుకన్ వేమూరి శ్రీరామశా
స్త్రి నితాంతప్రతిభుం డనేకబిరుదశ్రీశాలి నావాణి కు
న్మనుఁడై పొంగు చుదారవాక్యముల నానందంబుఁ జూపించి యి
ట్లనియెన్ "నీకృతి యేరి కీఁదలఁచి తయ్యా! తెల్ప వీలున్నదే?

గీ. దాని కే "నీశ్వరున కీయఁ దలఁచి" తనుచుఁ
జెప్ప ముఖసీమ మోదంబు చెంగలింప
"సాత్త్వికులబుద్ధి దైవసాక్షాత్క్రియాప
రంబు కావుటె యెట సహజంబుసుమ్మి. 128

చ "విజయపదంబు నీయభిధ వీడకయుండిన దానికర్థము
ల్విజయప్రతిష్ఠితేశ్వరుఁడు వేలుగఁ దానిడకున్న నేరిదున్?
విజయకవీశ! సంస్కృతిని వేత్రృతచే జయకాములందఱున్
భజనలు చేసి మావిజయువాడకుఁ జేరి తరించుచుండుటల్." 129

చ. అనివిజయేశుపైఁ దనకు హత్తినభక్తిని బ్రోత్సహింప నా
కు నది సమంజసంబగుచు కొండొకసంతసముస్ఫుటింప హె
చ్చినకుతుకంబు మేఱ నినుఁ జేరి యొసంగెద ప్రేమపెంపునన్
గొనఁగదవయ్య శ్రీవిజయకోవిద! శ్రీవిజయేశ! యీకృతిన్.

ఉ. ఇంపున కిచ్చమెచ్చుకొని యీకృతికన్యవరించి తెంపునన్
బంపితి రాయబారమును బ్రౌఢతరుండగు రామశాస్త్రిచే
జంపానరింపనేల కయిసాచి గ్రహింపుము మంగళోక్తిమ
న్నింపుము హావభావపరిణీతకృతీద్యవధూవిలాసమున్. 131

ఉ. వర్ణము వృత్తమంచు బహుభంగుల నెన్నియొ పెండ్లి కెంతు రో
క్కర్ణవమంతశాస్త్ర మదియంతయు నేఁ డొకతంతె యయ్యె, న
భ్యర్ణమయీవివాహ మిఁక నన్యములెంచఁగనేల కన్య సం
పూర్ణకళావిలాసిని, యపోహాలె నీదెస వర్ణవృత్తముల్? 132

మ. అదిగో! సూరెల సూరికోకిలము లయ్యారే! పురే! పెండ్లి యం
చుదితానందముతోడఁ గూడుకొని నీపూరేగ దీవింత్రు, సం
పదనిండార నవోఢతో సుఖకళావ్యాసంగముల్మీఱ భూ
మి దివిన్ గీరితిపిక్కటిల్లఁ దమిఁ గోమిస్త్రమోద మాతారమున్.

—* చంపకపుష్పమాల *—

హిమసుమదామముల్ రహిఁవహిన్చి హితామరవార మారజిం
బమర మణీమరీచిలత లగ్గలముల్గ దిశల్ దిశన్ దిమిం
దిమలు మహిన్ మనన్ స్తుతిఁ గృతి న్నతి నీకొసఁగన్ సరాసరిన్
విమలమహామనోజ్ఞవిధి విశ్వవివేకముగోము నోముమీ! 134

—* కందద్వయగర్భితచంపకబద్ధనాగబంధము *—

కనికరమున్ నిదాన మొసఁగన్ సరిభిల్లుఁడవై రణంపుసా
కున నరుదారువూనికము గోము రసమ్మునిగార మాభిము
ఖ్యనికరమున్ గనన్ నడిచి కాంచి రతిస్మరులూరఁగా సనిన్
మనవెరవుండ గానిడవె మావెరపుల్దెగ జేరు శాంతి వే. 135

—* గర్భితకందములు *—

కరమున్ నిదానమొసఁగన్ సరిభిల్లుఁడవై రణంపుసాకున నరుదా
నరుదారువూనికము గోము రసమ్మునిగార మాభిము ఖ్యనికరమున్
కరమున్ గనన్ నడిచి కాంచి రతిస్మరులూరఁగా సనిన్ మన వెరవున్
వెరవుండ గానిడవె మా వెరపుల్దెగఁజేరు శాంతి వే కనికరమున్.

సీ. హయ్యంగవీనసామ్యాంత రంగుఁడ! నీకు
శాద్రిముద్రామహోన్నిద్ర! నీకు
పరమయోగాభ్యాసపారంగతుఁడ! నీకు
దారుకావనరసాధార! నీకు
కామహారీ! నీకు కంజధారీ! నీకు
గౌరీసురాపగాకలిత! నీకు
విజయనగావాస! విజయావనా! నీకు
సత్సుధాకలితదృగ్జాల! నీకు
భవ్యకృతి దీనినర్పింతుఁ బరమభక్తి
నవధరింపుఁగదయ్య! నీదైనలీల
నాఁటిభారవిసంస్కృతపాటవంబు
తెనుఁగునన్ విన్నవించెదఁ దెలిసినంత. 186

శ్రీమదాంధ్ర

కిరాతార్జునీయము

(భారవి)

తృతీయ భాగము

మొదటి సర్గము

శా. శ్రీదైవారెడి రాజరాజధర లక్ష్మిన్ స్వన్ దత్ప్రజావృత్తిఁ గ
న్గో దీక్షన్ వటుభూమికన్ మెలఁగుచున్ గూఢార్థము న్గాంచి యా
యాదృష్టంబు శ్రుతంబుఁ దెల్ప నలద్వైతారణ్యమధ్యంబునన్
దా దర్శించె యుధిష్ఠిరున్ వనచరోత్తంసుండు బద్ధాంజలిన్. 1

ఉ. ఆసమయంబునన్ బ్రణిధియాస్యమునందు వితర్కనిశ్చయో
ద్భాసకభావవీచికలు పర్వ యుధిష్ఠిరు డాయుచో నరుల్
మోసముఁ జేసి కొన్నసిరిపొందిక వాస్తవమున్ వచింప; సం
తోస మొసంగునంచు విహితుండు ముఖస్తుతి రజ్జులాడునే. 2

చ. "అరిఁ బరిమార్పఁగల్గు టెపుడా"యని, "యే మొనరింతు"నంచుఁ దాఁ
దరపడుభూపతిన్ మఱుఁగుతావునఁ జేరి యనుజ్ఞ నొంది యు
క్తిరచనఁ బొందు నర్థబలదీప్తి ఘోరంగుఁ బ్రమాణశాస్త్రబం
ధురతకు విందుగాఁ బ్రణిధి దొడ్డనుడిన్ వచియించె నిట్టులన్. 3

మ. మనుజేంద్రా! భృతిపెంపు క్షేమమును నాత్మన్ గోరువాఁడాటచేఁ
బనులన్ వేగరి చారచక్షు నృపతిన్ వంచింపఁగాఁ బూనఁ డిం
పున నె సంధించుసువార్తయే కలుగ దెప్డున్ జింత్యమైయున్నఁ గా
వున మంచిన్ జెడు గన్ని నానుడి ననంపుష్టంబు మన్నింపుమా.

మ. యజమానున్ దగురీతి దిద్దనియమాత్యత్వం బదేపాటి? స్నే
హజమంత్రంబున మేలుఁగాంచనినృపుం డాతండు నేపాటి? రా
జ్యజయోత్పాదకభూరిసంపదలు తామై చేరుఁగాదే కడున్
నిజమౌ పొందిక కూరిమిన్ వెలయుమంత్రిన్ మానవాధీశ్వరున్. 5

గీ. సహజదుర్గమ మగురాజచరిత మేడ?
జ్ఞానవిరహితమాదృశజన మదేడ?
కలనె గూఢారిషాడ్గుణ్యకలన మెఱుఁగఁ?
గాంచుకొంటిమి మీకృపన్ గలుగుఫలము. 6

గీ. అడవిపాలైతి రీరు రాజయ్యెఁ దాను
గాని మీవల్లఁ గీడు శంకఁగొని యునికి
కతన దుర్ద్యూతవిజితజగంబు ధర్మ
పరతచే నిల్పుకొన మేలుపాటుఁ బడెడి. 7

చ. చెడుగులఁ గూడి నిన్ను గెలిచెన్ గొన రాజ్యముఁ గౌరవేంద్రుఁడి
ప్పు డనువు మేలిపాలనముఁ బూని నయోన్నతిఁ గూడ గెల్వఁగాఁ
గడకఁ జరించు; లబ్ధరమఁ గావఁగ దుష్టులచెల్మికంటె న
క్కుడుగద స్పర్ధ సత్పురుషకోటులతోఁ బురుషార్థసిద్ధికిన్. 8

మ. మనుధర్మంబుల శ్రద్ధతో నడపు సమ్మాన్యావనీనాథులం
దనఘుం డీఘనుఁ డన్నకీర్తిఁ గనఁగా నాసించి షడ్వైరిశా
సనుఁడై రచ్చకు రేఁబడ శ్రనుఘ్నులై సంధిల్ల భాగించి పొ
ల్పు నయం బొప్పఁగఁ బౌరుషక్రియల నాభూజాని సాధించెడిన్. 9

గీ. సేవకుల మిత్రులట్ల రంజించుఁ బ్రీతి
మిత్రులను బంధులట్ల కామించి తేర్చు
బాంధవుని దుల్యరాజన్యభాతిఁ జూచు
గర్వకపటంబులకు లోనుగా కతండు. 10

గీ. కడఁగి యొనరించుధర్మార్థకామగతుల
గుడుసువడ దాతనిమనంబు కొంచెమైనఁ
బక్షపాతంబు విడి సమవర్తి యగుట
చేఁ ద్రివర్గంబు లొండొంటిఁ జెంది వెలయు. 11

గీ. ఈవిఁ జూపని సాంత్వన మెనయఁ డెపుడు
నాదరణలేని యేదానమైన నీయఁ
డధికసత్కృతి గుణహీనునందుఁ జూపఁ
డతఁ డుపాయజ్ఞుఁడై రాజ్యహితముపొందె. 12

గీ. ధర్మము నతిక్రమించినఁ దనయుఁగాని
పగతుఁగాని గురుపాత్రిక్షవ్యశిక్షఁ
బఱపు లోభకోపంబులఁ బట్టువడక
నిర్జితేంద్రియుఁడై రాజనీతి వలచి. 13

చ. వికలులు గాక శాత్రవుల స్వీయులఁగా నొనరింపఁజాలు వా
రి కలిమి మెంచు, నమ్మఁ డెవరిన్ మనసిచ్చినయట్లు దోఁచు, నొం
డ్లకుఁ గలతల్ ఘటించి స్వబలంబును బెంచు, సమర్థులైనసే
వకులకుఁ బ్రాప్తిసిద్ధి సిరిఁ బాలిడి ప్రేమ విభూతిఁ బేర్చెడిన్. 14

గీ. వారివారికిఁ దగినసత్కార మొసఁగి
యుచితగతిఁ బనిఁ గొనునేరు పొనరియుంట
నతనిసంపద స్థిరమై మహార్ఘ్యఫలవి
శేషదాయకమగుచుఁ బ్రసిద్ధి నొందు. 15

ఉ. రాజులు వాజులున్ రథపరంపరలున్ గడు మూఁగియుండు త
ద్రాజసభాగృహాంగణపదంబులఁ గానుకగా ధరావతుల్
భ్రాజితభక్తి నిచ్చుగజవారమహోత్కటదానధారలన్
రాజిలు సప్తపర్ణమధురచ్ఛదభవ్యసుగంధవాసనల్. 16

లయగ్రాహి! కేవలము వర్షములపై వెలయఁబోనివెను
జీవనదు లుండుటఁ గృషీవలులఁగష్టం
బేవలన లేక దునకే విరిసి పండునటు
లై వెలయుఁ బైరు లెపుడే విరివిగాఁగన్
గావునఁ గురుప్రజలకైవసములై సిరులు
లావొసఁగ నానృపునిచేవ యనదానే
భూవర! చిరప్రతిభతో వరలువృద్ధి నిఖ
లావసరముల్ కళలతో విడిసియుండున్. 17

చ. ధనదసమానసంపద నుదారయశోనిధి జాలిగుండెవాఁ
డనుగ నటన్ సుయోధనుఁడు టొంపులు సోఁకనిజాగరూకతన్
బనిఁగొని కావ నీతికటుబాధలు లేమికి నార్ద్రమై ధరా
జనని సమస్తసంపదలు జల్లునఁ జేసి తనంత నీనెడిన్. 18

సీ. అతిబలశ్రేష్ఠులు నభిమానధనులుఁ బు
ష్కలధనంబులఁ దుష్టిఁగనినవారు,
శస్త్రోపజీవులు సమరంపుఁగాకల
నారితీరినమహాయశులు ఘనులు,
స్వార్థపరులు గానిశౌర్యసంపన్నులు
స్వామికి ద్రోహ మెంచనిమహాత్ము,
లాసుయోధనునకై యసువులనైన న
ర్పించి మే లొనఁగూర్ప నెంచువారు,

గీ. నేను నే ననుమేల్స్వార్థఁ బూని యధిపు
మన్ననకు నెప్డు ముందంజ మలయువారు
వానిరాష్ట్రంబుదశదిగ్వితానములను
బలువు రున్నారు బహుళసంపదలు పొదల. 19

గీ. రాష్ట్రమును దిద్దుకొని యన్యరాజకృతుల
నమ్మఁదగువేగు తెలుప నంతయు నెఱుంగు
బ్రహ్మవ్రాలట్టు లతనితంత్రములగుట్టు
ఫలసమావాప్తిదాఁకఁ దోఁపనిదిసుమ్ము. 20

శా. చాపం బెత్తఁ డొకప్పుడైన నెపుడున్ జ్యావల్లి సంధింపఁ డే
కోపం బాస్యముపైనఁ దేఁడు, గుణసంగుల్ గౌరవం బుంచుచున్
భూపశ్రేష్ఠులె వానిశాసనము నెప్డున్ మౌళిపైఁ దాల్తు రిం
పౌ పూదండను శీర్షమం దునుచునట్లు రాజకార్యంబులన్. 21

శా. ఆదుశ్శాసను నాత్మయౌవనమదవ్యగ్రున్ గఠోరాజ్ఞునిన్
సోదర్యున్ వరయౌవరాజ్యపదవీశోభన్ బ్రతిష్ఠించి య
జ్ఞాదిన్ బౌత్రపురోహితాజ్ఞఁ గొని సమ్యగ్రీతి నుత్సాహియై
మోదంబొప్ప యజించు నాహుతులఁ బెంపున్ గూర్చి వైశ్వానరున్.

గీ. చతురుదధివేష్టితావనీశత్వ మొంది
మెదురులేని రాజాధిరాజితఁ దనరఁగ
స్థిరత నొందియు మీరాక చింత వనరుఁ
దెగనిబలియురవగ గుండెదిగులు కాదె.　　23

గీ. నీపరిసంగంబు జనులలో నిగిడినంతఁ
బ్రబల మగుక్రీడి పృథుపరాక్రమము గుండె
లవియఁజేయంగఁ దలవాల్చు నధికభీతి
గారుడము విన్న ఫణి ఫణాగ్రంబుభాతి.　　24

ఉ. కావుట నెద్దియే న్గపటకల్పన మిమ్మలయింపఁజూచెదుర్
గావున శత్రువర్తనముఁ గార్యములుల్ విని యెంచిచూచి యా
లావణఁగాఁ బ్రతిక్రియ విలంబన మూనక సేయుమయ్య! వా
ర్తావహనంబె చారుదృశవిధానము పైకృతి మీ యధీనమే.　　25

గీ. వనచరాగ్రేసరుం డిట్లు పలికి మేలు
వసదనం బంది వెడలినఁ బాండు నృగ
తనయుఁడును ద్రౌపదీగృహాంతరముఁ జొచ్చి
సకల మెఱిఁగించెఁ దమ్ములనికటమందు.　　26

—* ధర్మజునకు ద్రౌపది హితోపదేశము *—

ఉ. ద్రౌపది వైరిపెంపు విని తాఁ బలికెన్ మును ధార్తరాష్ట్రరా
జాపశదుం డొనర్చినమహాపదలున్ గురురాణ్మహాసభా
వ్యాపృతి రాజసూయసవనావభృథస్నపనాతిపూతకే
శాపహృతిన్ ఘటించినయనర్థము ధర్మజురోష ముబ్బఁగన్.　　27

చ. వనిత స్వతంత్రయై తెగి భవాదృశపండితసన్నిధిన్ వచిం
చిన దెదయేన్ దిరస్కృతిగఁ జెల్లు టెఱుంగుదు శాసనంబు నై
నను నరిదుష్కృతుల్ మనమునన్ బడి పర్యిడ నాఁగలేక యి
ట్లనియెద, సాధ్వి కిట్టి దసదైన క్షమింపు నమస్కరించుచున్.　　28

శా. మీ వంశంబున నిందితుల్యు లగుభూమీనాయకుల్ దీర్ఘకా
లావిచ్ఛిన్నవిభూతి నేలికొను రాజ్యం బిట్లు చేసేతులన్

వైతాళికోద్గీతవంశకథాస్తుతి
మంగళాదుల నిద్ర మాని లేచు
గీ. మీర లందఱు శిలలపైఁ గారుకఱకు
దర్భపైన శయించి యిత్తఱి శివారు
తంబులని మేలుకొనుట కెంతయును వగపుఁ
గినుక మది రేఁగు నెట్టులు మనెడిదాన? 38
చ. పలుచవు లుప్పతిల్లు రసబంధుర మన్నము బ్రాహ్మణప్రసా
దలలితమై యొసంగి ప్రియదంబు లొసంగఁగ నారగించు మీ
ర లిటులు వన్యమూలఫలరంజితులై పడియుంట మీయశో
విలసన మట్లు దేహములుఁ బెంపఱ నోర్చెద నెట్లు భూవరా! 39
చ. మణిమయపీఠకాళి నృపమండలమౌళికిరీటచారుతో
రణజచిరత్నరత్నరుచిరంజితతావకపాదపద్మముల్
వణఁకుచు వన్యసత్త్వమునివల్లభసంతతఖండితాగ్రముల్
తృణములు దర్భ లుండు వనదేశముఁ ద్రొక్కుట కెట్లునైఁ జెదర?
ఆ. వైరికృతము గాక భగవద్విధానమౌ
పాటు వీరుఁ డుత్సవముగఁ గాంచు
నీవిపత్తు శత్రుకృత మౌట రోసంబు
పెల్లు నామనంబుఁ బెల్లగించె. 41
ఆ. శాంతి వదలి మరల శౌర్యంబుఁ బాటించి
యరులఁ జంపఁ గరుణ నాజ్ఞ నిండు
పగఱ శమముతోడఁ దెగి సిద్ధిఁ గొన భూమి
పతులనా నిరీహ యతులఁ గాక? 42
గీ. తేజమున మిన్నలై కీర్తిదీప్తులైన
వారు మీబోంట్లై యిట్లు దుర్భరపరాభ
వాగ్నిశిఖ శాంతి వరియింప నయ్యో! నిలువ
నీడ లే కభిమానంబు నీల్గ దెట్లు? 43
ఉ. రాజకులోచితం బగు పరాక్రమము న్గొను తెంపు లేనిచో
నీజయలక్ష్మిచిహ్నితము లిందఱఁ గార్ముకముల్ త్యజించి వి

భ్రాజితపావకాహుతుల భక్తి యజింపుఁడు మానివృత్తి; నే
లా ? జడతన్ బ్రిభుత్వమున కవ్వల ముక్తికి రెంటికిన్ జెడన్. 44

శా. ఆహా యెక్కడ లేదు ? గెల్పుఁగొన రాజ్యప్రక్రియన్ సంధిత
వ్యాహారంబుల రంధ్రము ల్నమకి స్వార్థావాప్తిఁ బెంపొందుటల్?
బాహాటంబునఁ జాట గండముల నుత్పాదించుశౌర్యంబు నెం
దేహంవీరుఁడు సైఁచు ? మాముఖములందే ప్రొద్దు వొడ్పొత్తెనే. 45

ఉ. ఎండయు వెల్గు మాయ సముదేరితసద్విధి నబ్ధిఁ గ్రుంకియున్
పొండి తమంబుఁ జెందురవిఁ బ్రేముడితో దినలక్ష్మి చేరున
ట్లుండఁ దొఱంగి పెన్నపథ మారయ నుగ్రవిపత్తులందు ని
ల్గుండిన మిమ్ము రాజ్యరమయున్ మరలన్ వరియించుఁ గావుతన్. 46

రెండవసర్గము.

పంచ. హితోపదేశమై మహార్థహేతుయుక్తమై మనో
హితానుసార మైనసత్ప్రియేరితంబు యోగ్యమన్
మతిన్ వృకోదరుండు రాజమాళితోడఁ బల్కె యు
క్తితర్పితం బుదారసారదీపితంబు వాక్యమున్. 1

ఉ. క్షత్రకులాభిమానవతి చాన సమస్తముఁ జక్కనెంచి స
న్నైత్రిత్రి చెలంగ దేవగురుమానము మించిన మేలివాక్కు స
ర్వత్ర మహాద్భుతంబుగ నవారితమాగతి నొప్పఁబల్కెనే !
పాత్రము శాస్త్రబద్ధము శుభప్రతిపాదకమై యొసంగఁగన్. 2

స్ర. గంభీరావర్తనక్రగ్రహణభయసమాక్రాంతకల్లోలదుష్ప్రా
రంభం బంభోధి దాఁటన్ బ్రబలుఁడును ఘనత్రాసమున్ జెందునట్లే
సంభావ్యానేకసంధిశ్రమయుతకటురాజ్యవ్యవస్థార్థనీతిన్
శుంభత్పాండిత్యశౌండుల్సైర వెఱతురనంజోద్యమీయర్థవాక్కుల్.

చ. ఘటిక యొకింతయే యయినఁ గోటిగుణంబు గుణంబు పథ్యసం
కటమున కేమి? యట్లు సతికర్జముగాఁగ వచించుసూక్తి మి
క్కుటముగ రాజ్యసంపదలఁ గొల్పఁగఁ జాలినదౌట దాన నో
క్కట నొకయింతయుద్ధమును గల్గిన నేమగు గ్రాహ్యమౌఁ జుఁడీ!

ఉ. త్వాదృశపండితుల్ గుణహితశ్రవణుల్ గద; లోకమందు "బా
లాదపి" యన్నసూక్తి ప్రబలంబ సుసంగతమైనన్యాయని
ష్పాదన మౌను స్త్రీజనవచస్తతులన్ గ్రహణాతియోగ్యముల్
పైదలివాక్య మర్థరసబంధురమౌటఁ బ్రపంచనీయమౌ. 5

ఉ. కొట్టినపిండ్లు మీకు నృపకృత్యచతుష్కళ; లెందు నెట్టి సం
ఘట్టనలన్ వివేకమునఁ గ్రాలు భవన్మతి నింపువాఁడిఁ జే
పట్టినమేల్మి; నోనృపతిభాస్కర! నేఁ డిట రొంపిఁ జిక్కి య
ట్టిట్టునలేని హస్తిగతి నిట్లు కలంగి నశింప నేటికో? 6

గీ. దేవతలుఁగూడఁ బొగడెడు నీతివిజ్ఞ
వృత్తి నిటఁ గొద్దిపగఱ నిస్పృష్టచర్యఁ
బురుషకారంబు నశియించిపోవునేని
నింతకంటెను గష్ట మింకెద్ది కలదు? 7

గీ. అరులసంపద తుదిఁ జెడునట్టిదైన
నైఁచు విజ్ఞుం డొకప్డేని నైఁపఁబోఁడు
కడకుఁ బెంపిడుతాత్కాలికక్షయంబు
నదనుఁ గని నైఁచుఁ బ్రతిక్రియ నాచరించు. 8

చ. కుశలుఁ డుపేక్షసేయుఁ దనకొంచెపుదుర్గతి శత్రుఘోరదు
ర్గతి కవలన్ గడున్ దడవుగల్గ జనించు నటంగెనేని; నా
కృశత తొలర్ ఘటిల్లుఁ దనకే నసితోఁచినఁ దత్క్షణంబె త
త్ప్రశమనకృత్యమున్ సలుపు; పార్థివ! యీమనపాటు సహ్యమే?

వృత్తము. సకలవిధముల శాత్రవుఁడు బలశాలియై పెనుపొందఁగా
వికలు లగుచు నుపేక్షఁ గొను పృథివీపతు లెవ్వడ కుందురే?
ప్రకటశుభగుణరక్తు వెలసెడు రాజ్యలక్ష్మి త్యజింపదే?
వికలమతులయి పిలుకడఁక వివేక మెఱుఁగనిమూఢులన్. 10

ఉ. ఏవిధి చేతనో యొకట హీనత నొందిన నైనఁ దెంపు స్వా
భావిక మైనయుత్సుకతఁ బాయనినిష్ఠుర కార్యదక్షుఁడే
నావిభునిన్ బ్రజల్ గడు సహాయ మొనర్చి సముద్ధరింతు రే
లోఁ బ్రవణా పూని శుక్లశశిఁ బోఁడగు భూత్యభివృద్ధి యొప్పఁగన్ 11

గీ. చారుసప్తాంగవృద్ధికిఁ గారణంబు
భవ్యపంచాంగనిర్ణయపటిమ సూవె
నైవసియతివి జనులట్లు తద్బలంబె
పనుల సమకూర్ప దక్షత ననుసరించు. 12

ఉ. ఉన్నతముల్ బ్రియంబునయి యొప్పమహాపద మొందఁగోరు శా
త్యున్నమితాభిమాని పతనోగ్రతఁ బాపఁగ నాత్మశక్తిసం
పన్నతయున్ స్వయంకృపియె పట్టని సమ్మను; తాఁడి నెక్కువా
రి న్నగయింతు రెందునక? భృత్యభృతుండును శౌర్యవంతుఁడే?

ఉ. విక్రమహీను నాపదలు పెల్లుగ పోఁకు; విపన్ను భావికా
లక్రమమెల్ల వక్రమగు; లగ్గఱువాని కగౌరవంబు ని
త్యాక్రమణంబునన్ ముసురు; నట్టినికృష్టుని రాజ్యలక్ష్మి యెం
దేక్రియ మెచ్చి కోరు నొకయింత హసించి తొలంగకుండఁగన్ 14

గీ. ఉన్నతికిఁ జేటుఁ గూర్చునుద్యోగశూన్య
జడత చాలును జాలును జాలునయ్య
పటుపరాక్రమలభ్యసంపత్సమృద్ధి
చెడి నిరుత్సాహు లగువారిఁ జేరునయ్య? 15

క. సమయావధి చనునంతకు
శమ మూనుద మన నరేంద్రసంపదఁ జిరకా
లము రుచిఁ జూచి సుయోధనుఁ
డమరించునె మనకు? వానియనయ మెఱుఁగమే? 16

గీ. కాదు, తనయంత నే వైరి నీదురాజ్య
మంతయు నొసంగు ననుకొంద మపుడు జగము
లెఱుఁగు మాభుజపుష్టి కహీనపౌరు
షంబునకు సుంతయుఁ బ్రయోజనంబు కలదె ? 17

చ. స్వయముగ మన్నిగొన్నగజసారమదాంచితభూరికుంభసం
చయములఁ గాదె వర్తనము సల్పు మృగేంద్రము? శూరలోకమం
తయుఁ దనదీప్తికిన్ లఘుతఁ దాల్చు మహాపురుషుండు కీర్తిసం
శ్రయముగ ముండబత్తెము మొసంగుచు నన్యభృతిన్ జరించునే?

త. జని క్షణాత్మక మానుషంగికసంపదల్ ఘనతుల్యముల్
మనుఁ జిరంబుగఁ గీర్తియొక్కటె; మానియౌ పృథివీశ్వరుం
డనయ మన్యనృపాలశౌర్యభయావహం బగు నిత్యకీ
ర్తినె వరించును గాని యుద్ధగతిన్ ద్యజించునె జంకునన్. 19

గీ. బూడిదను గాలిసేతులఁ బోగుఁజేయు
జనుఁడు మండెడువహ్నిని జెనకఁజనఁడు
మాని సుఖముగ దేహంబునైన వదలు
శౌర్యసంపచ్ఛరీరంబు జార్చుకొనఁడు. 20

చ. ఉదుటున మిన్నుముట్టెడుపయోధరపంక్తులఁ జూచి మించుటు
న్మదమున మాఱుగర్జనల మార్మ్రోన రేఁగు మృగేంద్రమేటికో?
యెదుటియశోవిశేషము సహింపమి యెందుఁ బ్రతాపదీప్తి కా
స్పదు లగువారినైజ మనవద్యమహోత్కటకీర్తిఁ గోరుటన్. 21

గీ. మీ నిరుత్సాహమునఁ బూని మిడుకకున్న
నింత కరులు విపత్ప్రాప్తి వంతఁ గనరె?
మాంద్యముఁ ద్యజించి గురువిక్రమపరిరక్ష
కుత్సహింపుఁడు విహితజనోత్సవముగ. 22

స్ర. ఆశామత్తేభముల్ 'ఛీ' యనుచు నిజకరన్యాసతన్ దాఁకుపోల్చి
న్నాశంబున్ గూర్చుతీవ్రోన్నతగతి వెలయ న్వచ్చునాల్గబ్ధులో నాఁ
గా శక్రోరుప్రతాపుల్ ఘనులు నలువు రుగ్రంబుగా నీదుతమ్ముల్
పాశాదుల్ దాల్చి చెండన్ బరులు గణమునన్ బార కేరుండువారల్

గీ. అరికృతావజ్ఞ మీహృదయంబునందుఁ
బ్రజ్వలించినక్రోధాగ్ని పరవధూరు
నేత్రనిర్యదమంగళనీరపాత
ములఁ బ్రశాంతిని బడయుంగవలదె చెపుమ. 24

—* ధర్మజుఁడు భీమునకుఁ గ్రోధోపశమనంబుఁ జేయుట. *—

ఉ. మత్తగజేంద్రమున్ గ్రమత మావటివాఁడు శమింపఁజేయు న
ట్లత్తఱిఁ గోపఘూర్ణితు మహోత్తరమన్యుపరీతఘోరవా
గ్వృత్తుని వాయుపుత్త్రుఁ బృథివీపతి సాదృతి శాంతమానసా
యత్తు నొనర్పఁ బల్కె బహుళార్థరసాయనభవ్యమాధురిన్. 25

చ. మసకలు లేక పైమకిల మాపినయద్దమునందు బింబము
ట్లు సకలసత్ప్రమాణకము లోపము లేనిసమగ్రసౌష్ఠవ
ప్రసరకమై మనోజ్ఞరసబంధురమంగళసూచకంబునై
యొసఁగుత్వదీరితోక్తి భవదీప్సితముల్ వెలిపుచ్చె నిమ్ముగన్. 26

గీ. విశదపదమై మహార్థసంవేష్టితమయి
మహితసందర్భశుద్ధిఁ [illegible] మలసి, యొందు
నేని బునరుక్తి వ్యర్థోక్తి లేనియట్లు
పలికితి సమర్థహితవాక్యపటిమ మెఱయ. 27

గీ. యుక్తి నిగమావిరోధంబు నొప్ప నిట్లు
శాత్రవిహితప్రసంగంబు సలుప నున్న
యున్కి నెవ్వని కగు? నీదుయోజనలకుఁ
దమ్ముఁడా! మెచ్చుకొంటి స్వాంతంబునందు. 28

ఉ. ఐనను సంశయంబు విడదయ్యెడుఁ గార్యము నిర్ణయింప; నిం
ద్రైనవిభూతి నున్నయభియాతినృపాలకుఁ డంతసుల్వుగాఁ
బూనునె భేదకారణముఁ బోలిచి సంధి నొనర్ప? రూక్షమహా
మానసవృత్తి రెంట నఱుమన్ దగునిశ్చయ మేమి చిక్కెడిన్?

గీ. మంచి సెడు గెంచకయ సాహసించువాని
కగు ననర్థోదయములు ప్రత్యంతరమున
బాగు నో గెంచి పనిఁబూనువాని సంప
దలు వరించు గుణాకాంక్షఁ దమకుఁ దామె. 30

గీ. కావ్యబీజాళిని వివేకకంకణముల
నించి పాలించువానికే నిండుఫలము

లంబుదమువలె వాఁడె లోకాగ్రపీఠ
వర్తియై సంతతసుఖంబుఁ బడయుచుండు. 31

గీ. సాంప్రదాయికశ్రుతమె భూష యగు నరున
కాశ్రితునకు శాంతియే యాభరణము
ఉచితవిక్రమమే నగ యోర్పునకును
న్యాయసిద్ధియె తొడవు శౌర్యానుగతికి. 32

ఉ. ఎక్కువగాలి సోఁకఁ జలియింపనిదీపముచేతఁ జీఁకటిం
జిక్కినవస్తువుల్ తెలుపఁ జెందికనంబడునట్లు కార్యపుం
ద్రొక్కటఁ జిక్కుబుద్ధికి నిరూఢగ నర్థాకృతిన్ వచించుఁ జెం
పెక్కువివేకబద్ధగతు లెందు బహుశ్రుతశాస్త్రవాక్యముల్. 33

మణిగణనికరము. అనుభవపరు లగునధికగుణులతోఁ
వనె నడచుకొనినఁ బఱగును శుభముల్
కను గలిగిననడకను విధిహతిచేఁ
గను నసుఖములు సుఖము లనవలయున్ 34

చ. గెలుచుతలంపె యున్నఁ బరకీలితదుష్కృతినైనకోపమున్
మలచి, భవిష్యదర్థఫలమానముఁ జక్కఁగ నెంచి యోగ్యవే
ళల ననుకూలపౌరుషబలంబుల మేలియుపాయమున్ బ్రవ
ర్తిలఁ జరియించి పూర్ణజయదీప్తిని నేర్పరి సిద్ధిఁ గొందెడున్. 35

మందా. భానుండైనన్ జగ మఖిలమున్ బ్రాము సాంద్రతమంబున్
బోనూకున్ దా నుదయశిఖరిన్ బుట్టు మున్నే; యటుల్ మే
ధానైశిత్యం బమర మొదలన్ దాల్మిమైఁ గ్రోధజాతా
జ్ఞానంబున్ బో నడఁపఁదగు నిష్టప్రవృద్ధిన్ గనంగన్. 36

గీ. సహజకోపంబు గలబలశాలి మోహ
జనితకోపప్రకోపంబు జార్పలేఁడు
కృష్ణపక్షేందుకళఁ బోలి కృశత నతని
సకలశక్తులు సంపదల్ సమయుఁ జూవె. 37

మ. ఋతుకాలంబుల యోగ్యదీప్తిఁ గొని యర్చిష్మంతుఁ డెట్లీజగ
త్స్థితి నౌన్నత్యమునన్ జరించు నటు ధాత్రీజానియున్ రాజ్యప

ద్ధతులన్ మిక్కిలికోప మెక్కువమ్రుదుత్వం బూన కాయాపరి
స్థితులన్ మేలగున్యాయవృత్తిఁ గొనినన్ శ్రేష్ఠత్వమున్ జెందెడిన్.

చ. సిరి శరదభ్రచంచల, వశీకృతి కందక యింద్రియంబు లు
ద్ధురమదవాజిరీతిఁ జెడఁదూఁకుస్వభావమునన్ జెలంగు, సు
స్థిరత సిరుల్ గనం గలవె? తెంపు, వివేకము, మంచి, నిండుని
బ్బరము, వహించి రెంటిఁ దగుపాటునఁ బాలనఁ బూనకుండినన్.

గీ. తత్తరించుమనంబునన్ దరిని నెఱుఁగక
పొలుచుసంక్షోభ ముడుపంగవలయు మేటి
ధీరతన్ దాల్చి; యుద్ధ గంభీరవృత్తి
శ్రేష్ఠుఁ డనుకీర్తి నెట్టు లార్జించెఁ గనుమ. 40

గీ. శ్రితముఁ గల్గియు దేహశత్రుల నడంప
లేనివాని సిరుల్ హట్లాశేక పేరు
మాలి నశియింపవే క్షణమాత్రి? పవన
తనయ! కసి కింత స్వేచ్ఛ నిచ్చినను మేలె? 41

చ. అరికృత మైనపాటున మహాత్తరకూపమునందుఁ జిక్కి ని
బ్బరము వహించి కల్గినయుపాయము దాఁటునుపాయ మెన్న కా
తురమునఁ దీవ్రకోపమునఁ దొందరపాటుల్ రచియింప మేలె? మా
యురె? యధగోష్ఠపీడనకు నున్నదె లాభ మశక్తకోపికిన్? 42

చ. వికృతిజనుండు వోలె ధృతిఁబాయకు మన్న! భవిష్యదగ్ధదీ
పటిత పురాకృతోరుకృతిబద్ధముగాఁ గను మన్న! ముష్కలోం
దక పరిపంథినాశన మొనర్పఁగ నోర్పును మించు మేలిసా
ధకము లభింప దన్న! విహితం బిది యెన్నఁగ దన్న! హా వసీ! 43

మ. మనకాప్తుల్ సహజానురాగకరులా మానోగ్రులాయాదవుల్
మనలన్ వీడి సతంబుఁ గౌరవులసమ్మానంబె యాసింప రే
పునఁ గాలానుగతిన్ దదుజ్జ్వలబలమ్ముల్ మున్ విజృంభింప నీ
ఘనశౌర్యంబును దోహదం బిడ నశక్యం బుండునే సోదరా! 44

ఉ. కాలవిరోధతన్ మనకుఁ గల్గినదైన్యము నాత్మసిద్ధి కాఁ
బోలుటయున్ సుయోధనునిఁ బొందినయట్లు నటించుచుండ్రి గా

కోలములందుఁ బ్రాణతతు లుండునుసు మ్మిట యాదవాళిచు
ట్టాలకు మిత్రకోటి కచటన్ గలతక్కినవారివారికిన్. 45

ఆ. మనము వైరి కొఱ్ఱకొనినకాలావధి
గెడపఁదగునె? తీఱఁ గడపినంత
నినుఁడు పొడిచి పద్మినిని దేర్చుగతి పీరుఁ
గలనఁ బొడిచి తేర్పఁగలరు మనల. 46

మ. ఎవరిన్ సుల్వన గెంటి కొంటి ధర నాకేపూని నిర్జింప సం
పదఁ గోల్పోయినరాజు లంద ఱిపు డస్మత్పక్షమై రన్నదు
ర్మదుఁ డీయాదవులన్ దదీయహితసమ్మానంబునన్ జూచునే?
యది వారైనతురె? మానవంతు! లోకమత్యవ్యక్తసైఁపం డనన్.

ఉ. భూరిరమన్ వరించి కడుఁబూనికఁ దాల్చినస్వల్పసౌమ్యతన్
జేరినకొద్దిసంపదలచే వినయప్రతిబద్ధపూర్వవి
స్తారమదంబుపొంగుల ఁసంగు నిసర్గదురాత్ములందుఁ జే
కూరునలంతియున్ మరలఁ గొంచెపుకాలమునన్ నశింపఁగన్. 48

క. తప్పక మూఢుం డగును గ
కుప్పతి మదహానకలితకోపనుఁ డగునే
నొప్పదు నయ మతిమూఢున
కెప్పుడుఁ ద్యజియింత్రు ధర్మహీను జనంబుల్. 49

క. ప్రతికూలఘోరపవనా
హతి సడలి కలంగువేరు లమగుతరువున
ట్లతిబలుని వైరి నపరా
గతిరస్కృతప్రకృతివర్గు క్షణుగలఁ డార్చున్. 50

గీ. అంతరంగికమంత్రిజనాళిలోన
నుంతయుప్రీతి వఱలిన నుడుచు నధిపు;
కొమ్మలోఁ ఱయుటఁ గల్గినకొలఁదివహ్ని
యదిరివన మెల్ల దహియించునట్లు గాఁగ. 51

చ అనయము దుర్వినీతిపరుఁడై పయిఁబూనిన శాంతమేని వీ
డినతనశత్రుభూపతి గడించినవశ్వరసంపదున్నతిన్

మనమున నెంచఁ బ్రాజ్ఞుఁడు, ప్రమాద మొకింత దురాత్మువృత్తిసోఁ
కినఁ గడుసుల్వునన్ దనకు గెల్పు లభించు టెఱింగియుండుటన్.

క. సారకోఁత నారగుతీరము
నురువేగనదీప్రవాహ మొగి ముంచునటుల్
పరిభావితబహిరంతర
నరు భువి విజిగీషు వల్లనన్ గ్రింతిఁగొనున్. 53

—♦ ధర్మరాజునొద్దకు సాత్యవతేయు లరుదెంచుట ♦—

చ. సిరిఁ గొని సిగ్గులన్ బఱపు చెన్నఁటిఁ జాపుట యొక్క డెక్కుడన్
త్వర క్షుభితాత్ముఁడై ననుజుఁ బావని సౌమ్యు నొనర్చఁ గష్టబా
హిరము నయానుకూలముగ నెంచి మృదూక్తుల దిద్దుధర్మభూ
వరుదరి కేగుదెంచె భగవానుఁడు వ్యాసుఁ డభీష్టసిద్ధినాన్. 54

గీ. పాపములఁ గాల్పఁగా దావవహ్నిశిఖలు
కూరతిర్యక్కులకు శాంతిఁగొలుపుచలువ
లరయ నానంద మిడునమృతాంశుకరము
లామునీంద్రనిచూడ్కు లత్యద్భుతములు. 55

గీ. తలఁపనితలంపుగా హఠాద్దర్శనమున
మోదిలఁ బొడసూపునాపుణ్యమూర్తి నఘుగ
నాపవారకు మునివృష భాగ్రగణ్యు
నబ్బురంబున ధర్మజుం డట్లు చూచి. 56

ఉ. బంగరుకొండకొమ్ముపయిఁ బచ్చన యొత్తిన చుట్టుఁగాయ కా
విం గనుపించుపొద్దువలెఁ బింగళదేహరుచుల్ నవారుణా
భం గొనువల్కలప్రభలపై నొలయన్ ఖటముల్ చలింప ను
త్తుంగవరార్ఘ్యపీఠమునఁ దొందర నుద్ధతుఁడై నిలంబడెన్. 57

ఉ. భక్తియు శ్రద్ధయున్ వెలయఁ బార్థివుఁ డాపిదపన్ మహాగురు
పోక్తవిధంబునన్ నియమిపుంగవు నర్హసమర్చఁ జేసి యా
సక్తిఁ దదాజ్ఞఁ గైకొని వెసన్ దనపీఠ మలంకరించె ధీ
యుక్తులయందు విద్య వినయోద్గతి భాతిగఁ గీర్తికాముఁడై. 58

చ. నగవునఁ దోఁచుదంతరుచి నాణెముగా పెదవు ల్వెలుంగ, దం
డిగఁ దనతేజ మెల్లెడ నటింపఁగ మానికి నాభిముఖ్యమా
ర్తిగ నట నున్న ధర్మజుఁడు దీప్తబృహస్పతి కున్ముఖుండుగా
నగపడుపూర్ణచంద్రరుచిరాధికలక్ష్ములఁ గూర్చెఁ బెల్లుగన్. 59

మూడవసర్గము.

వ్యాసులు మంత్ర ముపదేశించుట

సీ. శరదిందుచంద్రికాసమమనోజ్ఞప్రభా
పటలి యుబ్బునఁ బ్రాంశుభాతిఁ దోఁచి
నీలాంబుదచ్ఛాయ నెగడుమేనున జాళు
వావన్నెజడ తటిద్భ్రాంతి నీన
భూతిరేఖలతోడఁ బొందినమైచాయ
మింటియాగడపమేల్మిని రహింప
మందహాసము సుధాస్యందికటాక్షంబు
సురభిశానిలముమచ్చునఁ జరింపఁ

గీ. దనువుఁ దాల్చినశుద్ధసత్త్వం బనంగ
మహిని బ్రత్యక్ష మగుచంద్రమాళి నాఁగఁ
బరమసౌఖ్యానుసంధానవరకవిత్రి
మహితసుజ్ఞానశోభతో మలయువాని. 1

గీ. నిండుసాధుత మోమునఁ దాండవింప
రూఢవిస్ఫూర్తి యతిలోకరూఢి నింప
ము న్నెఱుంగనివారుఁ గన్గొన్నతోనె
స్నేహసంపూర్ణచిత్తులై చేరువాని. 2

మ. తనయంతఃకరణప్రవృత్తియును శాంతంబౌట సౌమ్యాకృతిన్
ఘనతన్ వెల్లడిగాఁగ నేర్పునఁ గటాక్షశ్రీలనే రూఢిఁ జెం

దినవిశ్వాసము నైజసౌమ్యతయు సందీప్తంబులౌ భావలన్
నినుపం జాలుమహాత్ముఁడై వెలయువానిన్ భద్రసంధాయకున్.

గీ. ధర్మనిర్ణాయకము లఘుదళనపదము
లైనవేదంబులను దత్తుఁ డైనవాని
నట సుఖాసీను వ్యాసమహర్షిఁ జూచి
రాకకును హేతు వెఱుఁగ ధర్మజుఁడు పూని. 4

కవి. కలుగఁగఁబో యెడుకర్మఫలంబు లఖండజయుం బిడఁగాఁ దగు మీ
విలసితదర్శనభాగ్యము మాకు లభించుట మేఘము లేనిజనుల్
గలసఃనకిఁయ లెల్ల మహత్తరకామదముల్, ద్విజులున్ బుజువా
క్కులు, పలుకాఁపురముల్బహుమానితకూటములయ్యె మునిప్రవరా!

మ. అరవిందాసనుభాతి లోకగురువిఖ్యాతాభులౌ మీమహా
త్తరసందర్శన మెం దమోఘమగు నర్థార్తిన్ సిరుల్ పొర్లు, దు
స్తరదుఃఖంబులు తగ్గు, సర్వపురుషార్థంబుల్ శుభాంతంబులై
గురుకీర్తుల్ విలసిల్లుఁ గాఁదగనికోర్కుల్ గల్గ వెందేనియున్. 6

ఉ. చల్లనిచందమామ వెదచల్లెడివెన్నెల నాదునేత్రముల్
చల్లఁబడంగ లే దిపుడు శాంతతఁ గైకొనె, నైన నుల్లమున్
బెల్లలయించు బంధుజనవిప్రతిపత్తివియోగమున్ మునీ
ట్టల్లజ! తావకాంతికపదస్థితియున్ దయకల్మి నొందియున్. 7

ఉ. తాము నిరీహులైనజడదారులు కావుట నెద్ది కోరి మీ
రీమెయి రాక నాఁబోనఁగదే మదధీనముఁ గోరు దీరు మీ
ధీమహిమాంచితంబులును దీపితమంగళవృత్తికంబులౌ
శ్రీమహితోక్తులన్ వినఁగఁ జెందుఁగుతూహల మాత్మలోపలన్.

మ. సహజౌదార్యమహామనస్వి యగురాజన్యుండు మేల్మాటపొం
దు హితం బూని వచింపఁ దజ్జయమునందున్ దృష్టి సారించి నిం
డుహృదిన్ యోజన మూని యర్థగరిమన్ దొల్గాడువాక్యంబులన్
మహనీయుం డగువ్యాసుఁ డిట్లు పలికెన్ మాధుర్యధుర్యంబుగన్.

గీ. ఇహపరశ్రేయమును సంగ్రహించుజనులె
బాంధవులలోన వ్యవహరింపంగవలసె

నేఁడిఁ గల్యాణవిభృత్తి వహిఁ గవలయు
నట్టిచోఁ జెప్పనేటికి యతులమాట. 10

ఉ. ఐనను దానవేంద్రసుగుణాదుల ముగ్ధత నంక్రమించునా
మానస మిందు నీదెస భ్రమంగొని వ్రాలెదు; వీతరాగులై
పూనుముముక్షువుల్ పురుషపుంగవులుం గుణపక్షపాతు లౌ
టే నిజ మంతమాత్ర వికటింపరసూ తమతుల్యవృత్తిలోఁ. 11

శా. కారే మీరును బుత్త్రు? లర్హగుణులై కౌరవ్యులం మించరే?
సారం బాధృతరాష్ట్రచిత్తమునకుం స్పష్టంబు గాదే? మిముం
గ్రూరత్వంబున వీడువానిజని మాకుం జూడ వ్యర్థంబు, దు
ష్ప్రారంభంబున భోగతృష్ణఁ గొన మోహం బంధుఁ గావింపదే!

మత్త. ఇట్టివానికి నర్థసిద్ధి రహించునే త్యజియింపదే?
గట్టిసంశయ మీఁగ దుష్టులు కర్ణముఖ్యులె యోజకుల్?
దొట్టుదుర్జనయోగముల్ జయదోషకారణభూతముల్
పుట్టుఁ బూర్వము మాపి యెవ్వఁడు భూరికష్టముఁ గొల్పెడున్. 13

చ. విన మిడి చీరె లూడ్చుకొని వీటికిఁ జిచ్చిడి కానఁ ద్రోసి వ
క్కసముగ ధర్మహీనులయి క్రౌర్యముఁ బూని యరుల్ శఠింప నె
ట్టిసమయమందుఁ గష్టము ఘటిల్లనియట్లు మతింతపూన్కితో
నెనఁగెడుధర్మమందు భవదీయము నిద్దపుఁ బ్రేమ ధర్మజా! 14

మ. శమమే పూనిన నిన్ను మోసమున రాజ్యభ్రష్టుఁ గావించి వై
రి మహాధర్మపరిచ్యుతిం బ్రజలు గర్హింపన్ గనెం బైన ను
త్తమసాహాయ్య మొనర్చె నీకు భవదుద్యద్ధర్మమార్గానుగ
క్రమశీలాతిబలంబు దాన నతిలోకశ్రీల రాజిల్లుటన్. 15

లయవిభాతి. అరు లోడిచికొనినటులు మరలఁ గొన నగునె ధరఁ
బురుషశరబలములను బరఁగకయ నీకున్
బరు లిపుడు సకలబలధరు లగుచుఁ గనుఁగొనఁగ
నురుతరము వెలుఁగునను బరువమున నుండన్,
బరికరము లఖిలములు త్వరితముగ నిపుడె బహు
తరములుగఁ గలఁతలకు సరిపడి చెలంగన్

వరమయిన జతనమున కరయుము, సిరుల గెలువఁ
బరమగురుబలమె గడుసరియగుచుఁ దేల్చుర్. 16

గీ. క్షత్త్రియుల రోసి ముయ్యేడుసార్లు చంపె
నస్త్రగురుఁడయ్య గాంగేయునంతవాని
కట్టి భార్గవుఁడును శిష్యుఁడఱుమ నోడి
యాశ్రియబలానుగము విద్య యని యెఱుఁగఁడె? 17

శా. ఏగాంగేయునిఁ జేర నాత్మబలముర్ హీనంబుగా జంకి యె
ప్డో గర్వంబఱ నోడినట్లు శమనుందుర్ దవ్వనం దేగునో
యాగంగాసుతుఁ డల్కఁబూని రణరంగాగ్రింబునర్ ధన్వియై
వీఁగర్ గుండెలు జాఱి పార కెవఁ డుర్విర్ సుస్థిరుం డయ్యెడుర్?

మహాస్ర. కరితఃప్రస్తారితోద్యత్ప్రబలతరళజిహ్వాప్రసారంబుగా నా
తురతర్ లోకాళిమ్రింగర్దాడరుప్రళయసంధుక్షితోగ్రాగ్ని పోల్కిర్
గురుకోపజ్వాల రేఁగర్ గొదకొని విశిఖాకోటిమంటల్ మహాజిర్
గురుఁ డాకల్పింప మీలోఁగుదురయి నిలువర్ గూడునే యెరికేనిర్?

శా. ఆటోపాక్షినిపాతనంబున నీ ధైర్యధ్వంసముర్ గూర్చువా
చాటుర్ "భార్గవశిష్యుఁడే" యనుచు నిస్సారత్వముర్ జెందు మో
మోటంబుర్ గనుఁ బక్షపాతి యగు నేష్టుర్ మృత్యు వాకర్ణనిర్
మీటర్ జాలుదు రేయుపాయగరిమర్ మీ రుగ్రయుద్ధంబులర్?

గీ. తపము కడుఁగష్టమైనను దత్ఫలమునఁ
బొందుసాధనసంపద్విభూతివలన
నొరుల కందనివీర్యంబు నొంది విజయుఁ
డల్లగాంగేయముఖ్యుల నడఁచుఁగాత. 21

ఉ. ధీరుల వారి గెల్వ, జగతీస్థలి దివ్యయశస్సు నొంద, దు
ర్వారమహాత్మ్యభాసిత మభంగురకీర్తికరప్రభావముర్
సారతరైంద్రమంత్రవిలసద్గురుసిద్ధిద మైనవిద్య నిం
పారఁగ మీరు యోగ్యు లనునాదృతిమైఁ దెలుపంగ వచ్చితిర్. 22

ఆ. అన నజాతశత్రుఁ డర్జునుఁ గొలువుము
గెలువు మనఁగ శిష్యుచెలువుఁ బూని

యతఁ డతిప్రసన్నుఁ డయినసాత్యవతేయు
నంతికంబుఁ జేర నరిగినంత. 23

గీ. అప్పుడప్పుడె నిగుడుసూర్యాతపంబు
చెలఁగి వికసించునాసరసీరుహంబు
పోల్కి వ్యాసముఖోద్గతభూరివిద్య
తేజునఁ జేరె నర్జునోద్దీప్తముఖము. 24

చ. చిరమున నేర్వఁగాఁ దగి ప్రసిద్ధి నెసంగినయోగవిద్య త
త్పరమునీంద్రశక్తి ననపాయత నప్పుడె సంక్రమింప గో
చర మగుదివ్యతత్త్వశుభసంగతి, నంధుఁడు దృష్టిఁ గన్నటుల్
నరునయనద్వయం బుదుటునన్ జిర మద్భుతదీప్తిఁ గైకొనెన్. 25

ఉ. సూచితభాగ్యలాభమున జొబ్బిలుకోర్కుల మేర మేనునం
దేచినయుబ్బు రేఁగఁగ రణైకసముత్సుకుఁ డైనపార్థు నా
ర్యోచితసత్తపోనియమ మూనఁగఁ జేసి "జయీ భవా"దివా
చాచతురత్వ మేర్పడఁగ సాత్యవతేయుఁడు పల్కె నిట్టులన్. 26

చ. "విజయుఁడ! యుక్తయోగమున వృద్ధి నెసంగుప్రతాపమూఁతగా
నిజఘనపౌరుషం బరి కనిష్టకరం బగునట్లు లాయుధ
వ్రజము ధరించి మానిజనవైఖరి కర్హములౌ జపోపవా
సజయకరంబులౌ విధుల సల్పుము శ్రద్ధ చలింపకుండఁగన్. 27

గీ. ఇంద్రు మెప్పింపఁ జాలునహీనతపము
విఘ్నరహితంబుగ నొనర్ప వీలెసంగు
నింద్రకీలాఖ్యగిరిపైన, నిదుగో! వీఁడె
యక్షుఁ! డటఁ జేర్చు నిన్ను నాయత్తమగుమ". 28

క. అని యంతర్హితుఁ డయ్యెను
ముని యంతట గుహ్యకుండు మొనసి నిలిచె న
ర్జును మోడ్పుల బాదరాయణు
ఘనవచనమె తనకు నాజ్ఞగాఁ గైకొనుచున్. 29

గీ. నరునకును జోతపెట్టి సాంత్వనము లాడి
సానురాగత యక్షుఁడు సఖుఁడపోలె

మెలఁగె; విశ్వాస మింతలో వెలయుఁగాదె
సాధుసజ్జనసాన్నిధ్యసంగతముల. 30

గీ. మరల నుదయింపఁగ నినుండు మలయువేళ
ముసుఁగు వడుమేరుకుంజదీప్తులఁ దమంబు
పగిది, నభ్యుదయార్థమా పార్థుపోఁక
జతురు లగుపాండవుల సోఁకె వెత క్రమమున. 31

ఉ. కార్యఫలం బసంశయము కావుటఁ గల్గినకౌతుకంబుచేఁ
దిర్యగపాస్తమై సడలఁదేఱువియోగజ మైనచింత సౌ
దర్యమహానురాగమునఁ దా నతిభారము నొందియున్ గళా
ధుర్యులు నల్వురున్ సమతఁ దోఁకొనఁ దేలికమై కనంబడెన్. 32

చ. స్వయముగ ధీరశేఖరులు, వ్యాసమునీంద్రునివాక్యమందుఁ బ్ర
త్యయమును మెండు, వైరినిచయప్రబలీకృతకోపవర్ధితం
బయి జయశీలమై వెలయునర్జునువీర్యము జ్ఞాతపూర్ణని
శ్చయ మగుటన్ వియోగజవిచారము వారల నిల్వకే చనెన్. 33

ఉ. వారల నిల్వలే కడలి పారువియోగజదుఃఖ మేకమై
చేరెను "బిళ్ళపెట్టుగ" నుసింగొని కృష్ణను, వాసరంబునన్
దోరపువెల్గుతో నడుచుతొల్లిఁటినాలుగుజాములన్ గడున్
దూరత పీడి కృష్ణనిశ దూఱెడుచీఁకటిరాశియో యనన్. 34

—♦ ద్రౌపది పార్థు నుత్సాహపఱుచుట ♦—

ఉ. అంగన పార్థుఁ జూడఁ గడునక్కసమందియు మంచునీటితో
బ్రుంగినవారిజంబులను బోలి నవాశ్రునిరుద్ధ మైనక
న్నుంగవ మూయు దాజలమునన్ గెడపంగ నమంగళంబు శం
కం గొని ప్రేమ, కాంతుజయగౌరవ మిట్టటు నూఁప ధీరయై. 35

మ. సరసాన్నం బఱలేనిప్రేమ నిడ నంజల్యగ్రితన్ బాంధుఁడౌ
నరుఁ డాసంబళమున్ గ్రహించుగతి నందంబై పొరల్లేక ప్రే
మరసాపూరితమై మనోజ్ఞ మగుభామాదృగ్వితానంబు నా
నరుఁ డంతఃకరణప్రసన్నతఁ గొనెన్ బాథేయబుద్ధిన్ దమిన్. 36

ఉ. వేసఁగి వేఁడిఁ జిక్కనది భీకరవన్యమదేభఘట్టనన్
గాసిలుపోల్కి ధైర్యము కళావికలైనఁ జలించి దీనయై
యాసతి, రాజపుత్త్రిక, ప్రయత్నముతో వగ డించి యశ్రుపు
ల్లో సమయించి యారెలుఁగులో నుడి తొట్రిలఁ బల్కె నిట్టులన్.

గీ. శాత్రవులమాయచే వడిచనినభూతి
కట్లు మాకు నుద్ధారకుఁ డగుదు వీవ
కష్ట పరాతప, మాసిద్ధి కనకు చిత్త
వికృతి మాయెడఁ బాటున వీరవర్య ! 38

ఉ. కౌంతుఁడ ! నాయెడన్ మిగులఁ గల్గినప్రేమకు నిట్లు దూరమై
యెంతకు నోర్తునంచు నొకయింత చలింపకు, యోగవృత్తి సం
భ్రాంతి యసడ్డ లేని ధృతిమంతులకున్ గురుకీర్తి మేల్సుఖం
బంతికమా నమానుపమహత్త్వము సిద్ధియుఁ గల్గు రూఢిగన్. 39

ఉ. భూమికి రక్షగా నలువ పూన్చినరాజులకున్ ధనంబు లు
ద్దామబలంబు శాత్రవవిదారణచర్యయ సూవె, వైరి క
న్యాభుమి హరింప నోర్చుకొనురాజును రాజె తరాజు కాక, తే
జోమహితుల్ జయాఢ్యు లగుశూరులమానమె హెచ్చు మేనికిన్.

చ. అఱిగొఱ రచ్చనైనతఱి నచ్చటిరాజులలో నసహ్యమై
వఱలదె కోప మొక్కమొగి వంశవిభేదములం దుపేక్షయే
తెలుఁగని యాదలల్ మలపి ధీరత నొందిరి కాదె దిక్కులన్
బఱ పగుదిగ్వితానగతిఁ బాసి యశంబుఱలన్ సహించెదే ! 41

చ. ఎదిరిబలంబు హెచ్చు సహాయింపనిమామగపగ్గ వీడి యే
యదనున మున్ను తేజఁ గననట్టు లనామకతన్ గృశించి యి
ట్లొదిగి భవిష్యముల్ గుదియ నొప్పితి రెట్టు లినుండు దీప్తిసం
పద కొదవో దినాంతమున ప్రాలి ప్రతాపము డిందునట్టులన్. 42

చ. కబరి గ్రహించి చేసిన నికారము లెల్ల స్మరింపరాని వ
య్యాఁ బరు లొనర్పఁ జెల్లె, నయయో! మిము వీడుటఁ గ్రొత్తలై కలం
చు బహుళతన్ బ్రతిక్షణము చుట్టున నాఁటిపరాభవంబు లే
యుబుసుల మీరు నేగ నిట నుండెదనొక్క తదుగ్రవేదనన్. 43

ఉ. దంతము లూడ రూపఱినదంతివిధంబున స్వాభిమానని
ష్క్రాంతిని దేబె నావలయుఁగాదొకొ క్షత్త్రియునైన, వైరిచే
నంతరితప్రతాపులు ధరాధిపతుల్ శరదభ్రసంచయా
క్రాంతదినాదులట్లు పయికప్పులతో గుఱితింప నర్హులే? 44

ఉ. సిగ్గిలుమందుపోలికఁ ద్యజించినయస్త్రకలాపులైనమీ
పగ్గె కృశించునీరనిధిభంగిని రూపము మాఱి సోలె; నా
వగ్గగుదుస్ససేనుకృతిఁ బాడయి చిందినవేణి కీసుఁడే
దగ్గఱ యయ్యె, వీతబలదర్పుఁడ వెట్లు ధనంజయుండవో! 45

ఉ. సామలఁ గావలేనియెడ క్షత్త్రియుఁ డెట్లగు క్షత్త్రబంధువుం
గాఁదగఁ, డాజి శక్తికొఱగానిది కార్ముక మానె కట్టియుం
గా దనవచ్చు, మావలెన కాఁగలమీవిజయంబుఁ గోరియుం
సాదనమాలి లెక్కకె యెసంగుభవద్గుణముల్ సమార్తితోం. 46

ఉ. ఏమఱి నిద్రనుండినమృగేశ్వరునిం బెదిరించి పెన్నటుల్
సామజ మూడఁగాఁ బెఱుకుచందమునం నయమార్గమంచు లోఁ
బ్రామినముంపునం దెగువఁ బౌరుష మూననిమిమ్ము శాత్రవ
స్తోమము దూఱఁ జెల్లె నహితుల్ క్షణకాలము సంతసింపఁగం. 47

చ. అది యటు లుండ మీయెడ సమర్థత నిర్వహణోరుశక్తిసం
పద గమనించి పైఁబడియె వ్యాసమునీరితకార్యభార మీ
యదనునఁ గోరి పై నొలయునట్టిదినప్రభ నర్కుఁడట్లు స
మ్మదఫలదంబుగా భవదమందధృతిం వెలయింపఁబూనుఁడీ. 48

కవి. ఒరుల నెవండును బొందఁగఁజాలనియోగ్యత దుష్కరకార్యసమా
చరణఫలాంచితుఁ బౌరుషవంతుని సత్సభలం బ్రతిభాసహితుల్
నరవరులెల్ల రనర్ఘపదాగ్రఘనత్వ మొసంగి నుతింతురు శ్రీ
కర మయి సాటి యెసంగనికీర్తి జగంబుల మ్రోఁగు నిరంతరముం.

ఉ. "వారలనందఱం విడిచి వచ్చితి యెట్టివిపత్తు సోఁకి యే
మైరొ" యటంచు నీదుహృదయంబునఁ జెంద కకారణవ్యథం
వారని మావ్రతంబులను వాసవుఁడుం దయ నీతపస్సమా
చారమునం దొకప్పుడు విచారము గల్గినఁ దీర్చుఁగావుతం. 50

చ. వనములలోన నొంటరిగ వర్తిలునీ కొకచోట సంకటం
బును మఱియొంట సౌఖ్యమును మోఁపగుచుండుఁ; బ్రిమాద [మొంది యెం
దును భవదీయమేధ చెడులోఁ్రవఁ జలింపఁగనీకు; సాధులై
నను పగ మైత్రి చిత్తమున నాటిన దుర్వ్యవయాప్తిఁ గూలరే? 51

ఉ. కావున మాని తెల్పినప్రకారము పోయి తపంబొనర్చి మా
లావుమనోరథంబులఫలంబులఁ గూర్పఁగఁజూడు, మా ప్రకృ
త్యావసరుల్ నినుఁ జనులయంకిలితీఱఁ గవుంగిలింప నా
భావము దూఁకుచుండు నెడఁబాటున నీయెదురుల్ గణించుచున్.

ఉ. వ్యాసునిరాకయున్ దన కయాచితలబ్ధిగ నైంద్రమంత్రవి
ద్యాసమవాప్తి, తత్ఫలమునందఁ గుతూహల మొందుచిత్తవి
న్యాసబలంబుచే మఱపు నందినశత్రుకృతావమాన వి
వ్యాసమునన్ నవం బగుట నాతఁ డుదీచిదిశేంద్రదీప్తిమై. 53

సీ. అభిచారహోమంబునందుఁ బురోహితుఁ
డగుధౌమ్యుఁ డొనరించునాహుతులను
హుతవహునుదుశిఖాభ్యుదయదీప్తుల దుర్ని
రీక్ష్యయౌ పెనుశక్తిరీతి ద్రుపద
తనయాకృతారివర్తనసముద్ఘాటనఁ
గూరినమనమున ఘోరశత్రు
సంచయంబులు మోహ్రల సంచరించినయట్లు
లై క్రోధ మగ్గలం బగుట హేతి

గీ. ముఖరితాయుధములు మెయిన్ మొనసినంత
సహజసౌమ్యస్వరూపుఁడౌ శక్రసుతుఁడు
ప్రళయకాలభయంకరార్భటి వెలింగె
నంగ ముప్పొంగ నక్షుల నగ్గి గురియ. 54/1

సీ. దానికిఁ దోడుగా ద్రౌపది మండెడి
మంటలో సమిధలమాడ్కిఁ గాఁగ

దయితుఁడా! యీమొలదట్టి రాఁజోవుసం
గరమున నరిగళాక్రాంత మగుత
యీమేటిగాండీవ మెనయఁబోయెడిసమి
ద్రంగంబునన్ వహ్నిఁ గ్రక్కుఁగాత
యీతళత్తళలతో నెసఁగుకౌక్షేయకం
బెడలనిపిడుగుల నడరుఁగాత

గీ. మించుకవదోనలందు శయించు విశిఖ
సమితి వజ్రంబులై గాఢశత్రుగైరి
కోరుపక్షవిధ్వంసకమై రహించుఁ
గాతమని వాని దిద్దుచోఁ గాక లరుదె. 54/2

గీ. చెడనిగుత్తికోడ నరిసేనఁ జెవులఁ జిల్లు
లడర సుడినొందువింటితో నధికనిశిత
ధారలన్ శత్రునేత్రాంధతమస మొసఁగు
మేటితూపులతోడ నమ్మేటిమగఁడు. 55

ఉ. ఖాండవదాహవేళ నధికంబుగఁ జెల్లినపోరులోన నా
ఖండలవజ్రఘాతములఁ గల్గినమేనివ్రణాంకపాళి యు
ద్దండతదీయకీర్తియును దారకభాసినభోంతరం బనన్
మండెడురత్నముల్ వెలయుమైమెఱుఁగువై లలిఁ గప్పుచుండఁగన్.

గీ. ద్వైతమున మునిమనము లార్ద్రత వహింప
యక్షసందర్శితం బగునట్టి క్షేమ
మయినత్రోవ హిమాద్రివై పరిగె విజయుఁ
డంచితోత్సాహమునకు నీడైననడక. 57

ఉ. దిక్కుల దివ్యదుందుభులు దిగ్గన మ్రోఁగె, సురాగపుష్పముల్;
గ్రిక్కిన సోనలై చదల లక్ష్ములు నించె, స్ఫురద్ధరాసతిన్:
"మిక్కుట మైనభారము శమించును లెమ్మిఁక" నంచు వార్ధికై
పెక్కుఁ గవుంగిలించెఁ జలియించుతటోత్పతదూర్మిహస్తుఁడై. 58

నాలుగవ సర్గము.

—:o:—

— ఇంద్రకీలమార్గవర్ణనము —

సీ. హంసాకృతులు రాజహంసలకలరుతుల్
 నించునొడ్డాణంబు మించుదాని
నీడుజోడై తటి నెనయుజవ్వనమున
 విరహార్తి వెల్లనై వెలయుదాని
సఖులెల్ల గుమిగూడి శైత్యోపచారముల్
 సలుప నొయ్యారంబు గొలుపుదాని
ననుబద్ధరక్తిఁ దా నలరుకాంతను జేరు
 నట్లు పార్థుఁడు సేరె నంత నెలమిఁ
గీ. కూయురాయంచతుడుములఁ బాయఁబండి
యొరగుపైరులఁ, దత్తన్నియుక్తజనులఁ
బరఁగుగమ్యస్థలంబు సంబరము వింత
చూపరులలోనఁ దనలోన నేపుఁజూప. 1

చ. అమలినపంకజాకరజలాతిసుహార్దత, నమ్రశాఖికా
గ్రిమఫలపత్రపుష్పపరికీలితభవ్యబహూకృతిన్ శర
త్సమయవిలాసలక్ష్మి సహజం బగుమానసహారిసంపదన్
విమలముదం బిడన్ వనుల వీడులఁ జొక్కె నతండు పాంథుఁడై. 2

ఉ. వింతఁ గడంగి చూచుక్రియ విచ్చినపద్మవిలోచనంబు లు
ద్భ్రాంతవిలోలమీనములపాటును గల్గుసరోవరంబు ల
త్యంతముదంబుఁ గూర్చె నపుడప్పుడ తోఁచినయందగానికిన్
గాంతలు చూపుబిత్తరినిగారపుచూడ్కులఁ బోలి వానికిన్. 3

మ. అటఁ బోవన్ గనుపించె నర్జునున కత్యానంద ముప్పొంగ నం
తట నీరంబుల నిండి, గంధములు చిందన్ విచ్చుపద్మంబు లె
చ్చటఁ జూడన్ దఱుచై రహింప నురువై శాల్యంబు కేదార ము
త్కటసౌఖ్యాగమసన్నిమిత్తములు మోదం బీయవే యేరికిన్. 4

చ. మును వికసించుపద్మములు పోసినపుప్పొడిసేస లాపుగా
గొనబగుమెట్టతామరను గోయుదునా యని పూని వచ్చిన
జ్జునునకు మీనచంక్రితిని ద్రోవడి విచ్చువరాగయుక్తఫే
ననటఫుఁ దోఁచె శంకలు చనన్ నలినాకరశుభ్రనీరమల్. 5

చ. తనహృదయేశుఁ డబ్ధిశరదంబుల నన్యకృతాభిలాషఁ జి
క్కినజవమున్ బలం బుడుగఁ గిడ్పడి చేష్టలు స్రుక్కువాహినీ
వనిత యలంతియూర్పుసహవాసమునన్ వెలవెల్లనై తన
ర్చినసికతాదుకూలమును జెందు నెఱుల్ నరుమొప్పఁ గైకొనెన్. 6

ఉ. అచ్చటిశాలిపాలికలయం దొకకొందఱు కేసరాప్తిచే
ముచ్చట లూరుమంకెనలపూత్తమమేలిత్రికూటరాజిపై
నచ్చినవేడ్క దిద్దుకొనినన్ రుచిరాధరపల్లవంబులన్
మచ్చికలై సమారుణకనత్ప్రభ నించె మనోహరంబుగన్. 7

గీ. క్రిక్కిఱియుగబ్బిగుబ్బలనిక్క నిండ
బాలసూర్యాతపారుణపద్మరజము
వ్రాలి యట స్వేదపున్గణి రాణఁ గూడి
తన్ని సర్గవిలాసంబు వన్నెవెట్టె. 8

చ. కవిసి కపోలలక్ష్ములను గాఁగిటఁ దోకొని సొంపుఁబెంపు వె
ల్లివిరియఁ జేయుచున్ జెవులలీల నటించుఘనోత్పలప్రభన్
దివిరెడు శాలిపాలికల నిద్దపుక్రేఁగనుతళ్కుఁ జూచి పాం
డవుఁ డెఱేఁగెన్ కృతార్థతఁ గడంగినశారదమూర్తిమాన్యతన్. 9

చ. తొలి తెలివేగువేళ నటఁ దోఁచినపచ్చికమేఁతపట్టులన్
వెలలినమేలియాలు తమబిడ్డలపై మరులెక్క నిండుచేఁ
పులఁ బొదుగుల్ చనుల్ పులకఁబొందుచు బాలను జిందునుత్సుకం
బుల కగువేగమున్ దొరయఁబోవనిబాజ్జలతో ముదం బిడెన్. 10

ఉ. డీకొనుసచ్చుగిత్తలఁ గడిందిమగంటిమిఁ గ్రుమ్మి, గెల్పుటు
త్సేకము చేఁ జెవుల్ దెసలఁజిల్లులువోఁ బెనుఱంకె వేయుచున్
గోకులనేత కూలములఁగొమ్ముల గ్రొచ్చుచు దర్పమెల్ల ది
వ్యాకృతిఁ గొన్నరీతి బలుపై యొగుపై శరదుత్సవం బిడెన్. 11

గీ. హిమధవళగోసహస్రంబు తెల్ల మెల్లఁ
జనఁగఁ దోఁచుశరన్నదీఘనపులినము
కౌతుకముఁ బెంచెఁ గ్రీడి కక్కడ దుకూల
మెడలుజవ్వనిజఘనంబు నెదకుఁ దెచ్చి. 12

చ. అటఁ జనునాలముందలకు నన్నలొ తమ్ములొ నాఁగ బీళ్ళ ని
ష్కుటములుగా వసించుటఁ బశుక్రియ మేదకు లైనగోపు ల
చ్చటఁ జనుచుండి, త న్నడవిజంతువు పెన్బెద రూనిచూమత్రో
క్కటమున మిట్టిమిట్టి కనఁగా దరహాసము సోఁకె నర్జునున్. 13

సీ. ముఁడిచినతలకట్లు పుష్పంధయములుగా
నుడులభావంబు వెంబడిఁ జలింప
నర్మవాక్యంబుల నగవులరదనము
లింజల్కములుగ నంకించి మెఱయ
లేయెండఁ బద్మాళిలీలఁ గుండలకాంతి
ముఖముల విన్నాణములు సెలంగ
నేకపల్లవలతజోక మోవులు నూర్పు
జాడల నిట్టట్టు లాడుచుండ

గీ. వీచికాముహురభిహతపృథుపులినము
భాతిఁ గవ్వంబుఁ ద్రిప్పఁ ద్రోఁబడి నటించు
కరవిభూషాళి జఘనంబుఁ గదిసి యులియ
గొల్లెతలచల్లసేఁత వర్తిల్లె నచట. 14

గీ. పసులపావిళ్ళముంగిళ్ళ మసలు కేకి
మైదువుల కుఱుమై మదం బడరఁ జేసె
నచట దధిభాండములఁ జిల్కునవసరముల
ఘనమృదంగధ్వనిన్ బోలు కవ్వపుసడి. 15

ఉ. కవ్వపుఁద్రాడు లాఁగునొాడికంబుల దూఁకుచు గెంటి యాడు మే
ల్మవ్వపుబుబ్బుగుబ్బల, శ్రీమన్ వసివాడినకల్వకన్నులన్
నవ్వసుధన్ వ్రజప్రియులు నర్తకకాంతలసొంపు నింపఁగాఁ
జివ్వనఁ గ్రీడిచూపు వచటఁ జిక్కి చెలంగి మలంగ దెంతయున్. 16

గీ. వానబురద శరత్తున వట్టిపడఁగఁ
గలుగుపడివంపు లేనిచక్రముల గాడి
పైరుమోడులఁ బాపటభాతి వెలసెఁ
బిదపఁగలఁగియుఁ దొలిచెన్ను పెంపు తోఁప. 17

మ. తమవర్ణాశ్రమవృత్తులై వెలయుసేద్యంబుల్ శిలోంఛంబులున్
దమి నేకాగ్రతఁ బూనుమానవులచేతన్ సొంపు వాటించుగ్రా
మములన్ వింతగఁ దోఁచె సర్జునుసరున్ మానీంద్రసన్మంటప
క్రమతన్ ముంగిటిపూవుటీరములు వల్గత్సౌరభం బీనుచున్. 18

ఉ. శారదలక్ష్మిఁ జూచి కెలసం బొలయన్ దమిఁజూపుచూపుశృం
గారము నింపుసర్జునిఁ గన్గొని పల్కెఁ దనంత యత్నుఁ డా
సారము మేలివాక్కులఁ బ్రశంస నొనర్చుచు ; నింగితజ్ఞులౌ
వారు తఱిన్ గ్రహించి తగువర్తన మూనక యూరకుందురే? 19

గీ. మంచిదైవంబు శుభముల నించువేళ
వలె సమస్తజగత్కృషిఫల మొసంగి
వెలయుశారదశుభ్రాంబువులు మొయిళ్ళు
నీవిజయలక్ష్మిఁ బెంపు నందించుఁగాత. 20

ఉ. పైరులు పండఁబాఱె కనుపండువుఁగూరిచె, దూఁకు డంతయున్
దీఱె నదుల్ సుగమ్యగతిఁ దేఱినవై కనుపట్టె, రొంపి వి
ప్పాఱుట దారి చక్కఁబడి యుద్ధమురీతిఁ జెలంగెఁ బ్రావృడా
సారకృతాకృతు ల్మలఁగఁ జక్కనినూత్నశరత్కళాప్తిచేన్. 21

చ. లలితబలాకపాళి చదలన్ బెనుబారులు గట్టిరావు, రం
గులవిలుల్ బలాహకము క్రొత్తనిగన్నిగ నింప ; దైన మి
న్ను లతివిలక్షణాభల మనోజ్ఞత నిండొనగూర్చెఁ, గృత్రిమా
కలనము, గోరునే సహజకమ్రతఁ గల్గినవస్తురూపముల్. 22

మ. జలదధ్వానము లేమిఁ గేకులు నిరుత్సాహంబుచే డిందు కే
కల షడ్జధ్వని నింపఁగోరవు, శ్రుతిం గాంక్షించి యున్మత్తహం
సలనాదంబుల నాశ్రయించుఁ గను, పేర్మి ల్మ్రగ్గలౌ నూ గుణం
బుల కచ్చో నెఱుకల్ ప్రధానములు కాఁబో వంట నిక్కంబకా.

గీ. పండువెన్నులబరువున వ్రాలుచున్న
కపిలవర్ణంపువరిపైరు లపుడ విచ్చి
వాసనల నీను కేదారవారిలోని
నల్లకలువల మూచూచు నవక మదిర! 24

గీ. తమ్మితూండ్లహరిద్రవర్ణమ్ము పద్మ
పత్రరక్తిమ, శాలిదీవ్యత్పిశంగ
రుచియు మడినీటఁ గడిసినరూఢిఁ దోఁచె
శక్రవిలుతున్క పడియె నచ్చట ననంగ. 25

తరల. వలిపెమేలిముసుంగు జవ్వనిపైపటంబును గాముకుం
డలమిఁ దీసినఁ దోఁచు దానిశుభేక్షణాదులపోలికన్
బొలిచె సప్తపలాశజం బగుపూరజం బనిలాహతిన్
దొలఁగ గోరఁటపూగనుల్ సుమతోష మవ్వనలక్ష్ములన్. 26

గీ. కనులఁ జెదిరించుమెఱపులు గ్రాల విచటఁ
దెలిమొయిల్ పందిరుల రాదు తిగ్మరశ్మి
చలువనీటికణంబుల మలయజుండు
సుఖ మిడున్ జూడుమీ నింగిశోభ విజయ! 27

చ. తెర లగు మేఘము ల్దొలఁగఁ దేఱినదిగ్వనితల్ ఘటిల్లు సం
బరముల నొండొరు ల్కళలభామల నాడెదురీతి నీటికై
యెఱకయి యుందునం దెగిరి యేగుమరాళసతీకలస్వనో
త్కరము కరమ్ము నించె నధికమ్ముగఁ గమ్రకలాపనైపుణిన్. 28

ఉ. పచ్చికబీటియాఁగదుపు పాకల కేగెడివేళ దూడలం
దెచ్చుతమిన్ జను ల్పులకలెక్క స్రవించెడిపాలసోనలన్
జెచ్చెఱ మంద వీడి యిలు సేరెడి యాలు ప్రవాసమేగి వే
వచ్చెడితల్లి బిడ్డలకు పాయనమున్ గొనివచ్చునట్టులన్. 29

గీ. వేదమంత్రాంచితం బగు వ్రేలిమివలె
గొల్లపల్లె వత్సంబులఁ గూడుకొనిన
లోకకారణములు జగదేకపావ
నములు గోబృందములు మహానంద మొసఁగు. 30

చ. * ప్రియుఁ డగుశ్రావణుండు కనుపింపమిఁ బెన్విరహార్తి దిగ్వధూ
చయములు పాండురత్వము నసారత నొంది మెఱుంగుపైఁడియుం
తయును బయోధరాదృతిఁ గనంబడకుండఁగ జాఱిపోవ స్రు
క్కియు నిటు లింతయొప్ప నొలికించు నె! నించు నె యబ్రిమాత్మలన్.

మ. మన కేక ల్మఱపించెనంచు నెమిళు ల్మౌళు ల్ప్రసారింప మో
హనమాధుర్యముఁ జిల్కునొద్దికలతో హాయిన్ గళం బెత్తి తెం
పున గోష్ఠీతతు లాలపింప నవె గోవు ల్మేఁతల న్మాని ము
ల్పినరాబొమ్మలు నా మలంగుతలలన్ శ్రీలోల్కు పీ నొగ్గెడిన్. 33

చ. నుదు రవనిన్ స్పృశింపఁగ మనోభవరాగము పేర్మిఁ గోర్కులుం
బొదువ ననేకరీతుల "నమో" యని వ్రాలియుఁ, బద్మరాగమున్
గదియ కనాదరంబున నికార మొనర్ప, గతాశ నార్తమా
నెద వెలవెల్ల నయ్యెడి నదే కను శాలిభుజంగుఁ డయ్యెడన్. 34

ఉ. రాజభయంబుచే నడక మ్రాన్పడ మిక్కుడుదొంగలట్లు నీ
రేజరజోంచితంబు హిమరేణుసుశీతల పూట సౌరభ
భ్రాజితమై సమస్తమున వ్యాప్తిఁ జరించుసుగంధవాయు సం
యోజన నెందుఁ బోవుటకు నోప కళుల్ గతిఁదక్కుఁ జూడుమా!

గీ. కొనలు తెలుపైనవరివెన్నుఁ గొని చరించు
చిలుకబార్లు శిరీషాభఁ జెలఁగుతనువు
లడర నెగురుట బహువర్ణమైనయింద్ర
ధనుష్ప మిన్నాక్రమించుచందమగుఁ గనుమ!" 36

మ. అని యక్షుండు శరత్కళల్ మధురవాక్యశ్రీల వర్ణింప న
ర్జునుఁ డానందముతో వినన్ గనఁగ నచ్చో ముందటన్ దోఁచె నె
త్తున మిన్నంటుచుఁ గ్రుంకఁగాఁ జనుదినేంద్రున్ బశ్చిమం బంపి తె
ల్పునెసంగన్ గళితాంబుమేఘములపోల్పున్ దాల్చుపెన్ గొండయున్.

ఉ. నత్తమునన్ హిమంబులు, వనంబులు మధ్యతలంబుచుట్టునన్
గుత్తముగా నెసంగుపెనుగొండను జూడఁ గిరీటిచిత్తమున్
హత్తెను గైపువోవ నసితాంబరమున్ ధరియించి యచ్చటన్
బెత్తన మూనుసీరి యనిపించెడి లక్ష్మి మనోజ్ఞవైఖరిన్. 38

---

* దీనిని 24గాఁ జదువుకొనవలెను. మఱియు 14 వ సీసమునకు 14–15 రెండు సంఖ్యలిచ్చి తరువాతిపద్యసంఖ్యలు 30 వఱకుఁ గ్రమముగా మార్చుకొనవలెను.

అయిదవ సర్గము

—••❀❀❀••—

—♦ హిమవద్వర్ణనము ♦—

ఉ. మంచుమలన్ జయించుటకొ మంగళదిగ్రమణీయతన్ విలో
కించుకుతూహలంబుననొ గెంతి నభంబును దాఁటుపూన్కి నుం
కించుటఁ గోరియో, పొడవు కేవలముం గనుపింపనంతయై
మించుగిరీంద్రుసన్నిధి కమేయముదంబునఁ బార్థుఁ డేగుచున్. 1

గీ. వేవెలుంగువెలుం గొక్కక్రేవఁ గాయ
నెయిది ప్రాచీకటిన్ జీఁకటియును గప్ప
వెనుక గజచేలమును మును విమలహాస
మొనరుశివశివ మగునద్రిహాయలు గాంచె. 2

చ. ప్రతినిధియై త్రిలోకపరిపాలనమం దధికార మొంది యు
ద్ధతగతి శంగరున్ మఱపునందఁగఁ జేయుకళన్ వహించి ప
ర్వతపతి యొప్పె మర్త్యులు భువర్గతులున్ ద్రిదివౌకసుల్ బహు
స్థితులఁ బరస్పరం బెఱుఁగఁ దీఱనిసౌఖ్యము-నాశ్రయింపఁగన్. 3

మ. మెఱపే లేనిశరద్ఘనప్రచయమున్ మే లెంత ? మైకప్పులన్
బురుడింపన్ గలమేటిమంచుపెఱ దోబూచుల్ మిటారించున
బ్బురపున్ గాంచనసానుదీధితులయుబ్బున్ జూపునీయద్రియు
త్తరమున్ రూపము ముందటన్నగతి వింత ల్గొల్పుతద్వైఖరుల్. 4

శా. శ్రేణు ల్గట్టుమణిప్రభాళులు స్ఫురచ్ఛేలంబులై లంబులై
రాణన్ దేవసతుల్ చరించుపువుటీరంబుల్ కుటీరంబులై
కోణా ల్మోటినతాసారంగపుబెడంగుల్ ద్వారవారంబులై
గాణేయాటవు లాటపోఁటలుగ నాగట్టొప్పుఁ బట్నంబుగన్. 5

గీ. ఓడిగిల్లిన నీరంబు వీడి చనిన
మెఱపు, నడిలేక యడఁగినయుఱుములై వి
శాలకటకంబులన్ దాని యేలుచున్న
తెలిమొయి ళ్ళద్రి కపుడు రెక్కలయి తోఁచె. 6

గీ. మేటికరిఘట్టనంబుల వాట మమరు
సాటిలేనితటంబుల నీటుపద్మ
ఝాంటములఁ గోర్కు లొనగూర్చు తేటనీట
దాఁటునదు లొప్ప గిరి సొంపుమీటు జగతి. 7

గీ. అపుడ విచ్చుజపాసుమమ్ముల కెంపు
గుంపు లొలయించుర క్తిమల్ కుందనంపుఁ
గొండగోడల కెగఁ బ్రాఁకి కూర్చు నపుడు
సంజకెంజాయ లలము పెన్సారు లచట. 8

వృ. కడిమికడిమిఁ దమాలమాలాక్రమణరమణీయంబునై
వడలువడలుహిమాంబు రేణుప్రకరసుకరానందమై
తోడుగుతోడు గగుదాన దానద్యుతుల నతులాకారులై
యడరి యడ రిపుదంతు లెంతే నమరగిరిగంభీరమా. 9

గీ. లేవుసు మ్మద్రి రత్నము ల్లనికొనలు
పూఁబొద ల్లేనిగుహాముందుభూమి లేదు
గళితపులినాబ్జ యగుసరిత్కాంత లేదు
పూయకుండెడిచెట్లేనిఁ బొసఁగ దచట. 10

గీ. బిరుదుపిఱుఁదుల రశనంబు లొఱపు నెఱప
నచ్చెరువుపుటచ్చరలకేళి సదరుసదుల
పొగడఁ బొగడలపూఁదీవెమొగుల మొగియు
భుజగభుజగులఁ బతఁగులఁ బొలుచు నగము. 11

చ. హిమములై మబ్బులై శిఖరమెల్ల ముసుంగిడ, వానిఁ జీల్చుచం
దములయి రత్నపుం గనులదండడితళ్కులు శక్రువింటియం
దము లొనఁగూర్ప, దాఁటుజలధారలహారులై గర్జలం మనో
భ్రమ మొనయింప శారదను వర్షకళల్ విలసిల్లు నాగిరిం. 12

చ. కలకళలం బ్రఫుల్లగతిగా సతముం దగుపద్మరాజి యి
క్కలఁ గలహంసముల్ దిరుగఁ గమ్రతరం బగుమానసంబుతో
గలగలలాడు శైవళటకాండముతోఁ బ్రణయంపుటీసుఘా
కలఁ గలహించుగౌరికి సుఖం బిడుశంకరుతోడ పెండియుం. 13

చ. ప్రమథులు "బాపురే త్రిపురభస్మకృతిన్ దలపించె" నాఁగ వ్యో
మమున గ్రహంబులున్ ఘనవిమానములున్ స్ఫుటదీప్తిదోఁప ని
త్యము నిశ దిక్కులన్ వెలుఁగులాడఁగ మండెడుకాననాగ్నిసం
ఘములశిఖాళితోడఁ గడుఁ గమ్రత నగ్గిరిరాజు రాజిలున్. 14

చ. అడరుప్రవాహవేగమున కడ్డములౌ వెనుబండగుంపులన్
బాడవుగ లేచువారికణపుంజములే సితచామరాళిగాఁ
గడుకొని ప్రేమపెంపు లొడికంబులుగా నిజనాథుసేవఁ గూ
ర్చెడినన గంగ యుద్ధతులఁ జెందు మహోన్నతసానువీథులన్. 15

గీ. కొండసాఁబగులకును వింత సొంపుకొనఁగ
నాకు బేరునిబంటుతో నర్జునుండు
ముదము చిప్పిల వర్ణనల్ మొదలుపెట్టె
కౌతుకము రేఁగ వాక్సృష్టి గ్రాలుకున్న? 16

చ. "అచలబలుండు రాజు చతురంగవిజృంభణ వైరిఁ గూల్చి లో
కచయమునందు హాయి నిడుకందువ నీగిరిరాజు మంచు మూఁ
గి చెలఁగుశృంగముల్ నభము గిట్టి సహస్రతఁ జీల్పఁ గాంచువా
రి చెడుగు వెంటనే యడఁచుశ్రీ వెలయున్ గను మోయి గుహ్యకా!

ఉ. అద్దిర! యం తెఱుంగఁదగ కన్నిట నుండుపరాత్మునిందు నే
కొద్దిగనో వెలార్చు శ్రుతికోటులకొంచెపుగానలీలగా
హద్దుల మించునున్కిఁ గన నందక మెట్టఁగరానిగట్టులన్
గద్దరి కానలన్ గిరివికాసము నా గణనంబు మీఱెడిన్. 18/1

ఉ. లోకము లాక్రమించి దిశలున్ జదలున్ దనయున్కి నిండఁ బో
రాక సమగ్రతన్ దెలియరాక గభీరత నుండుకొండ, యే
వాకులఁ దెల్పరానిభగవంతు జగత్యభిరాముదండి న
స్తోకముగాఁగఁ జాటెడిని జూడు మహో! పసమెం డఖండమా.

ఉ. మేలిచిగుళ్ళఁ బల్లుచుల మించుసుగంధసుమాళి నీరముల్
గ్రాలి మరుందు పన్నినచొ కాటపుటంబులగూండ్లుగాఁగ, సొం
పేలుకొలంకుఁదామరలయేపును దాపున రేఁపఁ, బెన్రతిన్
సోలియు నిచ్చపోక తరుణుల్ ధృతిపో రతిఁ గోరకుందురే? 19

గీ. తగవరి సదృష్టవంతు వింతగ వరింప
నవనిధీశ్వరుఁ గోనఁజాలునవనిధులను
వెలసి గురుగిరిరాజువెన్నెల సిగుర్పఁ
జేయ మహీ లోకములలో నజేయ మయ్యె. 20

క. శ్రీగిరిజాజనకుని సరి
దూఁగున త్రిజగంబులైన ?, దుర్గమమహిమ
శ్రీగురుఁ డగు గౌరీపతి
యోగమహానందుఁ డందె యుండెడుకతనన్. 21

చ. ముదిమియుఁ జావు లేక కడుఁబుణ్యము నుత్తమ మైనమోక్ష మొం
దఁ దలఁచువారికిన్ నిగమతంత్రములట్టు లవిద్య మాపి, త
త్త్వదమయి ఘోరసంసరణబాధ నపాస్త మొనర్చుసత్సుఖా
స్పదములు పర్వతోపరివిశాలపవిత్రతరాశ్రమస్థలుల్. 22

చ. ♦ కళ కరఁగన్ సుఖంబుతమిఁ గాంచినకోర్కులు తీఱ నచ్చరల్
పలుసురతంబులన్ గనినపట్టు లివే కనుఁగొమ్ము గుర్తు లీ
గళితలతాంతపాళి, కసుగందినయీసుమమాలికాళి, యీ
దళపుటలక్తపాదకలితస్థలు లౌర ! విరాళి గుహ్యకా ! 23

గీ. నీతిసంపన్నుఁ డగురాజునిందుభూతి
యటుల నోషధు లియ్యద్రియందు గుణవి
శేషమునఁ దోఁచుమహిమ నర్చించు నెపుడు
తద్యశము దిక్కు లెనసి యెంతయుఁ జెలంగ. 24

గీ. అఱచులకుముకిగిరితల నలరుతరులు
తరళనలినజకళలను దగుసరసులు
రసులుకొను నులిమిరివెలుఁగుసని, కరుల
కరులకలఁతల సుఖ మిడఁ గలనదు లవె. 25

ఉ. తుమ్మెదమూఁక మూఁగఁ బొరిఁదోఁచుసురేభకపోలసన్మదం
బిస్మయిఁ జూతగంధ మొనయింప వసంతకృతభ్రమన్ గుజా

గీ. ♦ వలపుపురి నిట వేల్పుమూఁకలు రమించె, మించె గుర్తు లివే వల్లి మిడుకువిరుల
విరిలి ధర జాతిపడియున్న వింతసరుల, సరులఁ బారాణియడుగు లెసంగుగురుల.

గ్రుమ్మల నియ్యకాలమున గండ్రతనంబు వహించి మించి కో
కొమ్మని కోయిలల్ దఱచుఁ గూసెడి గుహ్యక! విందువేకదా!

చ. ♦ కపురపుమోవి సన్ననగు కౌను రణద్రశనంబుఁ దాల్చువే
లుపుజవరాండ్రు సానువులలోఁ గని తన్మయుఁడైన వారిరూ
పుపస గిరీంద్రు నొందెననఁ బొల్చుసుధన్ గటకాళి మ్రోఁగువాఁ
గుపటిమ నన్నిటన్ మిగిలి కొండ సుఖాపరరూప మయ్యెడిన్. 27

చ. మఱచిరి స్వర్గ మీదివిజమానిను లద్దిర! మర్త్యకుందురే!
యిరువుల నిట్టిపూఁబొదరుటిండ్ల, జ్వలత్తృణవహ్నిదీపపుఁ
దెరువులఁ గల్పవృక్షనవనిర్గతపల్లవశయ్యలన్ బరం
పరితరతిశ్రమం బడఁచుపద్మరజాక్తసుఖానిలంబులన్. 28

ఉ. దూఁకురుఘుషంబు లట్లు కనుదోయి పవిత్రవిశేషభక్తిని
ష్ఠాకృతసత్తపోఽనుగతి స్పందను నొందఁగ నీట గౌరి య
స్తోకత నిల్చి కొల్వఁ దమిఁ బొందర శంకరుఁ డామెపాణి నిం
దేకద స్వేదబిందుపరిణీతకరంబునఁ బట్టె గుహ్యకా! 29

ఉ. నీ రెగయన్ భుజంగధర నిగ్గొలయన్ సుధ తోఁప వార్ధి నే
సారగిరిన్ మథించిరి నిశాచరులున్ ద్రిదశుల్ తదద్రిశృం
గారభటిన్ దివిన్ బొడుచు నల్లదె ముష్ దరితాత్రిటితాపునన్
దేరినగీఱలన్ భుజగదేవుకథన్ దలపించు లీలతోన్. 30

చ. ఖరకరుకాంతి నీలమణికాండముపై స్ఫటికోపలాళిపై
వరరజతోరుభిత్తికలపైఁ బడి తత్ప్రభ లుబ్బఁ జేయఁగా
విరిసి క్రమించుచంచ తెలివె ల్గభిజిత్సమయంబునందునన్
నెఱపెడిపండువెన్నెలలనిండును గన్నులపండువౌనటుల్. 31

గీ. అందకత్తియ లగుజవరాండ్ర బామల
పావచలనంబుఁ బోలి మందానిలములఁ
గదలుతరఁగల నట్టువగరితలట్లు
గునిసి యాడెడు నలినము లోఁకలనినీట. 32

గీ. ♦ వాఁగువాఁగులు నచ్చరలాఁగులాగ । లోగు లోఁగుదయల్, సుధ బాగుబాగు
నాఁగ నాగపుపోగడిక, పాగపాగ । భోగభాగము గిరిమేరు వీగి వీఁగు. 27

చ. వనితకు సాత్త్వికోదయమొ? పాముని నాకయిఁ జూడ భీతియో?
తనుకువడంకుచేఁ గనులు తంద్రితఁ జంచలతన్ వహించె, నా
మనమును గౌతుకంబుఁ గొనె మంత్రిమహాపధిఁ దాల్చునంచుఁ గ్రిం
కొన నహి జాఱ శూలి సతిఁ గొన్నది యీశుభభూమినేకదా ! 33

మ. రవికిన్ వేకిరణంబు లందురి ఘనమా? ప్రత్యేకతన్ వజ్రసం
భవశుభ్రోరుమణిస్ఫురద్రుచుల నస్మత్సానువుల్ కోటిభా
రవులన్ గొల్పెడితన్మరీచితతి కాల్ద్రివ్వన్ నభోవీథి కు
ద్దవిడిన్ జూడు మటన్నయట్లు గిరి సాంద్రజ్యోతులన్ వెల్గెడిన్. 34

చ. అలకఁ బురాళిఁ గాల్చి కొనికట్టిహరున్ దనియింప వేడ్కతో
నలక సృజించె వెండిమల కవ్వల నున్నతగోపురాళితో
నలకకుబేరుఁడా ధనదుఁ, డర్యముఁ డద్రికి దాపుదాపుచా
యల కరుదేరఁగా ననమయా స్తమయం బటుఁ దోఁచుఁ జూడుమా!

ఉ. సానువులం దెసంగు నవసన్మణికాంతులు కల్పుకోలుగాఁ
జైని శిఖాళిపై నొలయుబాటఁ దళుక్కులగోడ లేచిన
ట్లై నెఱసంతసం బొసఁగు నంతటిలోనవె యడ్డులేనిమం
దానిలుపోక తోఁచి భ్రమ నాఁగెడి నావెనువింతఁ గాంచుమా !

ఉ. పచ్చికబీటిగడ్డి వసివాడెదున ట్లగుపింప దెబ్బ డ
మ్మచ్చునవే సరోజదళమార్దవ మించుక బీటువో దహా!
గుచ్ఛసమేతభూమిరుహకోటులలేఁతచిగుళ్లు పండఁబో
విచ్చుటఁ బార్వతీరమణి యీశ్వరుఁడున్ విహరింప నేమొకో ! 37

గీ. తృణనవాంకూరము లటంచు మృగచయంబు
వలచి మూచూచి చన నందుఁ బచ్చమణుల
చిలుకమదవతుల హసించుతళుకుపసలు
రవికరంబులమెలి వింతరంగు లెగచు. 38

ఆ. మొట్టతమ్మిపొదలమేలి రజము బిట్టు
సుడియుగాడ్పుదెబ్బ సురిగి లేచి
మింట విరియఁ గనుమ మేలిమిగొడుగట్లు
చూడ సొగసుకడిమి నీడు లేక. 39

మ. కుడికా ల్పొప్పెడి, దాని వెంబడిగఁ గన్గో వామపాదాంక మే
ర్పడెఁ బారాణి మఱింత చిన్నదిగ, సంభావింపఁ బ్రాక్సంధ్య ని
క్కడ గంగార్చనలన్ బ్రదక్షిణగతిన్ గౌరీశు లర్ధాంగల
క్ష్మి డిగంబోలుఁ, బవిత్ర మీస్థలము రమ్మా! జోత సేవింపుమా!
చ. కదలెడు చెట్లకొమ్మలఁ గకావిక నూఁగెడియాకు సందులన్
జెదరుచు నెండదూరి యిటఁ జెన్నగు వెండిని దూఁక నద్దపున్
జదరున మిట్టి బింబములు సల్పు దివి న్నటనంబు వెండి యీ
కుదు రఖిలంబునున్ రజతకుడ్యములన్ బ్రతిబింబ మీనఁగన్. 41
ఉ. అచ్చపుఁదెల్పుశోభ లెగయన్ గిరిఁగొమ్మలఁ గోరువేళలన్
ముచ్చటగాఁగ వర్తులతఁ బొందు శరీరగతిన్ "శశాంకుఁడే!
యిచ్చటఁ జూడుఁ!" డంచుఁ దరళేక్షణ లందు భ్రమన్ సచింపఁగా
నిచ్చఁ జరించు నంది ప్రమథేశ్వరువాహన మట్లు చూడుమా! 42
చ. శరములు పోవుటన్ జెదిరి చాళ్ళువడన్ దివి నున్న మబ్బులన్
భరమునఁ దప్పుదారి ప్రభవం బగుశక్రునిరంగువి ల్లరా
సరి నిలకుండఁ దుండ్లుగ నెసంగఁ బురే! శిఖరాగ్రరత్నభా
సురవివిధాభ లాయెడముఁ జొచ్చి యొసంగెడి నిండుఁ జూచితే? 43
మ. శివచూడామణియా సుధాకరుఁ డదే! చెట్లున్ లతల్ దాల్చుప
ల్చివురుల్ మెండగునార్ద్రతన్ జలకణశ్రీలన్ గగుర్పాటువిం
తవుసారామృతమీయఁ జేయు స్వకరాశ్యాలింగనప్రక్రియన్
దవులెక్కన్ విహరించుఁ గృష్ణనిశనైనన్ గొండపెం పద్దిరా!" 44
మ. అని యాశ్చర్యము నొందుశక్రజున కయ్యక్షుం డనున్ "జూడు! కాం
చనకాంతుల్ వెదచల్లుతద్గిరిని! బంగారంబు నీ రోఁతపో
సినయట్లై దిశ లొప్పుమీఱ వెలుఁగున్ శ్రీమంతమై; మేల్గుహల్
దనరున్ దాన; సఖుండు నీగురున కీధాత్రీధరుం డర్జునా! 45
చ. కలిసి౼యొసంగుతీవియలు గాలి నిటట్టు వడిన్ జలింప నం
దుల రవిరశ్మి "ది"గ్గనఁగ దూఁకి తదీయహిరణ్మయాభ గ
ట్టుల జళిపించె, మబ్బులఁ గడున్ వెలిగించుతటిద్విలాసరీ
తుల నెకసక్కె మాడుగతిఁ దోఁపఁగఁ, జూడుమ యింద్రకీలమున్.

ఉ. పాములు లేక, మత్తగజవారము లెయ్యెడఁ జూడరాక, మైఁ
బ్రామిన చిక్కనామదపువాసన లెల్లెడఁ బ్రాఁకఁ, దోఁచునీ
శ్రీమహితాచ్ఛగంధతరుచిహ్నములన్ గన నిప్పు డిప్పు డు
ద్దామసురేభవప్రకృతిఁ దన్కనపోక లెఱుంగనయ్యెడిన్. 47

గీ. మేఘములు మూఁగఁ బచ్చలమిసిమి తూఁగ
గుహలలో దారి రవిదీప్తి కుందువారి
చీఁకటులముంపు సోఁకినపోక నింపెఁ
గంటివే! యింద్రకీలవిఖ్యాతలీల. 48

ఉ. వ్యాసమహర్షియాజ్ఞ మనమందుఁ దలంపుము, శాంత మూనియున్
నీ సహజంపుక్షాత్త్రమును నిల్పఁ జరింపుము, పూనుమీ తపో
న్యాసము నిందు, లోకహితమా కృతి కడ్డమె యెందు నంచు వి
శ్వాసివి గాకు శ్రేయములపట్టున నెన్నియొ సోఁకు విఘ్నముల్.

వృ. నీమనోరథమునకు నింద్రియనిచయమే తురగంబులౌ
నామహాశ్వము లిటఁ దపోగతి నపథహారిణు లయ్యెడున్
నీమమం దగునడరులన్ ధృతి నిలుపుఁగాపుత శ్రీశివుం
డోముతన్ దపమునబలం బిడి హుతవహాదులు దిక్పతుల్. 50

ఉ. పూనినసాధువృత్తి నిఁక ముందు కృతుల్ శుభదంబు లౌత మం
చానయశాలి యక్షుఁ డలకాభిముఖుం డయిపో నరుండు చిం
తానతుఁడై తలంపులను దక్క నిలంబడె నట్టె చూచుచున్,
మానున నేరికిన్ వ్యథ శ్రమం బిడ కార్యవియోగసంహతుల్.

మ. బలయోగంబున, సాటిలేమి ఝుడితిప్రాప్త్యర్థసిద్ధిన్ నిరా
కులతన్ జొబ్బిలుపూర్ణలక్ష్ములు కళ ల్గొల్పన్ ద్విధాశంసితా
చలరాజంబును జేరెఁ బార్థుఁడు యశస్సంపన్నమా పౌరుషం
బాలయన్ జేరుఫలానుభూతివలె, భావ్యుత్కర్ష సూచించుచున్.

ఆఱవ సర్గము

—♦ ఇంద్రకీలాచలాభివర్ణనము ♦—

ఉ. చక్కనిమూపువాఁడు ఘనసద్గతివాఁ డతిసౌమ్యుఁ డర్జునుం
డెక్కెఁ గడానిమేనిజిగి నెంతయు వెల్గుగిరీంద్రు బల్ రుచుల్
గ్రిక్కుచుఁబారు నాత్రిపథగామిని గంగకు నున్ముఖుండుగాఁ
బక్కదొరన్ బరాత్పరుఁడు స్వారిఁ జరింపఁగ నెక్కుకైవడిన్. 1

చ. సుమరస మానుతుమ్మెదలు "ఝు"మ్మని వెంబడి మ్రోఁగ, గాలి బు
ష్పము లిల వ్రాల నూఁగుతరుశాఖలు, వందిజయాంకగీతముల్
రమణుల యోరచూడ్కులపరంపరలన్ విసరన్ దదీయవృ
త్తము నృపురాక స్వాగతముదారిని గ్రీడికి సంతసం బిడెన్. 2

చ. నలినరజఃప్రసారముల నవ్యసుగంధము నూని జాహ్నవీ
సలిలసముద్గతాంబుకణజాలములన్ జలువ ల్వహించి మి
త్త్రిలలిని మందమారుతము తో నిపుణై చనుదెంచి ప్రేమ జొ
బ్బిలఁగఁ గవుంగిలించుకొనె పీజనపాద్యము నిచ్చి యర్జునున్. 3

చ. నరుఁ డటు లేగుచుండఁ గెలనన్ జలపాతము లద్దుతాలపై
నుఱుకుప్రవాహవేగముల నుద్ధతి మాటికిఁ దోఁచి యాఁగుచున్
గురునినదాళి, యంచ యెలుఁగుల్, వరసారసనాదముల్, శ్రుతిన్
నెఱపఁ గిరీటిరాక నట నించె సుమంగళతూర్యవైఖరుల్. 4

చ. తటముల కాని నిండువస దాఁటుసురాపగముందు ప్రిబ్బలుల్
దటుకున వ్రాలి వాహినిబలంబుఁ బవిత్రితఁ దెల్పుపొల్కి న
చ్చటఁ బడుపాలె మ్రొక్కఁగ నెసంగఁగ నెత్తగుదేవదారువృ
త్కటముగఁ బార్థశ్రేయములఁ గాఁగలపెంపు నెఱుంగఁ జాటెడున్

ఉ. కుంకుమ సోఁకి తామ్రరుచిఁ గొల్పుసరిత్పటమట్టు లూఁపుమే
ల్పొంకము లొప్పఁ బద్మరజము ల్వడి కెంపగుమేనులన్ నిరా
తంకముగాఁ జలజ్జలపదంబులఁ దోఁగు మరాళమన్మథీ
యాంకమనోజ్ఞకేళి కెగయుంబడి క్రిమ్మఱి వత్తు లద్దిరా! 6

గీ. ఏన్గుక్రీడల గిరిగంట్లు కేమి? చిందు
మదమునన్ హాయినొందు తుమ్మెదపడఁతుల
చాలుఁ గనఁ గ్రీడికందోయి చాలకుండె
శ్రేష్ఠు లిడుపీడయును బెంపుఁజేర్చుఁ గాదె. 7

ఉ. చెంగటిహేమసానువులు చిమ్ముకడానిహొరంగురంగు లు
త్తుంగతరంగపాళికిఁ బ్రదోషకళ ల్గలిగింపఁ జక్రవా
కాంగన పుంజుపుల్గుపొడ నందుల గుత్తిడలేక దీనయై
క్రుంగుచు నంగలార్పఁగ నరుండు వినోదము పొంగఁ గన్గొనున్. 8

చ. కళ లుదయింపఁగా వలచుకామిని కాంతుని రాగపూర్ణదృ
ష్టులఁ గనుమేల్మిచిత్తమురుశోభఁ జెలంగె మునింగి నీటిలో
పలఁ గలసన్మణుల్ తమప్రభన్ జలదూర్ములపైనఁ జిత్రరా
గలలితచంకృతుల్ నెఱపఁగన్ దరిముట్టనికోర్కు లూరఁగన్. 9

గీ. శిలలపైఁబడి యుద్ధతి నలలు లేవ
నోరుగాలియు వాని నం దూఁపి విసర
విరియుకాశాగ్రసమముతో నురుఁగు లందె
సంగె గంగాకృతాట్టహాసంబు లనఁగ. 10

గీ. నెమిలిపురికన్నులట్టులు నీటిపైన
మదకణంబులు విరియ నున్మత్తగజము
కేళి సలుపంగ నది మించుబాళి వేయి
కనుల దానిని గనుచుండె ననఁగఁ దోఁచు. 11

గీ. నిద్ర లేచుప్రమద నిండావులింతతోఁ
బ్రమదబాష్పములను వదలుపగిది
దరిని వ్రీలు శుక్తి తరలించెఁ దెలిముత్తి
యముల నరుఁడు వింత లడరి చూడ. 12

క. పగడపుఁదీవచిగుళ్ళన్
దగిలినతెలినురుగుచినుకుతండము తమినె
చ్చఁగఁ జేయుమోవికాటుల
కెగసినప్రియుపంటివరుసయే యనిపించెన్. 13

చ. కరికలభంబు లేటిజలకంబుల నం దరుదెంచుచుండ ముం
దరఁగలపోకఁ బోయినమదంబులవాసన రోస మెక్క స
త్వరమున నుద్ధతిన్ మలయవచ్చెడినో యివి యిట్టులంచు ని
వ్వెఱపడి చూచెఁ బాండునృపవీరుఁడు నిక్కనకౌతుకంబునన్. 14

క. మిన్నంట నెగయుకుతుకము
నన్నాగేంద్రములు బుస్సునన్ శ్వాస లిడం
గన్నీ రెగసి శరద్ఘన
సన్నిభమై వింత సవ్యసాచికిఁ బెంచెన్. 15

క. పులినములే పిఱుఁదులు మీ
నులె కన్నులు నైన గంగనున్ దుల్యకళా
విలసనములఁ గొలుచునుపన
దులఁ గాంచి నరుండు వానిత్రోవన్ దాఁకెన్. 16

ఉ. పల్లవపత్త్రపుష్పఫలభారవినమ్రశిఖాళి వృక్షముల్
గొల్లగఁ జుట్టు నొప్పు గిరికొట్టకొనన్ సుమనోమనోజ్ఞవా
చల్లనియాశ్రమస్థలికి శక్రసుతుం డతిభక్తి నెక్కె సం
ధిల్లినహాయి భావిశుభదీప్తిని బెల్లుగఁ జాటుచుండఁగన్. 17

గీ. పూవుఁదీవలు ప్రతిసానువునను బండ్లఁ
దనరుతరువులు ప్రతివనమునను వెలయ
నిర్జనంబైన యచ్చోటు నించె నరున
కంచితోత్సాహ మటఁ దపం బాచరింప. 18

—{ అర్జునతపోభివర్ణనము }—

గీ. యోగవిధిఁ జిత్తవృత్తుల నాఁగునరున
కలఁత యనిపింప దట ఘోరమైనతపము
తెగువ స్వాయత్తవృత్తులౌ తగవరులకు
శ్రమ నిడన్ జాలునది త్రిలోకములఁ గలదె? 19

ఉ. కన్నులపండు వౌ వెలుఁగు గ్రాలఁ దమంబు శమించురీతి నా
త్మోన్నతిఁ గూర్చుమైత్రిముఖరోరుగుణంబులకల్మిఁ బాపసం

ఘన్నత వాసి జ్ఞానకళ చక్కని శోభలఁగూర్చ నెంతయే
నన్నరుసత్తపంబు పెనుపందె సితార్ధసుధాకరాఢ్యతన్. 20

గీ. కలిగినవివేక మగుణసంకల్ప మడఁపఁ
జిరసుఖప్రతిఘాతియగా చిత్తవృత్తి
విషయసంగతభోగంబు విడిచె; జనులు
భానుఁ డుదయించు దివ్వెల వదలుపగిది. 21

గీ. తపము జప మర్చన మహింస దనర శ్రద్ధ
వజ్రిఁ గొల్చెడినియతిచేఁ బ్రాప్తనైజ
శాంతవీరరసంబులఁ జాటునరుని
మహిమ సకలాద్భుతం బయి మహిఁదనర్చె. 22

గీ. ఇంద్రనీలసమానాభ నెసఁగుక్రీడి
యనుదినస్నానజనితజటాళిరుచుల
వఱలె నరుణోదయారుణప్రభలు శిఖల
మెఱయఁ దోఁచుతమాలభూమిరుహాలీల. 23

గీ. యోధవేషం బొరులభీతి కొదవియున్న
నరుటెలాత్మశుచిన్ మించె నతఁడు మునులఁ
గానిచో నిట్టితుష్టిమృగములఁ గలదె?
పరమదయ యెవ్వరిని దృష్టిపఱుప లేదు? 24

చ. విసురుడు మాని గాలి కడుపీ లగుపోకడ నిల్చి నిల్చి యం
దెసఁగఁగఁజేయుచల్వలకు నీనెఱుతావికిఁ బ్రొద్దు వేడి పె
చ్చుసెగలు చల్లఁబారి నరు సోఁకి పవ ల్నడిజామునందునే
నొసఁగెడి నిండుహాయి నతఁ డూనినపూనిక పెంపుఁ జెందఁగన్.

చ. అతనితపంబువింత మెయికబ్బినగగ్గురు లేఁజిగుళ్ళు కీ
లితవిపులాంజలిప్రభ లలిన్ సుమవర్షముఁ గూర్చ రెమ్మలా
నతములు గాఁగఁ జూచి కెలనన్ దలలూచి నిశన్నిశన్ దృణ
ప్రతతులమెత్త వానికయి వ్రాల్చు నటన్ గలభూరుహోత్తముల్.

ఉ. అద్దిర! మబ్బులేనిజడి నాకసమున్ రజమున్ హరించునా
యొద్దిక భూతముల్ నరునియుగ్రతపంబునఁ జిక్కువానిదీ

వృద్ధయఁదాల్చి చేరి సమయార్హసపర్య లొనర్చి నిత్య మా
పద్దశ మాన్ప నాతనితపంబును వర్ధిలె నాఁడునాఁటికిన్. 27

గీ. గొప్పఫలమును సూచించువిప్పు నొందు
కడఁకపువుఁగని గర్వంబు పడఁ డతండు;
నిబ్బరము గల్గువారికి నిండుమంచి
వెలసియును వారిధీరతఁ గలఁపఁగలదె ? 28

గీ. కొలఁదిదినములనే యొండ్ల కలవిగాని
హెచ్చు గడియించెఁ దపమున నీతఁ డనుచు
వింత జడుపు విషాదంబు వెలయ గోత్ర
పాలు రపుడు శతక్రతుపోలి కరిగి. 29

—♦ గోత్రపాలురు పార్థుతపమునుగుఱించి శక్రునితోఁ దెల్పుట ♦—

ఆ. ఆజ్ఞఁ గొలువుకూటమందుఁ బ్రవేశించి
పుడమి సోఁక మ్రొక్కి తడయ కచట
గోత్రభిదునితోడ గోత్రపాలురు వీను
విందొనర్చునుడుల వినిచి రిటులు. 30

గీ. "అయ్య ! మీయింద్రకీలపర్యంక మొంది
వల్కలి యొకండు రవిశశివహ్నులకుఁ దు
రీయుఁడై గెల్పుకోర్కి నమేయతపముఁ
బూని లోకంబు లక్కాక బూరటిల్ల. 31

చ. కరములు గావు పీనభుజగద్వయ మాతని కేలుదోయి, త
ద్గురుతరచాపమో పగఱ గుండెదిగు ల్గలిగించు, రాజస
స్ఫురణము లిట్లు ; మానిజనమోహనమై మహనీయ మైనస
చ్చరితముతోడ సాత్త్వికవిధానము నిత్యపథంబు వానికిన్. 32

ఉ. గాలి సుగంధసంపద సుఖం బిడు, నూత్నతృణాంకురాఢ్యమై
మే లగుశయ్యఁ గూర్చు నిల, మిన్నొకడున్ విమలంబు, నీరమో
ధూళి నడంపఁగాఁ గురియుఁ దోయదసంతతి లేకె, తద్గుణ
శ్రీలకు ముగ్ధలై సలుపు సేవలు వానికిఁ బంచభూతముల్. 33

గీ. సహజవైరంబు లేమిటి జంతువితతి
వాని దరిఁ జేరు, గురు శిష్యవర్గ మటులు;
పూ లొసఁగఁ జెట్లు కొమ్మలు వ్రాలి వంగు,
నార! మిముఁబోలి గిరి వాని నరయు వశత. 34

చ. అలసట లేమి యాతనిమహత్తరసత్త్వ మెఱుంగఁ జేయు; ద
ర్పలసిత ముత్తమంబు నగు వానిశరీరము గెల్చుఁ దెల్పు; ని
స్తులశమశీలి యయ్యు నినుమఁ దోలిమాపునకుఁ గభీరతా
కలితవిభుత్వసంపదలు కన్గొనువా రెద జంకు నొందఁగన్. 35

గీ. నీదు కేళీవనంబున నిలిచి తపము
సేయునాతఁడు మాని వంశీయుఁ డొకొ?
దైత్యకులజుండొ? పృథురాజతనయుఁ డేమొ?
యెవఁడొ? "యిదమిత్థ" మని నిర్ణయింపలేము. 36

ఉ. ఏబహువాంఛ లూని తపియించునొకో? కలరా యెఱుంగుఁడీ!
మా బడుగుల్ వచస్సులు ప్రమాదసమేతము లేమొ చూడుఁడీ!
మా బలఁగంబుతప్పులు క్షమల్ గని దేవర! సైఁపుఁడీ! వశం
బా! బుధపాళిఁ గా కడవిమానిసులకు సువివేకముల్ గనన్" 37

క. అనుగుప్యాకువిన్నపమును
విని చిత్తానందకరము ప్రియసుతుసితపం
బని హర్షకళికలన్ బొం
దెను మఘవుఁడు; రాజబుద్ధి నీతి తెరువికా! 38

ఆ. అఖిలకృతుల నప్పు డాఁపి యింద్రుఁడు దివ్య
దృష్టి నరుసిభక్తిదీప్తి నెఱిఁగి
తెలియనటులు వాని స్థిరచిత్తపరిశోధ
నమున కిట్టు లనియె నమరసతుల. 39

—♦ అర్జునప్రలోభమునకు శక్రుఁ డచ్చరల నంపుట ♦—

చ. "ధృతిఁ గరఁగించి మించువసతిన్ గలదే మిముఁబోలి యేకమై
యతిసుకుమారమై యణువునై కడుదూరగమై యమోఘమై
ప్రతిఁబొనరింపరానిగురు బాణ మికొక్కటి చిత్తజాత్మును
ద్ధతికిని దోహదం బొసఁగుదర్పకమార్గణపంచకంబునన్. 40

ఉ. సంసృతిఁబాయు మోహముపసర్గ మసి చేసినయోగులర్ రజ
స్స్రింసనమా పరార్థ మగుజ్ఞానవయస్సున ; నాజలల్ వడిన్
ధ్వంసము తోట వింత యగునా? యరమోడ్పులఁ గన్నుదోయిటన్
శంసల మీరు గ్రోలుటకు సాగిన నన్నువులార ! తెల్పుఁడీ ! 41

శా. లావణ్యంబు జగంబులన్ జెదిరి నిల్వన్ సృష్టివైచిత్ర్యపున్
జేవన్ బూర్వము బ్రహ్మ యంతయును రాశింగూర్చి మీయాకృతు
ల్ప్రావిర్భావము నొందఁ జేసె, జనము ల్స్వర్గంబు రాఁ దీవ్రవాం
ఛావిద్ధాత్మకులై కుతూహలముఁ జెందన్ సుందరీబృందమా ! 42

మ. కృతులన్ బాటల నారితీరి హితశక్తిన్ మించు గంధర్వసం
తతితో నాతనిఁ జేరి విఘ్నమిడుఁ డింకన్ బొందు, నిష్కాములై
జితసర్వేంద్రియు లైనయోగులనె నిర్జింపంగ మీ కీసుఖా
యతనున్ నొంచుట యెంత ? యొక్కతుటిఁ గాదా గెల్పు
మీ కచ్చటన్. 43

శా. ఇస్సీ ! యాతఁడు వీతరాగుఁడఁటె? కాఁడే కాఁ డరిం జంప నా
తెస్సా సంపద నొంద దృష్టి నిడె, నట్లే కానిచోఁ జూడుఁ డా
నిస్సంగత్వము మోక్ష మేడ? రణచిహ్నీభూతమై వెల్గునా
నిస్సీమాశుగచాపధారణము మానిత్వంబు నేలా తగున్. 44

మ. " అతి తేజస్వి యతండు కోపనమునీంద్రానీకము ల్లాగ్రహో
ద్ధతి మమ్ముం గలఁగించు "నంచు భయ మందం బోకుఁడీ! యాత్మసా
ధితకీర్తిన్ విరళించువిక్రమధనుల్ స్త్రీహింస కింతేనియున్
మతిఁ జోటీయరు నమ్ముఁడీ ! కృతిఁ బ్రశంసాస్ఫూర్తి సాధింపుఁడీ!

ఉ. ఇంతగఁ బెద్దఁజేసి వచియించినస్వామిబహూకృతోక్తులన్
స్వాంతము లింతలై యెగయ సంతస మాస్యములందు వింతసొం
పెంతయుఁ బొంప నప్సరస లేపునఁ బొంగి ర టోలగంబునన్,
గాంతి నొసంగకున్న యధికారులమన్నన సేవకావళిన్ ? 46

ఉ. చన్నులవ్రేఁగు నెన్నడుముసన్ననకున్ జళుకు ల్ఘటింప వే
ల్పున్నెలజవ్వనుల్ తరలిపోవఁ దదీయవిలాసవార్ధిపొం
గున్నతియించుచున్ స్థిరతఁ గూరి యచంచలపద్మలక్ష్మిగ్రఁ బా
ల్గొన్నసురేంద్రువేయికనులున్ గనఁ జాలకపోయె ముంపునన్. 47

ఏడవసర్గము

—:o:—

—* అప్సరసలప్రస్థానము *—

చ. అదిగో? మృదంగనాదము! వియానగుహాబహుళీకృతధ్వనిన్
జదలఁ బ్రయాణభేరియయి చాఁటె, నవే! ఘట, లాపయిన్ వడిన్
గదలుపతాకలన్ నడుచుకమ్రరథంబులు నల్లవే! సిరుల్
పొదలఁగ వారె! యచ్చరలు! పోయెదు గుహ్యకసంవృతస్థితిన్. 1

మ. అని పౌరుల్ పెనురథ్యలం దెడము లేన ట్లాఁగి సోత్కంఠులై
కనుచుండంగ సురీకదంబకము స్వర్గద్వారనిష్క్రాంతమై
చనుమార్గంబు దినేంద్రుబాట కుపరిస్థం బౌటచే నాతప
త్రనికాయం బట వ్యర్థమయ్యెఁ గడుసౌందర్యంబె నించెన్ దివిన్.

చ. గొడుగులచేత పైఁజనుటకున్ వెర వేదినయెండవేడిచే
గడుసుతనంబుతో నెదురుగా వడి వీఁచుసమీరు తాఁకుచేఁ
దొడరుశ్రమున్ ముడుంగుకనుదోయియు నెట్టనఁ దేరుబుగ్గల
ప్పుడ విడుకల్వలన్ దలిరుమూఁగుసిరి న్గళవొల్చె వారలన్. 3

ఉ. కాళులమార్పు తోఁపని చకాచకఁ బేరెము వారు వారువాల్
గాలుల మేఘపాళిగతిగాఁగ బడిన్ వడిఁదేరు తేరులున్
గ్రాలఁగ నేమినిస్వనము కల్గదు మింట విమానయానకే
ళీలలితోద్గతిన్ గెలుచుళీలలఁ దద్గమనంబు వర్తిలెన్. 4

చ. అవనికి డిగ్గుదేవసతులందుఁ దదంశలు సంక్రమింప ను
ద్భవమయి పూసవారు శ్రమవారి గగుర్గొను, చంటిపూఁతలన్
దివు తిలకంబు నెన్నుదురు తెన్నుల గుత్తపుముత్తియంబులై
సవురె యొసంగె; సాజమగుచక్కనకున్ వికృతుల్ నగల్ సుమీ!

చ. ఉరవడి నేగుతేర్లపయి నొప్పుల నొప్పుధ్వజాంశుకంబు లు
ప్పరముఁ గ్రమించుపెన్గొఱవి పర్వులుగా నొరగల్లుమీఁదిబం
గరు నెఱిగీఁట్లుగా రుచులు గ్రాలఁగఁ దెంపులు లేనిబారు లు
ద్ధురగతిఁ బెంపులై సిరులఁ దోఁపఁగఁ జేయఁ జలించు నద్దిరా! 6

చ. దిరిసెనపూవుకోమలత దీటునఁబుచ్చుసురీతనూలతల్
పరుసనియెండవేడి నయిపన్ నయిపన్ గని పాట నెంతొ య
బ్బురపడుగుహ్యకప్రతతి ముచ్చటమైఁ దమలోన "నద్దిరా!
పరమపవిత్ర మానలువపం పతిసాధు వ" టందు రొక్కటన్. 7

గీ. చెందిరపుఁజర్చ లపరంజి సిరులబెళుకు
నినుప సప్తమదంబుల నించుమత్త
సురగజంబులు రవిదీప్తు లొరయ మెఱసి
కురియు సప్తాంబుదంబుల మురువు లొసఁగె. 8

ఉ. తాళఁగ రానియుష్ణకరుతాపముపెల్లు భరింపలేక త
ద్గోళము దవ్వుదవ్వయినత్రోవఁ బ్రయాణము చేసిచేసి యా
పాళెము చేరె దిక్కులను బట్టనిపార్గున నేకవేణియై
క్రాలి మహార్మికావళులకమ్రతఁ గొల్చువియత్తరంగిణిన్. 9

ఆ. గడుసుమట్పదములదుడుకుపోక కలంగి
రేఁగి కలియుపద్మరేణుతతులఁ
బుణికి గంగయలలఁ బొంది చల్లనఁ బొల్చు
మలయ మమరసతులయలతఁ దేర్చె. 10

గీ. శ్రేణులై గాలిరథములు చెంతలం ద
పూర్వతటసంపదన్ గూర్పభూరిగజతు
రంగహతనాకగంగాతరంగసమితి
తాఁకి క్రమ్మఱఁ గ్రొత్తవింతన్ ఘటించి. 11

ఆ. ఇరుసుకొనలు సురలయిండ్లవేదికల రా
చికొన గ్రహపథంబుఁజేరి గాలి
తేర్లు నేమినిహతిఁ దిరుగుడువడు నీట
సుడియఁ జేయుమొయిలుతుడుము నెగచి. 12

ఉ. మత్తసురేభదంతపదమర్దితవారిదపాళి తామసా
యత్తముగాక శీతలపయస్సులఁ గూర్చుచుఁ దేర్చు నేనుఁగున్
మొత్తములన్; మహాత్ము లభిభూతిని గూర్చుఖలాత్మునేని స
చ్చిత్తమునన్ మహోపకృతిఁ జేసి తెమల్చుట నైజమేకదా. 13

ఉ. హాటకసన్మణిప్రభల నాయతమేఖల లాడుబందులై
చీటికిమాటికిన్ మలయశీతలవాయుభుజంగుఁ డప్సరః
కూటనితంబవస్త్రముల కుచ్చెళులం దెగురు ల్ఘటింప నా
బోటులలోనిచెడ్డికలుముల్ తెరమాటులఁ దొంగిచూచెడిన్. 14

ఆ. కరఁచె బొట్లు మంచుఁ గల్పించి యని దూఱ
కంబుదంబు నెన్ని రమరసతులు
శ్రమ హరించె నంచుఁ జక్కనిగొప్పమేల్
సెడునె కొద్ది తప్పుచేత నెందు ? 15

ఉ. చుట్టు నలల్ చలింప నడిచో సికతాస్థలులట్లు నీరముల్
వట్టినమేఘముల్ జలదపాళులలోన నెసంగుచుండఁ గ
న్పట్టుసురేంద్రచాపమునఁ బర్వ నెడంబులు దేవసుందరీ
పట్టమణిప్రభాభిగతిఁ బాల్గొని నిండున నిల్చె మింటిపై. 16

ఉ. శూరవరుండఁటే! దృఢవిశుద్ధతపస్వియఁటే! యెటు ల్దరిన్
జేరుటో? యేక్రియన్ నియమిశీల మగల్చుటో? యంచు నెన్నుబృం
దారకసుందరీమణులు తా రుడువీథిని దాఁటి స్వామియా
జ్ఞారతిఁ జేరి రంబుదవిసర్పితకూలము నింద్రకీలమున్. 17

—♦ అచ్చర లింద్రకీలముపై విడియుట ♦—

ఉ. దేవవిలాసినీనిచయదివ్యముఖాబ్జములన్ బరిస్ఫుర
చ్ఛ్రీవరనేత్రమీనముల, శ్వేతకళామహితాతపత్రఫే
నావిరళాభ, దుందుభిరవాహతదూర్మిగభీరవైఖరిన్
భావహమై వియచ్చరచమూదివిజాపగపొంగు రాజిలెన్. 18

ఉ. నింగికి శృంగికిన్ జనఁగ నిల్పినవంతెనయా పయోదపా
ళిం గడు వేగమూని రవళిన్ రథముల్ డిగుచోఁ దురంగరా
జిం గనఁ జిత్రమా బిగువుఁ జెందెడివాగెల నిక్కమోర తె
ల్లం గుదియంగ వంగుచు నిలన్ బెనుకష్టముతోడఁ జేరెడిన్. 19

చ. తమ కిరువంకలన్ ఘనవితానము లంటి చెలంగ నింద్రకీ
లముదెస డిగ్గుమత్తకరులన్, గురుమేఘవృతాద్రిరాజునె

త్తముకయి వాఁగువారణవిధంబున డంబెసఁగెన్ బ్రిడీనతా
గమనముచేత నబ్ధి డిగి క్రాలుసపక్షగిరీంద్రవైఖరిన్. 20

ఉ. ఆగిరిమిట్టపల్లములయందును, మింటఁ జరించునంతవె
న్వేగముతో హరు ల్సనెడువేళఁ దదీయఖురాంకపాళి త
ద్భాగమహోపవాహినుల వర్తిలుసైకతవేదులన్ సమ
శ్రీగుణితప్రభన్ వెలయఁజేసి గిరిన్ గయిసేసెఁ బూర్తిగన్. 21

పంచ. నగోపరిస్థలంబులన్ ధ్వనజ్జలాతిపాతనా
దగారవంబుతో మిళద్రథస్వనంబు లద్రిసా
నుగండఘట్టనన్ బ్రతిధ్వనుల్ ఘటింప వర్షమే
ఘగర్జలన్ భ్రమ న్నెమి ళ్లెగంబడున్ గనన్ గడున్. 22

చ. చెలి! కనుఁగొంటె? మేఖలలఁ జిక్కనిచక్కనినిగ్గు లొగ్గుప
చ్చలయెడలేనికాంతులకు సానువులన్ బహునీటిధార లొ
ప్పు లొలుక నేకనీలమణిపొందిక మింట హారం గొసంగు నం
చలరి యొకళ్లొకళ్ళఁ బుసులాడుదు రాదిగుబాట నచ్చరల్. 23

శా. ఆలానంబులుగాఁగ నేగుకరిణీవ్యాజంబు లాకర్షణన్
బాళిన్ గొల్పఁగఁ బీడఁజాలక ప్రయాణం బెట్లొ సాగించు స్వ
ర్వ్యాళంబుల్ పవమాననీతధరణీభద్రేభగంధోత్థక
ల్లోలక్రోధము మావటీండ్రతెలువుల్ ద్రోయంగఁ బ్రేరేచినన్.

చ. గరువులఁ గ్రొత్తనీటిమొనకంబున, గాలుల రేఁగుదువ్వచే
నరుణిత మైనసేన యపుడప్పుడ తీఱిన వానకారునన్
వఱదల ఘూర్ణమానమయి వచ్చుసురాపగపొంగుఁబోలి త
ద్ధర వనసీమలున్ గహనధాతుర్రిలు నిండెఁ జలద్రివార్భటిన్. 25

ఉ. ఆగతి వచ్చివచ్చి దివిజాపగచెంత నివాసయోగ్యభూ
భాగములన్ మణిప్రచయభాసితసైకతవేదులన్ సుమా
లీగుణితాయతప్రభల లెస్ససుఖం బిడుశాద్వలంబులం
దాఁగి మహాకుటీరనిలయంబులఁ బన్నిరి సైనికాగ్రణుల్. 26

ఉ. కుందనపున్ జిగుల్ దెసలఁ గొల్పుమహేంద్రగిరీంద్రశోభ పెం
పొందె సితాంబరప్రచయయోజితదేవకుటీరరాజిచేఁ;

నందనిమేలు నుండునె మహాత్ముల భక్తిసమేతసంగతిన్
జెందవె యోగముల్ గుణవిశేషతఁ గోర్కులకెల్లఁ బెల్లుగన్.

గీ. అడవిఁ గాచినవెన్నెల లగు సుగంధ
పుష్పతరులుఁ జిగుర్చు నపూర్వలతలు
సఫలతన్ జెందె నప్సరస్నానుభూతి
పరుల నలరించునదె కాదె భవ్యలక్ష్మి. 28

చ. నిల రలచందనాగములనీడల సేదఁ జలించునచ్చరల్
చిలువలబుస్సలన్ గదలు తేఁజిగురు ల్గని, దుర్వినీతులా
తులువలు మూఁగియున్న దొరదొడ్డతనం బెటు లున్న, నెంతకా
వలసినకార్య మున్న నటువైపు చనన్ వెఱఁబొందరే జనుల్. 29

శా. అంభోమార్గము నంటుచప్పరము లాద్యంతంబుగా విప్పి త
త్కుంభీంద్రంబుల మావటీండ్రు నయమున్ గుర్తించి క్లేశంబు వో
పఁ భూమిన్ నిలుపన్ యుగాంతపవనవ్యాధూతవృక్షంబులా
గంభీరాయతకుంభినీధరసమగ్రశ్రీ లటన్ వర్తిలెన్. 30

చ. బడలిక వాయఁగా దివిజభద్రగజంబులు నిద్రవోవున
య్యెడ నెడలేనిధారల రహించుమదంబు గ్రహింప బారులై
విడిసినతుమ్మెదల్, నిదురవీడి చివాలున దంతులెల్ల లే
చెడివడిఁ, బాఱిపోఁ ద్రుటితశృంఖలలన్ దలపించెఁ జిత్రమై. 31

మ. అవనీమత్తమతంగవాసనలరోషావేశముం గాంచి యు
ద్ధవిధిన్ డీకొనుపూన్కి కడ్డగువియద్గంగాప్రవాహంబు దాఁ
టువెసన్ దూఁకుసుపర్వనాగములు గండున్ మావటీండ్రంకుశా
ళి విధింపన్ బడిపో విదల్చి చనెడున్ లెక్కింప కారోహులన్. 32

ఉ. నిండుగ నీరు తొండముల నింపి శ్రమం బఱఁ ద్రావి శేషమై
యుండినవారి హస్తిపకుఁ డొప్పుటఁ బై కెగయింప నోడుచున్
గండములందె చిమ్ముకొనఁగా జలశీకరపాళి తన్మదా
ఖండసవర్ణతన్ గురిసె గారులశౌర్యముఁ దెల్పుకైవడిన్. 33

మ. మును డప్పిన్ జదలేటి చల్లనిజలంబుల్ సుంత మూచూచి భూ
వనగంధేభమదంబువాసనలత్రోవల్ దాన గుర్తించి య్యె

త్రినరోషంబునఁ దీవ్రదృష్టి నెదురాతీరంబు నీక్షించుఁ గా
ని నిలింపోత్తమకుంజరంబు కొన దా నీ రొక్క చుక్కేనియున్.

ఉ. వారి నవారణన్ సమదవారణరాజి నవారుణప్రభన్
వారు స్వకీయదానపరివర్తితసౌరభమున్ ఘటించి య
వ్వారిగ వారిజోద్గమితబంధురకేసరగుప్తదానరే
ఖారమఁ బద్మగంధముల గట్టిన కెక్కు సుకేసరిప్రభన్. 35

ఆ. దండకమువుధూళిదట్టంపుకొట్టిన
రదివిముక్తపద్మరజపుఁబసపు
గంగ తెల్పుకలయికన్ దేలియాడంగ
రంగురంగుకోకరాణ చెలఁగె. 36

శా. శ్రీగంధాటవిలోఁ బిఱిందిపదముల్ గ్రీవంబులున్ శృంఖలా
శ్రీ గుప్పింప నితస్తతశ్చలనముల్ చెన్నారఁగాఁ జిందు దా
నాగారంబుల బిందుపాతములతో నాహస్తు లొప్పన్ స్రవ
చ్ఛ్రీగండోపలలోలనంబుసొబగుల్ చిప్పిల్లునో ప్పల్లుచున్. 37

ఉ. శ్రోత్రములందు దానములసోనలు వెల్వడి ముంపు నింప న
త్యాతతరేణునిష్కృతి నమస్తలతాంతసుగంధవిచ్యుతుల్
నూతనపుల్లపృథ్వికల నున్నని పూవులతావి జొబ్బిలన్
శీతలవాయు వావరుసఁ జిందిడువాసన లందుఁ జిమ్ముచున్. 38

శా. సుప్తిన్ జెందుహరుల్ హతాద్ధ్వనికి సంక్షోభించి మేల్కాంచి యా
గుప్తధ్వానముఁ బోల్పలేక దివిఁ గన్గో, ఘోరజీమూతసం
ప్రాప్తిన్ వర్తిలు గర్జ యంచును మయూరాదుల్ భ్రమన్ జెంద ది
గ్వ్యాప్తిన్ దివ్యమహేభబృంహితరవవ్యాపారముల్ మ్రోఁగెడిన్.

ఉ. ఆవనవృక్షరాజిఁ గొనలందుఁ బటంబులు సొమ్ము లుంచి యా
దేవవిలాసినీమణులు తీఱిక నీడల విశ్రమింపఁ గే
ళీవనులన్ లతాగృహవలీకములన్ నగ లుంచి మారచ
ర్యావిలదేహులౌ రమణు లందు శ్రమన్ విడులక్ష్మి సంధిలెన్.

ఎనిమిదవసర్గము

—(o)—

—♦ అచ్చరల వనవిహారము ♦—

ఉ. కోరికతోడఁ దోడన నిగుడ్చిన గళ్ళనగళ్ళకాంతి చె
ల్వారునవారుణాదిమణిహారసుహారికవాటవాటికన్
బేరులబారు లింద్రువిలువేరుల మీఱఁగ గోపురాళితో
సారిదునూరు నిత్యకళఁ జానలు మాని విహారవాంఛులై. 1

ఉ. ఇచ్చమెయిన్ బ్రఫుల్లజలజేక్షణ లాత్మతనుప్రభల్ గిరిన్
హెచ్చగునీరవాళి వెలయింపఁగ గుహ్యాకయుక్తలై కనన్
వచ్చుచు మాటువారుచుఁ జనన్ జలదంబులఁ దళ్కుతళ్కునన్
ముచ్చట లీనుమెర్పులను మోహముఁగూర్చు మనోహరంబుగన్. 2

మ. శ్రమచేతన్ బిగువేదుచున్నకుచముల్ జౌకాడ, వేంచేయువే
గముచే భూషలు కాంతులీను చులియంగా నాట్యమాడన్ వన
భ్రమణం బిచ్చ నితంబినీమణులకున్ బ్రత్యగ్రసౌఖ్యంబు స్వ
ర్గమనోత్కర్షకు వేమడుంగులుగ నుత్కంఠన్ విజృంభింపఁగన్. 3

చ. గుబురులుగా ధరన్ దగులు కోరకితమ్ములఁ గొమ్మలన్ బధిన్
బ్రబలిన చెట్లమధ్యమునఁ బాటలఁ బాటలగంధు లెల్ల ర
డ్డుబయలుసేఁత కోడరు; కడుంగడువింతలచోట్ల ముందుముం
దుబమలఁ గాముకుల్ గనఁ గుతూహలితాత్మఁ జరించు టబ్రమే?

ఉ. లత్తుకయెఱ్ఱనౌ కరములన్ గిసలమ్ములుగా, సితప్రభల్
జొత్తిలుగోళ్ళఁ బూగుదులచొప్పుగఁ జేతులఁ దీవెలట్లుగా,
హత్తినగంధచర్చఁ గుసుమాళిపరీమళమట్టు లెంచి యా
బిత్తరులన్ బికంబులును భృంగములున్ వెనువెంటఁ గొల్చెడిన్.

చ. దరవికసద్గుళుచ్ఛసుధ దాఁటుల మాటికిఁ జంచరీకముల్
మురియుచుఁ గ్రోలరాఁ గిసలము ల్గలశాఖలచే నశోకముల్
దొరలఁగఁజేయ దివ్యసుదతీమణు లాత్మరహఃప్రియుక్తమా
స్మరచరితంబు జ్ఞప్తిఁబడ "జ"ల్లన నొండొరు కన్నుగీఁటెడున్. 6

ఉ. పల్లవసౌకుమార్యములఁ బాణులకున్ శ్రమఁ గూర్చు దేటికో
మల్లికగంధి! కల్పలత యన్ భ్రమఁ బైకొను భృంగరాజు భీ
తిల్లుట కల్గునే? తెలిపిఁ డిక్కఁగనీయక యెంతలైనఁ బా
టిల్లిన నోర్చి కోర్కిని గడింపక డింపఁడు గాదె గాదిలిన్. 7

శా. " పో నే జాణవు ! లేసకోపమున నాస్యం బేలకుంచింతువే?
నీనాథున్ దమితేవఁ గోర్కివిడ మన్నింపన్ జనన్ రాదె? లే
దా! నీమానస మెన్ని యోవగల బాధల్ చెందు భద్రం బటం
చా నారీమణులం దొకర్తు సఖి సయ్యాటంబునన్ దేర్చెడిన్. 8

చ. విరిసినతెల్లువెన్ను తెలివి స్తృతి కట్టుదుకూల, మార్చు బె
గ్గురువరుసల్ రణద్రశన, కూలమె నెన్నడు, మాగిరీడ్వనాం
తరవిచరన్నదీసతికిఁ దగ్గను వేడుక వచ్చునావియ
చ్చరనయనానుమోద మిడఁ జక్కనలంకృతయట్లు రాజిలెన్. 9

క. డగ్గఱ నది మొగ్గనఁబడి
భుగ్గనుతుంపురులు విరిసి ముత్తెపుసరులో?
యగ్గహనశ్రీహాసమొ?
యొగ్గినసతి శీతలూరువో? యనిపించెన్. 10

ఉ. ఫుల్లసుమంబు లక్షు లట మూఁగినతుమ్మెద లంజనంబులై
చెల్ల వినమ్రశీర్షములఁ జెంగట వల్లులుతీవఁబోండ్లు రం
జిల్లినప్రేమచేఁ బెనుపుఁ జెందినమన్నన దేవకన్యలన్
బెల్లుగ స్వాగతం బొసఁగు వేడ్కఁ గనుంగొనురీతి భాసిలెన్. 11

గీ. భద్రగజమదసిక్తకుంభస్థలముల
ఘనకపోలంబులన్ ఱాపుఁ గాంచి నల్పు
మచ్చ లూనినగందంపుమ్రాకు లందు
నీలగళభాతియై స్త్రీల నించె వింత. 12

క. కొమ్మలు తమ కందునటుల్
కొమ్మలు నమ్రత సుమాళిఁ గొల్పఁ బతులచి
త్తమ్ములు తేరఁగఁ దద్ద
త్తమ్ములె కొని రతనుచేష్టితమ్ములు వెలయన్. 13

క. ధవుఁడు విరు లొసఁగ బిగ్గర
సవతిన్ బేర్కొనఁగ మాటఁజాలించి దివుల్
దవిలి భువిరాయుఁ బద మొక
యువిద మివులఁ గంట నీర మూరక యూరన్. 14

చ. దయితుఁ డొసంగుపూలఁ గొని తన్ముఖదత్తనిరీక్షణంబులన్
బ్రియునకు నర్మవాక్యముల పెంపున బెన్నమకంబు నింపు నొ
క్క యువిద -వీడుపోకముడిఁ గానదు వేఱొకచీరెఁ గట్ట దా
యయమునఁ బాణిపల్లవసుమాళి నటన్ విడు బెన్న దింతయున్.

చ. చివురులలోనఁ బువ్వములఁ జేర్చి ఘటించినగుత్తిఁ బ్రేమతో
ధవుఁ డిడఁగా నొయ్యారమున దానిఁ దలన్ ధరియించుఁ జాన చ
న్గవతరితీపునిక్కులకుఁ గమ్మనిరాపిడిఁ గూర్చి బాధఁ దీ
ర్చి వలుదతాపిఱుందులఁ జరించి యటన్ మఱియొక్కకాంతకున్.

ఉ. నిక్కు సుమాళిఁ గోయుతరుణీమణికిన్ జను పెక్కు, నీవియున్
బొక్కిలినుండి జారి బటువుంబిఱుఁదుంగవ వ్రేలఁగా, వళుల్
చిక్కఁగ,నక్కళింత గమిఁ జెందినయారు మనోజబంధమై
గ్రక్కున దానికాంతుధృతిఁ గైకొనె; నెమ్మొల నమ్మవచ్చునే? 17

చ. నెఱికురులెల్లఁ జిక్కుఁగొని నిల్వున వ్రేలఁగ బాహుమూలముల్
సురుచిరతన్ బయల్పడఁ బ్రసూనశిఖల్ విడఁదీయు సాకునన్
దరుణి విలాసము ల్నెఱపి తన్మయమారమనోజ్ఞదృష్టులన్
వరు నికటంబుఁ జేర్చుకొనె; భామల కెమ్ములు నీటులేకదా! 18

చ. ఎగుబిగు పుబ్బుగుబ్బలకు నేర్తెఱ నిచ్చుఁ దమిన్ స్వనాథుఁ జెం
దఁగఁ దగులెక్కి "గాలి కనుదమ్ములఁ జిందినపూరజంబు నూఁ
దఁగఁదగదే"యటం చురము దాఁటునఁ జన్నులదూఁటి మోముమో
ముఁ గదియఁజేర్చెఁ బ్రోడ యగుముద్దియ ముద్దున కెంతజంతయో!

ఉ. "ఈపువు మంచి" దన్న "నది యేపస యీననఁ జూడు" మంచు న
ల్లాపము లాడుచున్ దరువులన్ లతలన్ గలమంచిమంచి వ
ట్లాపదుచుల్ గ్రహించుకొన నయ్యెడ రి కరుజాళి మాని త
ద్దీపితలక్ష్మి దివ్యసుదతీపదమున్ వరియించె నెంతయున్. 20

చ. చివురుల గిల్లుచో రసము చిందుటఁ జెందిర మెచ్చుపాణులన్
బువులరజంబు రాలి తెలుపుంబస మించిన యుబ్బుగుబ్బలన్
దవిలినపువ్వువాసనలదండి గడించుతనూసుగంధతన్
మివులగునైజదేహరుచి మెచ్చిరి చెట్ల సతుల్ కృతజ్ఞలై. 21

గీ. కరికరస్థూలసచివోరుఘర్షణముల
దీర్ఘతన్ గుంది ననమెత్తదేఱి సమము
లయ్యు మాటికి సురకైపు నంపిన ట్ల
శక్తతన్ దూలి తొట్రిలు చరణములను. 22

గీ. మణులయొడ్డాణముల దీప్తిమలయ ద్విగుణి
తాభ నవసైకతస్థలీశోభ గెలిచి
ఘనపరిశ్రమ గురువులై కడుమనోజ్ఞ
శబలతన్ దాల్చి కుదురులౌ జఘనములను. 23

ఆ. అదరుతమ్మిమొగ్గ లనఁదగుబొడ్డుల
కళల నీవి దాఁపుగా స్ఫురించి
చనులవ్రేఁగు లొలయుటను నమ్రతఁ గాంచు
వళులనడిమికడుపుకలిమితోడ. 24

గీ. బిట్టుమంచునఁ బైఁ గనిపింపకుండు
తమ్మిరేకులవళుల విధమ్ము గాఁగఁ
జెమటచిఱుబొట్టు లెల్లెడ గుములుదేఱి
విమలములు కానికనుల ముఖములతోడ. 25

గీ. సానువులసానువుల గురుశ్రమల నల్ల
నల్లనన్ దారు తమతమవల్లభలను
వారి యంగాంగశుభసౌష్ఠవం బపూర్వ
కౌతుకం బిడ వీక్షింత్రు గగనచరులు. 26

—♦ అచ్చరల జలక్రీడ ♦—

గీ. చేఁపకన్నులమీటుల, నూఁపుఁ జెందు
తమ్మిమొగముల, శుభ్రతటమ్ముఁ బ్రాఁకు

నలలచేతుల, నంచకూఁతలపిలుపులఁ
బిలిచె జలకేళికొఱకు వారలను గంగ. 27/1

మ. అదె! మందాకిని! స్వాగతం బొసఁగు మీనాక్షిప్రసారంబులన్
గదలన్ బాఱెడు తమ్మిమోముల నపంకస్వచ్ఛతీరంబునా
నుదలన్ సాఁగు తరంగహస్తముల నందుం గూయుహంసీగణో
న్నదనాదంబులకేకలన్ దిరుగఁ డన్నా! వే జలక్రీడకున్!! 27/2

ఆ. ఉసురుపాటు వీడి, పడిమాని, తమ్మిపు
ప్పొడులఁ బుడికి యలలనడుమఁ జేరి
పడఁతు లీఁదుచోటఁ బయ్యెర చేయూఁత
లిడఁగ నిలిచినిలిచి నడుచు నచట. 28

చ. ఎదఁ దొలుకాడుబాళి వెలయించుఁ బడంతులయూఁత తూఁడుదిం
డ్లదొరలపెంపుమించె, పులినంబుల మీఱె నితంబభారసం
పద జఘనంబు, లబ్జములపర్వు హరించెను సోగకన్నుమే
లుక్కుదురులమోము; లత్తటిని గుంఠితసామ్యము లేదువచ్చునే? 29

గీ. ఒడ్డుదాపునఁ జెదరుగా నున్న చేఁప
వరుసలం గని తొలిడిగ్గువరుస నడలి
యందు జక్కులు తెఱపిసేయంగ డిగిరి
బిత్తరులు నెట్లొ లేనితెం పెత్తినట్లు. 30

ఉ. పూనికఁ బెందొడల్ గదపు పుత్తడిబొమ్మలు నీట దూఁకుతో
డ్తోనె తమంతఁ జీలి పడిఁ దోఁచినదొడ్డయలల్ గదుర్ దదర్
మానక యూఁపఁగా దరుల మందటతప్పి కిలార్చి పిట్టలున్
జానగుమేటియంచగుమి చయ్యన నిట్టటు తారె జంకునన్. 31

ఆ. ఇనుము మించుజక్కులెకిమిండ్రిబొమ్మలుఁ
గొండఁ దెగడునువిదపిండుచనులు
నెగచిమొగచి త్రోయ నింతలై తరఁగలు
తొలఁగి పారి దరులఁ గలఁగి మూల్గు. 32

గీ. వీడు తలకట్లు, తనువీఁగి యొదుగంద
మురిసివిరిసెడిపుప్పొడియునుగ నచ్చ

రల రమించి కలాపముల్ రాల్చునాగ
డమున కేహూనో యని తరంగములు వడఁకు. 33

మ. సవతుల్ సూచిన దుఃఖశోషములచే సాధింతురోయంచు మా
నవతుల్ కాంతులప్రేమపెంపులకుఁ జిహ్వాగ్రాలరాజిల్లు గో
టివిలాసంబుల మాటి రగ్నిశిఖలన్ డీకొల్పి యాకుంకుమం
బు వనక్షాళనఁబోవ లేశశులపాల్యుల్ బూనె నయ్యంకముల్. 34

క. అవి యళిగతపద్మములా?
సవురూరు సురీమనోజ్ఞచక్షువులా? య
ల్లవి వారిశిరోజములా?
రవళియుఁ గదలికయు లేని భ్రమరీతతులా?. 35

క. నలినీవనమధ్యంబున
నెలఁత మొగము విచ్చినవ్వ నిగుడురదము లా
నలినముల కేసరంబులఁ
గలియఁగ నదియెఱిఁగికొనుట కష్టంబయ్యెన్. 36

చ. తనగుసపత్ని లీసుకలఁతన్ దిగుమోముల నోరచూపులన్
గనఁగ, స్వయంబుగా వలచికట్టి ప్రియుం డిడియున్న పూలమా
ల నలిగి నీటబ్రుంగిన నెలంత విడన్ సహియింప కుంచెఁ; బ్రే
మ నెసుమి వస్తుతత్వగరిమంబునఁగాదు గుణంబుఁ గాంచుటల్. 37

మ. కను తెల్పుల్ మఱపింపఁగాదు నిజరాగశ్రీల మాటంగసూ
వనితల్ కాటుక కన్నులం దిడుట; తద్భవ్యాంజనంబెల్ల గం
గను గ్రీడింపఁగ క్షాళితంబగుడుఁ జక్కన్ దోఁచు పెన్రక్తిమల్
నినుచున్ నూతనసంపదల్ తెలుపువన్నెల్ పెన్కలై డిందఁగన్.

మ. ఘనతేజస్వులు మూఢమానవబలాత్కారంబులన్ మంత్రివ
ర్తనమున్ సర్వముఁ గోలుపోయి పెనుకారన్ జాలిఁబుట్టించుపో
క నటన్ మిన్నుపడంతులుంచుకొను పూగమ్మాల్ వడిన్ దళ్కుటో
ననయంబూని జలంబుముంచుకొన దీనావస్థఁ దూలంబడున్. 39

గీ. కనుల నుదురులఁ బెదవులఁ గలిమికొనఁగు
కాటుకలు బొట్లు రంగులు కరిఁగిపోయె

న్నైనఁ జె న్నింతతఱుఁగమి నరసి జక్కు-
లెఱిఁగి రామామలకు మేనులే నగలని. 40

చ. తమదెస దృష్టిమాని తమిదండడి మున్ను ప్రియుండు భూమణో
త్తమముల దానిడిగ్గుతఱిఁ దాఁకినకాకలు గాపుకాక లా
యమ జలమాడఁ గ్రొ త్రగబయల్పడు నాథునఖక్షతమ్ము లా
ర్ద్రములయినన్ సపత్నులయెడల్ పెనుగొల్పులఁ జేసె నీసునన్.

చ. "సికలిడుమోము లం చెగయఁజేయద కేటికి? నీడులేనివా
సరులని యూఁపనేల? మెయిచాయలు కెంపులమీ కుఁ? జాలులే!
గరువతనంబు మీ యొడనికా" దని, చూపు కడంక గ్రాగ యం
బురుహముల న్, నురుంగు తెరపోడిమిఁ, గుంకుమసిక్తనీరమున్. 42

ఉ. చేతులు మార్చిమార్చి సరసీజముఖుల్ నదినీట నీఁద నం
దాతఱిఁ దోఁచు నాదము లయల్ వెలయింపఁగఁ గూర్చునూటులా
రీతులఁ జంటితాకుడుల రేఁగురుతుల్ కెరటాలసందడుల్
ఖ్యాతిగ నీనెఁ దాళగమకంబులు నాట్యవినోదవైఖరుల్. 43

మ. సొగసుల్ సంపద దమ్మిపూగరితలన్ సూడెత్తఁగా నవ్వుమో
ముగముల్ తేరిననీటఁ దోఁచి తనపెంపుల్ బెంచు కైసేఁతలై
నిగుడన్ జాహ్నవి తేట సార్థకతఁ జెందెన్ దేవయోషిజ్జనా
నుగతిన్ విరాజి, ప్రసాదభాసితులు సంతోషైకపారాయణుల్. 44

గీ. మలయుచేఁపలు తొడలపై కెలయ నులికి
బెళుకుఁజూపుల వణఁకునఁ గలఁగు పాణి
పల్లవంబుల బిత్తరుల్ పజ్జనున్న
పడఁతులని ముంచి రతిమోహపరవశమున. 45

గీ. చేఁపచెరలాట భయమును జెందినట్లు
కాంతులన్ స్త్రీలు మనసారఁ గౌఁగిలించు
కొనిరి; యతిలేని ప్రేమ నెక్కొల్పు వట్టి
సాకుచెద్దియు హాయినొసంగుఁగాదె. 46

క. గంగాజలగతిఁ గలఁగిన
ముంగురు లలకాంతరముల ముసురుకొన దళ

ద్భృంగదళాంతరపద్మము
లం గడుఁదలపించె మేటి లావణ్యములన్. 47

ఉ. అందనిలోఁతుచోట భయమంది నవప్రసవాభ మించి చె
న్నొందెడుహస్తముల్ వడఁకు నొక్కతలోదరి నాథుకౌఁగిలిన్
బొందె వచింపరానినవమోదము, దిట్టతనంబు లేమి నా
పొందిక స్వర్గతిన్ మిగిలి పొంగుతమిన్ వెలయించె నాత్మలోన్. 48

చ. ప్రియులు జలంబుదోయిలుల వేడుక మోఁద జనించునూర్పులన్
మెయికొనుచంటియూఁపులును సొంపుటొయారమునన్ జెలంగుచే
తిమెగురులున్ ఘటించె జగతిన్ సతు లెందు విలాసయుక్తులన్
నయమె యథార్థమే యనుఘనప్రథ నాఁటికి నేఁటికైననున్. 49

శా. "ఏనుండన్ భయమేలనీ"కనుచుఁ జిత్తేశుండు దా సాదృతిన్
బూనన్ ధైర్యమువిప్పి నొంది యుదకంబుల్ గాఱుచుంటన్ దమిల్
లోనన్ మీఱుచునుంట సొగలకనుల్ మూఁతల్పడన్ గుచిత
భ్రూనారీముఖశోభ లాసవతిసొంపుల్ సెందెనా రాజిలెన్. 50

ఉ. కాంతుని మీఁదమోఁద నుదకంబుల నింపిన హస్తసంపుటిన్
గాంత విదిర్చి తూలి పతికైపురియూఁతగ సోల నెక్కునన్
గంతువికారముల్ మిగిలి క్రిన్నన నీవిసడల్చెఁ జీరెయా
యింతయు జాఱకుండ సఖయేడ్తెర, కాంచనకాంచి యాపఁగన్ 51

చ. తమిపగఁ గొన్న కాంతమెయిఁ దద్దయు భూమ పెయుమ్యో నాప్తవ
ర్ణముచనియున్ జలించునధరంబు, మడిన్ వళులూను బొట్టులే
నిముఖము, కజ్జలంబఱిన నేత్రములందలి యోరచూపు లా
ర! మగువసోరు; లంగవిసరమ్ములె సొమ్ములమెమ్మొగుర్మొడిన్.

గీ. మొదట నిరసించి కాంతుఁ డాపిదప నెంత
యనునయించినఁ దేర దం దతివ యోర్తు
నిండఁ బ్రేమించుమనుజుల న్నిగుడుకోప
మేలకో వేఁడుకొలఁది నింకింత పెరుఁగు. 53

చ. మెలఁతలు ప్రాణనాథులసమీకములన్ జలకేళిమున్గువే
ళల నరమూఁతలై కదపులన్ జలియించుచు నోరచూపులన్

విలసిలు కన్ను;లంగములు వీఁగి వడంకెడు, నూర్పుచేవఁ జ
న్నులు బుకు, హేతువేమి? యతనుక్రియమో! భయమో! శ్రమంబకో!

గీ. బటువుపాలిండ్ల నరఁటికంబములతోడలఁ
బడఁతు లటఁ గ్రీడ సాలించి బయలుదేఱ
వీడలే కుత్సుకతపొంగు వెలయ వారి
వారికిఁ ముందు పేరెంబువారె దరికి. 55

ఆ. తునిసి తేలియాడువనజదళంబులఁ
జంటిజక్కవల పిసాళిరుచుల
మెఱయు ముత్తెసరుల, నెలఁతలు మురువైన
రేవడంతిహాయిలు సూపి రందు. 56

గీ. వ్రీలుమైగంధములరంగు, వీడిపడిన
మణివిభూషలవన్నెలు మలయునలలు
గల సురిభుక్తముక్తగంగాస్రవంతి
నించెఁ జిత్రంబుగా శయనీయలక్ష్మి. 57

తొమ్మిదవసర్గము.

——:o:——

—ః సూర్యాస్తమయాభివర్ణనము ః—

మ. జలకేళిఁ ననలెత్తు పుష్పశరవాంఛల్ నెట్టఁగా నచ్చరల్
వలువల్ భూషలు చిత్తమోహకముగా భావించి కైసేయుపో
కల గుర్తించి యినుండు తత్ప్రియము లెక్కఁ గ్రుంక వారాశిదా
పుల వేగ్రలంబుచుండె; నౌచితి కృతిఁ బోధింపదే యేరికిఁ. 1

ఉ. వాసరలక్ష్మి తాల్చిన ప్రభామయమాలిక పోతురత్నమై
భాసిలుచున్న సూర్యభగవానుఁడు తత్పతి తూర్పుమాని యు
ల్లాసము పేర్మిఁ బశ్చిమవిలాసముఁ జూడఁ జలింప నద్దిశఁ
దాసరవిన్ జరించె బహుధాతువులన్ నభమెల్ల నించుచున్. 2

శా. రేయెల్లన్ విరహంబు, జాగరము, మీఁదెన్ గాక, తృష్ణార్తుం
డై యాప్రాహ్ణము నీరజాధరసుధా హార్ద్రోదితిన్ ద్రావ న
స్వాయత్తావయవంబు లెత్తఁబడెఁ బ్రజ్ఞల్ జాఱ, నుస్సూర్తుఁడై
యాయంభోధిఁ బడంగఁ బోయెనుఁగదయ్యా! భాస్కరుం డార్తుఁడై

గీ. పగలు పగలూనినట్లు దివాకరుండు
మాట మండించి యిపుడు సౌమ్యత వహింపఁ
దీవ్రతాపాతిశయము పృథ్విని త్యజించి
చక్రవాకహృదంతరస్థాన మొందె. 4

ఉ. ప్రాపును వీడి తొల్లికలవారు త్యజింపఁగ నల్పవృత్తులం
దాపద నొందొ వంత నవయంబడు నాశ్రితులట్లు మూలమా
ద్యోపతి సాముగ్రుంకఁగఁ దదుజ్వలదీప్తులు తూర్పువీడి తా
రేపఱఁగా ముడుంగుచు లయించెడిఁ బశ్చిమదిక్తటంబునన్. 5

చ. ప్రియులను దేర్ప సాయమున బిత్తరు లందము దిద్దుకొందరన్
గయిలువడంకఁ జెంది యొలుకంబడు కుంకుమఁ గెంపులెచ్చ మే
డ మొగువజాలముల్ దెగువ డగ్గఱి తూఱెను సాంధ్యదీప్తులన్
బ్రియమునఁ జూతు రన్నువలు ప్రేయసు లంపినదూతలన్ మదిన్.

గీ. కుంకుమల నెత్తమున రవి కుజము లూఁత
గాఁగఁ గడు నెఱ్ఱవడు మృదుకరము లూంచి
కానఁబడె మఱి కనరాఁడు కానఁ బడెనొ!
కడలిఁ జొచ్చెనొ! తూఱెనో పుడమిలోన! 7

క. ఖగరవముల నాకులమై
యగపడకుండెడు ప్రదోష మర్త్యుఁడునై తె
ల్లగఁదోఁచి దినాంతము సవ
తుగఁ జెల్లెన్ దివసముఖముతోఁ దిలకింపన్. 8/1

ఉ. తూరుపుటన్నుమిన్న సవతున్ గను పశ్చిమకాంత రూపురే
ఖారమ, నైన, భర్తఁగను కౌతుకమక్కడఁ గాంతుఁ డేఁగఁ జిం
తారసమిందు, గూండ్లదెసఁ దారుచుఁ గూయు ఖగస్వనంబు లం
దారజముల్ విలాపము లి,టాధ లటఁ సిరు లింపుఁ బాండుతల్. 8/2

మ. "మనరేయిన్ హరి మాపి మిట్టిపడుఁ జంపన్ రండురం"డంచు న
త్తినరాత్రించరులన్ ధ్వజప్రహితమై దీపించుగా యత్రి కూ
ల్చినఁ గ్రొన్నెత్తురు భూమి రాలనియటుల్ జీమూతము ల్వొల్చి కై
కొని యస్తాశ వెలింగె విద్రుమకళల్ గ్లూరొక్కన్న వార్ధిప్రథన్. 9

గీ. అంజలింబట్టి తలవాల్చి యధికభక్తి
నర్చలిడువారినైన సంధ్యామతల్లి
చపలతఁ ద్యజించి సురిగి నిష్క్రాంతిఁ జెందెఁ
దనదుచిత్రంబు ఖలమైత్రి ననుసరింప. 10

—♦ అంధకారవర్ణనము ♦—

చ. ఉదయపులేఁత వెల్గులకె యుక్కటి కానలఁ గొండకోనలం
దదరున నక్కి డాఁగటిన యంధతమిస్రము వాసరేంద్రుసం
పదలు చనన్ గ్రమక్రమతఁ బ్రాఁకెడు దిక్తతి నల్లియల్లి పై
కెదిగి నన ల్పువు ల్గొడిగి యేపున నల్లరజంబుఁ జిమ్ముచున్. 11

గీ. అస్తమించుదివస్పతి యవని వెలయు
వస్తుభేదవిజ్ఞానంబు వలచికొనెనొ?
కానిచోఁ దోఁపదే యనఁ గాఱుతమము
మన్నుమిన్నేకమొనరించి మాటునార! 12

శా. "ఇంతీ! నిన్నెడఁబాయ నే" ననినఁ "జిత్తేశా! నినున్ బాయ" నం
చెంతో ప్రేమ శకుంతముల్ పలుకు నాయాబాస లాయింతప్రా
ద్దంతంబై చెడు రేయిఁ జీఁకటులఁ బంతంబూని గుహ్వంగ వి
భ్రాంతిన్ వీడుట తప్పదయ్యెను, వశంబా దుర్విధిన్ ద్రోయఁగన్!

ఆ. పల్కరించుకొనుటె పాటిల్లెఁ జక్రవా
కముల దరిసియుంట కలిగియున్న
వానిపాటుఁ దలఁచి వలవంత నలినీమ
తల్లి తమ్మిమోముఁ దద్ద వంచె. 14

చ. తిమిరమహేంద్రజాలము నుతింపఁదగున్ - దరుశైలజాతభే
దములను మాపె, రోదసిని దద్దయుఁ గుంచి ముసుంగువైచె, వ

ల్లము లెగుపుల్ సమస్థితి నిల్వ ధరణిఁ సరిచేసె, దిక్సమూ
హము మటుమాయమున్ సలిపె నా! కనుదూఁటినఁగానకుండఁగన్.
స్వాగతము॥ చీఁకటు ల్మలయఁ జెన్నుఉపద్మన్। వీక వీడి సిరి వేడుక నింగిన్
బ్రాఁకెఁ దారకలవాసికి లోనై। లోకు లాపదకు లోఁగరుగాదే. 16

—* చంద్రోదయము *—

చ. "మిగులఁబ్రతాపు నాకములమిత్రునిఁ బొందినతూర్పుచాన నా
సొగసును మెచ్చునోకొతిరిగిచూడదొ?" యంచు సుగంధచూర్ణముల్
మొగలిరజంబులన్ విరియఁబోసెనొ చంద్రుఁడు నాఁగఁబ్రాగ్దిశన్
నెగయుచునుండె నిండువసనించు క్రమక్రమవృద్ధి వెన్నెలల్. 17
క. ఉడుపతి దరిసెడిచో ముడి
విడి విరహాతమంబు మాయ వెలయుముదంబే
తోడవ్రుగఁ బ్రాచీనాయిక
బుడిబుడినగుమొగముతో విభున్ వెలయించెన్. 18
గీ. నీలజలదచ్ఛవిన్ బొల్చు నింగిపైకి
శశిహిమాంశువు లుదయాద్రిచాటునుండి
వడుట గంగాప్రవాహంబు వారిరాశి
పడుటగాఁ దోఁచి రొుప్ప లుప్పతిలఁజేసె. 19
క. తెల్లనివెల్గుల నట జా
బిల్లి దివిసి గప్పి కప్పవెలయుమొయిళులా
గల్లినచీఁకటి దివియుట
మల్లేశుం డేన్గుతోలు మానుట యయ్యెన్. 20
చ. ఉదుటునఁ జుట్టుముట్టుకొని యుక్కిరిబిక్కిరిముంపు నింపు దు
ర్మదసహితాంధకారములు క్రచ్చఱఁగ్రచ్చఱఁ జేయువెన్నెలల్
గదుముట నేపుదక్కి మలఁగన్ దశదిగ్వనితామణుల్ చెలల్
వదలి ముదంబులన్ నిడుపుశ్వాసములన్ గొని రాత్మశాంతులన్.
గీ. వసిఁడియ మ్మనఁదగు కోట వసుధ మునుపు
మొదటి కిటి యట్లుగాఁ దనయుదయవేళ

నచ్ఛపగడంబుడంబున నలరుకళనె
చీఁకటులరాశి నెగిచె నాశీతకరుఁడు. 22

మ. కలమై పాతికమై సగం బగుచు ముక్కాల్మేరయై నిండునై
చలిరా జాకసమెల్ల వెల్తురులు హెచ్చంజేసి మిన్నక్కన
వ్వాలుపుల్ జూడఁగఁ గుంకుమారుణకుచంబో? పూర్వవారాశిలో
పల జన్మించినశాతకుంభమయకుంభంబో? యనన్ రాజిలెన్. 23

చ. గవిసిన లాగియుర్ వలపుకందళతన్ నునుసిగ్గుపోడుముల్
మివులఁగ హావభావముల మేకొనలేని నవోఢనట్లు పైఁ
దవులుతమంబు పోయియు సుధాకరుఁ డాయుదయాశ నుంటచే
త విమల కానిరేయిఁ గను దర్పకబాధితచిత్తుఁ డయ్యెడన్. 24

శా. రాలే దింకను మింట యోగ్యమగు నైర్మల్యంబు, కార్చీఁకటుల్
పోలే దింకను కాననాద్రితటముల్ పూర్తిన్ విసర్జించి, ది
గ్జాలాంతంబులదాఁక వెల్తురులు ప్రాఁకన్ లేద, లేకున్న, ది
వ్యాలంకారసమేతగా రజని రాజాన్వితమై రాజిలెన్. 25

మ. ఉదయించెన్ హిమభానుఁ డేమిఫల? మయ్యో! చూడఁ బెన్భీతిపైఁ
గదురన్ సాగనిపోక నల్లన దివిన్ గట్టంబుతో నేగు, నే
హృదయంబుల్ జళుకొందకుండు విరహగ్రీష్మార్తిసంజాతబా
ష్పదళత్తీవ్రకటాక్షపాతములతో భామల్ నిరీక్షించినన్. 26

చ. తరలి హిమాంశుహస్తములఁ దారకపత్నులఁజేరి కౌఁగిలిం
చి రచనలంట, భీతినగు చెందిరపువర్ణము లుప్తమయ్యె నా
తెలిపిన నంగరాగరుచి తేరఁగఁ గుంకుమునిగ్గుమేనితోఁ
గరము వెలింగె రాజు తమకంబులఁ బైకయి నేగువేళలన్. 27

గీ. మంథరక్షోభ క్షీరాబ్ధి మలసి సాంద్ర
పృథులతరువనముల నూఁపి విసరినటులు
శీతకరుఁ డంపుజ్యోత్స్నలు చీఁకటులను
దటిమెఁ గారానికఱింతల దాఁగి యడఁగ. 28

గీ. తరులమొదలుల వెన్నెలఁదవిలి నీడ
చిత్రవర్ణంబులుగఁ దేలి చిందులాడ

ననిలహతి నల్లిబిల్లిగా నడరువిరుల
మలయు పూజాగృహంబుల మహిమఁగొల్పె. 29

ఉ. వెన్నెలచే రథాంగములు పెంటిపులుంగులఁజేరె, లాభ మే
మున్నది? రేయి, పొందనగునో! విరహార్తిఁ గృశించువాని కా
పన్ననిజ్యోత్స్న కాదు శయిపై నొకవేయియు మోదమిచ్చునే?
ఖిన్నుల కన్నియల్ వగలె క్షిప్రముగాఁ దమి తీఱకుండినన్. 30

గీ. నీటితుంపరతోపాటు నిండువిప్పు
నొందు కల్వలపుప్పొడియును గ్రహించి
చల్లఁజల్లుచు రేగాలి చక్రవాక
శోభితాగము లూగించె జోలకూయి. 31

గీ. వలపుదొర నభిషేకించువాంఛ రేయి
పడఁతి జాబిల్లి వెండికుంభం బొనర్చి
నిగుడు వెన్నెలనీరంబు నించి మచ్చ
కలువయాకిడి నట్టుగాఁ గ్రాలె విధువు. 32

గీ. గడుసుబల్లిదుఁడేని నేకాకియైన
నొల్లఁబోదు జయేందిర పల్లవించి
శశి బలాఢ్యుండె యైన జ్యోత్స్నాసఖుండు
మరుఁడు కైకొనె జయశీలపరమధనువు. 33

—♦ అచ్చరల విరహాదివర్ణనము ♦—

ఉ. దిద్దినచోట దిద్దు మనుతీర్చినభూషల మార్చిమార్చి యా
రొద్దిక నద్దమందుఁగను నువ్విళులూరు నిజేశుఁ డింకనే
సుద్దుల దౌత్యమంపుననుచున్ వెలివాకిటఁ దొంగిచూచు న
మ్ముద్దియలం దొకొక్కరిత పొందిక నెప్పుడి కెప్పుడన్ తమిన్. 34

ఉ. పైకొను పెన్వియోగముల బాధలచే సురతంబునొందఁ గెం
ద్రీకృతచిత్తలౌ మదవతీమణు లావిరిమాలలన్ సురన్
శ్రీకరగంధ మింత కయిసేయరు త్రావరు పూయ రంగజో
ద్రేక మడంచునాయకుల కేవఁగదా విలసిల్లుఁ దద్విధుల్. 35

చ. "చెలియ! తనంతటన్ వలచు చేడియ చుల్కనగాదె? బెట్టు నీ
లలిచెడి నీవె డించుకొన లాఘవ మిం కెటుతప్పు" నన్ వయ
స్యలహిత మాలకింపక నిరస్తధృతిన్ బలమానముల్ సనన్
వలపున నొక్క కామిని స్వనాయకుఁ డున్నెడ కేగుదెంచెడిన్. 36

ఉ. "నీసతిపై మరుం డధికనిష్ఠురుఁ డయ్యెఁగదయ్య! పొమ్ము పొ
మ్మ్మానసలు డిందకుండ వడి నం చెవ రక్కడఁ దెల్పువార లె
ట్లోసరిలున్ మనోభవమహోగ్రవికార" మటంచుఁ గామినుల్
గాసిలుటల్ స్వయంగమున కార్యముఁ గూరిచి కూర్చె సాయమున్. 37

క. పతిసంకేతస్థలమున
కతివేగము పోవుకాంత యలకపులకలన్
ధృతఖండపత్త్రితిలక
ద్యుతి సలరుముఖం బఖండుఁ దొవదొర గెలిచెన్. 38

ఉ. "ధూర్తవు! పల్కఁబోవునది తొందర సాంతముపల్కవేల?" "కా
మార్త నిజేశుపైఁ గుటిలమార్గముఁ జూపుట సాధ్వికృత్యమే?"
"నేర్తురయేని సాంత్వనము నించి ప్రసన్ననొనర్చికోరె?" "దు
ర్వార్తనమూని నిస్సలఁచి పై నెటులోర్వమటందురే? చెలీ!" 39

మ. "అయినన్ వారిటఁ జేరు టెందులకు, మేలాఁగాదె రాకుండినన్?"
"దయితా! సుందరతాభిమానమునఁ" "గాంతా! దానికిన్ మానము
న్న" "యెటన్ గాన" నటంచు మేలముల నెంతే కామినీబృందమా
శయము ల్దెల్ప ననేకభావఫలకాంక్షన్ మూఁగనాఁగాముకుల్. 40

మ. పులకల్ నిక్కిన దేహయష్టి మొలువన్ బుంభావనూత్నాతనూ
జ్వలకేళిన్ జనియించుస్వేదకణముల్ ప్రత్యగ్రముక్తాఫలన్
వెలయన్ రేఁగినవాంఛ నాథునెదపై వేగోద్ధతిన్ వ్రాలు కో
మలికిన్ జాఱుపరిసాధనంబు లొసఁగెన్ మాధుర్యసౌందర్యముల్.

క. మదమో! మదనోన్మాదమొ!
మదిరన్ విధురత్వ మెసఁసి మానము సిగ్గున్
వదలి తమపతులఁ గలిసిరి
గద! మానినులొక్కొ? వారు కామినులొక్కొ! 42

ఉ. "నీచను దెంచుమార్గములనే యెపుడున్ గనుచుండుఁ గాంత యి
ట్లే చెయి చెంపఁజేర్చి, యిఁక నేటికిఁ బెక్కులు? దానిజీవముల్
నీచులుకంబునన్ బడియె, లెమ్ము పగల్ విడు" మంచు దూతికల్
వేచదువుల్ వచించుచు నవీనముదంబు ఘటింతురు కామికిన్. 43

ఉ. నాతి కటాక్షముల్ విసరు "నల్గెద-నాఁగుఁ" డటంచుఁ గౌఁగిటన్
గౌతుకమూను నాథుతమకంబును బెంచుఁ "గనుండు కందె మీ
పోతుటురంబు నొక్కులకుఁ బుత్తడిగుబ్బ" లటంచుఁ గన్బొమల్
ప్రీతిని ముడ్చు, సిగ్గువిడుఁ బిమ్మట బిమ్మిటి ముంచుఁ బొందునన్. 44

గీ. అంగన ననంగసంగరభంగఁ జేసి
యపుడ కోపోద్ధితుండట్టు లరుగుయువకుఁ
జానకన్నీటివెల్లువల్ నకియవరుస
నడ్డమై కూర్చి వారి కందదుకుపోయి. 45

గీ. మగని శంకించి తా మాఱుమొగముఁ బెట్టి
యీసునన్ రేఁగుకన్నీట నేడ్చు మాని
నికి మనం బభిముఖమౌట నిజముఁ దెలిపి
పొగడు మైపొంగుదేఱిన పులకరములు. 46

చ. సొగసులఁ గుమ్మరించు సతిసోయగముల్ గనుచోఁ జలించుదృ
ష్టిఁ గొలుపు నాథుపై కుతికి చేడియ ముద్దుఁగొనంగ వీడ నా
సిగముడితోడ సిగ్గుముడి చీరెముడుల్ స్మరచేష్ట నాందిగా
దిగువ నితంబమున్ తెరలు దీరినరంగములై కనంబడెన్. 47

ఉ. "నీవి సడల్ప నడ్డఁదగునే చెడు కాంచి ?" యటంచుఁ బుట్టమున్
బో వదలించు వల్లభునిముంగల సిగ్గు జనింప "దృష్టిపా
ల్గావె" యటంచు గబ్బిచనుగట్టుల వర్తులలక్ష్మి చెన్నరాఁ
గా వరుఁ గౌఁగిలించె సతి గాఢతరంబుగఁ బ్రేమ పొంగఁగన్. 48

ఉ. కౌఁగిలిగిచ్చులా ? వలపుకమ్మనిముద్దులవంటినొక్కులా ?
హా! గడనన్ జగంబుల సుమాస్త్రుఁడు కోమలుఁడండ్రు! క్రూరుఁడౌ
నాఁగద విప్రలంభములయందన కాసురతోత్సవాళి నం
దేగుణ మొక్కొ? బిట్టువరియింతురువానిన మాటిమాటికిన్. 49

ఉ. చెవిదిలింపులున్ గళముసీత్కృతు లయ్యెరమోడ్పుకన్నులుం
గా వనితామణుల్ సుఖము “గ”మ్మన నంతిపురమ్ములందుఁ ద
త్ప్లావితవృత్తి గద్గదికలన్ గొసరన్ గొసరన్ మరుండు బా
ణావళి కెచ్చుటన్ నెమకఁ డమ్మగవారిధృతు ల్కలంపఁగన్. 50

ఉ. అంగజసంగరాంగణవిహారములన్ గడు విక్రమించి ద
ప్పిం గొని ప్రియపున్మగలు, వేడ్కజయంబులవిందురీతి, మై
పొంగ సతీస్మితాననపరిభూతసుధన్ దొగలున్న వారుణిన్
సంగతిఁ ద్రావి త్రావి కనఁజాలరు తుష్టి నిఁకెంత కేనియున్. 51

మ. “మును కంగారువడంగఁ గవ్వితివి తాల్మిల్ మాపుచున్ రేఁగి, డిం
దెనె నీయాగడ”? మంచు సంగమసుఖాప్తిన్ వారుణీప్రాప్తిఁ బో
యినతాపంబును శాంతవాక్కులహరై యిరితుల్కలారింపఁగా
ననవిల్తుం డపు డెక్కడించుచు నరణ్యాని బడెన్ నాఁటికిన్. 52

మ. “చన వీఁబోకుఁడు కాంతలార! చెనటుల్ స్వాముల్ తలంగాంచి కో
పనలై యుండుఁడు; పుంజులార! యిఁక మీపన్నాగముల్ సాగ వో
య్యన మీభామల వేఁడుకొంచు పరిచర్యల్ సల్పుఁ”డంచున్ హితం
పునుడుల్ కైకొనురీతిఁ ద్రావి రెలమిన్ బూఁబోండ్లు మాధ్వీకముల్.

ఉ. “ఇచ్చిరి ప్రేమపొంగ హృదయేశు” లటంచు రుచుల్ గడించుచున్
హెచ్చినమక్కువన్ మగువలెల్లరు వారుణిఁ ద్రావి కైపుకో
ల్పొచ్చినసిగ్గునన్ బతులఁ బూర్వముకంటె నెలర్పఁజేసి రే
యిచ్చకమో? సుహృద్గరిమయో మొకొ? పాటవముబ్బు సేఁతనో. 54

ఉ. తా రుచిఁజూచి స్వప్రియునిఁ ద్రావఁగఁ జేసి యొసంగఁ ద్రావి చేఁ
జేరికనానఁ దద్రుచివిశేషము లంతకునంత కెక్కుడై
వారుణి యొక్కటయ్యెఁ గృతిప్రియులఁ బెక్కురసంబులట్లుగా
మీఱి యొసంగె స్వర్గతిని మించినమోదముఁ గాముకాళికిన్. 55

క. లొట్టులలోఁ దొణుకుమదిర
నట్టిటుకదలాడు కలువయాకులుఁ బువ్వు ల
ప్పట్టున గరితలబొమముడి
నట్టువఁ గనుకుదుపుఁబోల్కి నటనముఁగొలిపెన్. 56

గీ. అధరపల్లవదంశనప్రాప్తరుచుల
విచ్చుకనుదమ్ములన్ మధువిసరణముల
మదవతీముఖరుచుసంపదలు పొదలె
హృద్యతరముల సురతాంతహేల నచట. 57

చ. ఎఱిఁగినదేకదా! గుణము లెక్కువశోభిలు టాశ్రయంబుమేల్
తరబడి; నట్టులే మదిరఁ దారె గ్రహించినదానికంటె, హృ
ద్వరు లటఁ దావిఁగా నిడినపట్టులకంటె విశేషమోదమున్
బాఱసిరి సుందరుల్ పతులపుక్కిటిశీధురసంబు గ్రోలుటన్. 58

చ. పెదవులలత్తుకన్ సిరులపెంపిడు నాథులకంటిచిహ్నముల్
మదిరను లాక్షజార, సుమకున్ మణిపాత్రలఁ దోఁప, వానిసం
పదలనుగాంచి కాంచె మధుపానవధూమణి దేవకన్యకా
హృదయగతార్థమా పతులప్రేమ ప్రకాశమొనర్చు వైఖరిన్. 59

గీ. పరగుణాత్మగుణంబుల వ్యత్యయంబు
వినిమయంబును వారుణి విస్తరించెఁ
గనులఁ గెంపిచ్చి పెదవులకళ గ్రహించి
యాస్యగంధమ్ము స్వాదము నన్యోన్యతఁ గన. 60

గీ. కంటిరూపంబు గలనల్లకలువ లపుడు
కర్ణములయందు నిరుపయోగంబు లగుటఁ
గాంచి చెలివలె మధ్యరాగంబు విప్పి
కనుల నట్టెట్టు నృత్యముల్ చొనిపె మిగుల 61

ఉ. ఆమెడఁ దావఁదావఁ దొలియావకవర్ణము మాసె, మాయ నే
మాయెఁ? గళల్నశించెనె? తదాపదఁ బోల్చియొకాదె నేర్పునన్
ప్రేయసులందు దంతపదరీతులఁ గొల్పిరి, భోగచిహ్నముల్
పాయని స్త్రీల కేల పయివన్నెలు భూషలు సోయగంబిడన్?. 62

ఉ. కైపుసిరుల్ సతీనిచయగాత్రము లంతట నావరించియున్
మోపుగఁదోఁచె రాగపరిపూరితవిస్ఫురితాక్షులందు, మే
లౌ పగడంపుడంబు లెగయున్ దళుకెక్కు కపోలపాళిపై,
నాపిననిల్వుటద్దమున నారయఁగాఁదగు బింబమట్టులన్. 63

ఉ. కోపవికారమెత్తియును గోములు లేమయిఁ గ్రొత్తశోభలన్
జూపిరి కాంతులన్ బ్రియము, చొక్కుడుకైపుననైన వశ్యులై
దాపునఁ గేళులన్ సతులఁదన్పిరి యమ్మయిభర్త; లెల్లరున్
బ్రోపగు నాత్మవర్గహితమున్ మదిఁగోరుట నైజమేకదా. 64

ఆ. బొడ్డుకెలనికటము పోవుట కారాని
సీమఁ గోపగిలుట, సిగ్గు విడుట
కూడకున్న మదిర గుణకోటిలోఁ జేర్చి
నింద్యమని వచించు నియతి మాన్పె. 65

చ. చెలుఁలసమక్షమందు మధుసేవలచే సొలపెక్కియెక్కి భ
ర్తలపయి సోలుభామినులు భ్రాంతవివేకులుగాన సిగ్గుచేఁ
గలియక పోరు నిష్ఫలతఁగాంచి తొలంగక పోరు, భర్తలున్
బలుమఱు తద్విలాసపరిపాలితవృత్తులఁ బ్రోదిఁ గూర్పఁగన్. 66

చ. గొణుగుడుమాటలన్ నిలుపుఁగొల్పని భ్రాంతవిలోకనంబులన్
వణఁకునఁ బట్టుపట్టని యనర్థపుఁగాఁగిళులన్ మదంబుటు
ల్బణమున నందు జవ్వనుల వర్తిలు పోకలు మారసంగరాం
గణమునఁ గ్రొత్తసిగ్గరివికాసములన్ దలపించె నింపులై. 67

ఉ. మానినియయ్యు నోర్తు కడు మారవికారము రేఁగ సిగ్గునా
మాని భుజంగుపెందొడల మవ్వపుఁదెంపునఁ గూరుచుండె మో
మాని; నిజంబుగాఁ జపలయాఁగద వారుణి మంచిచెడ్డలన్
లోనిరహస్యముల్ చిటికలో బహిరంగమొనర్చు బేలమై. 68

చ. మగువలకైపుసేఁతలకు మద్యము మాధురి నప్పుడప్డె క్రొ
త్తగఁగలిగించెనో? కలుగుదానికి దోహదమిచ్చి పెంచెనో?
తెగఁబడి రిట్టులింతులు రతిక్రియ కుద్ధతి; నూత్నసాధన
ప్రగుణితశక్తి మన్మథుఁడు క్రిమ్మఱదూఁకె నసంశయంబుగన్. 69

మ. మగనిన్ నమ్మని మానినీమణులు తార్మద్యంబు మెండాన నిం
డగుకై పెక్కిన "మూఢలైరనుచు నన్యున్ గూడఁగా భర్త లే
గఁగలా"రంచు సురన్ గడున్ గొలఁదిగాఁ గ్రైకొండ్రు; ప్రేమల్ చలిం
చుఁగదా భీతిలి సేమమే వలయునచ్చోనైన సాజంబుగన్. 70

మ. అది యేకాంతము, చిత్తమోహనసుఖం బచ్చోట, నానాస్త్రముల్
మదనుం డల్లదె గుప్పు, మేనులపయిన్ మద్యోన్మదం, బిందుసం
పద పైఁబైఁ బ్రవహించు, సంగమములన్ భర్తల్ దమిన్ దీర్తు ర
య్యెద నాముగ్ధలఁ బ్రేమలోకముల నేయానందము ల్నించెనో! 71

చ. విలుసుడిగాఁగ గుప్పు నవవిల్తునిబాణపరంపరల్ పడిన్
డొలుపఁగఁ గ్రిందుమీఁదయి ముదుంగక మారకళాపరిశ్రమన్
వలపులపారమొయ్యుగతి భామలొనర్పఁగఁ జూచువారు లే
కలనగ లెల్ల నూడి పొలముంతటఁ జిందె విదుల్చునట్టులన్. 72

ఆ. కల్లుకైపు వెనుకఁ గడువిహ్వలతఁ గూర్చ
భర్తృపరవశమున బడలు సతుల
పతుల రతిరసైకకృతులు లక్ష్యస్థాన
మొడలిపడియు నొసఁగె నిడుపు సుఖము. 73

చ. మనసిజునాన మాళిఁగొని మక్కువపెక్కు పరస్పరానురం
జనులయి గుహ్యకుల్ దివిజసారసనేత్రలు తన్మయత్వవృ
త్తిని జరియించుచుండ నిశ తీఱెడుచో నగుగీతికాధ్వనుల్
వినఁబడె నాగ! సౌఖ్యపదవిన్ ఘటికల్ త్రుటు లయ్యెడుం గదా!

మ. రతులన్ బాటిలు మేటిసేద సుఖనిద్రన్ దేర దీర్ఘంబులౌ
తతమాంగల్యనినాదగీతికల బోధ ల్గాంచి పీ ల్మ్లం దసం
గతమానన్ బెనుబెంగ నయ్యువతులున్ గాంతామణుల్ పూర్వవ
ర్తితమారక్రియలన్ బొరింబొరిని దృప్తిన్ దేలి రప్పట్టునన్. 75

చ. అలసిరి మారుకేళి నహహా! సుకుమారులు! సొమ్మసోఁకిన
ట్టులు కనుమూసిసోలిరి! యెటోకదె తేర్చు! టటంచు వేగుగా
లి లగువుమాని యంగముల లీలగ నొత్తుచు మాల్యవాసనల్
కలుచవులున్ సుగంధములు గల్గ నటన్ జరియించె నల్లనన్. 76

ఉ. సొమ్ములుపోయె మోములకు సొంపెదికూర్చు నొయార్ల కన్నభా
వమ్ములు సీధువాసనలఁ బంటిచురుక్కులచేఁ జలించునో
ష్ఠమ్ములు, నిద్రఁ బాటవముజారినఁ గెంపగు కన్ను, లేగుప
త్రిమ్ములగుర్తులున్, గొలిపె రత్యవసానమనోహరప్రభల్. 77

ఉ. అంగవిలేపనంబు చన నానఖరేఖలఁ దప్ప భర్తల
య్యంగజకేళిఁ ద్రావ విరియంబడు కొప్పునిదొండపండ్లకీ
విం గొన నోష్ఠముల్, నిశ లభించిన యుట్టిప్రియోపభుక్తల
స్త్రీఁ గని కేవలుల్ దరియఁజెల్లక పాఱె వియోగినీవ్యథల్. 78

పదియవ సర్గము.

—♦ అచ్చర లర్జునుకడ కేగుట. ♦—

ఉ బల్లునఁ దెల్లవార సురపాటలగంధులు మారుకేళి సం
ధిల్లినలత్తుకల్ మెఱుఁగుదేఱిన యంగములందు నూత్నశో
భ ల్లతలెత్తఁగా వివిధభంగుల సొమ్ములు దిద్ది హావముల్
కొల్లగ నింద్రసూనుమది గుంజుకొనన్ విడి రాత్మగేహముల్. 1

మ. అలవాటైన వియత్పథిన్ ద్రుతముగా నయ్యర్జునున్ జేర మి
న్నులయన్నుల్ మదినెన్ని, రెట్లు? వశమా! నూత్నోత్సుకావేశతన్
దలఁపు ల్పర్వులువాఱఁ బాదములునున్ దాఁటన్ వలెన్ గాదె! బ
ర్వుల నాగుబ్బలు నానితంబములు జాఁపుల్ గొల్పవే వారికిన్. 2

ఉ. ఒత్తగులత్తుకన్ మెఱయుచున్న పదాంబుల నచ్చరల్ చనన్
జొత్తిలె బాటపై నరుణశోభల బారులుగట్టి చిహ్నముల్
కొత్తకుశాంకురాళిపయిఁ గూర్కొనుచుండినయింద్రగోపపున్
మొత్తములట్లుగా సకలమోహనరూపము లుల్లసిల్లఁగన్. 3

ఉ. అందెల ఘల్లుఘల్లు రశనాదివిభూషల శింజితంబులన్
బొంది మనోజ్ఞనృత్యరవముల్ వెలయింపఁ దదారవంబు మి
న్నందిన పర్వతాంతరగుహాగతి మించి ప్రతిధ్వనింప నా
సుందరు లాకసంబు దెసఁ జూతురు బెగ్గురు లంచలన్ మదిన్. 4

శా. "బోటీ! కంటివె! కోయఁగాఁబడియెఁ బూవుల్గాయ లీచెట్ల"! "నా
నే! టాటోటు జిఘాంస పీడి చనవాయెన్ గ్రూరసత్త్వంబు" "ల

యాృటల్ సూడుము వానితో శశముఖాన్యంబుల్!" "బళే! కాంచు మ
చ్ఛోటన్ మాల్యము!" "లీవనంబె మునికి న్గోటంచు భావింతు నే!"

చ. "చెలి! కతమేమొ! చిత్త మరచేతఁ గలంచినయట్లు లయ్యెఁ" "గో
మలి! చెడుగాలి సోఁకిన భ్రమన్ దిగు లయ్యెడి నాకు" నాఁగ భీ
తు లెదరఁజేసి వారిఁ బ్రభఁ దోఁచి నృపాలమునీట్పురిగ్రహో
జ్జ్వలితవిభూతి నవ్వనము; ప్రౌఢతపస్వి కసాధ్య ముండునే? 6

శా. "ఏమే! యిట్లులు కెత్తి వింతపడె?", "దోసీ! చూడుమీయందు! నే
నేమంచున్ వచియింతు!", "నాయిసుకపై నే?", "యౌ",
"మనోజ్ఞం బదే!
శ్రీమత్కేతురథాంగచిహ్నములచేఁ జెన్నొందు పాదాంకమే!"
"భామా! యెట్టియమానుషం బిది!", "సఖి! పార్థుం డీఁకెట్లుండునే?"

ఉ. "ఎట్లన నేటికే? తతమహీశమునిప్రభ లొందఁగాదె యి
వ్వట్ల శుభర్తుసంపదల భాసిలు వృక్షలతాకళావ్రజం
బట్లు నికృత్తపుష్పఫలమయ్యు నిసర్గరుచుల్ సమృద్ధిగా
నిట్లిగురుర్ గుడుంగముల నేచి మహోత్సవరూపమున్ గొనెన్!"

చ. "అగము లెకావు, చూచుకొనుఁడమ్మ! నవాభఁ జెలంగు మీఁకళల్!"
"దగు, సఖి! యీయశోకము విధంబుఁ గనంగదె! యార్ద్రవల్కలం
బుగతిఁ జెలంగు, మంచుతెర మూఁగిన కొమ్మల వంచి పల్లవా
ళిఁ గడుఁగదల్చు; చెన్నఁదగు!" "లేమ! సదాశ్రయు లిట్టలొప్పరే!"

చ. యమనియమాదులన్ గృశతనందియు బింకము వెత్తికాని యం
గములఁ, దదంగపాళిపరికల్పితగాండివతూణబాణఖ
డ్గముల నెసంగు రాణ్మునిని గాంచిరి యచ్చర లావసిష్ఠగీ
తము శమదీప్తతాబహుపదమ్మగు నాల్గవవేదమున్ వలెన్. 10

మ. "అతివా! యాతఁడు చంద్రశేఖరుఁడు కాఁడా?", "కాఁడనంజాల, మా
ర! తనూనిర్గతకాంతిపుంజములు నేత్రశ్రీలఁ బర్వంబులై
యుతనిన్ జుట్టి దెసల్ చదల్ పఱచి దివ్యచ్ఛోభ నీయింద్రకీ
లతటంబుల్ వెలిఁగించు నున్నయునికిన్ లావణ్యము ల్గొల్లఁగన్"

శా. "నాకుంజూడ ఫలాభిలాషల సఖుండంచౌ తపోయుక్తి మం
దాకిన్యంతికమందు విచ్చిన పిశంగశ్రీజటాజాల మ

ట్లోఁకర్ నిల్చెడి క్రీడి గుండమునఁ దా హోమంబుఁగాంక్షించి పై
దూఁకు ల్వాఱెడి జాతవేదుపసర్ దోఁపించు నచ్చంబుగన్" 12

ఉ. "నూఱును వేయుఁ బల్కుక వినుం డెటిఁగింతు నిజంబు మైజిగీ
షారునిసాటి రాఁదలఁచె, మర్త్యుసుసాధ్యముకాని మేటివ్యా
పారముఁబూని దానికిని బట్టుగ ఘోరతపంబొనర్చెఁ ద
త్సారజయంబునన్ విపులతన్ స్మరరూపకళన్ విరాజిలెన్". 13

సీ. "ఎక్కువతపముచేఁ జిక్కెనో? యంగముల్
శైలసారము నేఁడు సాటుఁగదవె!"
"పైశమంబున కెంత పాటవంబో ? స్వభా
వదురాసదత్వంబు ప్రబలుఁ గదవె!"
"నిర్జనారణ్యాని నిలు వెంతకాలమో ?
నిండోలగపుదండి నించుఁ గదవె !"
"మునికలాపమున సాధన మెంతమాత్రమో ?
లోకేశు తేజ మల్లుకొనుఁ గదవె !"

గీ. "లోకసత్వతేజోధికుం డేకహేలఁ
ద్రిభువనము శేలఁదగిన క్షత్రియవరుండె!"
"తుచ్ఛవిజయఫలాసక్తిఁ దొడఁగెఁ దపము"
"సింగ మిట గడ్డి మేసెనీ సిగ్గు సిగ్గు". 14 & 15

చ. ఘనులము పట్టువీడ మెదఁగల్గు వరంబు లభించుదాఁక నన్
మునులను దానవేశ్వరుల ముట్టి లలిన్ ముకుఁదాఁటఁ ద్రిప్పమే
మనమన నెంతయో సదభిమానము శక్రున కందుచేతఁ గా
దె నెనరునన్ భూరింబూరి నదేవనిపై మన కానవెట్టెడిన్. 16

ఉ. "ఎత్తినకీర్తి, దేవపతి యిచ్చిన గౌరవ మెట్లునిల్చు? నో
చిత్తరులార! వీనిఁ గన బిట్టు మనంబు చలించుచుండె, నే
రిత్తకలాపమో కాని చరింతము రం" డనువారిలోన నా
చిత్తభవుండు దూఁకెఁ బువుసింగిణి తుమ్మెదనారి మీటుచున్.

మ. మరులెక్కన్ మఘవాజ్ఞ మాటమఱపై, మారోన్మదంబెక్క నా
నరుఁ డీవ్రింపుఁదపంబు లెక్కఁగొన, కానారీమణుల్ కోరికల్

త్వరఁ బెట్టఁ గనుఁగొంట, గుహ్యకులు వంతన్ మేటివీణెల్ మృదం
గరవంబుల్ దగ నింపి రేచి ఋతుమత్కాశ్రీకగీతావళుల్. 18

— అర్జునప్రలోభమున కచ్చరలకృత్యములు. —

గీ. మింటిసోగ సంబుదంబుల మించె; మెఱపు
వెల్గు తళ్కులఁ బొరి విజృంభించెఁ బ్రియయ
కలహములు జాతె గర్జలు కడల మీాతె
నీటినిండున గంభీరనినద మొలయ. 19

క. నరు నాశ్రమంబు చుట్టున్
వఱలెడి మాలతుల బార్గు వాఱు ముకుళముల్
విరళింపఁ జేయు చినుకులఁ
గురిసెన్ వర్షంబు దువ్వ కుప్రింగి చనంగన్. 20

ఆ. ఏఱుమద్దిపూల హితగంధముల నంది
దిక్కులందుఁ జిందుఁ ద్రొక్కు గాలి
సోఁకి క్రొత్తమరులు కాఁకఁ బ్రేరేపంగఁ
జేవఁదక్కె యడలె జీవవితతి. 21

చ. "ఎడపడి బిట్టుశోకమున నేడ్చెడు కోయిలచానకూఁత మే
ల్గడబిడఁ గూర్చె నాత్మలకుఁ గారణమేమొ"? "యెఱుఁగవే? వగన్
విడివడు దాని పంచమమువి స్మృతిఁ దారపథంబు ముట్టి యి
మ్మడికళఁ గూర్చు ముగ్గొనిన మూఁగినవేరెఱుకండ్లచేవలన్." 22

మ. "చెలియా! షడ్జమసుస్వనంబులఁ బురుల్ చిందాడ నర్తించు కే
కులునన్ మేలికదంబవాయువులఁ జొక్కుల్గొల్పి గాత్రింబులన్
బులకల్నించెఁగదే!", "యదేమిటస? భూపున్ జిష్ణు నింతేనియున్
గలఁగన్ జేసినొకో?", "మహాత్ములకడంకల్ సుళ్ళ్వగా డిందునే?

చ. పెనిమిటిఁ రూఘనున్ దరిసి ప్రేమ శరద్వనితామతల్లి పొ
ల్పున విమలస్థలస్థమయిపొల్చు సరోజకరంబునన్ దెమ
ల్చె నదిర! కౌముదీవసనమె చీర, శరంబులె యస్త్రముల్ బిసా
ళి నవనవస్ఫురద్వలయలీలలుగాఁ గళ లార్ద్రితల్ గనన్. 24

చ. "తముఁదముఁ బెంచువా రిటు లెదల్ చిగిరింపఁగఁ గూడినన్ బ్రమో
దములు వెలార్చులీల నవె తద్దయుఁ గూయు మయూరముల్ మరా
ళములును, గుప్పెడిన్ సురభిళంబులఁ గల్వలు నక్కదంబముల్ ;
సుమహితసద్గుణాఢ్యు లొకచోఁ గలియన్ గుణశోభ హెచ్చదే ?

గీ. " కెలని మంకెన పుప్పొడి కలియు రజము
వెలయు గేఁదగిపూవుల వీడి పట్ప
దావళులు మంచిమధువునకై వరించి
ప్రియకసుమములు నలుపెక్కఁ బీఁటవెట్టు. " 26

ఉ. " మంకెనమోదుప్పులన్ దెగడి మించిపలాశసుమప్రభాళితో
లంకెలువాఱు కాంతుల విలక్షణతల్ విలసిల్లఁ గంకణా
లింకని శాద్వలస్థలుల నెంతయు సంకదలీనుఁ జూడు మా
వంకల నింద్రగోపములు పచ్చలపై రవకెంపుజంపులై. " 27

గీ. " అవిరళము లింకఁ బువులు ప్రియంగువులను
మొల్లవిరివాసనల వెదచల్లు గాలి
విరళవిరళము లగుమంచు తెరల ననఘ
యాభలఁ జెలంగె హేమంత మంత నింత. " 28

మ. " లవలీపుష్పవిజృంభణంబున నవోల్లాసంబు రాదెట్లు ? లో
ధ్రవలద్వాయువుచేఁ బ్రహర్షమున నాత్మల్ పారవశ్యంబు నొం
దవె ? చిత్రంబు, కనం దొకంట వికృతిన్ దా నర్జునుం డేటికే ?"
"మిత్రులన్ గెల్వెదఁ గోరువారు నయభూమిన్ పీడ నుంకింతురే ?"

ఉ. "మావు లొకింతపూచి సుమమన్ ఘటియించె; హిమాభిపాతముల్
పోవఁగలేక పోవు, నవపుష్పిత వావిలి ముగ్ధ హేమకా
లావధి పో వసంతకళ లందరుదే నతనుప్రియాంకము
ద్రావహమై చెలంగె శిశిరంబు కరం బభిరామమై ఖరిన్. " 30

చ. " వరకుసుమప్రధానవనపర్వతశోభఁ గనుంగొనన్ నవాం
కురితముగా రసాలశిఖ కోమలహస్తములన్ గ్రహించి బం
ధురనలినీవనాళి పదతోయజ మూంచి వసంతలక్ష్మికై బా
భరరశనన్ రవంబు లెగువన్ దెగువన్ నగ మొక్కుఁ జూడుమా!"

ఉ. విచ్చినపూవుమోవిపస విక్కుఁగ నవ్వెడి యొఱ్ఱగోరఁటన్,
నచ్చినకాంతనట్లు విలు నారిఁదగిల్చి యశోకకందళ
ద్గుచ్ఛమునన్ నివిష్టుఁడయి కోర్కులఁగొల్పు ననంగమూర్తి న
య్యచ్చర లట్టెచూచి చకితాక్షులబిత్తరులై రొకింతలోన్. 32
చ. “లలన! చలించుముంగురుల లాగున పద్మిని తమ్మిమోమునన్
మలయసమీరణాహతుల మాటి కళుల్ కులుకాడుఁ జూచితే? ”
“వలపుల భాస్కరుం డధరపానముఁ గోరుచుఁ దారసిల్లఁగాఁ
బొలయులుకన్ సరోజినియు మోమటునిట్టు మఱల్చు నెచ్చెలీ! ”
ఆ. “మద్దికొమ్మకొమ్మ మధురక్తపుష్పాస్య
పల్లవాధరంబు శ్వసన మొగుపఁ
గ్రొత్తకోపమూని త్రోపాడ షట్పద
పల్లవుండు ముద్దుఁ గొల్లఁగొనియె!”. 34
ఆ. “ఆత్మరక్ష యింద్రియముల గెల్చుటె; యటి
వాని గెలువలేరు వైరు లెవరు
సకలభువనములను శాసించియు వసంతుఁ
డోడె నరునిజూడఁ జూడలేక.” 35

మ. “చెడి యన్యార్తవిధంబునన్ నియమిచేఁ జీకాకుపాలై వసం
తుఁడ! కోల్పోయితి నీప్రసిద్ధి నెవరెంతు ర్ని” న్నటంచున్ నిదా
ఘుఁడు మేలంబున విచ్చుమల్లికలనిక్కుల్ దేరఁగా నవ్వుచున్
గడుసుంబోకలఁ బైపయిన్ గవిసెఁ గాఁకల్ ధాకలున్ మీఱఁగన్.
గీ. సంతతాంతర్విరోధవిభ్రాంతిఁ దనరు
మేటిబలమైన వైరుల మీటలేదు
ఋతుగణము లోకపరిభూతి నతులమైన
నరున నుత్కంఠ క్షణమైన నెఱపలేద. 87

ఉ. పాపము !, ముక్కుమూసికొని పాడువనంబులలోన నొంటియా
తాపసు నేఁప నయ్యసురు తప్పక కొట్టదె ? దేవకామినుల్
దాపున గుహ్యకుల్ శ్రుతులఁ దారిచి వీణెల మీట, మన్మథో
ద్దీపన మూన్పఁజేరి కలితిన్ బడి ప్రమ్మగ్గిరి తాము కాంక్షలన్. 38

ఉ. ఏ మొనరింతు? దేవసతులేనియు వారబలల్ గదా! యదే
మో! మునియంగసీమలను బొందినచూడ్కులఁ ద్రిప్పలేరు; పే
రామనికాని రత్ననిచయంబులు, సప్తపదచ్ఛదాళి, ఫు
ల్లామలకుందబృందములునైనను బట్టువారి కాతిరిన్. 39

గీ. రూపసులమంచు నరుపూన్కి రూపుమాపి
చిత్తజుని దాసుఁగాఁ ద్రుటిన్ జేయుదుమని
వానికడఁజేరి వలపులన్ బడిరి వారె
కృతులపరిణతి యెందు దుర్జ్ఞేయ మౌర! 40

చ. అభినయమూని రాసరుధృఢాస్థఁ జలింపఁగఁ జేయ నచ్చరల్
శుభమని, సాఁగుటెట్లు? తమచూడ్కులు మానిన లగ్నముల్ కదా
విభులనిలేదు వాచకము వీఁగుటఁగన్గొన రాంగికంబుపై
రభసపుఁజూడ్కులన్ నినుమ రం గొకయింతయుఁ గల్గ దద్దిరా!.

మ. అవి చెందమ్ములటంచుఁ దుమ్మెదలు వెంటాడంగఁ బారాణిపూఁ
త విశేషారుణదీప్తులన్ మెఱయు పాదంబుల్ తమంతన్ గళా
నువిధిన్ జిందిడ నూపురధ్వనులసందుల్ తేఁటిగానాప్తి నిం
డువడన్ నృత్యము దండిఁగొల్పె నటఁ జూడ్కుల్లోవ మంతేకదా!

ఉ. ఆటయలంత రాగమున నైన మహోష్మము రేఁపు స్వేదపున్
నీటఁ బదంబులన్ మెఱపునించిన లాక్ష వడిన్ స్రవింప లో
నాటినకూర్మి మూర్తిఁగొని నాట్యమునన్ వెలిఁబాఱునట్లుగాఁ
బాటిలఁగాఁ దలల్ ముడిచి కట్టుఁ గదంబశిఖాకదంబముల్. 43

మ. మునికిన్ ముందట సిగ్గు నిగ్గగయుఁ గాముం దూఁతగా నోర్తు న
ర్తనమం దొప్పులొయ్యారముల్ సెలఁగ నోరన్ జూచు విన్నాణియై
జనముల్ మాటుగఁ దొంగితొంగి కనుకాంతుల్ క్రెళ్లువాఱన్; మునీ
జనియుక్తంబులఁ జాటుపోదుములె సంజ్ఞల్ గావె తత్ప్రాప్తికిన్.

గీ. చిలిపి చెడుగాలి దుడుకునఁ జీరలాఁగ
జఘనతలమెల్ల బయలైన చాన సకియ
పుట్టమునఁ గప్పు సంభ్రమంబునకు చెలులె
వింతఁగొని, కేడి! తమకఁ దావిజయుఁ డింత. 45

ఆ. తపనవో ధరించు తమ్మితూఁడులచుట్ట
రేఖలెసఁగు చెక్కు క్రేవఁ బాణి
పల్లవములఁ బట్టి పటుమన్మథోన్మత్త
యలసదృష్టిఁ గ్రిశ నందుఁజూచు. 46

చ. "నినుఁ గనుఁగొంటయే మొదలు నిష్ఠురమారవికారధూతమై
కనులు మనంబు సంగమును గార్యము నీయెడఁజిక్క జాగరం
బునఁ గృశియించుచున్ బిడియమున్ విడి"నిన్ గొనితె"మ్మటంచున
న్ననిచె మునీ! విలంబమున నారట మెచ్చునో! మూర్ఛపోఁకునో!!"

చ. "అది నయ మింకఁగొంత, వినుమయ్య! మదీయసఖీవిపత్తిన్
హృదయచిరేప్సితోక్తి వచియింపనె నోరెత్తవంగలేద, మా
మొదలె కనుంగవల్ గలియ నెంతయునార్ద్రతఁ బొక్కి,సుంతయున్
బొాదలదొ జాలి? దానిపయిఁ బుట్టదొకోదయ? తేర్పరాఁగదే! 48

ఉ. మేలు, పరీమళాంచితము, మెత్తకుమెత్తన, పూవుసెజ్జ వే
తేలుల యట్టులై మగుడ తెప్పునలేచి యిలన్ జిగుళ్ళపై
సోలియు శాంతిలేక మనసున్ బడు చల్లన హాయిఁ దుష్టి నీఁ
జాలు త్వదంకపీఠమునఁ జాగి సుఖంబు సుషుప్తిఁ జెందఁగన్. 49

ఉ. నీ వరుదెంతు వంచు మదినిండి బలంబిడు గంపెఁ డాసచే
జీవములున్న వానతికిఁ జెచ్చెరఁబోవవయే స్వతించు న
య్యా! వెడపాపమేల? విడుమాతప, మవ్వలసేయవచ్చు రాఁ
బోవు నె యన్నిటం దగినపోటి యిటుల్ మునివై తపించినన్. 50

చ. పరుషత వీడుమయ్య! మఱుపల్కుడుమయ్య! మును ల్దయార్ద్రలా
దు రెకద! భాగ్యహీనయగు తొయ్యలిసంగతి జాగునోర్వద
య్య! రహినిరాఁగదయ్య! యని యందొకచాన ధనంజయాంతికో
ర్వరఁ గడునేర్పునన్ శిల కరంగ వచించె విపంచికాధ్వనిన్. 51

మ. సవిలాసాకులమధ్యమై విడుకురుల్ సంధించు చేతుల్ వడం
క వధూత్తంసమొకర్తు చన్మొనలపైఁగా బాహుమూలాధరం
బవుతోర్వన్ విసరెన్ ధనంజయునిపై నాకంతుజైత్రాస్త్రమై
తవులన్ దీవ్రకటాక్షపాత, మొరుచిత్తంబైన ఘూర్ణిల్లదే? 52

శా. అందఱ్ దూఁగుచుఁ బూవులన్ దనరు చూతాగ్రింబుఁ జేపట్టి తా
నం దిందాఁక గజేంద్రకుంభకుచయై యాటాడుతన్వంగి ము
న్నుండై సాఁగిలమ్రొక్కెఁ జిత్తజుగుణమ్మున్ వీడి వేగంపుక్రీ
డిం దోఁతెంచిన యస్త్రమో యనఁగ నాబీభత్సుపాదద్వయిన్. 53

చ. ముడి విడ జారుచున్నపటమున్ గయిఁబట్టి యనంగుకోఁతలన్
విడివడి యేగఁబూను నొకపీనపయోధర యంతనింతటన్
దడఁబడుపోఁకనాగెఁ, దరిప తాఁకెనొ? భీతి జనించెనో? యహో!
తొడలకు జారి తద్రశన తొయ్యలికిన్ నిగళంబె యయ్యెఁగా! 54

మ. "శమ మీ పూనితివో! భళా! మరల నీచాపాదులేలోయి! స్ప
ష్టమ నీకోరిక, చెప్పనా? బిగువుమెచ్చన్ వచ్చు! ముక్తిన్ రవం
త మదిన్ గోరవు, రూఢిగా విషయచింతన్ జిక్కి యేకాంతలన్
దమినో చూడవు మ"న్నటంచు జెవిచెంతన్ బాళి నొక్కర్తనన్.

శా. "ఔనే! యెంతటిటక్కులాఁడితఁడు, కాయంబంతయున్ జూడు మా
సూనాస్త్రాహతి నెట్లుకందెనొ! దయన్ జూపండు, శాసింప క
ట్టీనారూపసిదక్కు" నంచొకతె యీసెక్కన్ బొమల్ముళ్ళుఁగ వా
క్కైన ల్త్రోటిల దూఁగుచున్ దరిసి యేసెన్ ఱొమ్ముపై వీనునన్.

చ. "మొఱసుతనంబునన్ మణివిభూషితమా చెవి నందగాని పే
రురమున రుద్ధ నేమొఱిగెనో? కడుఁగందె" నటంచు బ్రివ్వది
ట్టి రమణి యోర్తు నమ్రితఘుటిల్లు నడన్, జిఱునవ్వు చెక్కులన్
సిరినిడ, నోరచూడ్కి చెవిచెన్నుగయున్, నరుఁగాంచెఁ దుష్టిగన్.

ఉ. హావములందు భావముల హంగులు చూపిరి, సిగ్గువీడి వా
చావిధిఁ గోర్కెఁదెల్పి, రిఁకసల్పఁగ నెయ్యది శేమి నశ్రిలున్
వావిరివాల్చి; రింతులకుఁ బాటిలదేకద యింతకంటెమే
లై విలసిల్లు సాధనబలాప్తి ప్రియానునయక్రియాగతిన్. 58

ఉ. తెల్లమొగాలు వైచి రతిదీనకటాక్షతతుల్ కిరీటిపైఁ
జల్లిరి, "యుస్సు"రంచును విషాదమునొంది రభీప్సితార్థ మ
ట్లల్లరిపాలుగాఁగ నడకాడనియచ్చర; లట్టివేళనే
నల్లలనల్ సుభాషితలయట్టులఁ దోఁచి రనంగునేర్పునన్. 59

సీ. రాయంచనడకల రమణీయతల మించు
రమణుల మందయానములుగాని
కందినపిఱుఁదుల కడువ్రేఁగుచే శ్రాంతి
నమరు కాంతల వీక్షణములుగాని
చిత్తజాశుగమోహాశీర్ణాభ లగువారి
వ్యర్థాకులితవాక్యపాళిగాని
బొమముడి దుడుకాడు పొలఁతిచూపులుగాని
విశ్వాన బెదిరించు వీక్షగాని
పరమనోజ్ఞంబులేమైన వరసమాధి
నింబుఁ గనుక్రీడి కర్థహీనంబు లయ్యె
మహిమగలవానియెడఁద నమర్ష మడర
సౌఖ్యవాంఛల కటఁదా పెసంగఁగలదె ? 60,61,62

చ. "స్వయముగ, సంచలింపనితపంబున నిందునిపనుగ్రహంబు నొం
ది యెదిరిఁద్రుంచి లక్ష్మిఁగొనఁ దీవ్రమనస్కుఁడు పార్థుఁడింక నె
మ్మెయి నుడికింపలే" మనుచు మింటినెలంతలు గుహ్యకాళితో
నెయిదిరి చిన్నవోయి పగలేర్చుమనంబుల స్వర్గమార్గమున్. 63

పదొకండవ సర్గము

—:o:—

—* ఇంద్రాగమనము *—

శా. " శ్రీభోగాతనురాగసంయుతవచశ్శ్రీలన్ సుగంధాదిశో
భాభూతిన్ నయమాడి పైఁబడి రుమన్ భంగించినన్ సుంతయున్
లోభత్వంబు వహింపఁ డీసుఁగొనఁ " డంచున్ వింట సంతోషియై
యాభోగేశ్వరుఁ డింద్రుఁ డాశ్రమముచాయన్ జేరె నాజిష్ణునిన్. 1

క. కడుదవ్వు నడిచి సుడివడు
బడుగున్ ముదితబిసియూపు వనువడఁగా స

ప్పుడు తడఁబడునడకన్ గనఁ
బడె నర్జునుమ్రోల నాకపతి వడఁకడరన్. 2

గీ. చంద్రికిరణప్రసారంబు చాలువాఱ
నసితసితశోభఁ దనరుసాయాహ్న మట్లు
నలుపుజడతుడుముల సమంతమును వెలసి
నిగుడు నెరసినకురుల క్రొన్నిగ్గుతోడ. 3

గీ. అలలవిలసిలు కొలనిలో నబ్జపత్రి
పాళి, కవిసినమంచున, వ్రాలులీల
ముడుతలను దాల్చు నేత్రాంతములను గప్పి
తెలుపుకనుబొమవెండ్రుక ల్దిగువ కొఱగ. 4

క. గడియింపలేక యితగుల
కుడుపాసన్ బ్రతుకు మగనిఁ గులసతిరీతిన్
బడుగుటవయవములైనను
గడుముదుగన్ దీయ నిలుపుఁగైదండముతోన్. 5

గీ. అలఁతిమబ్బులలో సూర్యుఁడట్లు మాఱు
వేషమునవైన దశదిశ ల్వెలుఁగఁజేయు
నిండు పటిమయు సౌమ్యత నించు దివ్య
మహిమఁ దనరారు కాంతిసంపదలతోడ. 6

ఆ. వయసుమీఱి తనువు వశముఁదప్పుచునున్న
నాశ్రమంబుసొంపు నాక్రమించు
దివ్యరూపమొప్ప దేవేంద్రుఁ డురుభీతిఁ
గొలుపుపోక నరుని కెలననిలిచె. 7

ఉ. "బాదుగు లొండొరు ల్గురుతుపట్టకపోయిననేనిఁ జూచుతో
డం దగు లుద్భవించు" ననుట ల్గదునిక్కముగాఁగ వృద్ధు నెం
దుం దరిసింపకుండియుఁ గనుంగొనినంతనె డెంద మార్ద్రితం
బొందుట స్నేహపూర్ణుఁడయి జిష్ణుఁడు స్వాగతమిచ్చె నమ్రుఁడై. 8

క. ఆదటరో! భక్తిరొ! మ
ర్యాదామాత్రంబొ! యతిథినై వచ్చినవృ

ద్దాదటవోవ నరుఁడు పా
ద్యాదుల నర్చింపఁ దనిసి యతఁ డిట్లనియెన్. 9

—♦ అర్జునప్రలోభమునకై శక్రునియుపదేశము ♦—

ఉ. మాదృశులైన వృద్ధులను మాన కనంగుఁ డనంతకామశి
తూదళితాత్ములన్ సలుపుఁ గాలముతీఱినవైన నెప్పుడున్ ;
గాదన కిట్టియౌవనముఁ గల్గియు నీ విటువంటిసువ్రతా
సాదితసత్తపంబునఁ గృశత్వము నొందెదు మేలు! మెచ్చితిన్ ! 10
మ. సుకులంబందు జనింపవచ్చు, మఱి తేజంగాంచఁగావచ్చు, న
ర్పకతుల్యాకృతి నొందవచ్చు, బహురాష్ట్రంబు ల్గొనన్వచ్చుఁ, గా
ని కడుంగష్టము లోకులన్ సుగుణతన్ గీర్తిన్ సమార్జించు, టి
న్నికళ ల్గల్గినవి న్గనన్ ముదముఁ జెందెన్ డెంద మత్యంతమున్. 11
ఆ. ఆశరన్మేఘములనీడలట్లు తొలఁగి
దాఁటు యౌవనమున నిసీ! నీటిబుడగ ;
నిజమె యాపాతమధురముల్ నీచవిషయ
తతులు, తుదిఁ గూర్చు మేటిసంతాప మెదల. 12

చ. జననమె దుఃఖ మాపయిని సంసృతిలోన ననుక్షణంబుఁ జెం
తనె కనిపెట్టి పొంచు మృతి. తప్ప వొకప్పుడు నేని నాపదల్
మన కిటువంటి జీవనము మానుటె శ్రేయమటంచు జ్ఞాన మొం
దినవరు లందెయుందురె ? తితిక్షలఁ జేయరె మోక్షయత్నమున్.
శా. ఈకళ్యాణగుణైకభాజనత నెంతేనొప్పు నీబుద్ధికిన్
సాకల్యంబుగ సంతసంబాదవె, నైనన్, నీదు నేపథ్యపున్
బోక ల్పూనెడ విరుద్ధవృత్తులను దెల్పున్, దీన నాచిత్తమున్
దాఁకెన్ సంశయ, మేమి ! నశ్వరపువాంఛన్ నీవిటుల్చేరితే ?
ఆ. కదనపరులె తొడుగు కవచాదిసామగ్రి
నిట్లు వీడవైతి వేకతమునఁ
దపసులెందు నేనిఁ దాల్చుట కాపీన
మొకటెకాదె శాంతు లుడుగుకతన ? 15

ఉ. నీ యొనరించు టేమి ? కడు నిష్ఠురమౌ తప, మెందు హింసకున్
గాయముఁ గాచికోఁగఁ బనికల్గునె ? నిస్పృహనూని మోక్షధ
ద్రాయితవృత్తి దాల్చుట యథార్థము కాదొకో ? యిట్లు గొప్పలౌ
సాయకజాల మేల ? పరసాధ్వసకారిధనుస్సు నేటికో ? 16

క. మరణాధిదేవతాపర
కరమన జీవులకు భీతిఁ గలిగించుచు నా
కరవాల మేటికయ్యా !
విరళించునె నీతపఃప్రవృత్తి శమంబున్. 17

చ. అరుల జయించి ఘోరజయమందుట యే భవదీప్సితార్థ మం
చరయ సునిశ్చితంబుగ బయల్పడుచున్నది, కాదయేని ? బం
ధురశమశీలమై వెలయు దొడ్డతపం బది యేడ ? తీవ్రకో
పరసముఁ బెంచు ఖడ్గముఖభవ్యతరాయుధపాళి యేడనో ? 18

ఆ. శ్రమముఁ దేర్చు తేటజలముపట్టునఁ జేరి
కలఁగఁ జేసికొనెడు కరణి, మోక్ష
భాగ్యమొసఁగు తపము వధ కుపయోగించు
జనుఁడు మూర్ఖుఁ డగుట సంశయంబె ? 19

శా. నీవో కాఁగల బాలకుండవు, కడున్నీచంబుసు మ్మర్థకా
మావేశంబు జిఘాంసకున్ గొలిపి స్త్రీయాధీనుఁ గావించు దో
షావిర్భూతికి మూలకంద మపవర్గాలోచనన్ జంపు నే
లా ! వత్సా ! విడు మిట్టిపూన్కిఁ గొనలేవా జ్ఞానసంపత్సుధన్ ?

ఆ. భూతహింసఁ జేసి పొందినసంపద
సిలువ దింతలోనె తొలఁగిచనును,
నదుల నుదధియట్లు కొదలేనియాపదల్
కలుగఁ జేయ మేటికారణంబు. 21

ఉ ఆపద లెట్లుకూర్చు నసమర్థనకున్ బలవంతయున్ భయం .
బాపగిదిన్ సిరుల్ గొలుపు నంతము నొందని చింత భీతి, రా
రాపుల నార్జనంబునను రక్షణలో మఱి నాశనంబునన్ ;
గాపురుషుండు ప్రోలెఁ జెడుకల్మికి వమ్మొనరింతువే జనిన్ ? 22

చ. ఎడఁ గరమూని హాయి సుఖయింపఁగనీయదు కల్మి, యెంతవ
మ్మఁదగినవారినేని ననుమానముఁ గనఁజేయు, శాంతి వో
వఁదఱుము, లేనియావలకుఁ బాల్పఱచు, న్బొదవాపురీతి నా
పదలకు భాజనంబగు, నవశ్యము త్యాజ్యముసుమ్మి యేరికిన్. 23

మ. కలిమిన్మక్కువ చిన్నపెద్దతనముల్ గైకోదు, నీచోచ్చముల్
తలఁపంబోదు, ప్రియాళికింత యనుమోదంబీదు, మాఢ్యంబునన్
వలవంబోని విలాసినీజనములన్ వాంఛింపఁ బ్రేరేచుచున్
వెలయంజేయును జంతునైజమగు దుర్వీర్యంబు వామత్వమున్. 24

చ సిరిగలదుష్టు దౌష్ట్యమును జెల్లునన్, సుజనుండు కల్మిచే
నెఱపెడి దుష్కృతుల్ మిగులునిందల వానిని దిద్దునోటు ! న
శ్వర మతిచంచలంబుగద ! భాగ్యము, కేవలసజ్జనాళి నే
న్దొఱఁగి చనుఁగదా ! యితరదుర్బలులన్ వచియింపనేటికిన్? 25

గీ. ప్రియ మమరకున్న మేటియప్రియముఁగన్న
నీమనం బెంతక్షోభించు నీక తెలియు
నన్యజనమనోవృత్తియు నట్టి దేల
కాదొ ? యిది సుంత యోజింపరాదొ నీవు ? 26/1

గీ. మునుపు నిప్పుడు నింకముందు మనసువికృతి
యొక్కటేకాదె విప్రియం బొనరఁ బ్రియము
కలుగకున్నను ?, నీ విది తలఁపవెట్లు ?
“ తెంతచేసిన నంత ” యుం టెఱుఁగవొక్కొ ? 26/2

క. నిప్పచ్చరంబు నిందగు,
ముప్పుత్సవమగును, లాభముగ వంచనమున్
జొప్పడుఁ బ్రియసంగమమున
నప్పా ! యొప్పములె యొప్పులై నెగడుఁగదా ! 27

గీ. ఆప్తులుండియు నేకాకియైనవాని
కద్దియును రమ్యముగఁదోఁప, దింత యేల ?
తుదకుఁ దనప్రాణములనె చెందును విరక్తి;
నిస్సహాయత గొలుపదే నిష్పృహాతను ? 28

గీ. తనకయినవాఁడు చెంతనుండినను దండి
సంతసముగల్గు, లేనిచో జాలి కుంచు
నీకుఁ బీడఘటిల్లు టనిష్టమైన
నొరుల కది కూర్పఁబూనుట యోగ్యకృతియె ? 29

క. సిరివలెనే జని క్షణభం
గురమని గుర్తెఱుఁగు నీకుఁ గూడునె న్యాయా
వరణంబు మసి యొనర్పఁగ
వరసాధుత కూఁత న్యాయ్యవర్తనమొకదా ! 30

ఉ. కావున నోతపోధనుఁడ ! కానితమిం గొని ప్రాఁకులాడి మే
లైవిలసిల్లు నీతపము లాఱడివోవఁ జెడంగనేల ? వే
పోవిడు మీరణోత్సుకతఁ బుట్టుట చచ్చుట లేని మోక్షసౌ
ఖ్యావహమైనశాంతిఁ గొనుమా! వినుమా! కనుమా ప్రమోదముల్

శా. అంగాంగంబులఁ బీటవెట్టుకొని దేహంబందు నీలోన వీ
రాంగంబూను నజేయులౌ రిపుల ధైర్యంబూని నిర్జింపు, మం
తం గావింపఁగరాని దుండునె ? జగత్కల్యాణమే నీనుడిన్
మాంగల్యంబును భంగముం గను నెదన్మన్నింపు మార్యోక్తులన్.

ఉ. ఇంద్రియదాసుఁడౌనరుఁ డభీష్టధనాప్తికి నెట్టిచోటనే
నిం ద్రిపపీడి, కేల్మొగిచి, నీచకృతు ల్లలమోచి, భృత్యుఁడై
సాంద్రభయంబుచేఁ దనదుస్వామిని గొల్చు వృషేంద్రరీతిఁ, దా
నుం ద్రుతమీఁగు స్వేచ్ఛఁ దదనుత్తమవృత్తి భవాదృశార్హమే ?

గీ. నేఁటినీసౌఖ్యములు మఱునాఁటి కగునె ?
స్మృతిపథంబునఁగూడ నశించిపోవె ?
కామములు స్వప్నతుల్యము ల్గావుటెఱిఁగి
తత్పరాధీనవృత్తులు తగినపనులె ? 34

క. నమ్మించి మోసపుచ్చు, హి
తమ్మని యహితమ్ము కూర్చుఁ, ద్యజియించియుఁ ద్య
క్తమ్ములు కా, వహహా ! కా
మమ్ములు కుచ్చితపుటరులు మన కెయ్యెడలన్. 35

చ. ఇది విజనస్థలం, బిచట నెవ్వఁడు మానకపాఱు నీవియ
న్నది సకలంబుఁబూతముగ, నాఁటనొ నేఁటనొ కల్గు పుణ్యసం
పద నిటఁ జేరినాఁడ, వపవర్గము బంటుగ నీదుమ్రోల ను
న్నది, యిదియేమివెఱ్ఱి ? నిధనప్రదశస్త్రకలాప మీఁగుమా!" 36

—♦ ఇంద్రున కర్జునుని ప్రత్యుత్తరము ♦—

క. ముదసలిమునిగా వచ్చిన
త్రిదశేంద్రుఁడు చతురవాగ్విధిం దెలిపిన యా
చదురులకు నరుఁడు వినయము
గదురమధురవచనరచనగా నిట్లనియెఁ. 37

గీ. సంగ్రహంబు సాకాంక్షం బసంకులంబు
సుప్రసిద్ధాయతార్థసంశోభితంబు
భావపూర్ణ సమాససంపన్నమైన
మీరుచిరవాక్ప్రపంచం బమేయ మార ! 38

గీ. ఆగమాధారమును గోరనంతయుక్తి
నిశ్చితార్థంబునై యొందునేని నితర
ఖండనకుఁ జోటొసంగని దండివేద
వాక్కువలె దురాధర్షమై వఱలె నార ! 39

ఆ. దురవగాహమగుట దోధూయమానసా
గరగభీర మగుచుఁ గడుఁబ్రయోజ
నమునఁగలిమి మునిమనంబువైఖరి నెంతొ
శాంత్యుదారగుణవిశాలమయ్యె ! 40

క. ఈగుణముల విందొనరఁగ
నాగమసమయోచితప్రభాంచితముగ నెం
దేగురుఁడు పల్కఁగలఁ డహ
హా ! గనిగద మీవివేక ! మబ్బురమయ్యెఁ. 41

క. క్షమియింపుఁడయ్య ! నాయు
ద్యమమునఁ బూర్వాపరంబు తమకుఁ దెలియ దె

ట్టిమతిశ్ మునితుల్యము ధ
ర్మము వచియించెదరో యెఱుఁగ మాన్యవివేకా ! 42

గీ. ముందువెన్క లెఱుంగక పూనివినక
దేవగురుఁడేని నిడు నుపదేశ మెందు
నుచితనయ మిాఁగుపురుషునుద్యోగమట్లు
ఫలవిరహితంబుగాదె తాపసవరేణ్య ! 43

గీ. భానుకిరణవిశుద్ధమై పరఁగుచున్న
పగటినభము చుక్కల కెట్లు భాజనంబొ,
శ్రీయ మిడఁజాలు మిావాక్యసిద్ధి నొంద
స్వామి నే నట్లయోగ్యుండ నేమిఫలము?. 44

గీ. క్షత్రియుఁడఁ బాండవుఁడఁ బృథాసతిసుతుండ
నను ధనంజయుఁడందు్రి, దుర్ణయత జ్ఞాతి
బలము లెడలింప రాజ్యంబుఁబాసి యడవి
నున్నపెద్దన్నముదల నిట్లుందునయ్య. 45

ఆ. వ్యాసునాజ్ఞ నిట్టివర్తనమున వ్రతం
బూనినాఁడ శ్రద్ధపూని కెలయ
నమ్యగర్చనీయ స్వారాజ్యశేఖరు
నిందు్రి నధికపూజ నెదవహించి. 46

చ. కదనము జూదమున్ సలుపఁగాఁ బిలువంబడి పోమి శాస్త్రసం
పదకు విరుద్ధమాగద, విపక్షులమాయ దురోదరంబునన్
గదుమగ రాజు రాజ్యమును గాఁదిలితమ్ములఁ దన్ను భార్య నం
దెదిరికి నొడ్డి యోడె ఘటియిల్లవె కాఁగల కారణార్థముల్ ! 47

ఉ. ఛాత్రితలతోడ నాధరణిపాలుఁడు ద్రోవది, నన్ను వీడి య
త్యాతతయామ యామినులయందుఁ గడుం దపియించుచుందు్రి, దు
ర్జాతులు చీర లూడ్చికొని శాతవచస్సుల ము న్సభన్ ధరా
నేతలమోౖిలమాకిడిన నింద్యపరాభవమాత్మ నెన్నుచున్. 48;49

చ. కులసతి సాధ్వి ద్రోవదిని గొల్వునరున్ నెటివేణి నీడ్చితేఁ
గలరె? గురుండు భీష్ముఁడును గల్గినవారలుఁ జూడ నూడ్చఁగాఁ

గలరె పటంబు లుద్ధతినిఁ? గాలుఁడు నాఁడె యొసంగఁడే సప
త్నులకును సంచకార మెటుతో్రియు నతండు తదీయయత్నముల్.

శా. ఆదుశ్శాసనుఁ డీడ్చితెచ్చునెడ సాయాహ్నర్కుఁ డావృత్తఛా
యాదుర్గ్రాహకభూజముల్ గని ముఖం బావంకగాఁ గ్రుంకు మ
ర్యాదన్ సభ్యులు పెన్‌జుగుప్సఁ గొని యాస్యంబు ల్మలంగింపరే?
ఛీ! దర్పాంధ్యు లొనర్చుకార్య మగునే? శిష్టార్హమే కాదొకో?.51

చ. పతులను పాలనక్షమత వమ్ముగ శబ్దముఁ గల్లఁ జేసి దు
ర్గతికులరీతి దారువులకైవడి నేవ్వుర మేముఁ జూడ దు
స్థితి గతిమాలి 'బావు'రని చెంపలఁ గాల్వలుఁ గట్ట నేడ్చె నా
సతి తుడువంగఁ జీరెయు నెసంగమి బాష్పము లుబ్బి పాఱఁగన్.

చ. తనువులు పొంగఁ గ్రోధములు దడ్డడలాడఁగఁ గన్ను లగ్నివ
ర్తనముల విస్ఫులొందఁ గటధట్టనముట్టఁగ రేఁగఁ జూచు మ
మ్మును గని యట్టినీచదశ బోధఁ దొలంగక దిద్దె నన్న మే
ల్గొనమున; స్ఫుల్వ శాత్రవులఁ గొట్టుట, నింద యసహ్యమౌఁగదా.

ఉ. మందిమనంబు తోయనిధిమాదిరి నెంతకలంగనేనియుం
గొంచెముఁగూడ స్వచ్ఛతను గోల్పడ; దాధృతరాష్ట్రపుత్త్రుల
న్నించినప్రేమ మాయెడల నిష్ఠురవైర మసూయఁ బెంచె నే
వించినదుష్టమైత్రి చెఱుపేకద! కూలుఁదటాశ్రయంబుగన్. 54,55

క. నిందకు జంకక, మంచిఁ జె
డుం దుల్యతఁ జూచుఁ గడుకఠోరాత్మునెదన్
జెందెడిపన్నుగడం దెలి
యం దరమా! విధివిధాన మట్టిదిగాదే? 56

ఉ. "పౌరుషవంతు నింకొకని భామ! వరింపు" మటంచొకండు "నా
యూరువుపైకి ర" మ్మనుచు నొక్కఁడు నాఁటిసభాస్థలంబునన్
ఘోరపరాభవంబు నొనగూర్చెఁ, బొగల్పెగలెత్తు నాకనల్
మాఱొనరింపకున్న ననుమానమె నాహృదయంబు మాడ్చుటల్?.

క. భూతి యడఁగె, మేటిపరా
భూతి ద్రొడరె, హరిణవృత్తి పొసఁగె నరికృతిన్

హా! తండ్రీ! మాలోపా
కే తనుర్చు సిగ్గు, చెప్పనేల హితులలోన ?.   58

గీ. శక్తి చనం జాలవంగి నిస్సార మెనయు
మిగులం దేలికయై సంభ్రమించుకతన
తృణము మానంబులేనివ్యక్తియును జూడం
జూడ నొకరీతికాదె ? విశుద్ధచరిత !   59

ఉ. మిన్నులంజొచ్చు శృంగముల మించు నగంబును దాటంజాల నం
చు న్నెఱపూన్కి జ్యాయుండుగం జొప్పడం గాతుక మేఘుండు మా
నె? న్నరుం డెంతదాంక నతినిష్ఠురమానము వీడం డంతదాం
క న్నెగడుం యశంబుసిరి, కీర్తులు మగంటిమి వాని కంతకే. 60;61

గీ. ఎవ్వం డగేసరుండని యెన్నువేళ
మొదటి వ్రేల్ లెక్కం దొలంగని పొగడు నొందు
వాండె పురుషుండు జగతిలో వానిజన్మ
మేసుమీ! సార్థకత్వంబు నెనసి వెలుంగు.   62

గీ. చూడ నందని యెత్తొంది చొరంగరాని
వనులుగల మలనే న్దాంటవచ్చు నొకట,
భవ్యమానోన్నతుం బ్రితావభాగ్యశాలి
మించునున్నతదశ నాక్రమింపరాదు.   63

గీ. చంద్రు సిగ్గిలంజేయు యశస్సువలన
నద్వితీయుండుగా నెవ్వం డమరు వాండె
వంశమెల్లను వెలయించువాండు, వాని
వలననే సార్థకతనొందు వసుధ మిగుల.   64

ఉ. ఎండినచెట్లపై నళని యేడ్తెఱ నెవ్వనితీవ్రకోప ము
ద్దండత శత్రులోకములం దారసిలు న్భువి నాతండొక్కండే
దండిమనస్వులం గను నుదాహరణప్రథ, మాని యన్న ని
ట్లుండంగంబోలు నంచు ఘనయోధులం దా నొకమేలుబంతియై. 65

మ. అలవారాశితరంగచంచలములౌ నర్థంబు కామంబున
దలంపుల్గాఱవు వాకు, వీని క్షణనిత్యత్వంబున భీతినం

ధిల నిర్వాణపదంబు నొందు కడఁకన్ నేనిందు రాలేదు, సు
కృలపు న్వైరిపరాభవం బెగచు కిన్కన్ దోఁచునే యన్యముల్?

క. పగతురకపటంబున మా
కెగసిన దుష్కీర్తిపంక మేఁ గడగంగాఁ
దగుఁగాదె శత్రువిధవా
క్షిగళద్బాష్పపగాభిషేకంబులచేన్. 67

క. అననిందు బుద్ధి చెడెనని
ననుఁ బాడితులెల్ల నవ్వినన్ నవ్వఁగ నిం
డనఘా! తమయుపదేశము
వినఁ డీతఁ డయోగ్యుఁడంచు విసువందగుఁజీ! 68

గీ. వంశముప్రతిష్ఠ నరిపంథివధ మొనర్చి
కీర్తితో నుద్ధరింపనిదే వరించు
మోక్షలక్ష్మియు నాకీను ముదము, గెలుపు
భూతి కది యంతరాయమై పొసఁగుకతన. 69

మ. కినుకన్ బల్కుటకాదు వీరవిధిసంకీర్తింతు, వంశంబు పే
రును బెంపున్ బరసంహృతంబగుడు నేర్పున్ ధైర్యముం జూపి బా
ణనిపాతంబున వైరిఁ జంపి మరలన్ గైకోనివ్యర్థుండు పు
ట్టనెలేదన్నను బచ్చినట్లెయనఁ గాఁడా! గడ్డితో పాటనన్. 70

ఉ. వైరుల గెల్వకే రుషను బాసి ప్రశాంతిని బొందువాని నే
తీరునఁ బిల్వఁ జెల్లు జగతిన్ మగవాఁడని మౌనిచంద్ర! యా
కారముమాత్రకా మగలు కారె పసుల్? ధర వీరుఁడేఁడినాన్
శూరవరుల్ సవిస్మయతఁ జూపి కదున్ వలదా! గణింపఁగన్.

గీ. సత్ప్రసంగవశంబున సంభవించు [71;72
నెవనినామస్మృతిన్ సభ నెసఁగుఁ బ్రతిభ
లెల్ల గ్రసియింపఁబడు వైరు లెవనిమెత్తు
రట్టిపురుషుండె పురుషుండు యతివరేణ్య! 73

చ. దగఁగొనువాఁడు దోయిలియుదంబుల నట్లు యుధిష్ఠిరుండు మున్
నిగదితమౌ ప్రతిజ్ఞ నరినిష్కృతిఁగోరి మనంబు నావయున్

నిగుడఁగఁ గార్యసిద్ధిఁ గొన నేన సమర్థుఁడనంచుఁ గాన ని
ట్లుగఁ దప మూనినాఁడ సురలోకపతిన్ దనియించుపూనికన్. 74

గీ. ఆపదలనున్న భూపతియాజ్ఞ సలుపఁ
జాల రెవ్వఁడు స్వార్థతన్ జాల్మఁ డగునొ
వానిచే మాయదే శుభ్రవంశకీర్తి
చెనుగుపెనుమచ్చ శశిసొంపు చెడినయట్లు. 75

గీ. వటువు, గృహి, వనవాసి, తపస్వి వరుస
నాశ్రమంబు; లపక్రమం బది యెఱుంగ
నట్టిచో ధర్మవైరుధ్య మనక, మున్న
యమరునే నాకుఁ దత్తురీయాశ్రమంబు? 76

ఉ. కాఁగలకార్యమో విడువఁగానిది గొప్పది, తల్లి దవ్వునన్
వేగుచునుండు, నగ్రజుఁడు నేత సతీయుతుఁడున్ దపస్వి స్వే
చ్ఛాగమనం బొసంగఁ డిఁక శౌర్యయుతుల్ దమయాశ్రమంబు వ
మ్మాగతి నొందొకండుఁగొన; రాజ పరాహతిఁ బాఱిపోవరున్. [77;78

గీ. ఛిన్నజలదంబు విలయంబుఁ జెందునట్లు
లీగిరీంద్రశృంగమున లయింతు నొండె
శ్రీసహస్రాక్షుపదసేవచే నకీర్తి
శల్య మెడలింతు నొండె భాస్వన్మనీంద్ర! 79

—♦ ఇంద్రసాక్షాత్కారము ♦—

క. అనునరుక్టైదుటం దన
ఘనరూపము దాల్చి బిగువుఁ గౌఁగిలి సుతునిం
గాని శ్రేయస్కర మఘహర
మును నగుభవభవతపంబు బోధించెఁ దుదిన్. 80

మ. "శివుఁడే సంతసమంద నామొదలు దిక్సీమాపతుల్ గూర్తురు
త్సవసంధాయకమై యవార్యమగు తేజం, బాత నీవేగి శా
త్రవలక్ష్ముల్ ద్రుటి నీమరుల్గొనఁగఁ జెందన్ వచ్చుసంతుష్టి" యం
చు వెసన్ శక్రుఁడు కన్మాలింగిచన జిష్ణుం దుబ్బి యగ్గింపఁగన్.

పంద్రెండవ సర్గము.

వృ. పురందరోపదేశజనితమోద మాస్యమున నటింప
నరుం డపూర్వకౌతుకమున నాఁడె పూనుకొనె భజింపఁ
బరాత్పరుఁ గృపాళు వరదు భవ్యు సూర్యశశిరథాంగు
హరున్ విధిప్రకారముగ నిరంతరాస్థ హృదిఁ జెలంగ. 1

చ. శమదమశౌచసంపద లెసంగ దినేంద్రున కున్ముఖంబుగా
విమలమనంబుతోడఁ బృథివీస్థలి నొక్కటె పాద మూని యు
త్తమజయవాంఛఁ దిండిపయిధ్యానమె మాని నరుండు సత్తపః
క్రమమున నిల్వఁ బోయె వడిగా దినముల్ నెల లెన్నియేనియున్.

మ. ఉపవాసాదుల నింద్రియోపతపనం బొక్కింతయున్ బార్థు డి
ల్లపడన్ జేయ దచంచలస్థిరత శైలప్రౌఢిమల్ మీఱ నా
తప మంతంతకు శుక్లపక్షశశిచందంబొంది వర్ధిల్లె నం
దపురూపంబుగ; నంతెఱుంగ వశమా నా ధీరసామర్థ్యమున్? 3

ఆ. కలన మదురఁబండి పలుచవులూరించు
పండ్ల కతనిమనసు భ్రమసిపోదు
తేటచలువనీటి తెన్నైనఁ జూడడు
సుకృతి సత్తపంబె సుధకదయ్య. 4

ఉ. "ఎంతతపంబుఁ జేసి"తని యింతయుగర్వము నొందఁ "డయ్యో! యి
క్కొంతయు స్వామి రాఁడె" యని యేడ్వఁడు, పూనిక సళ్ళనీయఁ, డు
ద్భ్రాంతరజస్తమంబులు నిరస్తబలంబులఁ బార్థు సత్త్వవి
క్రాంతికి దిగ్భ్రమన్ గొని పోకాలు నొనర్ప వొకింతవిఘ్నమున్. 5

గీ. మేను తపమునఁ గృశియించె నైననేమి
గెలిచె భువనత్రయోదయోజ్జ్వలత నరుఁడు
లోకహితతత్త్వవిదులఁ గల్లోలపఱచె
ధీరులకుఁ జేతఁగాకుండుతీరుఁ గలదె ? 6

చ. విజన మరణ్యమధ్య మతిభీకరశైలము నర్ధరాత్రి య
వ్విజయుఁడు తానొకండె మది భీతిల కద్రిసి మించునున్నతిన్

విజితసముద్రధైర్యుఁడయి వేది జనించుహుతాగ్ని దీప్తులన్
నిజరుచులుబ్బ నిల్వ రజని న్రిజనింగని మెచ్చు భూతముల్. 7

క. ఎడతెగనిమంత్రజప మే
ర్పడ నేకాంతమున వేదికజ్జ శిఖలకున్
నడుమఁ బరివేషభీషణ
మడరుదివాకరునిబింబమున నతఁ డొప్పెన్. 8

చ. కవచముపైన జందెముగఁ గ్రాలుచు నిక్కడియున్నవింటివై
భవమున నాపురందరునిపట్టి మహేంద్రధనుర్విభాసితం
బవుగహానంబుచే సొగసునంది సిరుల్వెనచల్లుమంచుకొం
డవరున సర్వమోహానవిడంబనమున్ వెలయించె నచ్చటన్. 9

ఆ. ఈనెవంటిమేనితో నియతస్నాన
మాడ నరుఁడు నడువ నాహిమాద్రి
గూడ భూమి నంటుకొనఁగ్రుంగు; స్థౌల్యంబు
గాదు గుణమె యిచ్చు గౌరవంబు. 10

ఉ. చేతులు పైకెఁజాఁచి గుతెఁజిందఁగనీయుని సత్త్వంబు న
ట్లాతఁ డొనర్ప నెత్తిపయి నద్భుతతేజము పుట్టి ప్రాఁకి య
త్యాతతమై దురాసదమునై ఘనరోదసి నిండి సుప్రభా
పాతమునన్ హరించె మునుపాటిలుదేవమునీంద్రమార్గముల్. 11

గీ. వలుదజాబిల్లి నిండువెన్నెలలసొంపు
బహుళముల నైన విడదు నభఃపథంబు
నిశల ఫల్గునతేజముల్ నిలిచికాఁచి
చీఁకటులమూఁక నెగిచి చీకాకొనర్ప. 12

మ. జలదాచ్ఛాదన మింతలేదు దివి స్వచ్ఛం, బైన, నుద్దండదీ
ప్తుల బీభత్సు తపఃప్రకాశకిరణంబుల్ దుర్నిరీక్ష్యంబులై
వెలయన్ సిగ్గిలి చిన్నవోయినటులై వెల్వెల్లనా భాస్కరుం
డిలపైఁ దా నొకయంశుమాలియఁట! యేపేరిమాసె నాయంశువుల్.

గీ. త్రిపురముల ధ్వంసమొనరింప దీక్ష వెడలి
చేసికన్నింతఁ దెఱవని విశ్వనాథుఁ

డనఁగ నుద్గతతామ్రజటాళిరుచుల
నెక్కుధనువ్వానునరుఁ గని యెంతు జనులు. 14

చ ఇతఁడు సహస్రనేత్రుఁ డగునొక్కొ ? వేవెలుఁగుల్లగఁ దివ
స్పతియొ? శిఖాసహస్రుఁడగువహ్నియొ? కానిమనుష్యమాత్రుఁడే?
యితరదురాసదం బయినయట్టితపంబున కేజనుండు ద
క్షతఁగలఁడంచు దివ్యమునిసత్తము లెంతు రనేకరీతులన్. 15

మ. కలదే యబ్బుర మిట్లు ? సిద్ధమునిసంఘం బోవఁగా లేని యు
జ్జ్వలతత్తాపమునన్ దివాకరుని యుష్ణత్వంబునంబోలె నీ
ళులు మేఘంబులకేగ, వగ్గిసెగ కాల్పున్ సోఁకునన్ బోలె వృ
క్షలతారణ్యము లింత కాలవు తపస్సామర్థ్య మిట్లొప్పునే ? 16

సీ. గుణసంపదల నిరాకులతకుఁ దగుగతి
యర్థాశితావిధి యైనయట్లు
షాడ్గుణ్యనీతివిస్తరణంబునకు దిక్కు
సదసద్వివేకసంపదవిధంబు
సమయకళాపాలనము పెంపుఁగన నాఁపు
సత్ప్రమాణములవిజ్ఞానమువలె
మోక్షేచ్ఛ పూర్ణత్వమును బొందుటకుఁ బ్రాపు
నిష్కామశుభకళానియతిరీతి
గీ. యర్జునోగ్రతపస్తేజ మోఁగలేని
యచటిమునిబృందములు కడునార్తి నడలి
సకలలోకశరణ్యుండు శంకరుండె
శరణమని వెండికొండవై పరిగి రపుడు. 17

గీ. భానుతేజంబు తనమోలఁ బగటిదివ్వె
గాఁ బ్రకాశించుశంభుని ఘనులు మునులె
యుదుటునన్ జూడలేక చూపోడఁ గనులఁ
గరములం గప్పి మెలమెల్లఁ గాంచి రందు. 18

క. జరిగినవి జరుగునవి యింక
జరుగఁగనున్నవియు నెవనిశక్తి వెలయు నా

దార నరయ వేఁడు యోగుల
కరుదగు నాకృతిని దోఁచె హరుఁ డురుకరుణన్. 19

గీ. ఏపు వలమునుగల యెద్దుమూఁపురమునఁ
గరతలంబాని చందనకర్దమార్ద్ర
శైలజాపీనవరకుచస్పర్శసుఖము
కలిగినట్టులు మైహాయిఁ బొలిచె హరుఁడు. 20

ఆ. ఎత్తుమంచుకొండనెత్తంబునన్ లోక
తతుల ముంచుప్రభల ధరణి చదలు
సాగరములు సకలశైలంబులున్ నిండు
వ్యాప్తిఁబూనినటుల నలరె నతఁడు. 21

(నాగబంధము)

చ. గురుతరనాగముల్ రుచులఁగూలముల న్వెలయించుభూషలై
పరఁగుచు జానుజోరురుచిఁ బంచికొన న్జగముల్ సలీలమై
దిరుగుచు సేవఁ దోరపుగతిన్ గన; రవ్యనుకారతన్ నట
త్వరుఁ డనఁగన్ లలిన్ రుజలు వ్రాలు భిషగ్భవ మెచ్చుధీరతన్.

ఆ. మంచుపోగు తెల్పు సంచాని జందెంపుఁ
బోఁగు లట్లు వలయములుగ నంస
మొనయ శేషుమేన నెసఁగించెఁ దననల్పు
నసితకిరణతతుల హరుగళంబు. 23

ఉ. పాళిఁ జెలంగుచంద్రసుమమల్ గతశేషసురాపగాజల
శ్రీల శిరోజపాళిఁ బ్రసరించుచు జాతుల యచ్చతెల్పునన్
దేలు కపాలపుంగుముదదీప్తులఁ గౌముదులై చలన్మరు
త్ప్రాళుల దూఁకి సృష్టిగురుతన్ సుషిమంబును గూర్చు హాయిగన్.

చ. వలయములౌనహీనతతి భాసిలు దీర్ఘభుజాసహస్రముల్
విలసిలు శంకరుండు తలపించె నిజాంగములన్ భుజంగముల్

వెలయ, బలాయతస్థితుల వెల్గు సుగంధధరాజయుక్తమా
మలయమహీధరంబుగరిమన్ గదలు ల్వలిగాలి నింపఁగన్. 25

క. హారునభిముఖమునకున్ మును
లరిగి తదీయాక్షిచలన మాజ్ఞగ నతులై
ఱొటెంగించిరి లోకభయం
కర మగునర్జునతపఃప్రకారం బిటులన్. 26

క. " భువనైకపురుష! వృత్రుని
నవతగు భీమాంగుఁ డొకఁడు సవితృనిదీప్తుల్
గవిసి గ్రసియించు స్వతనూ
ద్భవమా ఘనతేజమునఁ దపం బొనరించున్. 27

మ. తొడిగెన్ మైమఱు, పూని నంబుపొదులన్, దోరంపుశాటిన్ గొనెన్
నిడుపౌఖడ్గముఁ, దాల్చెఁ బెద్దవిలు, పూనెన్ జింకతోల్వల్కలం
బడలై పెన్జడ లయ్యె వేణి, కడువ్యస్తన్యస్తవేషంబు చొ
ప్పడు నైనన్ గళ యద్వితీయ మరరే! భావింప మీచిత్రముల్.

క. కదలిన వడఁకు ధరాసతి
చెదరని తన్నియతగతి నచేతనములుఁగా
మెదలనియుడువాయుగ్రహ
పదముల దశదిశలతో నభము స్తంభించున్. 29

క. ము న్నమరుల నసురులఁ జే
రెన్నికలఁ దపోవిభూతి నెసఁగినవారిన్
దన్నెఁ దల; కొలఁది నిఁక జగ
మున్నీ రగు; దుష్కరంబు మునులకుఁ గలదే? 30

గీ. ఉద్ధతిని లోకముల గెల్చుటో! నశింపఁ
జేయుటో! లేక మోక్షసంసిద్ధియొక్కొ!
వానికోరిక! యెదియైనఁగాని యిపుడు
తత్తపస్తేజమున కేమె తాళలేము. 31

ఉ. * ఓజగదేకనాథ! యిటు లోర్చి యుపేక్షనొనర్తురే! యిలన్
రాజులుదాన నీకెఱుఁగరానిది యున్నె? వరప్రదా! మహా
త్మా! జయశీల! యాపదను మాపఁగ నుంత తలంపు మిప్పుడ
వ్యాజకృతన్ బరాభవము వాపుము నీచరణైకదాసులన్". 32

క. అని మునులు మనవి సల్పిన
విని ఘూర్ణిలువార్ధి మ్రోఁత వ్రేఁగున గంభీ
రనినాదము రోదసి నిం
డ నీటు తోలుకాడ వెలిచనన్ శివుఁ డనియెన్. 33

చ. "ఎవఁ డనుకొంటి రాతని మునీశ్వరులార! సమస్తలోకసం
భవహరణైకదక్షుఁ డగుభవ్యుఁడు, మున్ బదరీనివాసియై,
భువి నవతారమెత్తిన విభుండగు విష్ణునియంశ, మన్యుఁడై
న వశమె యిట్టిప్రౌఢిమఁ గనన్? నరనామకుఁ డా యెఱుంగరే?

క. కులిశాయుధు వీర్యబలం
బులు మిగిలి సమస్తలోకముల కెడరు దిగుల్
గలిగించుపగఱ గెలువఁగ
నలఘుతపం బూని యాతఁ డర్చించు ననున్. 35

మ. నరపాలుం డితఁ డచ్యుతుండును శతానందోక్తి మన్నించి యా
సురసంఘంబులఁ గూల్చి యాచెఱల గచ్చున్ విచ్చుగా దీనులా
నరులన్ గావ శుభావతారముల నున్నా రిప్డు మర్త్యాళి నా
నరనారాయణు లీఘను ల్నిఖిలసంత్రాణైకపారాయణుల్. 36

శా. ఆకౌంతేయుఁ బ్రయత్నమంతయు సురవ్యాపారమా యెంచి యా
మూకాఖ్యుం డగుఘోరదానవుఁడు తెంపుంబూని పర్జన్యుపై
దూఁకం బోవుచునున్నవాఁడు, నియమిన్ ద్రుంపన్ మహాధాటితో
నాకందుం జనఁబోలు, రం డచటివింత న్మీరునుం జూడఁగన్. 37

పుష్పమాలికాబంధము.

* చ. అటమట గాటమై యపారపాప్మహరా! దడ మూడఁ జూడవే?
కటకట! పూట నిల్వఁగలుగ న్వగ నేర్తుమె? యీమెయిన్ మెయుల్
పుటపుట బీటవాఱ? మునిముఖ్యముదం బిదకుండ తోఁడ! యి
చ్చట పట పాటలాడ సగసమ్మ? సదాశివదేవ! రావయా! 32

మ. నరుఁ డేకాకి, సుదూరగుల్ సహజు లైన స్వేఁదు ధారాళతన్
దరియన్ గుండెలులేక పాపనిరతిన్ దా సూకరాకారియై
పరమోత్సాహముతోడ రూఢి జయ మన్ భావంబుతోఁ గైతవా
చరణాబద్ధమనంబుతోఁ జనెడి; దౌష్ట్యం బెంచునే యాచితిన్. 38

గీ. బోయనై పోయి కిటి యైనమూకరిపుని
నే వధింపంగ నపుడె తా నేయు శరము
దాన నరునకు నాకు నుద్ధతిని గలుగు
చటులమృగయావివాద మచ్చటఁ గనుండు. 39

ఆ. తపముచేత బడలి తద్దయుఁ జిక్కి యే
కాకి యైనక్రీడి కదనమందు
రేఁగి సహజ మతుల మాఁగతి భుజశక్తిఁ
జూపఁగలఁడొ తెంపుఁ జూడవలయు". 40

సీ. హరిచందనపురేఖ లంగంబులన్ ఘోర
వికృతాకృతు ల్ప్రభవింప దిద్ది
యేదుముండ్లన మేన నెనసినరోమాంచ
కంటకంబులు మేలుకంకటముగ
కలభముక్తాహారకల్లోలితాయత
పీనవక్షంబు భయానకముగ
కురులతో మెలివాఱు విరిసరుల్ ముంగలి
ముఖమునకుఁ గఠోరముద్రఁ గూర్ప

గీ. కనుల నెగలు పొగ ల్లేచుగతిఁ గపోల
ముల కలాపికలాపముల్ నిలిచి కులుక
నుఱుము బాణంబువింటితో మెఱయు మేఘు
మనశివుఁడు బోయదొరయయ్యె నాక్షణమున. 41, 42, 43

ఆ. భర్గుపూన్కి నెఱిఁగి ప్రమథులు నధిపతుల్
పరశుశూలచాపబాణతతుల
బీరమొలయ నార్చు ఘోరకిరాతసై
న్యముగఁ బయనమునకు నసువువడిరి. 44

ఉ. "నీ విటు తూర్పు పొమ్ము మఱి నీ వటు దక్షిణమేగు" మఁ మహా
దేవుని యాజ్ఞలన్ బయలుదేఱి చమూపతు లావనంబు న
ల్గ్రోవల సైనికార్భటులతో మృగయారతి మీఱ నేగుచో
నావసుధాస్థలంబు గిరు లాశలు దద్దఱిలెన్ దృతంబుగన్. 45

మ. కలగుండున్ గలిగించి యన్నిదిశలన్ గగ్గోలుగా రేఁగు సం
కులతద్రావము చేఁ గులాయములకున్ ఘోరాద్రిరాడ్గహ్వరం
బులకున్ గాక చలించి మందవిడి యంభోవీథిఁ బక్షుల్ మృగం
బులు భూమిన్, రొద లెత్త నయ్యచల "మంభో" యంచుఁ దా
[ఘూర్ణిలెన్. 46

మ. సకలోపద్రవమౌ చమూపతుల ప్రస్థానంబునన్ గ్రొల్లులుల్
మెకముల్ గూఁబలుఁ గాకిమూఁకలు, నిజామిత్రత్వమున్ జూపుతీ
రికలే కాతురతన్ స్వరక్షణకు నద్రిన్ బర్వ, డీకోలుచే
రిక లెక్కింపవు; జాతికక్ష లఱు నుర్విన్ సంఘదుఃఖంబులన్. 47

తర.ల. వెదురుగుమ్ములలోఁ దగుల్కొని పీడఁబోని స్వరోమముల్
మదికిఁ జాలప్రియంబులై సుమమంబులౌ నిజవాలముల్
ప్రిదిలి యూడునటంచ చవే చమరీమృగంబులు జీవితా
పదయు లెక్కిడ వాగణార్భటిఁ బాఱ వెందు వడంకునన్. 48

చ. అదె మృగరాజు, సైనికగణాకులరావహతాత్మబోధ ను
న్మదగజదానవాసనలు మాఁటికి రేఁగఁగ జూ ల్విదల్చి యా
పొదదరిఁ బీటవెట్టుకొని పొంకము జంకనిబింక మూని చు
ట్టు దరియుమూఁకలన్ గదుఁ గఠోరవితర్కనిరీక్షఁ జూచెడిన్. 49

మ. శతసింహంబులహోరుఁగొల్పు పృతనాసంజాతరావంబులన్
హతధైర్యంబులఁ బాఱు నాగఝటల్ దానత్వరన్ దారి గం
ధతరుల్ దంతహతిన్ బడన్ గొలకు లొద్ధత్యంబునన్ దాఁట ను
ద్ధతపంకంబులు క్షుబ్ధమీనములు నాతామ్రంబు లయ్యెన్ దొనల్.

గీ. సలద లులిమిరు లగరులుఁ జిలుకవన్నె
కొండపువ్వులు, దున్నలు కోర, నెగవు

పరిమళములును, జలువ లేర్పఱచి తెచ్చి
తేర్చె సేనల మలయుంపుదిమ్మరీఁడు. 51

చ. జడిసి యరణ్యజంతువులు సంభ్రమతన్ పడిఁబాఱఁ దాఁకుడున్
పడుపులఁ గూలి వాడుపరువంపుటనఁటులు, గోధుమవ్రజం
బడుసులు వాఱునీరు, దెగి యందము డిందుసరోజినీతతుల్,
గడుసునిదాఘతీవ్రతలగాసి యటన్ సమకూర్చెఁ బెల్లుగన్. 52

ఉ. కొండలదండలన్ గుహలఁ గుల్యల గేళివనంబులందు ను
ద్దండవనాంతరంబుల యదాయదలై చెడి వన్యసత్త్వముల్
గండఱ వేఁటలాడి బలగంబులుఁ దానును జేరె సాంబుఁ డా
దండల నేణభుక్తతృణధారుణి నానరుసత్త్వపోవనిన్. 53

ఉ. అక్కడఁ గ్రీడి కట్టెదుట నంధతమూసితకాంతి శ్రావణిన్
నెక్కొనుసాంద్రవారిదమునిగ్గున మైజిగి యొప్పఁ గోఱ నీ
సెక్క భువిన్ బెకల్చుదనుజేంద్రవరాహఘనావతారు నా
ముక్కడిమూకరక్కసునిఁ, బోల్చి బలంబుల కాఁగఁ దెల్పుచున్

గీ. ఎఱుకుమన్నీనిలత్త్రి వహించుశివుఁడు
బలములను గంగయొడ్డున నిలువఁబనిచి
మునులతోడను గతిపయజనులతోడఁ
జెట్టమాటుగ నాచెంతఁ జేరి డాఁగె. 55

పదుమూఁడవ సర్గము

—•• ❀ ••—

—♦ అర్జునుఁడు పందిని జూచి వితర్కించుట ♦—

ఉ. కొండలనైన బెండులుగఁ గోఱలఁ జిమ్మఁగలంతమేనితో
దండి వలంబు వాడి గలదంష్ట్రలఘోరముఖంబుతో నిశా
టుఁ డటఁ జేరినంత నరుఁడుం గనుఁగొంట తటస్థమయ్యె సాం
బుఁడును జెట్లుమాటులుగఁ బొంది సమస్తముఁ జూచుచుండఁగన్.

గీ. నిక్కఁబొడిచినసటల సన్నిధికి నెల్ల
పనుల విడి పర్వుపర్వున వచ్చి మాని
తన్నుఁ జూచుటఁగని గెల్పు తరమెయనుచు
నెన్ను గతి నిల్చుకిటి సంశయించి క్రీడి. 2

మ. "కదుపేమాయెనొ! గుద్దలించినకళల్ గాన్పించు పెన్మట్టె, ఆ
తిదుమారంబు వహించుమూఁపు తెలుపున్ దీవ్రింపువప్రక్రియన్
గదనక్రీడకుఁ బిల్చురీతి నెదురై కాల్ద్రిప్పులాగయ్యె ను
న్మదపున్ గోలము! గానిచోఁ బులకరింతల్ దూఁకి రా నేలకో?. 3

చ. పరమతపఃప్రభావమున వన్యమృగంబులు వైరవృత్తులన్
మఱచి సుసాధుజంతువుల మన్ననఁజూచుశుభాశ్రమంబు ని
త్తెఱఁగునఁ జొచ్చి నన్నిటి వధించుటగన్ గమకించు నాతప
శ్చరణబలంబు డించెనో? నిజంబొకో? క్రిమ్మఱ మాయయానొకో?

మ. తొలిజన్మంబున నాకు దీనికిఁ బగల్ దోరంబులై తత్స్మృతిన్
బలితంపున్ గసి దీర్చుకోఁదలఁచి యిప్పట్లన్ సమీపించెఁగా
వలయున్ గానిమెడన్ విరోధిమృగసంపాతంబు లెక్కింప కి
ట్టులు నాపైఁబడ నెత్తివచ్చుటలు విడ్డూరంబు కాకుండునే. 5

చ. అదియునుగాక, ఘోణివిషయం బెటులున్నను, నామనంబుగూ
డఁ దొలిప్రసన్నతన్ విడి హుటాహుటి హింసకు మొగ్గుచున్న ది
య్యదనున, నేమిచిత్రము, హితాహితులన్ గనినంత మేలున
మ్మదమును క్షోభమున్ దగిసి మానస మింతన యేర్పరించెడిన్. 6

మ. మునినై యేరికి నింతకీడుఁ దలఁపంబో నేను నా కెవ్వ రే
యనయం బెంతు రటంచు నేమఱు టనర్థం బేరికిన్, భార్గవా
గునకున్ మత్సరమొందు దుష్టమతి సంకోచించునే లాభముం
డిన లేకుండిన నొండ్లకున్ జెఱుపు సంధింపంగ నెందే నిలన్. 7

చ. దనుజుఁడో రాక్షసుండొ యగుఁ దప్పదు కేవలవన్యసత్త్వమై
న నలరునే యిటు ల్బలము ? నామది కబ్బురమయ్యె! నౌర! యెం
తనలుపు! మించె మేఘము ననందగు ; నెంతటి సత్త్వ! మద్రియె
ల్లనదురుఁ దత్పదాగ్రహతుల న్ననదీనదవృక్షసంక్రియై. 8

శా. సేనారావము లింతకున్మును పోఁచెన్, గానఁ జీకాకుపా
టైనట్లయ్యె, మృగాళి చెల్లచెదరై యందిందుఁ బర్వెత్తుచుం
డానన్ జప్పుడు లుప్పతిల్లె, నిది సత్యంబా ? "పురే! శాంతుఁడో
మౌనీంద్రుం?"డని సింహమాయఁగొనెనా మాద్యన్మృగవ్యాపృతిన్?

శా. ఓహో! కాఁదగు, ధార్తరాష్ట్రులెదిరి 'నేదోలాభమున్' జెంది యా
స్నేహాధిక్యపుబల్మిచేఁ బ్రతికృతిన్ జేయంగ నజ్ఞంపుదు
త్సాహంబూని మహోగ్రసత్త్వవసమున్ దర్శించి ఘోరంపువా
లాహాకారముతోడ నన్యమృగసంత్రాసంబుగా వచ్చుటల్. 10

శా. ఏమీ! యీఖలుఁ డశ్వసేనుఁడగునా ? యింద్రప్రతిస్పర్ధను
ద్దామప్రౌఢిని ఖాండవంబు హుతభుగ్దగ్ధంబుఁ గావించునాఁ
డామంటన్ దనవారుచావఁ గసిఁద్రోయన్ వచ్చెనా యిట్లు ? కా
కామాభీమహతిం గృతాగ్రహుఁ డెవండైనన్ రుషన్ జేరెనా ?

మ. ఎవఁడో యింతవితర్కమేల ? యునికిన్ వీక్షింప నన్నట్టులే
ని వధింపన్ బనిఁబూని వచ్చినటు లున్నద్రిస్థితిన్ దెల్పు, న
త్తువయున్ మొండని చాటు నంగములు, త్రుంతున్ శంకఁబోవీడి, శా
త్రవవిధ్వంసము సర్వలాభముల నగ్రస్థాయి నాబుద్ధికిన్. 12

శా. "ఓరీకుఱ్ఱఁడ ! దారిదప్పక జయం బూహించి దీక్షన్ దపః
ప్రారంభం బొనరింపు మ"మ్మనుచు నావ్యాసుండు వాక్రుచ్చె నీ
క్రూరుం డిప్పుడు విఘ్నమయ్యె నలఁతిన్ ద్రోయంగ రాదుగ్రదో
స్సారుం డీతఁడు, చంపనేవలయు నిశ్శంకప్రతాపంబునన్. 13

గీ. అనుచుఁ బౌరుషచిహ్నంబులందు మొదటి
దైన గాండివముం గొని యరివిభేద
నమున కుపలబ్ధగుణము శుద్ధమును సచివ
తుల్య మగుబాణమున్ దొనదూసి తీసి. 14

మ. గొనమున్ గాంచి గురుత్వభాసియయి నిగ్గున్ గోఁట నచ్ఛేద్యమై
ధను వానిశ్చితచిత్తుఁ బార్థు స్వబలత్యక్తున్ మహాపీడనే
ని నతిన్ గొల్చె సుమైత్రియ ట్లతఁడు పూన్కిన్ భూమి నవ్వింటిపెన్
మొన మోటించి కుదించి యవ్వలికొన న్మోపున్ దగుల్చేయఁగన్.

క. గాండివ మెక్కిడి పొదిఁగల
కాండముఁ గొని నారిఁబట్టి కదుపుచు నడువన్
గొండలు గుహలుఁ బ్రతిధ్వని
మెండుగ ఘూర్ణిల్లె నస్తమించునొ నాఁగన్. 16

మ. విలుమధ్యం బొకకై గ్రహించి శరసంవీతంబుగా నారి పి
న్నొలయన్ లాఁగి గుఱిన్ స్థిరత్వమెనయన్ యోధుండు సాలీఢుఁడై
వలయాంతర్గతిగాఁగ మున్ద్రిపురవిధ్వంసార్థమా నాత్మసో
జ్జ్వలరూపంబున వైరిభీకరతతోఁపన్ బోయ దా విస్మృతిన్. 17

ఉ. వాసుకిమౌర్వి ఘోరవిషవహ్నులు గ్రక్క ధనుస్సు సుంపుచున్
రోసము వేసమొందెనన రుద్రుఁడు నుద్దవిడిన్ స్వపాదవి
న్యాసమునన్ ధరాధరము నమ్రముగాఁగ శరంబుఁగూర్చి యు
గ్రాసురుఁడైనసూకరుమహాంగమునన్ గుఱిఁబెట్టి నిల్చెన్. 18

చ. భవ ముడిగించి వైరకృతి వాపఁగ నాయతు లైనశూలిపా
ర్థివు లిటునట్టు లొప్ప నడితెన్నున ఘోణి నశించు టబ్బురం
బవునొకొ? ప్రత్యయప్రకృతులందలి బంధమురీతి? నార! మృ
త్యువు మెడఁబట్టి గెంటెనని తోఁపదె మూకనిశాచరేంద్రునిన్. 19

చ. గమనరవంబు హస్తిభయకారణమై తన మండుమింటిపో
క మొయిలుపిడ్గుగా వెలయఁగా శితికంఠపినాకముక్తబా
ణము వినువీథి పెన్ద్రుతమునన్ బఱతెంచి పడె న్నిశాటునం
గమున నవార్యమై నలువగంటమువ్రాలును గేలిసేయుచున్. 20

గీ. బాణవేగముచే గరుల్ పఱపురవము
కొండగుహలు ప్రతిధ్వను ల్గొలుపఁ బెరిఁగి
వైనతేయునియఱపులవలె భుజంగ
హృదయకర్ణభిదంబుగా నెసఁగె నపుడు. 21

చ. హరనయనాగ్నిసంజనితమై చనునుల్కవిధాన మానస
త్వర నధరీకరించి జలదంబులలోఁ దొలికారుమెఱ్పువై
ఖరిఁ దనపింగళప్రభలు గ్రాల భయంకరమున్, మనోజ్ఞమై
యుఱికెఁ బినాకముక్తశర ముప్పరమున్ వెలిఁగించుదీప్తితోన్. 22

ఉ. ఎప్పుడు విల్లువీడి చన నెప్పుడు మూఁకునిఁ జొచ్చె నింతయున్
జెప్పఁగరాదు శంకరునిచెంగటిదివ్యుల నంతరిక్షులం
దప్పను బాదిదాపుల విహాయసచారుల నొక్కమాటె క
న్గప్పువెలుంగునన్ నిగిడి గాఁడె వరాహముమేనిలోపలన్. 23

ఆ. దివిజు లడలి కనఁగ దివ్యశరంబు పె
న్స్రుంచునట్లు కిటితమాలతనువు
నడ్డులేక దూఁటి యవనిఁ బ్రవేశించె
ఝషము నీట మునిఁగి చనువిధాన. 24

క. కోపించుయమునితర్జని
కోపునఁ బర్వములు వాడికొనఁ గలనరుపెం
దూపు శివశరముతోడనె
యేపునఁ బైకెగిరెఁ బ్రాణు లెంతయు బెదరన్. 25

గీ. అమ్ము పరమాస్త్రసంధాన మమరుకతన
నిడుపుటుల్కలు వనమున న్జిమ్ముకొనుచు
నూఱుశరములవహోరునఁ బాఱె వడిని
మంటపెన్గీటు నింగి నమర్చుకరణి. 26

గీ. మనసుతోడనె చనియెనో మనసుకంటె
ముందె చేరెనొ లక్ష్య మబ్బురము తెలుప
విడుపు తగు లొక్కపరి ననవడువుదోడరు
వడర శరము గుఱిన్ జొచ్చె గడుసుకడఁక. 27

ఆ. ఆవిరించివ్రాఁత ననుసరించుప్రయత్న
మర్హాశీఘ్రఫలద మైనయట్లు
శివశరమున నైనచిల్లిలోఁ గిటి దూఱి
నరుశరంబు విజయభరిత మయ్యె. 28

గీ. వికలియత్నంబులందలివిత్త మట్లు
లోభసంక్షయములశ్రితలోలత వలె
నలసదుర్ణయములవిజయాశ రీతి
నరహరాంబకములఁ బోత్రి నలిగి సురిఁగె. 29

చ. అటు నిటు బాణముల్ దగిలినందుననో తుదిముంపుచేతనో
కిటికి శరీరమో బయలొ గిఱ్ఱునఁ బెన్వడి సంభ్రమించె నం
తటఁ బెనుమండలంబులుగ ధారుణివృక్షము లొప్ప సూర్యుఁ డె
చ్చటఁ గనరాక పోయె నవశంబయి తాఁ జలనంబు వాయఁగన్.

ఉ. వెచ్చనినల్ల కాఱఁ బృథివిన్ బెనుదంష్ట్రల దూఁటుచున్ గడున్
మచ్చరమైనచూడ్కి క్షణమాత్రము పార్థునిఁ జూచి క్రోధపుం
బెచ్చున ఘుర్ఘురస్వనము పిమ్మట గుఱ్ఱుగ మాఱ నంతలోఁ
జచ్చెను దన్నుకొం చధమసత్త్వుఁడు మూఁకనిశాటుఁ డచ్చటన్.

చ. కలుగవె తూపు లక్షయముగాఁ దనతూణములందుఁ? బార్థుఁ డెం
దుల కిటు లమ్ముఁగైకొనఁగఁ దొందర నేగెడు? లోభమా! యటుల్
గెలిచినగర్వమా! సరి, జిగీషువు గెల్పిడుబాణ మీఁగునే?
యిలను గృతజ్ఞులన్ గృతమె హెచ్చిఁకఁ జేయఁగఁబోవుదానికిన్.

గీ. నీచుఁ బొందినయుపకృతినియతి మృగముఁ
జెంది యలు గదృశ్యత దోఁప దెందు, నిజమె,
గౌరవాఢ్యం బగుట నాత్మపౌరుషంబుఁ
జాటుకొన సిగ్గుచేఁ దలమాఱె, నార! 33

మ. తనకాంతుల్ దనకీర్తు లట్లు దిశ లుద్ఘాటింపఁగా వెల్గుదా
నిని, యోజించి నరుండు గ్రాహ్య మిది యన్ జిత్తంబునన్ "దిట్టవై"
తన నాశ్వాసము నొందునాశరము నత్యానందముల్ చిందుదృ
ష్టినిపాతంబులఁ గ్రీడి కౌఁగిలిఁ గొనెన్ స్మేరాస్యుఁడై యంతటన్.

—♦ శంకరదూతసందేశము ♦—

చ. ఉరుటునఁ దోఁచె నర్జునున కొక్కవనాటుఁడు బాణతూణసం
పద పొదలంగఁ బీనభుజవక్షము లాత్మశరీరదార్ఢ్యముం
జమవఁగ నెద్దియో పలుకునన్నలు మోమునఁ దాండవింప ను
న్మదహరిధీరయానమున, మాటలతా ప్రతిసీర కీవలన్. 35

క. తనవేషంబున కనువుగ
వినతి సమర్పించి బోయ విశ్వేశ్వరునా
జ్ఞను దెల్పె సామపూర్వక
మును మృగయాధర్మయుక్తముగ నీవరునన్. 36

ఆ. శాంతు లనుచు, మనసు సాధు వటంచు మే
త్రేజితపసు లనుచు దివ్యసాంప్ర
దాయబద్ధు లనుచు దైవసద్వంశసం
జాతు లనుచు విందుఁ బూతచరిత! 37

మ. మునులై యుండియు మీప్రభావపటిమల్ ముల్లోకముల్ ప్రాఁకఁ దే
జున నైశ్వర్యవిభూతి మేటినృపులన్ శోభింపఁగాఁ జేసి యుం
డినవార్తల్ వినిపించు మీకళలు, ధాత్రిన్ శత్రు మెప్పించి త
ద్ఘనసర్వాధిపతిత్వపీఠమున స్వాస్థ్యం బొందిన ట్లయ్యెడిన్. 38

చ. కొలిచి సమస్తసంపదలు కోటికళల్ మెఱపింప మానులై
విలసిలుమిమ్ము మాండలికవీరసుహృత్సచివాదిసంభృతా
ఢ్యులుగఁ దద్దంగజాలశుభయోగము చెప్పక చెప్పుచున్న దీ
విలసితమూర్తి సద్గుణవివేకపటిష్ఠత కిక్క గాదొకో! 39

ఉ. ఈదృశులైనమీకు విజయిత్వము బ్రాతియె? సర్వలోకజయా
పాదకులౌట వింతయె? ప్రపంచదురాసదమోక్షలక్ష్మియుం
గాదె యొకింతలో వశము? కామముఖారిరజస్తమోగుణో
చ్ఛేదకు లాశ్రయుల్గదె విశేషశుభార్థిజనాళి కెప్పుడున్. 40

గీ. తపను సిగ్గిలఁ జేయుప్రతాప మమర
సిద్ధపౌరుషు లయి కీర్తిఁ జెందుమీరు

పండిఁ జంపినమాదోరబాణ మేల
కొనఁ దలంచితిరయ్య ! సద్గుణధురీణ ! 41

ఆ. మనువు మొదలు సకలమానవశ్రేష్ఠులు
నడచునీతి కడు సనాతనంబు
మిమ్ముబోంట్లు చెఱుప మేదినిఁ దన్యాయ్య
మెవ్వఁ డనుసరించు నెఱుఁగఁజెప్పుఁడ ! 42

గీ. ఆకుమారుండు మొదలుగ నఖిలయోగ
శక్తిజితజన్మమృత్యువు ల్సత్త్వవరులు
నురువిపద్ధర మగుశీల మూని రద్ది
కాదె యస్మాదృశుల కనుకరణపథము. 43

ఉ. శీలమె పుణ్య మిచ్చి తపసిన్ దనియించు సుఖార్థ సౌఖ్యముల్
దేల నొనర్చు, యోగులకు దివ్యతరం బగుమోక్ష మిచ్చు, న
క్కాలమునందు శీలగతిఁ గాంచె నభీష్టఫలంబుఁ జెంద మే
ల్వే లగుబాట కల్గదు, వివేకుల కట్టిది త్యాజ్య మానొకో ? 44

శా. ఈ నా బాణము రూపరేఖలను నీదే నాఁగ వర్తించు నా
రా ! నే నేమనఁగల్గువాఁడ ! నిది యాహా! నాది కాదా! యటం
చే నట్టాడ భవన్మనంబుఁ గొనె నట్లేస్వామి యెవ్వారటం
చూనంబోలు వితర్క మియ్యలుగు సాహో! త్రోవ తప్పెఁగదా !

ఉ. అమ్మది నాది యన్న నది యార్చుటఁ జచ్చినపందికూడ నా
సొమ్మనవచ్చునం చుపమఁజూచి యిటు ల్పొనరింతెరి? నిష్ప్రమా
త్వమ్మునఁ దోఁచుసాధువిహితమ్మొ? మనస్సువల కెంచఁ బోలుకృ
త్యమ్మొ ? పరుండు కొట్టుకిటి నాఁగక కొట్టియు నిట్లుచేరుటల్.

ఉ. మాదోరమేటిసేఁతలను మాపును తేపు వినంగఁ బండితుల్
మోదముమీఱ మూఁగుదురు పొందువినోదరసంబుపేర్మి నం
దేదియు గేలినైన నుతియింపఁబడన్ వలయున్, బరుల్ మహా
హ్లాదముతోడ నెన్న బిడియంబున మానియు వంచు నాదలన్. 47

మ. మెఱమెచ్చుల్ సహియింపమిన్ దసపసన్ మేకోలునన్ జెప్పకో,
దరిభంగంబుల వెల్లడింపఁ, డిటఁ గార్యార్థంబుచేఁజూపె మా

దొర చెప్పన్ వలసెన్ స్వకీయగరిమన్ ; దుష్టు ల్నయాతీతదు
శ్చరితుల్ పాత్రులు కారె కారుసుమి ప్రస్తావించి మాటాడఁగన్.

మ. సితబాణంబున మాచమూపతి కిటిన్ శీఘ్రంబుగాఁ జంపుటల్
బ్రతుకన్ గల్గితి రీరు, కానియెడ దుర్వారోగ్రఘోణీశ్వరో
ద్ధతి నీపాటికి నేమి కానగునొ ? తథ్యం బెన్నఁగా, నీజవా
యతవజ్రాంగుని నొక్కయమ్మునన త్రోయన్ శక్యమే యొండ్లకున్ ?

గీ. నిలిచి మీప్రాణగొడ్డంబు మలపుకతన 49;50
మాకిరాతేశ్వరుఁడు మీకు మంచిమిత్రుఁ ;
డతనిపైఁ బగ, సుజనసౌమ్యంబునెనరుఁ
దమరు నీగతి మాయింపఁ దలఁపఁదగునె ? 51

గీ. కష్టమునఁగల్గు, నెప్డు రక్షణమె కోరు
నష్టమున కుంచు, సిరులు, హీనములుసుమ్మ
విజయశీలికి నొకమంచి వెలసి, రక్ష
కయి, శుభాంతము నిడు సుమిత్రాప్తికంబె. 52

క. ధనమును రాజ్యము నధికులు
చెనకినఁ జలియించు, నెతకి చెందఁగఁదగు మి
త్రుని మేరుధీరుఁ దనయం
తనె వచ్చినయధిపుఁ దెగడఁదగునే యనఘా! 53

గీ. విజయమును గోరి తపముఁ గావింత్రు మీరు
కాక మోక్షేచ్ఛ కాయుధకాండ మేల ?
మేటిభూపులసన్మైత్రి మించ నేని
రాదె సకలతపంబులఁ గ్రాలుఫలము ? 54

క. హరిభూమియుఁ గరిసీమయు
వరరత్నసువర్ణధరయు వఱలున్ బతి కీ
చిఱుబంగరుటలుఁగున కా
తురపడఁడు క్షమింపఁ డాజ్ఞఁ ద్రోసినవారిన్. 55

ఉ. మాయొకిమీఁదు దొడ్డదొర మన్ననకెక్క సమాశ్రయించినన్
బాయఁడు, లోభి గాఁడు తనప్రాణమునందయినన్, సహేలగా

డాయు నెవండుగాని వికటంబుగ గర్వముఁజూపెనే నస్త్రమర్
భాయుఁ దదీయరౌద్రమును భావ భరింప నశక్య మేరికిన్. 56

ఉ. కావున న మ్మొసంగి ప్లవగప్రభుఁడున్ రఘురాముఁడట్లు కాఁ
గా వరమైత్రి దైవగతిగా సమకూరినదాని గాఢమై
భావుకమై పరస్పరత వర్ధిలఁ జూచుకొనుండు యోగ్యసం
భావన, లేనిపోనిపగఁ బాటిలుకష్టము చాటిచెప్పితిన్. 57

శా. మీకున్ దబ్బరఁ జెప్ప మాకుఁబని యేమీ? చూడ మీర్త్రావసు
ల్లాకయ్యంబులకైన బాణములఁ బ్రేమన్ గోరఁగాఁబోరుగా,
మాకున్ వజ్రపరాక్రమంబు మిగులన్ మ్రిందించుశస్త్రంబు లె
న్నో కల్గున్, శరలోభమాత్రమునఁ గా దోయయ్య! యిట్లాడుటల్.

శా. ఈ బాణంబునఁగాని కాఁదగని దేమే నున్న మర్యాదగా
బాబున్ శైలపతిన్ బ్రసన్నునిగ సల్పన్ బూనుకో రేలకో!
మీబోంట్లన్ గడుమెచ్చు హేఁ డఖిలభూమిన్ గోరినన్ గెల్చి యీఁ
గా బీర్వోవదు వారితెంపు శర మొక్కం డెంత? యోజింపుఁడా!

ఉ. ఆతఁడు పండితుం డతనియార్జితమౌ ధన మస్థిరైహికా
ఖ్యాతము గాదు దివ్యము శ్రితావనదీక్షితమైత్రి, వేఁడికో
లేతటి వమ్ము సేఁత సహాయింపఁడు, దాన ఘటిల్లుదుఃఖ మ
త్యాతత మాట స్వానుభవ మట్టుల నొండ్లకొనర్చు మోదమున్.

చ. పటుచు స్వయంబుగా విషయవాసన కింద్రియజాల, మట్టులే
పటుచును బ్రేమ తా వలచుపట్టున కేయపరాధమెన్న, కా
తెటుఁగునవే బలాఢ్యు సిరిఁ దేటఁగొనన్ జవమెంపా ప్రేమయో
పటుల ఫలించు లేనియెడఁ బ్రార్థనయున్ సమకూర్చుఁ గష్టముల్.

ఆ. జామదగ్ని గాక జగముల మునులలో
నస్త్రవిదితభుజబలాఢ్యులందు
సార్థకత వహించె శస్త్రధారణ మేది
నుదుపుమయ్య వ్రేలు మడిచి యొకని. 62

సీ. విప్రచాపల్యమున సంభవించెఁ దనదు
మృగముఁ గొను టంచెఱుంగ, క్షమించు తేఁడు,

కేవలాజ్ఞానకృతవిపులావమాన
మైన సైఁతురికా విజ్ఞులైనజనులు. 63

చ. కులమును వేషముం దపముఁ గూలుచు దుష్క్రియ దీని నేటికో
వలచితి, రింకనైన నిటువంటివి మానుఁడు, "దుష్పథంబు కే
వలఁ జనుదుర్మతుల్ జయముఁ బాసి యిహంబుఁ బరంబు దూఱినా
కులమతులై నశింతు" రను కోవిదవాక్యము సంస్మరింపుఁడీ! 64

ఉ. 'చంపితిఁ బంది నే'నని దిసంతుల దబ్బఱ లాడఁగా దిటుల్
చంపఁగఁ దండ్రియాబ్దికము జన్నము పూనితి? లేది లేదె, ని
ద్దంపుధరాసురుండవుగదా పొల యొల్లవు, మాని కెందు హిం
సింపఁగ రాదు గాదె, యిఁకఁ జెప్పుమ దేనికి బాణ మేసితో? 65

గీ. సజ్జనుండవు విడలేవె చపలబుద్ధి?
నెంతకాలము దాని సహింతు రొరులు?
వార్ధి ప్రళయానిలంబునఁ బగిది దాన
గురుమనంబైన నుండునే క్షోభఁ గొనక. 66

ఉ. బోయ, యిసీ! యటం చనఁగఁ బోయెద వేమొ యసడ్డఁ జేసి, ద్రో
ణాయతశాస్త్రవేత్తసుమి యాతఁ, డనుగ్రహనిగ్రహక్షముం
డీయఖిలాద్రిసంయుతమహీవలయంబు శచీంద్రు వేఁడికోల్
ద్రోయఁగ నిచ్చలేక దయతోఁ బరిపాలనసేయుచుండెడున్. 67

మ. మునిచాపల్యము చాలు నోరిచితి నంబుల్ బూజ్యుఁడౌ స్వామి క
ప్పనముల్ జేసి తదాదరంబునను సంపద్భాజి వౌటొప్పు, మే
ల్గానముల్ గొల్పి విపత్తుఁ బాపఁగలసుశ్లోకుల్ సఖుల్ జేసికో
మనువా రుందురె? తథ్య మాతనిదె కాదా బాణ మూసేటికో? [68 ; 69

క. ఘోరాయుధసహితపరీ
వారాహితరంగుఁ డగుచు వార్ధిగఁ దగవుల్
మీఱక ధీరత నాతరు
తీరంబున నున్నరాజదేవుం గనుమా! 70

ఉ. అంబదె శ్రీవణేంద్రధనువా! యన లక్ష్మలఁ గ్రిష్మరించు, నా
రిం బరికింపు వాసుకిగరిష్ఠత బుస్సలఁగొట్టు, రెండు స

జ్యంబులుగా ధరించుకృతనాధిపు సుస్థిరుఁ జూడు, వీడు శా
శ్యంబును, వారిసఖ్యమున నందుము సర్వమనోగతార్థముల్. 71

పదునాల్గవ సర్గము.

—♦ కిరాతదూత కర్జునప్రత్యుత్తరము ♦—

ఉ. చీటికిమాటి కుద్ధతుల సింధుతరంగము లద్రినట్లు కై
రాటసగర్వవాక్యవిసరంబులు చిత్తముదాఁకఁ దాఁక లో
మీటురుషల్ ధృతిన్ విడఁ డమేయచరిత్రుఁడు పాండవుండు, మే
ల్బాటఁ జరించుసాధుజనభావము దుర్గ్రహ మాట యబ్రమే? 1

ఉ. ఉన్నటు లుండి వచ్చి పులిలోడక తెల్పినశాత్రవేంగితం
బు న్నిఖిలం బెఱింగి చలముల్ గలగుండున ముగ్ధ కర్జునుం
డెన్ని వచించెఁ గ్లుప్తముగ నేర్పడఁగా సమయోచితార్థసం
పన్నము మాఱుమాట నురువాక్కుశలత్వమునిండు నొండుగన్. 2

చ. లలితసువర్ణభూషల నలంకృతమై శుతిగమ్యమై గభీ
రలసితసుప్రసన్నపదరాజితమై పరచిత్తసాంత్వనో
జ్జ్వలమహిమాఢ్యయౌ పలుకుజవ్వని యెవ్వనికైన నిట్లు సం
ధిలునొకో! పూర్వపుణ్యకృతతేజముకల్మినిగాక మెచ్చితిన్. 3

చ. చదువరి యౌట కష్టము ప్రసంగము కష్టతరంబు రెండునున్
గుదురుట దుర్ఘటం బటులఁ గూడిననైన మనోగతార్థసం
పదలను బండితస్తుతికిఁ బట్టుగఁ బల్కెడు నేర్పు సంభవిం
పదు, తనఖండశక్తి గలవాఁ డఖిలస్తవనీయుఁడౌఁ గదా! 4

ఉ. కొందఱు శబ్దశుద్ధి యొనగూడ వినం జెవిఁగోసికొందు రిం
కం దమ కర్థగౌరవమె కావలెనంచుఁ దపింతు రొండ త్రీ
యందఱి దక్షతల్ ముదమునందఁగఁ జేయుట మేటికష్టమై
నం దదమేయగౌరవమునన్ వచియించితి వాక్ప్రపంచమున్. 5

ఉ. ఎక్కడిబోయవోయి! వచియించినదెల్లఁ బ్రగల్భమై నయం
బెక్కఁగ నిట్లు కూర్చితివి! యింతటిదక్షుఁడ వౌటచేత నే
యిక్కడ సంధిఁ గూర్పనునయింపఁగ మీదొర పంపె నిన్ను, మే
ల్వాక్కె సమస్తపాండితికి వన్నెగదా యెటువంటి సూరులన్. 6

చ. చతురత సామముల్ నెఱపి, స్వాంతవిమోహకదాన మొంచి, భీ
తి తగుల భేదముం బలికి తీర్పరివై యనయంబె న్యాయ్యమా
గతిఁ గనిపింపఁ దూపునకుఁగా గడుసుల్ నుడిఁ బల్కి తీవు, పాం
డితియును దర్కదక్షతయు నిండినవ్యాసము మెచ్చుఁగొల్పెడిన్. 7

ఉ. చింతితకార్యసిద్ధికిని జేటిటు నన్నుఁ దిరస్కరింప నం
చింతటినేర్పు కాఁడ వయి యేటికి దిద్దవా మీచమూపతిన్?
వంతల మేళ్ళఁ బాలుగొనువారు శుభంబులె కోరువారు నా
మంతురులున్ హితుల్ దొరకు మంచిఁజెపున్ వివరించి తెల్పరే?

ఉ. తూపిట లేమి నిశ్చయము, తుప్పల గుట్టల నెందు దూఱెనో
యోపిక సంతటన్ నెమకు టొప్పగుమార్గము గాని, పెద్దలన్
దాపసులన్ వ్యతిక్రమతఁ దారసిలం దగునీతి యౌనె? పే
రాపద రాదె సాత్త్వికజనావమతిన్? సువివేకివేగదా! 9

గీ. ఖాండవముఁ గాల్చి పెనుతృప్తిఁ గాంచువహ్ని
వరమునన్ గల్గె నక్షయశరధు లిట్లు
నాకసాయకములె మెచ్చ నీకిరాటు
తూపుఁ గైకొన నాసఁ జెందుదునె? చూడు! 10

గీ. మంచివారలబాట ప్రమాణమైన
దోషమే లేని మాచర్య దూష్య మగునె!
పరులనింద సనాతనవర్తనంబె!
సజ్జనులవాణి గుణమునే చాటవలదె! 11

ఉ. ఉన్నగుణంబు లేదనుచు నుండనిదోషము నున్నదంచు నిం
ద న్నిగిడించి సజ్జను నధఃకృతిఁ గుంచి హసించు దుష్టుదా
ర్ష్ట్యోన్నతవాక్యమే పదనులొప్పఁగ దా నిరుపాతికత్తియై
ఛిన్న మొనర్పదే యతనిచేతము రెండుగఁ దోఁచువెంబడిన్. 12

చ. వనముల సంచరించుమృగవారము లొక్కరి వేమి? యుద్ధతిన్
హనన మొనర్చువారి వెకదా; మృగమండలి నెల్లఁ దాన పెం
చెనె? యభిమానమాత్రమున సిద్ధమె స్వత్వము? లేనిపోని పొ
చ్చున కిటు లంగలార్చు గడుసుందనముల్ వదలంగఁజెప్పుమా.

ఉ. "సం దిడకోయి యోరి" కని సాత్యవతేయులు నన్ను సద్వ్రతం
బాదుఁ జరింపఁజేసిరి, మదంతముఁ గూర్చుదృఢైకదీక్షతోఁ
బంది మహోగ్రతం బరువువాఱెను నాపయి నొక్కకోలతో
మ్రిందె; విభూషగాదె వ్రతరక్షణ సజ్జనకోటి కెప్పుడున్. 14

మ. "తనకై వేఁట మృగాళిఁ జంపుకొను వ్యాధస్వామి మౌనీంద్రవ
ర్తనముల్ దార్కొనఁ, డద్ది వానిదయ కాదా?" యన్నఁ గానిమ్ము వ
చ్చినయీఘోణిని దత్క్షణంబున నె చొచ్చెన్ బాణయుగ్మంబు నా
మునుపే తాఁ గిటిఁ జంపెనంచు నిటులం బోరాడఁగా న్యాయ్యమే.

ఉ. "చంపినఁ జంపని" మ్మనెడు సాత్త్వికు నాయుధహీను మౌని మ
న్నింప నకృత్రిమంబు క్రియ నిద్దపుఁగీర్తి ఘటించుఁగాని యు
గ్రింపుశరంబు వింటఁదొడి క్రాలెడు వానినిగూడఁ దాల్మిమ
న్నింపఁగలారె? మిథ్యల గణించిన నిల్చునె ప్రాజ్ఞసన్నిధిన్ ? 16

చ. విడిచె శరంబు నాకొఱకుఁ బిమ్మటఁ గ్రమ్మఱఁ గోరఁ బాడియే
పొడిచి విరోధిఁ జంపి నగముల్ ఫలముల్ వెలయించె దానినా
కిడినఁగదా సమగ్రఫల మిచ్చుట ? లమ్మున లోభమింతయున్
బడఁ దనుమాటకుం గ్రియకు బద్ధవిరోధము కానుపించెడిన్. 17

ఉ. మీమొకమీఁదు నావలచు మేరకుఁ గోర్కు లొసంగునంచు నే
మో యనియుంటి, వెట్లుప్రియమున్ ఘటియించునుదైన్యపూర్ణ యా
చ్ఞాయతనార్జితంబగుధనాప్తి ? సమస్తజగత్ప్రసిద్ధశౌ
ర్యాయతకీర్తిపౌరుషబలాగతలక్ష్ములఁ గోరువారికిన్ ? 18

ఉ. చెంద నశక్యమై తెగువఁజేయు ననర్థఫలం బొసంగువాం
ఛం దిగెఁ గల్లప్రాకనుచు తెల్పునటి ; మూర్ఖజనుండు దుర్ణయం
బెందొనగూర్చు నాపద లహీనములౌట నెఱింగియున్ దమిన్
బొందు, "వినాశకాలమునఁ బుట్టెనురా విపరీతబుద్ధి" నాన్. 19

మ. శరమో? ఖడ్గమొ? కంకటంబొ? మఱి శ్రీమం బైనచాపంబొ? వీ
డౌర దేనిన్ వరియించె దానిఁ గొనిపోఁ దోఁకొంచు రమ్మాతనిం
గరమున్ నీచము యాచ్న, చాలు, జవగర్వం బొల్లు లేలా? మగల్
బిరుదు న్బింకమునన్ స్వయంగ్రహణమే ప్రేమింతు రీగాదె ధృతిన్.

శా. వీఁడా మైత్రికి? నెట్లుపల్కితి? విసీ! వేధించు మానీంద్రుఁడే
జాడం దోఁచిన హేతుహీనముగఁ, గర్జన్ నిత్యముంగూర్చు పె
న్గీడు న్సద్గుణగౌరవార్జుననరున్, సిద్ధంబు, నైజస్థితిం
జూడన్ సాధులకెల్ల శాత్రవుఁడటంచుం దోఁచదే యేరికిన్ ? 21

ఉ. వర్ణచతుష్టయంబు నిలుపంగలరాజుల మేము, చూడ నే
వర్ణము లేనిఘాతుకుఁడు వాఁడు, కుజాతి, కువృత్తి, నీచతా
దుర్ణయుఁ డెట్లు మాకతనితోఁ దగు మైత్రి? యెటు ల్గభీరతా
పూర్ణము దంతి నేస్తమును బొందఁ దలంచును గుంటనక్కతోన్.

ఉ. కుక్కలు కూసి చుక్కలకుఁ గూర్చునె విన్నఁదనంబు? తెల్విలే
కొక్కజడుం డవజ్ఞ కిటు లొగ్గిన శ్రేష్ఠమతు ల్కలంగునే?
ధిక్కృతి తుల్యవీర్యకులధీబలపౌరుషభాక్కులం దె సాం
పెక్కఁగ రాజులు న్వైరిమృగేంద్రుల కేర్పడుకక్షపోలికన్. 23

ఉ. హీనునితోడి పోరున లయించు యశంబులు, వానిమైత్రిచే
న్యూనతనొంది యల్లనఁ జను న్గుణపుంజము, లానుపాన లెం
తో నియతి న్గణించి తులఁదూఁచి వివేకి నికృష్టుఁ గన్నడన్
బోనడఁచున్, మదేభములు మూఁగెడికుక్కలనట్లు ధీరతన్. 24

ఉ. కయ్యము సఖ్యముం దగదు కావున నీరొదయందు నీవు వ
న్యాయ్యముగాఁగ నేపరుష మాడినను న్మఱుపల్క నేను బొ
మ్మొయ్యనఁగాక తూపుఁ గొనునూఁపున డాసితిరేని మూఁడు మీ
కియ్యెడఁ గోడెత్రాఁచుమణి కేగి నశించెడివానిదుర్గతుల్. 25

చ. అన విని దూత 'భద్రముసుమా!' యనుచున్ బెదిరించుపోల్కి నో
మ్ము నెగిచి శీర్షమూఁచి భుజముల్ ఝళిపించి కను ల్చిగిడ్చి తే
జోనయుఁగ 'గిఱ్ఱు'న న్మఱలి యాధనమావృతుఁడై హసన్నతన్
మునిఁ గనుచున్నవానిని జయావహతిన్ ద్రుంబకుఁ జేరెఁ జిష్ణునన్.

—* కిరాతసైన్య మాజికిం దొడరుట *—

చ. ప్రళయమహోగ్రవాతహతి భంగపరంపరఁబొంగి వార్ధి సం
కులతను హోరుఁ గూర్చు తెఱఁగుల్ వెలయన్ బృతనేశునాజ్ఞ నా
కులముగ నామహాబలము గొల్పె రొద ల్దమయాయుధాళి తాఁ
కుల నితరేతరోక్తులను గుంభిని యార్చుగతిన్ ఘనార్భటిన్.   27

మ. విజయోగ్రానిలుఁ డాచమూవననిధి న్వేణుధ్వజాగ్రాంశుక
వ్యజనంబుల్ విపులోర్మిపై ఖరుల పీవ న్పెంపుఁ బ్రాపించి మే
ఘజలాపాదితశీకరంబులును దత్తాంతారసౌరభ్యవ
ద్రజము ల్సిమ్ముచుఁ బ్రోత్సహించుఁబృతనాగ్రస్థానయానార్భటిన్.

చ. జయజయవందిగీతములు జ్యానినదంబులు సింహనాదముల్
హయకృతహేషలు న్సమదహస్తిఘటాగురుబృంహితంబులున్
రయభరితంబులై గుహలు ఱంపిలఁ జేయుప్రతిస్వనాళి కిం
తయు నెడమీక దిక్కులను దార్కొనె ధారుణి దద్దఱిల్లఁగన్.

చ. పదనుభయంకరత్వమును వత్తిలుబోయలహేతులన్ స్వసం
పదలు విశేషదీప్తుల దివంబు దిశాంతరము ల్గ్రమింప నం
దు దినమణిప్రకాశములు తుందుడు కూని తళత్తళ ల్వ్రావ
ర్చె దహనజాజ్వలచ్ఛిఖలు చిందులరేగినచంద మొప్పఁగన్.   30

ఉ. అంబాకచేత నారియొకహస్తమున న్గొని పీనపాణియు
గ్మం బిటు నట్టుఁ జాపునొడికంబున మండలమైనధన్వము
ధ్యంబునఁ దోఁచుశంకరుఁడు దా నుపరిస్థితుపోల్కి నుబ్బువ
త్తుంబుకళ న్సురోదిత నఖండరుచుల్వెలయించె శివగన్.   31

గీ. లాఘవమునకు మిట్టపల్లంబు నొకటె
వేగమున నేను నే నని వెడలుసేన
లెడము లేకుండ నిబిడతన్ వెడలుదాన
వనము లుక్కిరిబిక్కిరి వనట నొందె.   32

గీ. దండుముంపున గుంటలు నిండిపూడు
మిట్ట లింకింత మెరకలై మిన్నుఁ జూచు

సమధరల్ దానియునికి నుచ్చతను, దాఁట
నణఁగుటను జూపు మోదఖేదంబులట్లు. 33

గీ. బిరుసుఁదొడలను నారుతీవియలఁ గలఁచి
యూఁపువేగాన గంధావలేప మడఁచి
దురుసుపోకలఁ జనుగట్లగరుసు దులిపి
సేన వనలక్ష్మిదాఁటున సిగ్గుఁజెఱిచె. 34

గీ. తపముచేఁ జిక్కియుంట మదంబు చనిన
నేని దర్పంబు విడనిద్విపేంద్రులీల
సకలభూభృద్వినాశంబునకు దిశాళి
వెలుఁగ మండెడునిష్పనా వెలయువాని. 35

గీ. దొడ్డమిత్రునివలె దొనదూయుశరము
గెలుచు ననుకూలత నటంచుఁ దలఁచువానిఁ
బ్రీతిసమాప్తంబు సేయనివ్యర్థబలజ
లార్ణవముధృతిఁ దృణముగా నరయువాని. 36

గీ. ప్రతికృతియె కారణంబుగా వచ్చుముప్పుఁ
బాపునీస్థిరధను వని భయము వదలి
పవన మూఁపమిఁ దొనఁకని వార్ధిరీతి
గా నలంఘ్యగభీరతఁ గ్రాలువాని. 37

గీ. దాపుదాపునఁ బడియున్నదంష్ట్రిజీవ
ములఁ గొనం జేరుయముదీప్తి నలరువాని
సవనమున బ్రాహ్మణు ల్వెల్వ స్రబ్ధయూప
పశువు దరిఁ దోఁచురుద్రునిపగిదివాని. 38

గీ. పరులగాంభీర్యమెల్లఁ ద న్నరయ నణఁగు
నట్టిగురుధైర్యగుణవిశేషాతిభూతిఁ
బెనసికొనుపెద్దతీవెల వనము మొలువఁ
జెనకఁ జొరదానిమలవలెఁ దనరువాని. 39

గీ. బలుపు టాఁబోతుగ్రివంపుబటువుమెడయు
గొప్పగిరితట మన గట్టియొప్పునురము

వెలయు నాదివరాహంబు జలధినుండి
వెలి ధరన్ దేర్చు నున్నట్లు వఱలువాని. 40
గీ. మరకతాభలమేనితోఁ గర ముదగ్ర
మూర్తితో, స్వప్రభాజాలమూర్ఛితాన్య
దీప్తి, రవి నీటవలెన బొంది ముకురమున
నాదిపురుషుండె తోఁచిన ట్లమరువాని. 41

గీ. మేటియుద్యమము ఫలింప మెఱయువాని
నఖిలతేజస్సులకు స్థాన మైనవాని
వేసఁగి చనంగ జలభారవిపులఘనము
నరయుముదమునఁ బ్రమథులు నరునిఁ గనిరి. 42
గీ. "గెలుతు ముని నేను నే" నని పలుకుప్రజ్ఞ
లెందుఁబోయెనో? తత్తేజ మెయ్యలేక
కలఁగి నిశ్చేష్టమూర్తులై నిలిచి రరులు
నిండుతేజున నసదులు బెండువడవె? 43
ఉ. ఒంటరిఁ జేర లేనివెఱ యూఁపఁ బరస్పరసానుభూతిచే
దంటతనంబు నొందు ప్రమథప్రచయంబుల సంఘతేజ మా
వెంటనె దీటుగాఁ బెరిఁగె; బిట్టసహాయత రానిసిద్ధికై
యంటి మహాత్ము లేని కలియ న్వలెనే కడ పీతభీతులై. 44
ఆ. బోయదండు విండ్లు పోఁపిడి గఱిమ్రోఁత
'రంయిరంయి' వడి శరంబు లుఱికె
వనముకోలఁకుటలలు వదలి పక్షుధ్వని
నెగసిపోవుపక్షు లేమొ యనఁగ. 45
క. గిరిసానుగహ్వరంబులఁ
గరముఁ బ్రతిధ్వనుల హోరుగాఁ గార్ముకభీ
కరనాదం బతిరభస
త్వర నిగుడఁగ దిశలు పగులవా యనిపించెన్. 46
చ. తరులు వనంబు లొడ్డిగిలఁ దద్దయుఁ గంపమునొందఁ బ్రాంత మం
బరము దిగంతరంబులును మాటుపడ న్బెనుగాలితోఁ బయో

ధరములు మూఁగి ఘోరజలధారల రువ్వెడినాఁగ, వ్యాధయో
ధరచితబాణవృష్టులరొద లెన్ని చిల్లులుపోవ రేఁగినన్. 47

గీ. ఆఱుమాసంబులుగ దీక్ష నవిసి చిక్కి
యపుడు కయ్యంపుటుబ్బున నలరుమేన
నరునిమైమఱు వవసరం బెఱిఁగినట్లు
నల్లు దిగనాడి బిగువు హెచ్చంగ వెలసె. 48

ఉ. రోదసియెల్లఁ గ్రమ్మ తగరు ల్గిరినట్టులు తాఁకవచ్చుబా
ణాదుల, రోషపావకమహాద్యుతి కన్నుల నుల్కలట్లుగాఁ
గాఁ దదనీకినీనిధనకాలినిరీక్షణఁ జూచి గాండివం
బాదట నూఁపె 'వచ్చెసమయం' బనిపేర్మిరణఁ గొల్వుకై వడిన్. 49

ఉ. దిక్కులు మూఁతఁబొందె రవిదీప్తులు బాహ్యమునందె డిందె లో
నక్కడిగాలిలో సుడు లనంతపరంపరఁ జెందెఁ గంపముల్
నెక్కొన శైలయుక్తధరణిన్ వణఁకు ల్దలచొందెఁ బౌరుషం
బెక్క యుగాంతరౌద్రిత మునీశ్వరుఁ డంపజడి న్గడంగినన్. 50

ఉ. చంపుదు నేను నే ననుచు శాత్రవు లొక్కతఱిన్ నిగిడ్చి నా
యంపఱ యోగ్యకాలమున కందనియత్నమురీతిఁ ద్రోవనే
తుంపులు తుంపులయ్యె ఘనదోర్బలముక్తకిరీటిబాణముల్
తెంపునఁ దాఁకఁ దచ్ఛకలదీపితధారుణి మిణ్గురింపఁగన్. 51

—* అర్జునవిజృంభణము *—

మ. పరదుర్జేయములై విపద్ధరములై ప్రౌఢంబులై దూరగ
త్వరలై భూరిఫలంబులై తగుశరోపాయంబుల న్స్వపిత్రా
పరమ ల్పెంపొలయంగ శాత్రవచమూవారప్రయుక్తాంబక
త్కరముల్ నుగ్గువడంగఁ బాండుసుతుఁ డౌద్ధత్యంబుఁ జూపించినన్.

ఉ. తుంపర జల్లు వాన తెఱ తోరపుటుప్పెనముంపునా వడిన్
దెం పగుపింపరాక పఱతెంచుశరంబులజన్మభూమి యా
గుంపులు భూమియో! దివియొకో! నలుదిక్కులో సూర్యబింబమో
దింపనిచాపమో! నరునిదేహమొ! యంచుఁ దలంచుఁ జెన్వెలన్.

ఉ. సేనలమర్మము ల్దగిలి చిల్లులఁజేసియు వానిఁ జంపఁగా
లేనికిరీటిబాణములు లేఁతఁదనంబున సిగ్గునొంది మో
మానతరీతి వ్రాలఁగ హిమాద్రిఁ జొరంబడె, 'స్వామియాన, యి
స్సీ! నెటి మాటె' నన్నొగముచెల్లనిభృత్యుఁడు డాఁగుకైవడిన్.
క. తొలియమ్ములగణవర్మం
బులఁ గలిగినతూట్ల జొరవుపోములు ములుకుల్
కలఁపరుగదె సత్పురుషులు
కలిగించినపీడ పీడఁ గలిగించుటచేన్. 55
గీ. ప్రమథులం దెంద తొందరఁ బఱుపుఁ గొనిరొ
యందఱిని నంతదాఁకఁ దా మరిగి చంద్ర
కిరణములు పద్మముల ముడిఁగించురీతి
నరుశరంబులు తాఁకి భంగంబుఁ గూర్చె. 56
క. గుఱిఁదప్పక వ్యర్థముగా
కురుతరవిక్రాంతి శ్రమము నొందక బాణా
లరిమారకపాతంబుల
మఱిఁగి పురిఁ గిరీటి కడ లమర్త్యుల కొసఁగెన్. 57
గీ. రవి యొకండైన నంశువిక్రాంతికలిమి
నందఱకు నన్నిరూపుల నలరుకరణి
ముని యొకండైన బహుశరములను బఱపి
ప్రమథులందఱ కన్నిరూపములఁ గ్రాలె. 58
మ. అతికోపంబున నేయువేగమున నిం దం దెల్లెడన్ ద్రూఁకు నా
యతిబాణౌఘము గ్రీష్మసంజనితవాత్యాఘోరమై వ్యాధసం
తతి ధూళిక్రియ సంభ్రమింపఁగ నితాంతప్రౌఢిచే నందనా
హతవిక్రాంతిఁ బరాక్రమించె సకలవ్యాపారలుంటాకమై. 59
పంచచామరము. "తపోబలంబుచే నదృశ్యత న్నరాళి నీదృశో
గ్రపాతము న్ఘటించునో? దురంతమాయఁ బన్ని మా
యపారసాధనోత్కరప్రయాణ మాపి క్రమ్మఱిం
చి పంపునాతపస్వి?" యంచు సేన బిట్టు భీతిలెన్. 60

ఉ. కాక "తపస్వి సాధు"వని "గౌరవనీయుఁ" డటంచు భక్తిపై
పోకఁ "దదుగ్రకోపమున శూన్యత నొందమె?"యంచు భీతియుఁ
బ్రాకఁగ మాపయి క్షరవర్గము మాపయి నిట్లుదూఁకునో?
లేక మహాబ్ధిభంగములలీల నొకం డిటు లేయఁజాలునే ?. 61

గీ. "జయ మెపుడుఁ గాంచు బాణవర్షంబు నెప్డు
డాఁపు భువనంబు లెల్ల సౌఖ్యంబు మరల
నెప్డు డొందునొ" యని తదహీనసాయ
కాభిహతి నొచ్చి పగచు బోయలబలంబు. 62

సీ. క్రోధమున సామసాధ్యంబు కూలునట్లు
మదము రేఁగఁ బ్రియంబులిక్క మాలునట్లు
దుర్విధిఁ బౌరుషంబులు తూలునట్లు
నరునిచే బోయబలమెల్ల నలిగిపోయె. 63

గీ. ఖరకరకరోష్ణతప్తోదకములు క్రాఁగు
వడిని గుండ్రింపుదిరుగుడువడువిధమున
నరునిఖరశరనికరసంతప్తసైవ
బలము లచ్చటఁ గలగుండువడియె మిగుల. 64

క. ఆమంద వదలి జయుల
శ్రీమహిళ నయంబు భయముఁ జిందఁగఁ జేరెఁ
భూమండలంబు బాణ
స్తోమంబునఁ గప్పు గుడు ౹ఁ. 65

పదునేనవ సర్గము

—* పాఱిపోవు కిరాతులకు సేనానియుపదేశము *—

గీ. పిదప నట నటదుగ్రీష్మభీషణమున
మునిఁగి మునిగితి భూతము ల్గొనియె వణఁకు
నడలి నడలిన తడఁబడ బడుగుసేన
లాన లానక పకపక నరిగె సురిగి. 1

ఆ. భయము సంభ్రమంబుఁ బ్రాణభీతియు రేఁగఁ
బాఱె మూఁక లచటిపతిని గనక
గడ్డముప్పు లడ్డకత్తెరలై మూఁగఁ
దత్తఱింప కెట్లు తాళు మనము. 2

గీ. ఆశ లడుగంట మునికోల లంటి గెంట
గెంటనము లింక సేన లేగెం గడంక
డంకతన మీఁగువారిపైఁ గింక లేగ
లేగడుతు జాలి నరుఁడు పాలించె నోలి. 3

చ. అలఁతులు మూఢులై యెదుర, నాదుడుకున్నరి దిగ్గమాత్రకే
నిలుతురు పోర శ్రేష్ఠు, లతినిష్ఠురకోపముఁ జూపఁబోరు, వా
రలకు వినోదమూ నది భరం బగుకార్యము కాదు గాన, దీ
ను లయినకతుల్గఁ గడు ననుగ్రహ మూనుటె దారి వారికిన్. 4

శా. ఆయాకారము భీకరం బొకట వి ల్లంబు ల్మఱొంట న్నిశా
తాయగఖడ్గ మికొక్కచో మెఱయ యానాయానరూపాజిచా
రాయాసంబుల శౌర్యాఢ్యుడై పబల మత్యంతంబుగాఁ గార్త్రికే
యాయోగచ్ఛిదదర్పుఁడై నరుఁడు జన్యంబందు శోభిల్లెడిన్. 5

గీ. జడుపుఁ దడఁబాటుచేఁ దొడిఁబడుచు నుఱుకు
బోయపందలవెంబడి న్బోవు పార్థుఁ
డల్లనల్లన, నెందు మహాత్ము లవయు
వారి నవయించుమక్కువ న్బదరుగాదె. 6

ఆ. ఓడి పాఱుసేన కొక్కింతభిన్నుఁడై
మేను సగము మలపి మేలమునఁగ
స్థిరయశోధరుండు సేనాని యాయగ్ర
భాగమందు నిలిచి పలికె నిట్లు. 7

గీ. "పోకుఁ డాఁగుఁడు డాఁగుఁడు పోలుపనియె?
యాటకద కదనంబు మీ కందఱకును
సోఁకుసోఁకులమూఁకఁ జీకాకుపఱచు
నసమ మస మఱ గణము లెట్లగుదు రింక. 8

చ. మగతన మింకిపో బయిసిమాలి వృథా పరువెత్తుమి మ్మిసీ!
నగియెదు మీరు తాల్చినకనద్ఘనఖడ్గము లుగ్రరశ్మిమం
తగతుల నిమ్మడిన్ దళుకునన్ మిఱుమిట్లిడు గాంతు లీనుచుం
దగవె యచేతనంబులకుఁ దక్కువమై చెడి పాఱిపోవఁగన్. 9

ఉ. మ్రోఁగుశరంబు నాటుకొనఁ బోటరి పోటరి గుల్మపాళులన్
దాఁగునరణ్యసత్త్వములదారుల దారులఁబట్టి పాఱ నే
లాగునఁ దీఱు నంగవికలం బనలం బనఁ జిత్త మేర్చుదు
ర్యోగము దుర్యశంబు? వినరో! కనరో! కన రొప్పుదేఱనో?. 10

చ. తొలఁగని యేమహాపద యెదుర్కొనె నీగతి సాహసించి మీ
రలు పరుగెత్తఁ? గీర్తిపస వ్రాలుట గొప్పతనంబు డిందుటల్,
పలుచనమాట, త్వాదృశులచాటయె? నిల్వుఁడు నిబ్బరించుకొం
డు, లలితగౌరవంబును గొనుం డరి నోర్చి కలంచి క్రిమ్మఱన్. 11

చ. ♦ అసురుఁడు కాఁడు నాగపతియైనను గాఁ డొకకొండయంతరా
క్షసుఁడును గాఁడు నూత్నతరసాహసుఁడౌ ధరణీశుఁ డైనరా
జసుఁడును గాఁడె! రజ్జువు భుజంగముగా భ్రమఁ గాంచినట్లు సా
ధ్వసమున గచ్చువిచ్చగుచుఁ బాఱఁగ నేమిమునింగె మీ కిటన్.

ఉ. మెల్లఁగ మెల్లతోఁ బసుల మీటుకృషీవలుపోల్కి వానియం
బల్లన నూఁపుచున్ వెనుకయై యరుదేఁ ద్రిపవీడి పాఱు మీ

గోమూత్రికాబంధము

కం. ♦ ఉరగుఁడో! దైత్యుఁడొకో! చిర । తరదనుజుఁడొకో యజేయధరణీవరదో
స్సరుఁడొకొ నిత్యుఁడొకో! పర । హరమనుజుఁడొ! పాయు కేయు నరయన్ వలదో!

రల్లరిపాలు కారె! పసులైరి గణాధిపులంచు లోకమం
దల్లుకొనంగ శక్యమగునా! తలయెత్తఁగ మీకు నవ్వలన్. 13

ఉ. హీనుల గెల్వఁ బ్రజ్ఞయగునే? గెలువంబడఁబెంపె? పో రిటు
లాని లగెత్తుకంటె నధమస్థితి కల్గునె యట్టిచోట? సే
నానియు నేత యోడిరొకొ? నల్గి కృశించెనె వైరి? మల్లఁ డో
సైనికులార! నల్దెసల జానటె పాఱుట వీరధర్మమే? 14

గీ. బ్రతికి చెడుకంటెఁ దగుఁ జెడి బ్రతుక నెందుఁ
గుణవిహీనుండె మేల్భ్రష్టగుణునికంటెఁ
బాదపుత్రాలూఁడిపోయినభూమికంటె
పట్టిబంగరునగ చెన్నుపట్టు కాదె. 15

చ. ♦ వడిగల తేర్లొ? ధారఁగొను వాజులొ? ఘీంకృతిసేయు నేన్గులో?
తొడరుపదాతులో? వెఱచి త్రోవలు పట్టఁగ నేమిపోఁకె? నా
క్కఁడు బదుగుర్దపస్వి, పురిగట్టినకండలజోదు లయ్యుఁ బో
టుడుగుచు నిట్లు వెన్నిడునయోగ్యత మీరొక రింత యెంచరే!

చ ఖరకరునెండవేడి నుదకం బివురన్ దిగదాఁటరాని పె
న్పొరద హ్రదంబుచె న్నడుగుపోలిక వైరిపరాక్రమంబుచే
సురిగినపౌరుషంబున మాసుం గిడుదుర్యశ మబ్బ నెట్టిము
ష్కరజనులైన సేవపడఁగా విడఁగాఁ జెడు గూనదే మిమున్. 17

గీ. వేత్రశాకకుజాగ్రంబు విమతదుర్గ
మంబు నగమని దశదిగ్జయంబుఁ గొనఁగ
నేగుచుంటిరె? దివి దితిజేంద్రకోటి
మీటుమీ కిది భరమె? వనాటులార! 18

ఉ. కావఁగ నేరు తేరని పౌకాలుదు మందురె? యెందు సువ్రత
శ్రీ విడుపెండ్లముల్ మగఁడురీతిఁ జమూపతి కొండగట్టుగా

♦ గాయత్రీచ్ఛందోవృత్తము. తేరులఁదేజుల। గొరులఁ గాలురు।
తేరుల? తేజుల? । గొరుల? కాల్వుర?

అనఁగా, తేరులఁదేరుల? = అదరురథములా?, తేజులఁదేజుల?=ప్రతాపవంతము లగుగుఱ్ఱములా?, గొరులగొరుల?=కపటము గలయేనుఁగులా? కాలురు కాల్వుర?=కాళులం త్రొక్కము లగుకాల్బలములా?

మీ వెఱ లెల్లఁ బాపి విధి మీఱుట లెంచక రక్షఁగూర్పఁ దా
నై విడిసెన్గదా ! యెఱుఁగరా ? తద మేయధురంధరత్వముల్. 19

శా. ఓహో ! యూథపులార ! మంథనగ మట్లుగ్రారివారాసులన్
బాహుప్రౌఢిఁ గలంపరో ! పగతుఱ న్భగింపరో నేర్పునన్ ?
భీషః వెట్టఁగ ఘోరతం దవులరో? పృథ్వీశు సేవింపరో ?
వ్యాహారంబుల, రక్తి, నాదృతిని, ధార్ష్ట్యంబందుఁ బేర్గాంచరో?20

చ. దివిజుల మించుమీ యెదుట దీటె నరుం డొకఁ? డేటి కన్నఁడున్
దవులనిజంబు పోఁకె మిము? దర్పము వెం పభిమాన మిట్లు చూ
ఱవిడుచు టేల? మీగుణపరంపర లెం దరిగెన్ ? జుగుప్సితం
బవుగతిగాఁ బలాయనము నందికొనన్ మది సిగ్గు గల్గదే ? 21

చ. అమరులె కారె; వైరిఁ గనరా? భయ మింతయు లేక శాతఖ
డ్గము వరియించి తేజమునఁ గగ్గక దివ్యతరాజిరంగభా
రము వహియించి యెట్లు నికరంపుజయంబున నున్న వాఁడొ! మీ
యమరిక యట్టు లుండవలదా! వెస దానిని మించకుండినన్. 22

ఆ. పోరుటంగి వెలుఁగ భూరితేజంబుచే
నురము పొంగు లెగసి యొప్పఁ జిలుక
కఱకువాఁడికత్తి కదను ద్రొక్కఁగఁ గాళు
లూఁది నిలిచెఁ గనుఁడి యుద్ధభూమి. 23

చ. తలఁపున లేదె మీరు మును దారుణయుద్ధములన్ రథంబు దా
రులు చెడ గుఱ్ఱము ల్పడఁ గరు ల్గిరులట్టులు మ్రొగ్గి నెత్తురే
ఱుల వెలిగ్రక్కఁ జూపినయరుంతుదశస్త్రకళాకలాప మా
చలము బలంబు జ్ఞప్తిఁగొని శాత్రవు నొంచుఁడు కాంచుఁ డున్నతిన్.

ఉ. అమ్ములఁ గ్రమ్మి క్రమ్మి యుపహాస్యము లాడుచు దొమ్మిఁ జిమ్మి పెన్
రొమ్ములఁ దాఁకి దూఁకి సురరోధకులన్ జవసోఁకి యేకి ధై
ర్యమ్ములఁ జించి నొంచి భువనాళులఁ గీరితి మించునంచు నా
డెమ్మును మంతునింత ప్రకటింపరె పెంపరె మీప్రసిద్ధతల్. 25

చ. మఱచితిరెట్లు మీరు రణమధ్యములన్ దొలి వైరికంఠముల్
దఱుగఁ జలించు మొండెముల దండడికి న్బెదరొంది తత్తడుల్

పఱచుచు గౌతుల న్దెలివిఁ బాయఁగ నేలకు ద్రొబ్బి మారుతుం
డుఱుక ధ్వనించుచిత్తదానవహారునఁ గ్రిమ్మ్రుతి డాసి చచ్చుటల్.
ఉ. విస్మృతిసోఁకెనే కదనభీరువులేని విరోధిసేనలన్
విస్మయమెక్క నుక్కుపొలివీకున దాఁకఁగఁబోరు బొబ్బలన్
సుస్మితి హేలగా మునుపు చూపినమీజగడంబుడంబు, శ
త్రుస్మయవృద్ధిగాదె చెడి త్రోవల డొంకలఁ బట్ట మీరిటన్. 27
ఉ. ఉగ్రతరాసురాహవపయోనిధుల న్బహుశాస్త్రశస్త్రవా
తగ్రథితాయతప్రళయదర్పితమేఘసమూహవర్షధా
రాగ్రముల న్బ్రతాపమహిమాంచితసుస్థిరయుద్ధబద్ధనౌ
కాగ్రమదివ్యకీర్త్యతిశయం బిటు లారడిపుత్తురే యిటన్? 28
చ. అని కులగౌరవంబుపస, వ్యక్తులపూర్వవిశేషపౌరుషం
బును, జనతాపహాస్యముఁ, బ్రభుప్రియభంగము జూపి చెప్పఁగం
దనిపురికొల్పుమాటలకు నొవ్వక చివ్వకు మళ్ళ కార్తితెం
పునఁ బరువెత్తుమూఁకభయము ల్చెఱున వ్వాగుపన్ హరుం డటన్.
చ. మునిశరదావవహ్నిపరిభూతిఁ దపించి త్రపస్గృశించి తొ
ట్రిన వెను చూపిపాఱు ననిరుద్ధుల కుత్సవకృత్సుధాభిషే
చన మన శంకరుం డనియె "జం కెడఁబాయుఁడు, పాఱిపోకుఁ"డన్
ఘనజలదస్వనాధికవికస్వరసుస్వరధీరవాక్యమున్. 30
గీ. సెలలబాధయు, నోడినసిగ్గు, సెలలఁ
దఱుముఁ దఱుచుగణాళిచిత్తములఁ దఱుము
సమయమున భీతిగదిరి వాక్సమితిసమయ
శంకరోక్తి యడంచె నా జంకు శంక. 31
గీ. పరశరాంభోధి దుస్తరభంగిఁ గవియఁ
దేలి మునుఁగుచు మునుఁగుచుం దేలుగణము
లవలిగట్టునఁ బొల్చినహరునిఁ జేరి
ప్రాణభయ మేగ భక్తిం బ్రపత్తి మనిరి. 32
ఉ. ముంగలిప్రొద్దుచే వెనుకఁబొల్చెడినీడను వృక్షమట్లు దీ
ప్తాంగుఁడు శంకరుం డభయహస్త మొసంగి పిఱిందిసైనసే

నాంగము లొప్పమీఱ సమరావని కున్ముఖుఁ, డయ్యె నాశ్రితుల్
మంగళకృత్కృతజ్ఞతల మాటికి గీతములన్ స్తుతింపఁగన్. 33

—♦ శంకరార్జునుల శరయుద్ధము ♦—

చ. రణితపినాకుఁడై ప్రళయరౌద్రిత నర్జునుపై ననేకమా
ర్గణముల నేసఁ జేయునెడఁ గల్గినఘోరరవంబు లోకమా
రణపరతంత్రశక్రకుధరస్ఫుటనస్వనమట్లు రేఁగ ది
గ్గణమట ఘూర్ణిలెన్ బహుళఘుర్ఘురినాదము లుప్పతిల్లఁగన్. 34
గీ. విజయవిశ్వేశభీమసంవిత్క్రియంబుఁ
జిత్రసంస్థాచలాకృతిస్థిరత దరిసి
ప్రమథగణములు విడ్డూర మమరఁ గనిరి
చిత్రసంస్థాచలాకృతిస్థిరత దరిసి. 35
గీ. కడిఁదిజతనంబునల నాటు గలుగుకతన
వింటిమొనగాఁడు వెడబేసికంటివాఁడు
కట్రిములుకులబారు కంగారుపఱిచె
గడుసుటంపజడిన్ బడిన్ బడి నడర్చె. 36
గీ. సాయకంబులఁ బ్రాణావసాయకములఁ
బాపఁదాల్పురణక్రియన్ బాపఁదాల్చె
శిక్షచేతను ఘనరణశిక్షచేత
నర్జునుం డాజికి ద్రిశోభార్జునుండు. 37
గీ. చూచి చొచ్చి చేరి రేచి చిచ్చై చార
చారురుచి రచించి చీరి చీరి
రాచచర్చ చెంచ ! రారోరి రారంచు
రాచె రచ్చ చెచ్చెరన్ జరించి. 38
మ. నెఱి గోరోజనవార్ద్రధూనపటు గాండీవప్రచండత్వరన్
శరసంధానవిమోక్షణాంతరరథిన్ శంపానురూపాభ చే
కుఱ బీభత్సుఁడు విక్రమింపఁ బ్రళయార్కుం డుల్కతో నొప్పునొ
ప్పు రహిన్దత్కళ వెల్గె నప్పగిది చొప్పున్ వైరు లగ్గింపఁగన్. 39

చ. నిబిడవినీలనీరదఘృణిప్రచయంబులు సూర్యభానుజా
లబహుళకాంతిగౌరవముల న్మసుఁగొంది తిరోహితంబులౌ
సొబగు ఘటిల్లె న త్తఱిని శూలి నిగుడ్చుశిలీముఖాళిపై
గబగబఁ బార్థుఘోరవిశిఖంబులు దూఁకి యడంచి కప్పినన్. 40

గీ. సాంద్రశరవృష్టి విజయుండు సవితృపథము
మఱుఁగువడఁజేయ ముక్కంటి మహితబాణ
పటలములఁ దన్నిరోధంబుఁ బాపె ; సూర్యుఁ
డాత్మకిరణాళి హిమముఁ బోనడఁచురీతి. 41

ఆ. కరము నభయదములఁ బరిపంథిభీప్రద
ప్రదరముల మయూరరమ్యపక్ష
పక్షకముల హరుఁడు పరుఁ జంపఁ, డనిఁ గడు
గడుసుటడరు విడఁడు కనికరమున. 42

చతుర్థపదగోపనము :-

ఆ. మెఱుఁగుపురులఁ గరము మేలిమి కోలల
బార్లమేయరవము పాటిలంగఁ
జెవులు వగులఁ దఱచుఁ జెంద రోదసి నిండు
మెఱుపుగముల మేటివఱద నిండు. 43

కందద్వయగర్భితచంపకమాలిక.

చ. ♦ గడుసరిగాఁగ శంకరుఁ డఖండరవం బడరంగ నచ్చటన్
ముడినరుదార బాణముల ముంప రహిన్ దనశస్త్రచండిమల్
జెడ జాఱురున్ ఘటిల్ల నవశత్వర నొందక డిల్లవోక తాఁ
గడుదురుసున్ వహించి సమకట్టె రణంబున శాయతార్భటిన్. 44

గర్భితకందద్వయము.

కం. సరిగాఁగ శంకరుఁ డఖం । డరవం బడరంగ నచ్చటు న్ముడి నపుఁ దా
నరుదార బాణముల ముం । పరహిన్ దనశస్త్రచండిమల్ చెడజాఱురున్.

కం. జాఱురున్ ఘటిల్ల నవశ । త్వర నొందక డిల్లవోక తాఁ గడుదురుసున్
దురుసున్ వహించి సమక । ట్టె రణంబున శాయతార్భటిన్ గడుసరిగా. 44

అర్థత్రయవాచీ.

గీ. అతఁడు జగదీశరణయుక్తుఁడై సుధాసి
తుండునై హరికాంతుఁడై దండి మెఱయ
దానవర్షి కృతాశంసుఁడై నరతన
నాగరాజసమప్రభ న్దనరె నచట. 45

చ. జలనము వమ్ముగాఁగఁ దనశస్త్రచయం బొకబోయవానిచేఁ
బ్రతిహతి నొంద ముమ్మర మవార్యమునై మది రేఁగురోష ము
ద్ధతి సకలాంగకంబుల బయల్పడె నిస్తులదావపావకా
యతకళఁ బార్థునింద్రియములం దభినూత్నరుచుల్ ఘటించుచున్.

నిరోష్ఠ్యము.

గీ. అధికగోషోత్థకాంతుల నన్నిదెసల
నినుచుచున్ రాగిజడలతో నిలుచునరుఁడు
కాలునోషధికాగ్నిశిఖల్ చెలంగఁ
దనరునగరాజు చెన్నునఁ దారసిల్లె. 47

ఉ. కాండపరంపర ల్సతముగాఁగ సహస్రముగాఁగఁ గ్రీడి మా
ర్తాండకరంబులట్లు జవదర్పముల న్నిగిడింప సాంబుఁడు
ద్దండత నన్నిటి న్బ్రతిహతంబులఁ జేసి యమూరకంబులై
యుండియు ఘోరమూర్తులయి యొప్పుఘనాంబకపాళి నించినన్.

చ. ప్రళయనిదాఘచండతరభానుసహస్రముఖాగ్నిదీప్తులన్
దళముగఁ బైఁబడన్ దొడరుదర్పకహారిఖరేషువృష్టికిన్
గళవళమొంద కాఁపుకడఁక న్విజయుం డడరించె నం దన
ద్గళశితసాయకాంబుదపరంపర ధారుణి మూఁతఁ జెందఁగన్. 49

గీ. ఘనతరార్జునబాణపూగములఁ బిదప
శివకళాసారవాణముల్ చీలఁబాఱ
ఘనతరార్జునబాణపూగములఁ బిదప
శిపకళాసారభాణముల్ చీలఁబాఱ. 50

ఉ. ఈగతిఁ దివ్యపాతము లనేకములు న్మహిమాంచితంబులై
మూఁగుకిరాతనాథునియమోఘశరౌఘముల న్జలాచల

శ్రీఁ గొని యాఁగఁ జేయువశి చెన్నున నన్నరుఁ డందు నెందుఁ దా
నై గడితంబుగాఁ గొలిపె నర్బుదముల్ మునిరాట్స్వరూపముల్.

గీ. మన వికాసత జగతీశమార్గణములు
మనె వికాసత జగతీశమార్గణములు
మన వికాసత జగతీశమార్గణములు
మనె వికాసత జగతీశమార్గణములు. 52

మ. శివశౌర్యాతిశయంబు చేత జయలక్ష్మీవాంఛ రెట్టింపఁ బా
ర్థివసూనుండు ప్రకోపితోగ్రబలుఁడై దీపింప రుద్రాంశవాఁ
డవు మర్మంబు నెఱింగియున్న మును లే నాశ్చర్యరోమాంచవి
ప్లవసమ్మోహితు లైరి యన్యులగతు ల్పల్కంగ నేలా యిఁకన్.

పదునాఱవ సర్గము.

—♦ అర్జున విషాదము ♦—

ఉ. " వాడిమగంటిమి న్నెఱపి వాఁడిఁగ నీయ కసాధ్యసంగర
క్రీడ నజేయుశం దొడరుఁ గ్లిష్టచరిత్రుఁడు పైకిఁ జూడఁగా
వీఁ డొకచెంచు చుంచు హరివీర్య మెదుర్చుట యయ్యొ" నంచు నా
క్రీడి రుపాద్భుతాహతులఁ గ్రిందును మీఁ దవుచుండె నచ్చటన్. 1

ఉ. "ఘీం"కృతిఁ, బీనహస్తములు గిఱ్ఱనుచుండ నకాలమృత్యుదం
ష్ట్రాంకకఠోరదంతసహితాయతకుంభము లూఁగ ఘోరగం
డాంకమదప్రవాహము లనర్గళతం బ్రవహింప యుద్ధవీ
రాంకుశచోదితాద్రిసమహస్తులు రా వసదైతి నేటికో ! 2

మ. ధ్వజరత్నంబు లినాభలన్ గుడుసుఁ జెందన్ మింట భిన్నప్రభా
వ్రజమున్ గా లిఖియింప ఘంటికలుఁ జిత్రధ్వానము ల్సేయ నే
మిజరావంబులు నీరదధ్వనుల మేల్మిన్ మీఱఁగా ధారుణీ
రజముల్ రేఁగ మహారథౌఘములునర్ రా వేల యిల్లైతినో ! 3

శా. కుంతశ్రేణులె యూర్మిమాలికలుగా గొబ్బిళ్ళుగా నాడుచుం
గంతుల్వారెడి శుభ్రపుచ్ఛములె ఫేనశ్రీలుగా హేమతే
యంతం బొందనిహారోర్లుగాఁ బటుతురంగానీకపాథోధి ది
క్సంతానంబులఁ బొర్ల దుద్ధతి నశక్తత్వంబు నా కేటికో! 4
ఉ. "చచ్చెదు చచ్చె" దంచుఁ బెలుచ న్బెడబొబ్బలు రేఁగ ఖడ్గముల్
గచ్చులఁ గచ్ఛలం బహుళకంపముతో నరియూథపుల్ పరుం
మెచ్చక త్రిప్పుచుం గదుర మీటుల నొందినభానుతేజముల్
విచ్చినకత్తులై చదల లేవవు నా కలు పేల పోఁకెనో. 5
చ. క్రమముగఁ గాలుధూమములు గ్రమ్మఁగ నంతకఘోరసాంద్రసం
తమససమాననైల్యము లెసంగ రథాంగకరీష్ఘటాతురం
గమఖురనున్నభూరజము గ్రాలదు దట్టముగాఁగఁ జుట్టు న
ర్యమపటుదీప్తి మాటువడ, హా! చనె సత్తువ యేల నా కిటుల్! 6
శా. వీర్యోద్దీపితుల న్వరించుతమి నుర్విం జేరుస్వర్కామినీ
కార్యంబు ల్పెడఁగాఁ బ్రదోషకళల న్గావింపుచు న్నిష్ఠురా
వార్యాక్రాంతిని నేత్రరోధకరజోవష్టంభసంరంభముల్
మార్యావేశత రాసభప్రభలతో మారోర్కవు జం కేటికో! 7
మ. కరిఘీంకారములా? భటేంద్రపటుసంఘుష్టోత్థభేరీమహా
త్తరభాంకారములా? రణాశ్వద్రుతసాంద్రప్రోథదీర్ఘకృతో
ద్ధురహేంకారములా? రథాంగవికటోద్భూతోగ్రమాద్యద్ఘుర
ఘురటాత్కారములా? వినంబడవు జాడ్యం బేల న న్నోఁకెనో!
ఉ. పౌరుషవంతులై యశము వాంఛల రేఁగి విరోధిబాణము
ల్పారెడుఁ బేరురంబు వికలంబుగ దూఁట నసహ్యఁజేసి శౌ
ర్యారభటి న్రణాంతరశయానత నొందినవీరులం ఘనా
కారఘటల్ హిమాంబుకణికాతతిఁ దేర్పఁగ రావు పైఁబయిం. 9
శా. ఈషచ్ఛుష్కములై యసృజ్మయనదీహేవాకమై పెంపఁ బ్రి
త్యూషాభం ధ్వజినీశకంబునడుమ న్దూఁగాడు మేఘాళి కు
న్మేషం బింతయు రాదు పంకమునకు న్గీలాలసంప్రాప్తిన
ట్లీషాడ్గుణ్యవిహీనదైన్యగతి నా కేలా ఘటిల్లన్వలెం! 10

ఉ. సాహసమ త్తరౌద్రగజశాతయమాయుధదంతపంక్తిపై
నోహట మూనకే చని తదుగ్రహతి న్దివి కేగువీరస
న్నాహము గౌరవించు, సురనారులకల్పకపుష్పమాలలు
త్సాహము రేఁగఁ బైఁబడవు సాధ్వస మేచెడి నన్ను నేటికో! 11

మ. కరితుండోజ్ఝితనీరశీకరఘనౌఘంబందు మాస్త్రీలబం
ధురవర్మంబులఁ జిత్రరత్నవితతుల్ దోఁపింప వర్కత్విషా
ఝురుల న్శక్రధనుఃపరంపరలు, నిస్సారత్వ మి ట్లేల న౯
గరము౯ బైకొనుచుండు హేతు వొకఁడు న్గానంగరా దద్దిరా! 12

చ. మొలిచినఱెక్కల న్దనువు పొంగఁగ మేటిధరాధరేశ్వరుం
డలవుజలంబు రేఁగ విపులాంబుధి దూఁకి కలంచునట్టు లి
ట్టలపురయంబున న్బెనుకడంక విరోధిమదేభ మేచి సే
నలఁ గలగుండుసేయు నగునాదము లించుక లేవ వెచ్చుట౯. 13

ఉ. పావనమానసత్వరలఁ బాఱురథంబులతో మహారథుల్
దీవరమూని సంగరపథి౯ గతివారణరీతి వారణ
గ్రీవశరాదిఖండనగరిష్ఠత మించుటగూడ లేదహా!
స్థావిర మెత్తినట్లు పలుచంబడెఁ బౌరుష మేల నా కిట౯! 14

ఉ. పాపటకల్వచేరు, విడఁబాఱిన పె౯ దలకట్టెఁగా, మృతుం
డౌపతి వక్షమందుఁ బదునాలివిధంబునఁ బింఛపృష్ఠసం
దీపితతోమరం బురము నెక్కొన హాస్తిపకుండు భూమిపై
నేపఱఁ గూలఁ గల్గ దిది యెక్కడి చాలమి సోఁకె నా కిట౯. 15

శా. కల్పాంతప్రళయాహతి౯ బహుళసంఖ్య ల్గాఁగ వీర్యాధికుల్
పొల్పుంబాసి నశించుచో గ్రసనసంభూతత్వర న్ఘోరసం
కల్పం బూని ముఖంబు విచ్చుకొననాల్కల్సాఁచుమృత్యుక్రియా
శిల్పం బిచ్చట లేనలే దురక తోఁచె౯ శాంతి నాకేటికో! 16

ఉ. సంద్రము లేర్లు దాఁటి కలుచం దనముంగిటిశాల్వఁ బడ్డటుల్
రుంద్రబలప్రభ౯ గురువిరోధిధరాధరశేఖరాళి ని
స్తంద్రత గెల్చి హీనరణధారుణిఁ బోయకు లొంగనుంటి హా!
చంద్రునివెన్నెలల్ మలపెఁ జండరవిప్రభ నేమిచిత్రమో! 17

చ. ఇది పెనుమాయయేమొ! చలియించెనొ నామది! నాబలంబుసం
పద చెడెనొక్కొ! తొంటివలె పార్థుఁడఁగానొకొ నేను! శత్రుభీ
ప్రదవరగాండివాంబకపరంపర లెప్పటిశక్తి మాని యి
య్యెదనున నీకిరాతుదెస హా! హతధైర్యము లయ్యె నేటికో! 18

ఉ. ఎక్కడిబోయరా జితఁ డహీనగుణారవపూర్తి నీసుగో
పొక్కట లేఁగ నేఁచి పురుషోత్తమనుధ్యమమైనదోదసిన్
ఫక్కన రెండు చేసెడిని బైకగు వేషము వేషమాత్ర మా
నిక్కము చేష్టలంబుకళనిగ్గులు గూఢము లెంచిచూడఁగన్. 19

క. దూయుట కూర్చుట యేయుట
లేమెడఁ దోఁపక ధ్వనించు నెపుడు ధనువుమో
పాయతమముక్త మారా
రా! యీతని బోయ కెందు నలవడఁ గలదే? 20

ఉ. నవ్యమయూరపింఛపరిణద్ధము కొండియ సంచలింప దా
జివ్యసనప్రయాసమునఁ జెమ్మట లెత్తవు సొక్కు నిక్కు దా
స్యవ్యవహారము ల్మలయుహాసము వాయ వొకప్పుడేని సం
స్తవ్యముగాఁ బ్రసాదరమ జాల్గొనుఁ జంద్రకిరీటునందటుల్. 21

మ. రణభేదానుగతిప్రచారగురుసంరంభంబులం దంగముల్
వణఁకుం జెందక పొంగుల న్మలయు సంపాతాదిసంశుద్ధి మా
ర్గణమోక్షంబు చలాచలంబు లగులక్ష్యప్రాప్తిఁ దుల్యం బస
ద్గుణుఁడౌ నీచకిరాటుఁడైనఁ గనునొక్కో నేరు పీనైఖరిన్! 22

ఉ. సం దొకయింత వైరిసరసన్నిగుడ న్గుణీతించి మించునే,
ర్పెందు స్వకీయరంధ్రముల నేర్తెఱఁ గాచునసాధ్యశక్తి, యీ
పొందునఁ గల్గెనే గురునిపొంతను భీష్మునిచెంత బోయలన్
జెందునె! వట్టిమాట, కడుఁజిత్రమమానుష మింత నిక్కమా. 23

శా. ఈయప్రాకృతు నాజిదుర్మదుని నిస్సీ! యం చుపేక్షింప కే
మాయింతు న్బరమాస్త్రయోగముల నిమ్మాయాస్వరూపం బలన్
దాయన్ రోగసమాను నల్పునయిన న్దండింపకున్న న్మహా
పాయం బౌఁ దుదిఁ; జిన్నపామయినఁ జంపం బెద్దబాఁకే తగున్. 24

—• శంకరార్జునుల దివ్యాస్త్రయుద్ధము •—

మహాస్రగ్ధర.

అనుచుం దోఃపూని పార్థుం డచలబలుఁడు సాంద్రాభ్రసంఛన్నరాత్రి
ఘ్నసనీరంధ్రాంధకారోగ్రత నెఱపుక్రియన్ గాఢసంకృష్టమార్గన్
బనిచెం బ్రత్యర్థికోటుల్ భయమున బెదరం బాఱఁబ్రస్వాపనాస్త్రం
బనివార్యారంభవేగం బడర గిరులు నూటాడ దిగ్దంతు లోడన్. 25

మత్తకోకిల. కాఱుచీఁకటి కాననంబులఁ గప్పి రూపడఁగించునా
తీరుగ న్గణకోటితో శివతిగ్మరశ్ములు మాయఁగన్
ఘోరదావమహాగ్నిధూమ మొకో యనంగ మహీరస
స్ఫారనీలిమపెంగుతో నటఁ బర్వె నస్త్రమహోద్ధతల్. 26

ఉ. పండితుఁ డైనవాగ్మి తొలిపట్టునఁ బ్రాభత వెల్లడింప నా
దండికి ముగ్ధ మైనసభ దారి నటం బ్రథమోత్సుకోగ్రమై
చండతఁజూపునస్త్ర మవశత్వముఁగూర్ప విరోధిసైన్యముల్
కొండొకచింతమాని కనుగూర్కుల నిద్ర మునింగె బిట్టుగన్. 27

ఉ. ఉత్తమవంశసంభవత నొప్పుగురుస్థిరవృత్తి, సంగతా
పత్తిఁ బరీక్షగాఁగి నయపారము సారము గన్నకొన్నివిం
డ్లత్తఱిమిత్రపోల్కి వెస నాడుకొనెం దగునూఁత నిచ్చి య
స్త్రాత్తవిమోహులై యొఱుఁగునట్టిఱు నట్టిరు లుట్టితోట్టఁగన్. 28

గీ. కృషిముఖంబుల ఫలము లదృష్టహాతిని
జేతికిన్ రానిరీతి నాసితహయాస్త్ర
మెదురుకొనుకొన్నిధనువు లం దిలను బడియె
హాస్తముల వీడి యమునాన నందినటులు. 29

శా. ఆసేనన్ హతశేషధైర్యు లగువా రందిందుఁ దూఁగాడు చా
పాస న్దారుచు నడ్డమై తగులుభూజాళిప్రకాండంబులన్
బై సింకంగ నిజాంసభాగములు నొవ్వన్ గాఁగిలి న్బొంది యా
గాసింజేతులు జార్చి రున్మదకరుల్గాఁ గన్ను లల్లార్చుచున్. 30

మ. నిజరూపంబున శంకరుం డమరుచో నీరేజవిద్వేషి యుం
డు జటాజూటపదాగ్రమం దపుడు కన్గోనయ్యె మానీంద్రులె

ల్ల జయధ్వానముల న్నమస్కృతులఁ గొల్వంగాఁ బిశంగాభ మే
రుజచండార్కసమానదీప్తి దివి నారోహింపఁగా నుద్ధతిన్. 31

ఉ. తత్త్వ మవిద్యనుం బలెను తత్ప్రభ లంతకునంత కెక్కుడై
సత్త్వగుణప్రకర్షల దెస న్వెలిఁగించుచు నర్జునాస్త్రసి
లత్వ మడంచి మించె సకలప్రళయంబులు వీడ వస్తుసం
విత్వము చేకుఱ న్సుఖ మమేయత నగ్గణకోటి రాజిలన్. 32

ఉ. వారిదపఙ్క్తు లెల్లెడలఁ బాటలితంబులు గాఁగఁ బూర్వసం
ధ్యారమ సొంపుపెంపున వియత్తలమెల్ల నలంకరించుచున్
నీరజపాళి విప్పుగతి నిద్దములైన తదీయకాంతు లం
దారభటి న్గణాక్షినివహంబుల విప్పె వికాస మొప్పఁగన్. 33

మ. గురుమేఘప్రతిసీరవాయ దశదిక్కుల్ జ్యోతుల న్నించువై
ఖరిఁ బ్రస్వాపన మంతరింప గణసంఘంబు ల్విజృంభించి స
త్వరత న్శస్త్రపరంపర ల్వదలి రాప్రత్యర్థిపై మింట మి
ణ్గురులం జిమ్మడి మేలుకట్టగుచు నెందు న్భ్రాంతి సంధిల్లఁగన్. 34

చ. భర మగు కాళరాత్రిచన బల్లున మిన్ను స్ఫురించె దిక్కులం
బరఁగెఁ బ్రసాద మర్కఖరభానుసహస్రములు న్స్ఫుటంబులై
వఱలె నవోత్సుకత్వమున వాసరలక్ష్మియు నైజదీప్తులం
దిరమయి యుద్ధరంగమున నించె ననేకమనోజ్ఞనృత్యముల్. 35

చ. తన యస్త్రాచలదుర్గరాజము పరస్థైర్యోరుదిగ్వారణో
గ్రనిపాతంబున భగ్నయత్నమయినం గంపింప కాసవ్యసా
చి నిజాభీలభుజాబలంబు వెలయ న్విఘ్నంబుగా వైరి బం
ధనముం గూర్పఁగఁ బంపె నర్బుదభుజంగక్రూరసారాస్త్రమున్. 36

చ. మెఱుపుతళుక్కులై కొనల మీటివిషాగ్నులు చింద జిహ్వలం
దరుదుగ నూర్లకోటులుగ నార్చు చట న్నఱిపోక దూఁకఁ ద
త్తఱమున బోయమూఁక పెడదారులఁ బట్టఁగ నడ్డగించుచున్
గిఱికొనె నస్త్రశక్తి యొసఁగించిన ఘోరభుజంగరాజముల్. 37

స్రగ్ధర. ఆశామత్తేభహస్తోగ్రాకృతులదను వ్యాపృతుల్ దూఁకువారన్
బ్రాశస్త్యప్రౌఢనీలప్రకటమణివిభాభాసిభోగాళితో నా

కాశార్ణోరాశివేల్లద్ఘనభయదతరంగశ్రీమం బొప్ప సేనా
నాశోత్కర్షంబులొప్ప న్నలుదెసల మహానాగముల్ గ్రమ్మెవైరిన్.

చ. ఫణముల విప్పి క్రోధముల బల్మి బుసల్ చెలరేఁగ నాగరా
డ్గణములు, తీక్ష్ణహాలహాలగర్భితధూమ్రము లగ్నిపర్వతో
ల్బణజదవోరుధూమములభంగిగ, సాంద్రత మిన్నుముట్ట నా
క్షణమునఁ గ్రుంకునట్లు రవి సౌమ్యతఁ గ్రక్కొన దర్శనీయుఁడై. 39

ఉ దృష్టివిషంబు లుద్ధవిడిఁ దీఱనియుల్కల నుల్కలట్టు లు
త్కృష్టవిషాగ్ను లక్షితతిఁ గ్రొళ్ళుగఁ గ్రక్కఁ బిశంగితంబులై
యష్టదిశ ల్పునః ప్రకనకాభల శోభలఁ గూర్చె సేన వ్రి
భ్రష్టధృతి న్గలంగఁబడి ప్రాణభయంబున నుమ్మలింపఁగన్. 40

ఆ. రాకపోక లణఁగ రాణ నశింపఁ బె
న్చిచ్చుఁబోగలు నెందు నిగిడి మిగుల
ముట్టడింపఁబడినపట్టణం బన మిన్ను
భోగు లెగసి మూఁగపోలుపుఁ బూనె. 41

క. నాగాస్త్రమున విరోధి ప్ర
యోగించిన భేదమెల్ల నొకయింతటిలోఁ
బోఁగొట్టె వారుఁడు హేలయుఁ
గాఁగ గరుడమంత్రబలముకలిమి రణమునన్. 42

క. అనిమేషులైన దివిజుల
కు నిమేషత్వంబు గదుముకొనఁగఁ దటిద్దీ
పనములుగా గారుడవ
ర్తనములు దివినుండి సుందరత ఘటియించెన్. 43

లయగ్రాహి. ఎక్కటయు డిగ్గుటయుఁ బ్రక్కకు గమించుట గ
బుక్కమని వ్రాలుటయు నుక్కనను వేగం
బెక్కఁగ విచిత్రగతి నక్కడిఁదిపక్కిగము
లక్కడఁ జరింపఁ బురి నెక్కొనినగాలిన్
జిక్కొని కాఱడవిచక్కఁగలవృక్షములు
తుక్కచెడుదూసరుల మక్కఁగొనినట్లై

యొక్కమొగి పెన్పడి గిరుక్కమనుచుం దిరిగి
పెక్కుసొగసు ల్గొలిపె నక్కజముగాఁగన్. 44

ఉ. భిన్నమనశ్శిలాద్రిభలబిట్టుగ నొంచువెలుంగు గుంపులన్
వెన్నదెస న్మసంగిడుచు విస్తృతవక్షముడీకుతాఁకునన్
మున్నదలించుచుం జనెడిభూరిఖగంబులజాడ నింగియు
న్గ్రిన్నఁ బురోగతిం జనుటగా నటనొక్కవిచిత్రమేర్పడెన్. 45

చ. కలుపొసఁగించుకెంపుసరికాఁదగుస్వర్ణసువర్ణపక్షదీ
ప్తులను దరీముఖప్రతతిఁ దోరముగాఁ జెడఁద్రావి సోఁకుకై
పులఁబలెఁ జాచలించె ఖగభూరిజవానిలఘూర్ణితోరుసా
నులసితమాహిమాచల మనోకహము ల్గగురుల్గఁ దోఁపఁగన్. 46

ఉ. మన్నును మిన్ను సాంధ్యసుషమాసమదీప్తిఁ బిశంగశోభలం
జెన్నుఁగొన న్రివి న్మఱుఁగుఁజేసి వనంబులనెల్ల నీడలన్
బన్నఁ బులుంగుమూఁక రణపాంసులకు న్భజగేంద్రసేసలన్
మన్నిగొనం బ్రిడీనగరిమన్ డిగుచో నెఱిఁదన్ని యేగుచోన్. 47

శా. ప్రాయశ్చిత్తవిధానము ల్పవనహర్మ్యంబాదు దోషంబులన్
బాయం జేయుగతిన్ బ్రతాపబలసంపత్తేజ మౌనాఖగే
డ్డాయాదుల్ చలపట్టి ముట్టుకొన నిర్దాక్షిణ్యులై చెండఁబా
డై యాభోగిబలంబు చిత్రముగ మాయంబయ్యె నొక్కింతలోన్.

ఉ. సంచితపుణ్యకోట్లవరుసం దనఘోరభుజంగమాస్త్ర మా
చెంచుపరాక్రమంబు ఫలసిద్ధిఁగొన న్నశియించిపోవఁ గో
పించి కిరీటి మంత్రము జపించి నిరింధనవహ్నికంబు రౌ
ద్రాంచితతీవ్రమైనయనలాస్త్రముఁ జెచ్చెర నేసి నేసినన్. 49

శా. క్రిందం బ్రక్కలఁ బైన సొగుశిఖలే రేకొన్నజ్వాలై ఘనా
ళిం దట్టంగఁ గ్రమించు కేసరులపోల్కిన్ వహ్నిబృందంబు లం
దెందుం దామయి సర్వజీవహననోగ్రేచ్ఛన్ విజృంభించుభీ
షిం దన్మారణయుద్ధరోదసిని బర్వెన్ బిట్టుఖర్వత్వరన్. 50

చ. ఎరగలిగా స్ఫులింగము లనేకము లుగ్రతఁ జంక్రమింప ను
ద్ధురగతి ధూమమేఘములు దొర్లుచు నింగికిఁ బొంగ భగ్గుభ

గ్గురవములన్ శిఖల్పిడుగుకొత్తలల భాస్కరుదీప్తి మించ నా
దురమున మేదురంపుఁ గళతో నకృశుండు కృశానుఁ డేఁచినన్.

లయగ్రాహి. నెట్టుసుడిగాలిరొద లుట్టికడ దట్టముగ
ముట్టుకొని గట్టిపన నిట్టలపు వహ్నుల్
దొట్టుకొన బిట్టుగసె నట్టనడిపట్టులను
దట్టులను మేల్మికళచుట్టుఁ బురికట్టన్
మెట్టు మినుముట్టుకొన గట్టులనఁగాగవను
పట్టులనఁగాఁ బ్రిహరితెట్టువ లనంగాఁ
బట్టణములో మణులగుట్టలొ పలాశవన
పట్టములొ నా నచట మట్టుతెగి మీఱెన్. 52

గీ. ఎగసి కవిఋచిగురుతెగవన్నె సెగలచే
ఖజ్జలాభఁ దనరుకంధరములఁ
గ్రాఁగుజలము లుపరిగతి నేగఁ గ్రీవైపు
శారదాభ్రరుచుల సౌరుమీఱె. 53

ఉ. జ్వాలలు మిన్నుముట్ట రభసంబున నిట్టటు గుప్పఁ దాళజం
ఘాలత దూఁక సర్వలయకాలభయంకరలీల నాలుకల్
గ్రాల ధరన్ గ్రసించుగతిగా ననలాస్త్రము ప్రజ్వలించుచో
శూలి మహాంబుదప్రచయచోదకమౌ వరుణాస్త్ర మేసినన్. 54

ఉ. సప్తవలాహకంబు లట సప్తకులాద్రులమాడ్కి రౌద్రి సం
శప్తకముద్రి నేచి బహుమానపురస్సరసావలత్తటి
త్ప్రాప్తి వినీలదేహముల నందము లెక్క నధోముఖంబులై
యప్తతిఁ గ్రుమ్మరించె వియదాపగ నేలకు డించుపోలికన్. 55

ఉ. కాలుపెనంబుపైన నుదకంపుఁగణంబులు వ్రాలఁ జిట్పటల్
పేలిచి ధుస్సుభు స్సనుచుఁ బిమ్మట నారెడిరీతి నుజ్జ్వల
జ్జ్వాలలు తజ్జలాహతుల జ్యాస్ఫుటనధ్వనులన్ స్ఫురించి యా
పై లవణాబ్ధిరావములు పర్వఁ గ్రమంబుగ నంతరించుచోన్. 56

మ. తడిగట్టె ల్పొయిఁబెట్ట "ఝం"యనెడి నాదం బీచుచు న్నుర్వ్యాచా
శృదర న్బెన్బొగ తేపులీల నట దీప్తార్చిర్వితానంబులం
బడి ఫేనప్రభఁ "ఝంయ్యుచుం"యనురొద ల్వాఱన్ మహాధూమపు
న్దుడుముల్గా దివి కేగుభిన్నధవళాణ్ణోరాద్రిసంపాతముల్. 57

ఉ. పాండురపాటలప్రభల బంధురలీల స్వకేతుధూమము
ల్దండిగ శక్రచాపరుచుల న్వెలయింప విభావసుండు త
ద్భండనభూమి గంతు లిడుపట్టునఁ బైముసుఁగై దుకూలమొ
క్కండు తదుద్ధతి న్గదలికన్ గెరటాలుగఁ బొల్చునట్లుగన్. 58

చ. వఱదలహారోరునన్ ధ్వనులు ప్రౌఢిమ నొందఁగ మాటిమాటికి
న్మెఱయుతటిద్వితానములు నిప్పువెలుంగుపస ల్ప్రవృద్ధులం
దొఱసెడి నట్లు కాఁగఁ బెనుధూమము భ్రాంతిని గొల్పఁ బెచ్చుచి
చ్చుఱియు నజాండ మల్లుకొనున ట్లట మీఱె మహేంద్రజాలముల్.

ఉ. పొంగుసముద్రభూరితరపుష్కలభంగములట్లు వారుణా
స్త్రాంగజలాభిపాతముల నైనప్రవాహము లుర్వఁబాఱ నం
దింగలపుం గళత్కళలు హ్రీగొని ముచ్చముడుంగుచున్ గొనెన్
భంగురభిన్నవారిదలవంబులు సంధ్యలఁ గాంచుపోడుముల్. 60

మ. ఘనతేజస్వియు మూలశక్తులు చనంగాఁ గ్రిమ్మఱ నేర్చు రె
కొక్కనఁగా లేనివినాశమొందునటులే కూలంకషప్రౌఢిఁ దొ
ట్టినచిచ్చుమ్ము లయాగ్నితుందుడుకుధాటి న్బాసి శుష్కించి మ
చ్చునకైనం బొడసూపన ట్లడఁగె నచ్చో వారుణాస్త్రార్భటిన్. 61

గీ. పిదప నసితాచలాభలఁ బొదలుమబ్బు
లెల్లఁ గృతకృత్యతన్ వేగ వెళ్ళినంత
పుటముఁ బెట్టినటు ల్మించి ప్రాలిచె నింగి
ఫుల్లనీలోత్పలామలభూరిశోభ. 62

ఉ అంతటి సర్వసంగరనయజ్ఞుఁడు పార్థుఁ డరీడ్జిఘాంస మెం
డై తగునస్త్రము ల్పఱప నన్నిటిఁ గాలగళుండు నుంతలోఁ
బొంతఱఁజేసె హేలగ నఖిశ్చరు లచ్చెరువంది చూడఁగా
నీతివిధేయపౌరుషము నిష్ఠురదైవము నొంచురీతిగన్. 63

మ. రవిచే వేసఁగిఁ జెర్వుల న్నదుల నీరం బింకిపోఁ బృథ్వి మా
నవు లేచావుఁగొ దార్వులో నెమకి దైన్యం బీఁగుచందంబుగా
శివమాహాత్మ్యముచేత నస్త్రకళ విచ్ఛిన్నత్వముం బొందఁ బాం
డవుఁ డుద్యద్భుజసారలక్ష్మిఁ దన కండం జేసె సన్నద్ధతన్. 64

పదునేడవ సర్గము

—* మరల శరయుద్ధము *—

ఉ. "ఆపద నుద్ధరింపఁగ సమర్థత పంతముఁ బ్రాణమైత్రిఁ బ్రా
పౌ శరమాస్త్రసంతతి లయంబయిపోయెనె యయ్యో! యెట్టు లేఁ
బ్రాపుదు వీని"నంచు వెఱపాల్పడ 'కీధను విద్ధపౌరుషం
బేపున వెల్గఁ బోయఁ డొకఁ డెంత" యటంచుఁ గిరీటి పొంగుచున్.
ఉ. లోనుడుకూనియు న్శిఖరి లోహితవర్ణము లేక ధూమముల్
పై నడయాడ గూఢ మగువహ్నిమహాచలమట్లు పోరుచే
నైన సముత్సుకత్వమున నాహవశౌండత యుమ్మడింప లో
నేనికలావు పొంగ మెయి నేయవశత్వము రానిధీరతన్. 2
మ. పరదుర్భేద్యనిజప్రతాపగతవిశ్వాసంబె మిత్రంబుగా
నరిశస్త్రాగతసంకటస్థితుల ధైర్యస్థైర్యశీలాదుల
న్బరమోత్కృష్టభుజాబలంబె తనకు న్బ్రాపంచు గంభీరసు
స్థిరుఁడై సంగరరంగశోభనకళ న్దీపింపఁ బార్థుం డటన్. 3
మ. "అభిమానాంచిత, సత్కులక్రమగతివ్యాపార, శుభ్రైందవ
ప్రభ, ప్రాగాధిక, కీర్తికాంత, యొకచెంప న్నేనె వీక్షించుచుం
డ భటుం డేనియుఁగానిభిల్లున కరణ్యావ్యక్తికి న్వైరి కా
ర్తిభవిష్యం బలి సంగృహీత యగు చెందేఁ గల్గఁగాఁబోలునే". 4
మ. అని చింతించుచుఁ దన్ను శాత్రవుని కృత్యంబు న్వితర్కించు న
ర్జునుఁ, డదీశ్వరు బద్ధమూలుని విశత్రు న్బ్రోధి నున్మూలితు

న్బొనరింప న్ద్రిపథాగతిం దొడరుచో మ్ముఱ హేలగా నీశుఁ డా
పిన నష్టోద్ధత గంగరీతి, సమరోర్వి న్నిల్చె భగ్నాస్త్రుఁడై. 5

మ. ఘనసంస్కారత సంప్రయోగగురుశిక్షాసద్గుణాలంకృతుల్
దనరన్ నిత్యయథార్థదీప్తిఁ గొనుశబ్దప్రౌఢబాణాళిప్రా
పున భావార్థజయంబుఁ గైకొనెడి తెంపున్ జేవచే శాబ్దికా
ర్జునుఁ డాయార్యసభాసమిద్ధర స్వయంజ్యోతిప్రభన్ రాజిలెన్. 6

మ. సమరౌత్సుక్యము క్రిమ్మఱ న్నిగుడ నుత్సాహంబున "సుర్వాయు
ద్ధ మిసీ! నా కొకశక్తిసాదకరమా ? దర్పింతుఁగా" కంచుఁ గో
పము కన్గొల్కులఁ గూసము న్వడినసర్పంబట్లు లాచు న్విషం
బుమియన్ జృంభితగాత్రుఁడై నిలిచె నాయుద్ధంసకృత్తీవ్రతన్. 7

గీ. పౌరుదూఁకుల సిగ వీడి పొంగి మొగుర
నలుకవిష్వన జ్యోతులై యక్షు లెగయ
రోసపుంగాఁకవడు నరుగాసి మాన్పఁ
జెమటచిత్తడి నీరార్చుక్రియను గాఁగ. 8

చ. జలదసమావృతుం డయినచండకరుండు ప్రచండవృష్టిచి
హ్నాలు దిపి నూర్ధ్వరేఖలుగ నాత్మకరంబులఁ జూపుపోల్కి నా
కలనునఁ బెన్జలంపుఁబొగఁ గప్పినబొమ్మముడి న్గిరీటితూ
పులజడి నించుసూచనలు పూనె దళత్త్రివళి న్ముఖంబునన్. 9

మ. గిరిశృంగంబును మత్తదిగ్గజముపోల్కి న్వారిదధ్వానముల్
పరఁగన్ మాటికి నారి హస్తమున విస్ఫారించుచు న్ఫల్గునుం
డరిసేనం గలఁగించెఁ గాముకునిచిత్తాందోళనంబుం బొరిం
బొరిఁ బూములు లపెన్దర ల్పఱపి కాముం డేఁచుచందంబునన్.

గీ. కోపకలుషితుదరిని హితోపదేశ
మధికనిస్సంగుదెస విషయాభిలాష
మాపరాత్మనివార్త వాక్యప్రపంచ
మట్లు జవమాలె హరుమ్రోల నాశరాళి. 11

శా. హేమంతంబున మంచురాగవిసెనల్ హెచ్చం గడు న్బ్రౌఢిమన్
వ్యోమం బంటెడుకొండలోచటియలన్ బూషత్విషామాలికా

స్తోమంబుల్ దరియంగలేనిగతి నస్తోకాత్మవిద్యాబలో
ద్దామున్ శంకరుఁ జేరనైనఁ జన పుద్యత్పార్థబాణౌఘముల్. 12

ఉ. దిగ్గజ మైనదంతములు దీర్ఘబలాఢ్యము లైనఁ గ్రీడచే
నగ్గిరిరాజవప్రముల కావదఁగూర్చునె పోయిగా కటుల్
మొగ్గుగఁ బార్థఘోరశరముల్ గిలిగింతలమాద్రి సోఁకఁగా
నగ్గణభర్త కాత్రిబదులయ్యె సుఖానుభవంబె మేలుగన్. 13

ఉ. కారణకారణంబు కఱకంఠుఁడు వత్సలతన్ సహించె భూ
భారము సైఁపఁగాఁ దగినపాత్రిషపరాక్రమయుక్తశూరబా
హూరుకళావితీర్ణ భయదోగ్రరుషాకరినార్జునాంబకా
సారపరంపరార్భటి నెసంగుపరాభవ మాసమిద్ధరన్. 14

మ. అరిచే మున్దనశక్తిఁ గోల్పడియు ధైర్యంబూని యుత్సాహియై
పరు మించ న్దనలావుమీఱుపనిఁ గోల్ప న్నేరఁగి సాధించుతెం
పరికి న్వీర్యసముజ్జ్వలోరుయశము ల్ప్రాప్తించు టేవింత ? భా
స్కరుభానుప్రభలట్లు తత్ప్రభలు లోకశ్రీల వెల్గింపవే? 15

గీ. గడుసుటుద్ధతిఁ గని భీతిపడువిరోధి
బెదరుచేఁ దత్ప్రతాపంబు బింక మీఁగు
తేజ మఱిన నుత్సాహంబు తీఱి విడచు
నాఱుదీపంబును బ్రకాశమట్లుగాఁగ. 16

ఉ. తేజు నశింపఁగా మదము తెంపున నే గెలువంగ సిద్ధమై
యాజికి దూఁకుమత్తగజ మున్యవిభీతమతంగపాళిన
ట్లాజయశీలి పార్థుఁడు గతాస్త్రసహాయుఁడైన శస్త్రవి
భ్రాజితశక్తిభీతపరభంజన కెయ్యి జయించు టబ్రమే ! 17

ఉ. బాలసుధాకరప్రభలవైఖరి సేనలలోన మానికిన్
లీలగ శంకరుండు విరళించె జయాపజయంబు, లాజి న
స్త్రాళి హరించి, శస్త్రవిపులాహవకేళి నుపేక్షసైఁచి, త
న్మాలమునం గిరీటియశము న్దెసల న్విరివింగళ ల్గొనన్. 18

ఉ. పుట్టుకతో లభించుగుణము ల్దర జీవగణంబు మాన్పలో
నెట్టు లశక్తమో యటులె యే డైఱఁ జిత్రతరాంబకాళి ప

ప్పట్టున సవ్యసాచి పనువన్ దళమై వడి ముంప నాజడి
న్నెట్టుకొనంగ సేనలను నేతల శక్తుఁడు గాఁ డొకండునున్. 19

చ. మొయిళులు ఫెళ్ఫెళార్భటుల మ్రోఁగి నిశత జలధార లీన గో
చయములు విహ్వలించువరుసన్ గణకోటు లదాఁటు దాటులన్
స్మయమును జీఁకటిం గొలిపి సందడి నెం దెడమీని బాణవృ
ష్టి యడర నీరునీరయి వటించిరి వీనిడి యస్వతంత్రులై. 20

మ. కనుదోసంబున నొక్కఁడౌ శశి యనేకత్వంబునం దోఁచురీ
తి నట న్నెరుపు పెంపుమై నరుఁడు సాందీభూతనారాచవృ
ష్టిని గల్పించి కడు న్వడంకుఁగొనునా సేనాసమూహంబు దృ
ష్టి ననేకార్జును లయ్యె సంధిఁ గలలన్ చిత్రచిత్రంబుగన్. 21

చ. వికలమనస్కులై బెదరుబెంగలదూలుగణాధిపాళు లు
గ్రకదనభూమి నగ్రమును గాంచఁగ నోడి శుభాశ్రయానప
న్కుఁ గన శూలి పెక్కులలఁ గంపితమైనతటాకమందు భా
నుకళలరీతి నూఁగుచుఁ గనుంగొనన య్యె రుషావికారతన్. 22

ఉ. తాను బరాత్పరుండు నరుఁ దద్దయుఁ బ్రేముడిఁ జూచుఁ గోప మె
ట్లూనుఁ బినాకి ? యైన నదె యుజ్జ్వలరక్తిమ నిప్పుపోల్కిఁగ
న్గోనల రేఁగె నోష్ఠములఁ గూరె వడంకు, గగు ర్ఘటిల్లె ; సు
జ్ఞానులవృత్తి పైవిలసనంబులచే నెఱుఁగంగ శక్యమే ? 23

మ. చలము న్గగురు మేనఁబొంగఁ ద్వర హెచ్చంగాఁ బినాకాంతకో
జ్జ్వలనారిస్ఫురణంబున న్గుణము ద్వంద్వంబై మహాక్రోధవి
హ్వలనాగాధిపజిహ్వల ట్లడర నాహాలాహలగ్రివుఁ డి
ట్టలపుంబూన్కి నుపక్రమించెఁ బరుఁ జెండ న్వాండి శస్త్రోద్భటిన్.

ఉ. ఝూంకృతిఁ దొండమున్ జెవులచాయల కూచుమదేభదుష్టతన్
డాంకృతి మ్రోఁగువిల్లెనుకడంకల నిట్టటు వాఱఁ ద్రిప్పు చే
ణాంకుఁడు నేర్పుపెంపున మహాహవచండిమ రేఁగఁ బార్థుఁ డి
ట్లంకుల నాల్క యొండ నిది యేటిబెడంద యటంచుఁ దొట్రిలన్.

ఉ. పార్లుగఁ ద్రోసికొంచుఁ బయిపొంగుల వార్ధిఁ బ్రతిక్రియోద్ధతిన్
దొర్లుచుఁ బైకొనం గలఁగి తొట్రిన డీల్పడి లొంగిమళ్ళవే

యే గ్లెటువంటివైన నటు లేపుల నాపురవైరిబాణపున్
బా ర్లడరం గిరీటిశరవాహిని దుర్గతిడిందె నింతలోన్. 26

ఆ. కదుపుచించుటయును గతిమాపివేయుట
గాసిఁ గూల్చుటయును గాఁగఁ బోర
శంభునాయకుండు శాత్రవనరశరా
ఘముబలంబుఁ గూల్చె నమితశక్తి. 27

ఉ. సోముని గొప్పముల్కులకు సూటిపడ స్థిరమై చలించెఁగా
కాముని తూపులే ననదులా! భరము ల్వరమోత్తమంబు లు
ద్దామము లస్త్రకోపభరత స్గతిదప్పియుఁ దున్గియు న్వడిన్
భూమికి వ్రాలుచోఁ బొడిచెఁబో కృతకృత్యత వైరిసేనలన్. 28

సీ. బుజగుణాలంకృతములు వరిష్ఠసద్గు
రూపదిష్టలసద్గతిప్రాపితములు
నైనసన్మార్గణము లపర్యాప్తిభంగ
మొందఁగాఁ బెల్లగిలె జిష్ణునుల్ల మెల్ల. 29

ఉ. గండునఁ బాండవాంబకవిఖండనము న్విఫలీకృతిన్ జవో
ద్దండతఁ గూర్చి శైవశరతండ మఖండఫలంబుఁ గాంచె నా
ఖండనభూమి; మిక్కుటపుఁ బాటపుడప్పుడె చేయువాని కీ
కుండునె యెందుఁ దత్కృతిగణోచితభవ్యఫలప్రదానమున్. 30

మ. పరమాశ్చర్యకరోరువేగగతు లొప్ప న్ధారపాతంబులై
పరసైన్యాకులకారణంబు లగు పెన్భల్లంబుల న్బార్థుఁడు
ద్ధురశత్రుప్రదరోగ్రతన్ నిలిపి శత్రుల్ద్రూలఁగా నేసెఁ బే
రురముల్గాడిచనంగ వేన్ జఱచి కుయ్యో!యంచు వా రార్వఁగన్.

శా. అన్యోన్యాతిశయప్రకర్షల హరుం డయ్యర్జునుండు న్మహా
మన్యూద్దీపితవృత్తి గ్రీష్మజలదాంభఃపూరము ల్గాఁగ నా
జన్యంబం దురుకాండసంకులమహాసారంబు సాగింప నా
ధన్యోత్కర్షకుఁ దీవ్రఘాతముల కంతం బంత మయ్యెం గదున్.

క. హితురుచిరాలాపంబుల
గతిఁ బ్రియకరుఁ డైనశివుఁడు కతిపయశరముల్

ప్రతికక్షిమర్మముల కు
ద్గతి నేయఁగ వాని కవి ముదంబున కూర్చెన్. 33

గీ. సరిదసరి యొక్కచో మించఁజాలువిజయు
నస్త్రశస్త్రకళ లని యపగతాభ
నడలునిజసైన్యముం గాంచి యాత్మమహిమఁ
దోడుఁగాన నెంచె శివుఁడు మృత్యుంజయుండు. 34

గీ. వరతపోవీర్యమునను సాగరమహాబ్ధి
దాఁటఁ బోరాఁడుజిష్ణుశస్త్రముల నొకటి
యైన లేకుండ శంకరుం డపహరించె
రవి జలంబుల నింకించురాణ నచట. 35

గీ. మునుపె వట్టినకొండకల్లునను దృష్ణఁ
దీర్చుకొనఁ దొండ మిడుదంతితీరుగాఁగ
సరభసంబున నర్జునుకరము తూణ
మునఁ బ్రవేశించె నప్పటిపోల్కి నంత. 36

ఉ. అప్పుడ నిష్ఫలప్రణయుఁడై మునుపొందినమేళ్ళజ్ఞప్తి నా
యొప్పమి నమ్మలేక మఱియుం దనకోరికఁ దెల్పి వ్యర్థుఁడౌ
చొప్పునఁ దూణను న్వెలుచఁ జొచ్చి శరంబులు లేమిఁ దొల్గకం
దెప్పటియట్ల దూటి చలియించెఁ గిరీటికరంబు రిక్తతన్. 37

క. జయమున కగుపరమనయ
ప్రయోగములమేటి నరయు క్రమశీలివలెన్
రయమున నరునగ్రింగుళి
నియతి గతాగతిని దొనల నెమకెఁ బలుమఱున్. 38

గీ. ప్రళయకాలంబున న్మహాజలములైన
పూర్వపశ్చిమవార్ధులఁ బోలునట్టి
సాయకము లగుశరధులచాయఁ జూడ
నిలువునీటయి నరుఁ డట్టె నిలిచిపోయె. 39

చ. కవదొనలార ! యక్షయముగా శరసంఘము నిండియుండు ను
త్సవ మిటఁ దీఱిపోయెనె ? వృథాగద మీ కిఁక నాదుప్రాపటం

చు వనరేఁగాని దుర్భరునశోకము నొందఁడు క్రీడి ; తోడుపో
నవిసెడువానికట్లు తమయాపద కేడ్వరుగాదె సజ్జనుల్. 40

చ. నెనరు గలట్టిసాత్త్వికమనీషి సహాయ మొనర్పరామి మి
త్త్రిని విడలేక వీడుగతి దొడ్డశరంబులు చన్న బావురం
చును గనుపించుతూణములఁ జూచి ప్రతిక్రియ చేయఁగామి న
ర్జునుకరమం దవాఙ్ముఖత సొక్కుచు వానిని బాసె మెల్లఁగన్. 41

ఉ. పాయుచు నాఁగి యంబుపొదిపజ్జన యుండుటె శ్రేయమంచు న
ట్లాయెడ నిల్చిపోయె నరుహస్తము, నైజమకాదె ? యెందుఁ దాఁ
జేయఁగ నిర్ణయం బయినసేఁత యసత్ఫలకంబుగాఁ జెడన్
నాయకుమ్రోల కేగుట ఘనంబని యేభటుఁడైన నెంచునే ? 42

ఉ. తర్కమున న్నిరుత్తరతఁ దాల్చినవాదిని వక్త్రదోషసం
పర్కము లెత్తి దెప్పుగరిమ న్నిగృహీతశరు న్నరు న్వడిన్
గర్కశలోహసాయకముఖంబుల మర్మములందు నించి సో
మార్కకృశానునేత్రుఁడు మహావ్యథఁ గూరిచెఁ దదత్రిణస్థలిన్. 43

చ. సవితను గప్పి శంపల నెసంగెడివారిదఖండ ముగ్రివా
యువిలసనంబునం దొలఁగ నొప్పఁగ భాసిలు సూర్యపోలికన్
బ్రవిమలరత్నదీధితుల రాజిలు మేలిమిగిల్టుకంకటం
బు వెస మహేశుమాయ విడిపోయె నరుం దనుకాంతు లుబ్బఁగన్.

చ. ఒఱవిడువాఁడి కత్తి పొరయూడినతాఁచు ప్రతిద్విపంబుపైఁ
గొఱకొఱఁ దాఁక మోముటవగుంఠన మీఁగినహస్తి వారిదం
బుఱుమ గుహాన్త్యజించి బయ లొందినసింగము ధూమసంతతుల్
కొఱవడు రేయిఁజిచ్చుతళుకు ల్నరుఁ డొందెఁ దనుత్రి మేగినన్.

ఉ. మైమఱు వ్రాడిపోఁ బనికిమాలినవౌట నవాఙ్ముఖంబులై [45;46
భూమిఁ బడెన్ద్రోన ల్వ్యసనమూర్ఛితుఁడౌ తమస్వామిఁ దేర్పఁ దా
మేమియుఁ జేయలేమి మొగమెత్తఁగఁజెల్లని చేతనంబుల
ట్లామఱఁ దా మచేతనములయ్యును దత్సమయోచితంబుగన్. 47

చ. విమలతపోబలాగతము విస్తృతతేజము దీప్తినింప, స
త్త్వమయుత నిర్మలాంబరపథంబున నష్టతనుత్రుఁడయ్యు యా

ద్ధమహిని నిల్చుకిరీటిమెయిఁ ద్వష్ట దినేంద్రునియందురీతి శ
స్త్రముల లిఖించె సందుచెడి జారఁగనీక శివుండు చిత్రముల్. 48

గీ. అస్త్రశస్త్రంబు లుడిపి వజ్రాంగి దులుపఁ
బెరుఁగురుమ లంగవేదన స్మృతివఁ జేయ
దగులుహారుతూపు లోకవర్త్మముగ ఘటిల్లెఁ
గ్రోధకంచుకులకు బాణబాధ కలదె. 49

శా. గోపుచ్ఛాకృతి దీర్ఘవర్తులత బాగు ద్దేటుకైజంట ముం
దై షోల్పినఁగ నల్ల కాల్వలయి దేహంబందుఁ గాటంగ మెం
డౌ పాదాహతి భూమి దద్దరిల, సింహధ్వానవిస్ఫూర్తి మి
న్నే పెట్టన్, రణశూరలక్ష్మి వెలయ న్వ్యోగోద్ధతిన్ దాఁటుచున్. 50

ఉ. గండరగండఁ డర్జునుఁ డఖండరయంబున వైరిఁ జేరి యా
ఖండలవజ్రతుల్య మరిఖండనచండిమ మబ్జఖండస
త్పాండురవక్రిమా బహుళభండనమండితగాండివంబునన్
దండిగ మోఁదె స్తంభము నుదగ్రవిషాణమున న్గజం బటుల్. 51

చ. విడఁబడి పెక్కుపాయలయి వేపదునాత్రిపథాస్రవంతితుం
దుడుకులు దివ్యతేజుఁడయి తోఁచిన జహ్నునియందు డిందిన
ట్లడరులవింటిబద్ధ బహుళారభటు ల్వెలయంగఁ బైఁబయిం
బడ నగువేత్రిల్ల భర్గుమెయిఁ బాఱి నశించె నొకేముఖంబుగన్. 52

శా. విల్లుం బోయిన శౌర్యసాధకరణోర్వి న్మృషత్కారమ
ట్లొల్లంబోయెడి శోచనీయు నరు దా నుగ్రుండు దూరోత్పత
ద్భల్లంబు ల్పరఁగించి దవ్వుచన నుద్ఘాటించె హేలాగతిం
'జెల్లంబో! యితఁడేటిభిల్లుఁడని కౌంతేయుండు డిల్లంబడన్. 53

ఉ. ఆరణభూమి దివ్యతమమైతగునాశ్రిను, మందు వెన్ను నీఁ
గోరమి వీరసద్వ్రత, మకుంఠితశైవశిలీముఖవ్యథల్
ఘోరజపోపవాసములు, కోర్కులవంట లభించువేళ చే
కూరఁగ నున్నయట్ల యతికుంజరుఁ డంతఁ దపించె బిట్టుగన్. 54

చ. 'ములుకులుఁబోయెఁ బైకవచముం జెడె, విల్లు నశించెఁ బోరఁగాఁ
గలఫలసిద్ధి వేఱుపదకంబులఁ గానిదిసుమ్ము, సత్ప్రతా

పలసితము న్నభాస్పదము భవ్యము నుత్తమ మీఁఖరాసి' యం
చులకన దూసెఁ గ్రిడి తనువొందిన రౌద్రముఁ దీవ్రఖడ్గముల్.

ఉ. భానుయుతోర్మిమాలికల వార్ధి తెఱంగునఁ గాండకృంతనా
ధీనకృపాణపాణి యయి ధీరుఁడు పార్థుఁడు ఖడ్గసంగర
జ్ఞానవిశేషమున్వెలఁయుచుంక్రమణంబులఁ దళ్కులెక్కఁగాఁ
బూని లిఖంచె రోదసి నపూర్వవిచిత్రరుచిప్రపంచముల్. 56

శా. భానుం డొక్కఁడె మింటనుండుటయిన న్వాపీతటాకాంబుసం
తానంబందు విశేషసంఖ్యలఁ గనంగాఁ దోఁచుచందంబునన్
మానీంద్రుండొకఁడయ్యు బాణములఁదుత్రింపన్ వేగ మిందందు నెం
దే నుగోద్ధతిఁ దోఁచి పెక్కు రనుభ్రాంతిం గొల్పె భూతాళికిన్.

ఆ. హరునిగొప్పశరము భరముగఁ దగులంగఁ
జేతిపట్టువీలి చెదరిపడియె
నరునిమెఱుఁగుకత్తి పరమాద్భుతంబుగఁ
బిడుగు మొయిలునుండి పడువిధమున. 58

గీ. విల్లుతోడు పంబులును మాయ కొల్లఁబడినఁ
గత్తి చెడఁ గేవలశరీరగౌరవమున
నిలిచె నరుఁ డాజిఁ దరులతానివహమెల్లఁ
బోవఁ దెఱపగునుద్యానభూమిరీతి. 59

ఉ. ఇట్టు లఱాతిచేత సహాయింపఁగఁజాలనిభంగి మొంది య
వ్వట్టున బాహుమాత్రబలవంతుఁడె యయ్యుఁ గిరీటిగెల్పునం
దిట్టలమైనకోర్కి వెలయించెను బెన్వడకండ్లవానలై
తొట్టఁగ గట్టిరాజదుల దొడ్డతరు ల్వడి భగ్నమొందఁగన్. 60

ఉ. ఘోరవృషత్కకోటులను గొల్పి ధనంజయుసాంద్రశైలవా
రారభటిన్ దుత్రిటిన్ శశికళాంకుఁ డడంచిన నింద్రసూనుఁ డ
చ్చో రచియించె నింగియును సూరెలు మూఁతపడంగ నిండుభూ
మీరుహజాలవర్షము తమిస్రము లెల్లెడ నాక్రమింపఁగన్. 61

ఉ. పఱపినతూపుటల్లుగమి పల్లవపత్త్రసుమాళి నుగ్గుగాఁ
జఱిమి నగంబులం జెఱుపఁ జిందినతచ్ఛకలంబు లెల్లెడన్

దటు చగుజల్లుగాఁ గుటియుఁ దదర్శనరంగసురాదుల న్మోదం
బుటివ్రగ శంకరుండు బలు లుంచుసటుల్ గనిపించె నచ్చటన్. 62

గీ. గంగలోన మొసలిక్రైవడిఁ బర్జన్యుఁ
డాశుగప్రవాహమందు వేగ
విషమనయునుఁ జేరి పృథుహేమశిలఁ బోలు
ముష్టిఁ బొడిచె నురము మొక్కలమున. 63

మ. ఒకఁడే పుత్త్రికుఁ డీడుమించుతమిచే నుద్రేకమైన న్వరిం
పక ప్రేమన్ గరుణించుతండ్రివలె దుర్వారార్యారిదుస్సాధ్యకీ
ర్తికరంబా పెనులక్ష్మిఁ గోరి దరి కార్తిన్ జేరియున్ ధార్త్య మీఁ
గక కౌంతేయుఁ డనీతిఁ జూప సయిచెం గామారి ప్రేమార్భటిన్.

పదునెనిమిదవ సర్గము

—•• ✤ ••—

— ముష్టియుద్ధము —

చ. మహితమదోద్ధతద్విరదమానసమానగతి న్నరుండు దు
స్సహభుజయుగ్మకాయుధలసద్బలుఁడై యట ముష్టియుద్ధస
న్నహనముతోడ డాయ హరిణధ్వజుఁడు న్గెనలు న్వెలుం ద్యజిం
చి హతిని నొంచె ముద్గరవిశేషపటుత్వకఠోరముష్టిచేన్. 1

చ. మృదుఁడు నరుండు నేర్తెఱి సమిద్ధర ముష్టిసమీకరోషులై
పిడికిటిపోటుల న్నిగుడ భీకరసాంద్రరవంబు లద్రినే
ర్పడుస్ఫుటదశ్మసంతతులపట్పటరావముల ట్లనల్పతం
దొడరి గిరీంద్రరీరచితదోహదవృద్ధి జగంబు నిండెడిన్. 2

మ. అహహా! శస్త్రకృతవ్రణంబులు మహేశాభీలబాహుప్రచం
డహతిన్ రేఁగ సుఖానుభూతివలె మండ్రాటంబులే కావ
స్ప్రహా నేఁచు న్నరుఁ డెం దసాధ్యముగదా! వీరాధివీరు ల్మహా
మహులౌ వారల నెవ్వరే ననుకరింపంబోల నుంకింపఁగన్. 3

ఉ. అద్రిసమానవక్షమున నైనవ్రణంబులనల్లయయఃక్షురీ
రాద్రముచేతఁ జిందుచు నుర మ్మఖిలమ్మునఁ గ్రమ్మ నూత్నసం
ధ్యాద్రివసిక్త మైనజలదంబుకరణిన్ రణభూమి నొప్పినా
రుద్రుఁడుకూడ; నాహవనిరూఢి నరుండు నసాధ్యుఁడేసుమీ! 4

ఉ. సహ్యగిరీంద్రతటంబుఁ బెలుచ న్జలధిశ్వసనావళు ల్ముహు
ర్ముహ్యముగాఁగ సోఁకుగతి మొక్కలపు న్బిడికింటిపోట్ల దు
స్సహ్యముగా మహేశ్వరవిశాలశిలాసమవక్షమెల్ల దం
దహ్యముగాఁగఁ గ్రుమ్మెఁ బెనుదండడిసందడిఁ గ్రీడి తెంపునన్. 5

ఆ. ఉక్కుగుదియఁబోనియుగ్రపుఁ బెనుముష్టి
హరుఁడు కంఠమందు నరునిఁ గొట్టఁ
గనులు దిరిగినటులు వెనుకకు మూఁడునా
ల్గంగ లిడుచుఁ దూలె నర్జునుండు. 6

చ. కలిగినయీపరాభవము గ్రాఁచురుప న్వెలయింప దేహము
జ్జ్వలబలయుక్తమై నిగుడ ఫల్గునుఁ డాజి సరాలున న్హాలా
హలగళుఁ జేరఁగా దుమికి హస్తయుగంబునఁ దద్భుజద్వయం
బలుక గ్రహించి ఘోరతరమైనప్రతిక్రియఁ జేయఁజూచినన్. 7

ఉ. చేతులుకూడ వ్రేళ్ళు మెలిచిక్కఁగ నెట్టుచు గుంజుచు న్శిరో
ఘాతము మీఱ డీకొనుచుఁ గాఢులయిర్వురివ్రాలి క్రిందుమీఁ
దై తగరుల్ ఫణుల్ గిరులు నబ్ధులుగా నరభిల్లనాథులం
దాతతరీతి వర్తిలె హిమాచలచాలనమల్లనైపుణుల్. 8

చ. నిలువునఁ బోరువేళ గణనేత యితం డితఁ డర్జునుండు నాఁ
గలుగదు భూమి వ్రాలి కడఁకన్బనఁగ న్బడుచుండ మీఁదుక్రిం
దుల నితఁ డితఁడం చనఁగఁదోఁచదు సంగరసంగరంగణా
దులగమనత్వరల్ బహుగతుల్గొనఁ బ్రేక్షకులౌ గణాళికిన్. 9

ఉ. ఓరువ 'కే నశించెదనొకో' యనుభీతి హిమాద్రి పోరున
న్వారు శమింప నాఁగుఁ దెగువం జలియింపఁ జలించు నున్నతి
న్మీఱిన మీఱు నమ్రత గమించిన నమ్రత లొంగు బిట్టహం
కారవికారడోలితమనంబున రాగరసంబుపోలికన్. 10

చ కరచరణాళి లంకె విడఁగాఁ బిడుగుల్వడుగాసిగా భయం
కరభుజరావము ల్నెఱపి కమ్రితరోత్ప్లవమాననిష్ఠుర
త్వరితగతి న్నకేశులు మదంబులఁ బోర వడంకున న్గిరీ
ద్ధర సుధ నాఁగదోఁచెఁ బరితగప్రిసరత్సరిదంబువర్షముల్. 11

మ. ఇతఁడే భర్గుఁ డటంచు నర్జునున కింతే న్వార్త లేకున్న ను
ద్ధతిఁబోరన్ ద్రిపురాంతకుండు వడుపుం దర్పంబున న్దాఁటు నా
యతభక్తాత్ముని కట్లుగా దొరికెఁ బాదాబ్జాతము ల్వీడు న
న్నెత నట్లాతఁడు పాసిపట్టువిడ కెంతే గట్టిగాఁ బట్టెనన్. 12

మ. అవురా! భక్తుఁడటన్న నింకొకఁడె వీఁడౌఁగాక యన్ ప్రేమ న
ట్లు వనాటాకృతి నున్నశంకరుఁడు గండుంగౌఁగిటం దాపసిన్
మిపులన్నొక్కుచు నక్కుఁ జేర్చికొని విస్మేరన్ముఖాబ్జాతుఁడై
యువిరెన్ బో నరుసర్వకర్మము తదీయేష్టంబులు న్బండెఁబో.

ఉ. కన్నులు మూసి మైముఱచి గద్గదికన్ భగవంతుఁ డాదరా
భ్యున్నతి నిద్రయో యనెడి నుండుఁ 'దహా! తప మంతకన్న మే
ల్వన్నె ప్రితాప' మంచు వినవచ్చెడి నిశ్చయమేకదా తమిన్
సన్నిధిసేయుసేవలకు సత్వము సాయ మొసంగు టబ్రిమే. 14

ఉ. పిమ్మట బిమ్మిటిన్ గొనినవీరుఁడు క్రీడి యొకింత తేటి కం
దమ్ముల విప్ప రోఁతనుయితావున భూతిసమేత మైనయం
దమ్ముగు మేను గేకిపురితట్టు కళాకృతజటాభరమ్ముఁ జి
త్రిమ్ముగఁదోఁప సంభ్రమముదంబుల భక్తి మస్కరించుచున్. 15

మ. కలయో! మాయయొ! బోయ యేఁడి? రుధిరగ్రస్తాంగమున్వర్మమె
ట్టులప్రాపించె? దొనల్! ధనుస్సు! సెల! లుండన్నేనవ్యైయెడన్
బలుకు ల్దాఁ బెడియుబ్బురంబు కిటి సంవాదంబు, యుద్ధంబు మి
ధ్యలౌనో? యీగణకోటు లెవ్వరనుచు న్దర్కించుఁ బార్థుం డెదన్.

క. మెల్లనఁ జల్లనితుంపర
జల్లిడె జలదములు విరులఁ జల్లిరి సుర లే
పుల్లలు మీటకె భేరులు
కొల్లగ దివి నల్లయెడల గొలగొల మ్రోఁగెన్. 17

—* సాంబమూర్తి ప్రత్యక్షమగుట *—

క. హరసాక్షాత్కారము సం
బర మిడ దిక్పాలసురసమాజము కొలువ
న్సురపతిమణిరథముల దివిఁ
బరఁగ నుడుగణములవలె నభమునం దోఁచెన్. 18

ఉ. దేవవిమానధారణవిధిం బఱతెంచు మహామరాళముల్
గ్రీవనదత్కళాకలితకింకిణుల న్విపులప్రయత్నసా
రావితపక్షవిస్ఫృతుల నంబరముం దమిఁ గౌఁగిలించు న
ట్లై విలసిల్లె నవ్యవలయభ్రమణంబుల లక్ష్మిఁ గొల్చుచున్. 19

మ. ముదితేందిందిరబృందము ల్పదల సొంపు న్మేల్వితానంబులై
పొదలం గల్పకనూత్నఫుల్లకుసుమంబు ల్మాలలై మెగ్పుసం
పదలీన న్దివిజాపగాజలకణవ్రాతంబు వర్షాంబువై
ప్రిదులన్ మబ్బునగాలి సౌఖ్య మిడి సేవించె న్వృషాధిష్ఠితున్.

మ. ప్రసుధేశు ల్గురొందుమేనులఁ "బురే! బా" గంచు శ్లాఘింపను
ద్యమ మమ్మౌనిసఫలత్వమొందఁగఁ, నరుం డానందసందోహ సం
భ్రమ మంగంబునకుం గళల్ దొడుగ, శంసాగీతికావాక్సుధా
గ్రిమహస్తాంజలి శైవదక్షిణపదశ్రీనొంద నానమ్రుఁడై. 21

ఉ. ఓయపరాజితా! భవ! కృపోదధి! కేవలభక్తిగమ్య! లో
కాయతనా! సమస్తవిపదంతక! రక్షక! నీదు ప్రాపు మా
కేయెడ మృత్యువు న్గెడపి యెట్టిమహాపదనైన మాకు మే
మే యెడప న్సమర్థతఁ గ్రమింప నొనర్చుట లోకవింతయే. 22

శా. తండ్రీ! నిన్ను స్మరింపకే కొలువకే ధ్యానింపకే మ్రొక్కకే
మండ్రాటంబులు నాపదల్ వ్యథలు సంసారంబులు న్మాయునే?
కండ్రే కోర్కులు సంపద ల్శుభములున్ గైవల్యముం బెక్కటా
గండ్రల్ గచ్చులకేమి మానవులనే కా దాదితేయాదులన్. 23

ఉ. ఈవుల నిన్దలంచుకొని యిత్తురు దాతలు జన్మదుఃఖవి
ప్లావితులౌట ముక్తికి సపర్యలొనర్తురు నీకుఁ జిత్రము
న్నే? వరదాతవై ప్రణతి నీదరిఁ జేరినవారిపైఁ గృపా
శ్రీ విరళింతు పూరకయ చిత్రతరం బిదిగాని శంకరా!. 24

శా. దవ్వేఁగన్ బనిలేక, మాభవసముద్రం బెల్ల దాఁటించి మా
నొవ్వ ల్దీరిచి మోక్షనిత్యపథమందు న్మమ్ము నిల్పంగ నెం
దెవ్వేళ న్సకలార్థదక్షమతి నున్నే తీర్థ మోస్వామి! నీ
నవ్వ ల్చిల్కు కృపారసార్ద్రనయనానందాపగ ల్దక్కఁగన్. 25

శా. నీయందే మరులొందుభక్తతతికి న్నిశ్శ్రేయసం బబ్బు, నిన్
దాయంగాఁ గనుదుర్వినీతులకు సంతాపంబులే కల్గుఁగా
దే! యీద్వంద్వము వారివారికృతిసందీప్తంబుగాఁ జెల్ల నీ
వాయీజోలియు లేక సాక్షివయి నిత్యానందము ల్గూర్పవే. 26

ఉ. నీకరుణాస్వరూపమును నిర్వచనం బొనరింప దేవవా
క్శ్రీకి యసాధ్యమన్న విపరీతముగాదొకొ మాప్రయత్న, మ
య్యా! కడుదుర్లభార్థమున కబ్బులు పాఁక, మనన్యభక్తిచే
మాకపవర్గమే పెరటిముం దగుచుండఁగ నన్య మేటికిన్. 27

చ. ఎఱుకలముఖ్యముం దెలిసి యేకృతి మంచిదొ దానిఁ జేసి యే
కొఱఁతయు లేనిబాట నెసఁగు న్నిరపాయతమై వివేకి, మా
కెఱుకలలోన ని న్నెఱుఁగుటే పరమం బఖిలక్రియాళులం
దఱచగుభక్తి నీకొలువె దండికి దండి గదయ్య! శంకరా!. 28

శా. వ్యాసాదుల్ దమయోగశక్తిఁ బ్రజ కత్యంతోపయుక్తంబులౌ
వ్యాసంబు ల్పరమోపదేశములు గ్రంథాళి న్బ్రసాదించి రా
వ్యాసంగంబె సమస్తబాధముల నిర్వాపింపఁగా శక్తమే
నీసేవాగతియట్లు లాస్తనకుఁ? దండ్రీ! దివ్యధామా! శివా!. 29

మ. పెనుమాయా న్బడి చచ్చి పుట్టుప్రజ ప్రాపించు న్స్వరూపాళిఁ బ్రా
క్తనకర్మానుగుణంబుగాఁగఁ బరమాత్మా! యన్యదుర్వార్యత
ద్ఘనపాపార్జిత రౌరవాదిభయ ముద్ఘాటింప నేకాదె కై
కొని దీయద్భుతరూప మోగురుకృపాకూపార! మాయాహరా! 30

ఉ. రాగము లేనియోగివఁట, అంతఁట దారువనంబునందు, ను
ద్యోగము భైక్ష్యమంట, విడనోపవఁ టర్ధశరీర నాలి న
ధ్యాగతు మారు మాడ్చితఁట, పద్మజవాద్యుఁడవయ్యు సంధ్యలం
దాగురుఁగొల్తువంట సహజాఖిలదుర్గములౌర! నీకథల్. 31

చ. పునుకలపేర్లె? కాటినునికి పూఁతలె? యేనుఁగుతోలు చీరయే?
ననుచు మెఱుంగురాఁదలలనాగుఁడె పిన్నొలనూలె? యౌర! యీ
యనుచితముల్ త్వదంగనిచయాదృతిఁ బావనశోభఁ జందిదీ
ప్తిని నిరసించి మించుటయె? దివ్యతరంబులు నీమహత్త్వముల్. 32

మ. మొదలేరూపములేదు లీలకయి సంభూతంబును న్వింత కా
న్పద మైనట్టిది యాఁడురూపునగను న్నామందుఁ బుంస్త్వంబు నై
పొదువున్ లోకవిరుద్ధ మంగములసామ్యమ్ము లై వైపరీత్యంబుల
య్యుఁదమిన్ గొల్చెడిసారునీమహిమ మాకూహింపఁగా దాఁటెడిన్.

చ. వసుధ జనించుభూతతతివైఖరి జన్మజరామృత్యుల్ నినున్
మునరవు సర్వలోకపరమూర్తివి, నీవలెనాఁగ, దీనిమే
ల్పన నని చెప్ప మా తెలివి పార దనిర్వచనీయరూపివౌ
ట సగుణనిర్గుణైక్యములతావు భవత్కళగాదె శంకరా! 34

చ. అనఘ! చరాచరంబులకు నంతకమూర్తివి నీవ, నీ కృపా
ఘనతనె సర్వలోకములుఁ గ్రాలు నిరంతరమంగళంబులన్
మునులకునైన హేతుఫలము న్నమయింపఁగ నీవ నేర్తు భూ
తనికరహృత్స్థకారణపదా! సకలార్థవిదా! చిదాత్మకా! 35

మ. మును దైత్యుల్ దనుజుల్ సురల్ నరులు నాపూర్తిం దిగ్లోకాధిప
త్యనిరూఢి న్బహుకాలముండుటలు భవ్యం బాశ్రితౌఘార్తిని
ర్ధ్వాసనప్రౌఢము పావనంబును శరణ్యం బైననీపాదప
ద్మనమస్కారము కాదె కారణము? సంభావ్యానుభావ్యప్రదా. 36

మత్తకోకిల. ప్రాణవాయుబలంబుచేత నవందు సృష్టిభరించునో
రాణ వర్ణభవంబు లెవ్వనిప్రౌఢత న్వెలసిల్లెనో
త్రాణశీలతఁ బాప బావనతర్పురుం డగు నవ్వఁడా
జాణ పావనమూర్తి విశ్వవిశాల! నీ కిదె మ్రొక్కెదన్. 37

చ. గెలు పిడి బ్రహ్మఁ జేర్చుపసఁ గీర్తిఁ దనర్చిన కూరాగి కాననం
బుల సతతంబు నిన్ దలఁచుబుద్ధిమదగ్రణు లైననీదుభ
క్తులభవహేతుకర్మవనకోటుల నిష్ఠురదావకీలికీ
లల దహియించుభాస్వదనలా! బహుళంబు లివే నమస్కృతుల్.

ఉ. చావు భయంబె మంటగ విశంకటవృత్తి జగత్ప్రసిద్ధమౌ
చేవ భవానలం బఖిలసృష్టి దహించుచునుండఁ బ్రాణిజీ
వావనశీలివై ఘనదయారసవర్షముఁ గూర్చి తేర్చుబీ
జావహజీవనప్రదజలాత్మక ! యంజలులన్ గ్రహింపవే. 39

శా. నేలల్ నీళులు నిప్పులు న్బవనము ల్నిద్దంపుగోళాస్థిచే
నే లెక్కింపనరానిపుట్టుకకుఁ దానే హేతువై శ్రేష్ఠమై
లీల న్సర్వము నావరించి పుటుక ల్లేకుంటలే కక్షిపా
ళీలక్ష్యంబుల దాఁటువ్యోమమయకేళీరూప ! నీకే నతుల్. 40

చ. అణువులసూక్ష్మమై జగము లన్ని భరించెడిదేవ! వందనం,
బణఁగి సమస్తమందుఁ గన నందనిదూరతరా! నమస్సు, త
ద్గణపతివయ్యు గూహనుడిదాఁటునగమ్యుఁడ! ఱేఁడ! మ్రొక్కు, మా
రణగుణివయ్యు సంశ్రితపరా! వరదానరతా! నమస్కృతుల్. 41

మ. తెలియంజాలక తప్పుఁజేసితిని నాదే వ్రేల నాకన్న పా
ద్బులలిన్ జ్ఞానవతీ! క్షమింపఁగదె; నిండున్ మోహ మూన న్విశృం
ఖలత న్స్వైరముఁ బూని ప్రౌఢిమలు చిక్కం గాళ్లబేరంబుసం
ధిల నిన్ జేరెడివారిఁ బ్రోచుటలు తండ్రీ! నీకుఁ గ్రొంగ్రొత్తలే!

ఉ. ఆస్తికసిద్ధధర్మమునకై మనసుం గొనిప్రోచుధర్మజున్
గస్తివడ న్సురల్ దులిపి కానలఁ ద్రోసిరి వైరు, లార్యధ
ర్మస్తబకాళిరూప! సమరస్థలి వారిని దేన గెల్తు మా
నిస్తులవైభవంబుఁ గరుణింపవె మ్రొక్కెద సారసారకున్. 43

మ. ప్రణతి న్నిండుచెలుంగున న్మనసి నింద్రస్యూతి సల్పంగ ర
క్షణదాక్షిణ్యరసంబు నేత్రములు చిల్కన్ శంభుఁ డోదార్చి భీ
షణతేజోమయరౌద్రపాశుపతశస్త్రంబుం బ్రయోగాదివా
రణమంత్రాఢ్యముగా నొసంగె సుధతోరం బైనవాచాఝరిన్. 44

శా. పింగాక్షుండు త్రిలోకపూజ్యమహుఁడున్ భీమాంగుఁడున్ శోభనుం
డుం దైవల్యదుఁడుం ద్రియాద్యుతి నఖుండుండౌ ధనుర్వేదుఁ డం
తం గారీశుఁ బ్రదక్షిణించి నరులోన న్సంక్రమించె న్నభో
రంగంబందు దివాకరుండు మొయిలుం బ్రాపించుచందంబునన్.

చ. పదపడి శంకరుం డనుప వాసవముఖ్యసుర ల్సమిజ్జయా
స్పదము లమోఘపూర్ణ ఫలవంతము లౌవిమలాశిషంబులుం
బాదల నమగ్రహించిరి ప్రభూతదయ న్వివిధాస్త్రముల్ కిరీ
టి దరిసి మ్రొక్కి వారలకడింది వరంబుల స్వీకరింపఁగన్. 46

చ. మిగులుతరస్సున న్గెలుచు మేలిమి నభ్యుదయాప్తి విఘ్నముల్
దెగిచన సర్వలోకముల తేటకు ఘోరధురాభరంబునైఁ
బఁగలుగు పారలౌకికవిభాసహితోచ్చపదంబునం దపో
ధిగతవికాసుఁడౌ విజయతిగ్మకరు న్సుర లెన్ని రంతయున్. 47

చ. 'బుడుతఁడ! వైరుల న్గెలుము పో' మ్మని శూలి యనుజ్ఞ నీయ సం
దడిఁ గొనుభక్తిఁ దచ్చరణదాస్య మొనర్చి సురల్ నుతింపఁ గే
ల్మోడి సెలవొంది భూరిజయవైభవకలత్మ్ములు చేరికొల్వఁ బా
ర్థుఁడు గృహమేగి యాదరముతో నతిఁజేసెను ధర్మసూతికిన్. 48

మంగళమహాశ్రీ

వాసి వెలయన్ విజయవాటికను శ్రీవిజయపర్వతముపైఁ గళలు వెల్గన్
భాసిలుశివా ! విజయభవ్యకథ యుంకువగ భక్తిఁగృతినిత్తుమదిపొంగన్
దోసములు వెన్నెలలతో దిశాజగంగరుచితోడ నతిపూతములుగాఁగన్
జేసి దయ నీవిజయుఁ జేయుము కృతార్థునిగ శ్రీవరదమంగళమహాశ్రీ.

శ్రీసాంబసదాశివార్పణ మస్తు.

గుంటూరు, చంద్రికాముద్రాక్షరశాలయందు, ముద్రింపఁబడినది.

—♦ సవరణలు ♦—

పుట	పద్యము	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
8	40	8	వణకుచు	వణఁకుచు
15	88	4	న్యాయవృత్తి	న్యాయ్యవృత్తి
17	54	2	త్వర	ద్వర
20	16	2	ప్రజలు	ప్రజల
27	54/2	10	గాక	గాఁక
29	5	8	నసటువ	నసటున
	11	2	దెసలఁ	దెసలుఁ
46	80	4	నుడుల	నుడులు
49	1	1	అదిగో!	అదిగో!
55	8	4	నుత్కంఠన్	నుత్కంఠల్
56	12	2	గొల్పఁబతుల	గొమ్మనఁబతి.
58	22	8	సురకైపు	సురఁగైపు
61	41	2	కాక	కాఁక
62	49	4	నయమె	నయము
68	84	4	తమిన్	దమిన్
69	41	2	స్వేదకణమున్	స్వేదకణముల్
70	47	4	నితంబమున్	నితంబముల్
71	54	4	సేఁతనో	సేఁతయో !
72	61	8	మధ్య	మద్య
80	85	1	యటి	యట్టి
89	80	2	న్యాయా	న్యాయ్యా.
95	77-78	2	స్బ	స్వ
102	41,42,48.	9	సెగలుపొగ	పొగలుసెగ
106	10	4	లాహాకార	రాహాకార
120	89	4	జొరదాని	జొరరాని
128	20	2	న్భగింపరో	న్భంగింపగ